ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 1er AOUT 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11276 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.276

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵԻՍ

Տարի մը եւս բոլորեցինք օտարութեան մէջ, հեռու հայրենիքէն :

Թառամոնիերնիս տարի անընդհատ — պատերազմի տարիներու ընդմիջումով — հայերէն թերթ հրատարակել հիւրընկալ — բայց օտար — հողի վրայ, ո՛չ միայն մրցանիչ մըն է, այլեւ՝ հերոսութիւն : Ա– ւելի ճիշդը՝ նահատակութիւն :

Իսկական հերոսութիւն էր 1925ին թերթ հիմնել՝ առանց հիմնադրամի , ա– ռանց նիւթական ապահովութեան :

Ցաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեան միտքն էր յղացած ու ծրագիրը կազմած , իր շուրջ համախմբելով մէկ խմբագիր եւ մէկ վարչական պաշտօնեայ , — նորօդ հանդուցեալ Կարօ Ուշաղլեանը (Կ. Պե– ռուզ) :

Երեք հոգիով գործի լծուեցանք, խիստ համեստ ու անճոռնի պայմաններու մէջ : Բարեկամ մը փոքր դումար մը տրամա– դրած էր սկզբնական ծախքերուն հա– մար :

Ասպարէզին սկիզբը, ազգին ծառայելու անզուսպ բաղձանքը, անսահման զոհո– ղութեան ոգին եւ դիմանալու, տոկալու անխախտ կամքն էին, որ ծնունդ տուած էին Յառաջին :

Անմիջական եղաւ ժողովուրդին ընդու– նելութիւնը : Շուտով ստեղծուեցաւ ընդ– հանուր հետաքրքրութիւն թերթին շուրջ, որ արմատ բռնեց : Յառաջ դարձաւ ո՛չ միայն Ֆրանսահայութեան, այլեւ արտա– սահմանի մեր հայրենակիցներու ամէնէն յարգի թերթը : Նիւթ հայթայ– թեց սփիւռքի հայ թերթերուն :

Ջալկերուած համաժողովրդական ըն– դունելութենէն, երկօրեայ Յառաջ 1927ի սկիզբը վերածուեցաւ օրաթերթի :

Յառաջ կուգար ճիշդ ժամանակին կա– պուր պակաս մը լրացնելու : Տարաղիր բազմութեանց համբայ ցոյց կուտար : Ա– նոնց ցաւերուն ու ճիգերուն արձագանգ կը հանդիսանար : Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած զաղթական Հայերու մէջեւ մի– ութեան կապ մը կը դառնար : Հայրենիքի եւ սփիւռքի Հայութեան կեանքը կը պատկերացնէր հարազատօրէն, օրը օրին : Մէկ խօսքով, ամբողջովին նուիրուած էր ժողովուրդին, որ այդ օրերուն տա– կաւին տեղական լեզուին ու բարքերուն անտեղեակ զաղթական, ուղեցոյցի մը, առաջնորդի մը պէտք ունէր իր ճամբան դնելու, նոր բոյն, նոր տնտեսութիւն կազմելու համար :

Կարօսը կը քաշէր նաեւ հայերէն թերթ տպագրելու, Հայաստանէն ու արտասահ– մանի հայկական զաղութներէն խտպրիկ– ներ առնելու , չուտով հայրենիք վե– րադառնալու յոյսերով տոգորուած :

Այսօր, երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք անցնող աւելի քան չորս տաս– նեակ տարիներուն վրայ , առանց մե– ծամտելու համեստութեան դէմ, վստահ– րնն կրնանք ըսել, որ Յառաջ հաւատա– րիմ գտնուած է իր կոչումին եւ առա– քելութեան :

Իր հաւատոյ հանդանակն էր ազգա– պահպանումը եւ սրտանց քաջալերած է այդ ուղղութեամբ կատարուած ամէն ձեռնարկ :

Իր առօրեայ մտահոգութեանց առար– կայ զարձուցած է Հայ Դատի պաշտպա– նութիւնը , հայ լեզուի մաքրութիւնը, հայկական աւանդութեանց եւ սրբու– թեանց պահպանումը , հայ մշակոյթի ու քաղաքակրթական արժէքներու պահպա– նումը , նոր սերունդի դաստիարակու– թիւնն ու փրկութիւնը եւ ամէն ինչ , որ կապ ունի նորահաս երիտասարդութիւնը պահելու Հայութեան հետ :

Ընկնք թէ հերոսութիւն էր ու նահա– տակութիւն հայերէն թերթ հրատարակե– լը մեր պայմաններուն մէջ :

Կենդանի նահատակ մը եղաւ Շաւարշ աւելի քան երեսուն տարի : Ու չնորհիւ իր անտրտունջ տառապանքին ու անհուն զոհողութեան Յառաջ դարձաւ Ֆրանսա– հայութեան յիսնամեայ ու փնտռուած օրաթեր– թը :

Իր գործը կը չարունակուի ահա՛ տասն– եամեակէս տարիէ ի վեր իր միամօր զաւկին կողմէ, որ ողբացեալ հօրմէն ժա– ռանգած է զոհողութեան ոգին եւ զըր– կանքներուն ու անյաղթահարելի դժուա– րութեանց դիմադրելու կորովը : Թերթը անխափան կը հրատարակուի ամէն օր :

Նոյնիսկ Մայիսի եւ Յունիսի խռովա– յոյզ օրերուն, երբ ո՛չ երթեւեկի միջոցներ կային, ոչ ալ թղթատար, Յառաջ լոյս տեսաւ ամէն օր, խղճմտօրէն եւ լրիւ կա– տարեց իր առաքելութիւնը, ընթերցող– ները իրազեկ պահելու համար օրուան անցուդարձերէն :

Բարոյական զոհողութենէն զատ վեր– ջերս նիւթականն ալ սկսած է ծանր ճըն– շել թերթին վրայ : Ապրուստի տարա– պայման սղութիւնը , թուղթի գինին բարձրացումը, աշխատաւորներու օրա– վարձքին յաւելումը, պետական զանազան տուրքերու եւ յարակից այլ ծախքերու բազմապատկումը ստեղծած են տագնա– պալի կացութիւն մը :

Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք նա– եւ այն խիստ ցաւալի պարագան, որ հա– յերէն կարդացողներու թիւը օրէ օր ըզ– գալիօրէն կը պակսի, մութ հեռանկար – ներ պարզելով մեր աչքին, պատկերը կ'ըլլայ կատարեալ :

Հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաննե– րուն, Յառաջ պիտի չարունակէ քալել իր ողբացեալ Հիմնադրին դծած չաւղէն , զաղափարական նոյն չունչով, յաւերժա– գրնելու համար անոր յիշատակը, ծառա– յելով ազգին, պիտակից իր առաքելու– թեան եւ վստահ՝ իր ընթերցողներու հա– ւատարմութեան ու քաջալերանքին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

Թէեւ բովանդակութիւնը ծանօթ չէ, բայց կը հաստատուի թէ Ֆրանսայի հա– մայնավար կուսակցութեան պարագլ– լուխը՝ Վալտէք Ռոչէ նամակ մը ղրկած է խորհրդային համայնավար կուսակցու– թեան, ուր կը պարզէ իր տեսակէտը : Կը հաստատուի որ Ֆրանսական համայնա– վար կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ Փրակայի եւ Տիւպչէքի : Կը թելադրէ խորհրդային կուսակցութեան որ ազատ ձգէ Տիւպչէքը, ինք մաքրադործելու հա– կընկերվարական կամ հակայեղափոխա– կան տարրերը եթէ կան : Խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է զօրավիգ կենայ չեխ համայնավար կու– սակցութեան եւ բանուորական դասուն , որպէսզի կարենան դէմ դնել ծագած դըժ– ուարութիւններուն :

Մինչ այդ խօսակցութիւնները կը չա– րունակուին Զիւրնայի մէջ «անկեղծ եւ ընկերական» մթնոլորտի մը մէջ , ինչպէս կը հաստատէ Թաս դործակալութեան զեկոյցը : Անդին սակայն Պրաւտա չեխ բանուորներու նամակ մը հրատարակած է որու մէջ բանուորները կը բողոքեն Փրակայի մէջ ծնունդ առած «հակառուս պայքարին դէմ կեղծ եղբայրներու կոչ– մէ » :

Փրակայի բանուորները այս առթիւ յայտարարած են թէ կեղծ նամակ մըն է :

ՊԱՊԸ ԵՒ ՓԻԼԻՒԼԸ

Ինչպէս զրած էինք Պապին կոնդակը ծնունդներու հակակչռելու հարցին առ– թիւ, փիլիւլին դէմ չատ մեծ աղմուկ հանած է աշխարհի բոլոր կողմերը նոյն– իսկ կաթոդիկէ շրջանակներու մէջ :

Ուրբաթ կարդինալ – արքեպիսկո– պոսը՝ Ալֆրինք յայտարարած է թէ կոնդակները անսխալական չեն :

Կը սպասուի Պապին տալիք բացատրու– թիւններուն :

×

ՄԵՔՍԻՔԱՑԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է : Կը կարծուի թէ մէկ մեռեալ եւ յիսուն ծանր վիրաւոր կան : Ուսանողնե– րը, հոն ալ, ինչպէս Փարիզի մէջ, դոր– ծադրած են կեռիլլայի մեթոտները :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը ծանու– ցանէ թէ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, ժամը 15ին, Պօմոնի Ս· Գրի – գոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մար– մինը կը փոխադրուի Սէն – Փիէռի պե – րեզամանատունը , հանդչելու Միքայէլ Վարանդեանի կողքին :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, բոլոր կազմակերպութիւնները կը հրա – ւիրուին իրենց ներկայացուցիչները ղըր – կել թաղման արարողութեան :

×

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ· Կեդրոնա– կան վարչութիւնս անհուն կսկիծով կ'ողբայ վաղահաս մահը մեծանուն դրագէտ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

եւ կը ծանուցանէ թէ Ազգ· յուղարկա – տութիւն կը կատարուի իրեն՝ Ուրբաթ, Օգոստոս 2, 1968ին, ժամը 15ին :

Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին, ժամը 8էն 22, Պօմոնի Ս· Գրիգոր – Լուսաւորիչ ե– կեղեցւոյ մէջ լուսամատուռ (Շափէլ – առտանիք) պիտի ըլլայ որպէսզի բոլոր փափաքողները հնարաւորութիւն ունենան « Հոգոց» մը ընելու եւ իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու :

Յոնչ մարմինը պիտի հանդչի Սէն – Փիէռի գերեզմանատունը, Միքայէլ Վա– րանդեանի դամբանին մէջ :

×

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատ – ուիրակութիւնը կ'ողբայ հայ դատի ան – նըկուն պաշտպան

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

անդամմանելի կորուստը :

×

Հայկ Սէրէնկիւլեան զրական մրցանա– կի յանձնախումբը խոր կսկիծով կ'ողբայ իր նախագահին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

կորուստը :

×

Հ· Յ· Դ· ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ՏԱՄՆՕՐԵԱՅ ՍՈՒԳԻ ՇՐՋԱՆ կը յայտարարէ մինչեւ Օգոստոս 10, իր զաղափարական ընկերոջ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

անդամմանելի կորուստին առթիւ :

Ի յարգանս Շաւարշ Նարդունիի յիշա– տակին, որու կեանքի ամենօրեայ ընկերն էր «Յառաջ», թերթս ըլլալ չի տեսներ յուղարկաւորութեան օրը (Շաբաթի թիւ) : Մեր վաղուան թիւը նուիրուած է Շ· Նարդունիի :

×

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յաւակցական նամակով մը Պ· Նուպար Յովհաննէսեան կը չեչտէ· « Մեծ ցաւով կարդացի վաստակաւոր գրագէտ Շաւարշ Նարդունիի մահը : Միակ մխիթարանքը մեր բոլորիս համար՝ հրատարակել իր անտիպ գործերը : Հաճեցէք փոխանցել ներփակ 2000 փրանքի չէքը, այն մարմ – նին որ պիտի զրաղի սոյն գործի յայտո – դութեան » :

×

Նոյն նպատակին համար Պ· Կարապետ Գալպատեան 500 Ֆր· կը տրամադրէ :

×

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵՒ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«Հայաստանի Սուր» ընկերակցութիւնը կ'ողբայ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

կորուստը եւ յաւակցութիւններ կը ներ – կայացնէ :

×

Խորապէս ազդուած մտաւորական մեծ դէմքին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ կորուս – տէն մեր յաւակցութիւնները :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ· ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ Պոսքըն

×

Խոր ցաւ իրենց մեծանուն ընկերոջ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ կորուստին առթիւ : Իր յի– չատակները եւ իր գործերը կը մնան մեր սրտերու մէջ :

ՕՏԵԱՆ ԵՒ Գ· ՄԻՔԱՑԷԼԵԱՆ

×

Խորապէս ցաւեցայ կարդալով Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան լուրը : Անոր կո– րուստով ձեր թերթը կը զրկուի իր զըլ– խաւոր աշխատակիցէն եւ թանկագին գործակիցէ մը , բայց հայ մամուլն ալ՝ իր մէկ բազմարժէք եւ ինքնատիպ ներ – կայացուցիչէն :

Թէեւ զաղափարական տարբեր դիրքե – րու վրայ, բայց իրարու հետ կը պահէինք բարեկամական յարաբերութիւնները՝ իրրեւ պաշտօնակից : Ջերմապէս գնահատած եմ իր խոր հմտութիւնը լեզուաբանական եւ պատմաբանասիրական հարցերու մէջ, ո– րու տիրացած էր աչքերուն լոյսը սպա – ռելով հայ գիրին եւ գիրքին վրայ : Իր գործակցութենէն լաւ յիշատակ մը պա – հած եմ, երբ կ'աշխատակցէր 1926ին՝ «Արտգամ» հանդէսիս , եւ միասին կը ձեռնարկէինք կազմելու Փարիզի մէջ՝ « Հայ Գրողներու եւ Արուեստագէտներու Միութիւն» մը : Իր զրական վաստակը պիտի մնայ իրրեւ անկորնչելի մէկ մասը հայ հարուստ մշակոյթին, որուն ցվերջ ծառայեց անձնուէր կերպով :

Այս տխուր առթիւ հաճեցէք ընդու – նել խորին վշտակցութիւնս եւ անկեծ յարդանքներս, որով մնամ ձերդ՝

ՅՈՎՀ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՐԵՒ Է ԵՐԳԵԼ ՈՒ ԳԱՐՈՒՆ...

(Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ)

Մեծարենցին նուիրուած չարենցեան քառեակը չատ է յայտնի, բայց ահա ըմբռնելով յօդուածս, չեմ կարողանում խուսափել այդ քառեակին անդրադառնալու ։ Զեմ կարո – ղանում երկու պատճառով. նախ՝ որ Մեծարենցին տրուած ճշմարտացի, դիպուկ ու հակիրճ մի բնորոշում է դա եւ ապա, որ առաւել կարեւոր է, այդ քառեակը ակամայ ստիպում է խորհրդածել Մեծարենցի քնարերգութեան հասարակական, ժամանակի հետ ունեցած նրա յարաբերութեան շուրջ ։

Արիւն է եղել աշխարհում ։
Եղել է եղեռն ու կռիւ ։
Լեռնացել են ուժեր վիթխարի՝
Ամեհի եւած իրար դէմ ։
Աշխարհից հեռու մի գիւղում՝
Եղեգնեայ մի սրինգ կտրած
Արեւ է երգել ու գարուն այս
Հիւանդ, հանճարեղ պատանին ։

Բայց ի՞նչպէս, սրանից չի՞ հետեւում արդեօք, թէ Մեծարենցը ժամանակակից ու հասարակական մեծ խնդիրներից կտրուած, արեւի ու գարնան մի ինքնատպ տակ քնարերգու է ։ Ոչ, ամենեւին ։

Եթէ այդպէս լինէր, բանաստեղծ – ժամանակ յարաբերութեան նկատմամբ այնքան խանդոտ Զարենցը չէր կարողանայ նրան մեծարել հանճարեղ տիտղոսով, առհասարակ չէր անդրադառնայ նրա ըստեղծագործութեանը, եւ մենք եւս մեր հերթին առիթ չէինք ունենար նշելու նրա մահուան 60ամեակը ։ Մեծարենցը մոռացուած կը լինէր ։

Ո՞րն է, ուրեմն, գաղտնիքը, որ ժամանակի այրող հարցերից կարծես հեռու, արեան ու եղեռնի մէջ եղեգնեայ սրինգով արեւ ու գարուն երգող բանաստեղծը ոչ միայն չի մոռացուել, չի հնացել, իր ժամանակից զերաճելով ոչ միայն հասել է մեզ, այլեւ ղնալով աւելի ու աւելի է բացում իր զեղեցկութեան ծալքերը, դառնում առաւել ժամանակից եւ ղնալով աւելի թանկ ու սիրելի ամէն դառնայ սերունդների համար ։

Ահա այդ գաղտնիքի բանալին է, որ իր սքանչելի քառեակով մեզ է մեկնում Զարենցը ։

Մի կողմում՝ ամեհիօրէն իրար դէմ ծառացած վիթխարի ուժեր, արիւն, եղեռն, նախճիր, միւս կողմում՝ գարնան ու արեւի երգ ։

Մի կողմում՝ ոտնահարուող մարդկայնութիւն, գաժան բռնութիւն, առելութիւն, միւս կողմում՝ մարդկայնութեան փառաբանութիւն, սէր, գութ ու գորով ։

Մի կողմում՝ հակասութիւնների բը – ղկտուող, արնաքամուող, տառապող աշխարհ, միւս կողմում՝ այլ մի աշխարհ, որ երազային է, նեղդաշնակ, արեւոտ ու խաղաղ ։

Աշխարհում լեռնացող ամեհի ուժերի, արեան ու եղեռնի դէմ յանդիման բանաստեղծը մարդկայնութեան ու զեղեց – կութեան իր տառապալին որոնումը, իր ցաւագին երազանքն է դրել եւ զրանով իսկ զարձել ժամանակի հարազատ որ – տայայտիչը, թէեւ ժամանակի զէպքերի ու իրազարձութիւնների մասին յիշատակութիւն իսկ չկայ նրա ստեղծագործու – թիւնների մէջ ։ Եւ ահա, այդ ստեղծա – զործութիւնները զալիս են մեզ կրկին անդամ յուշելու, որ կան զէպքերի բա – նաստեղծներ, որոնք առաջին հայեացքից աւելի քան այժմէական են թւում, բայց իրենց երգած զէպքերի հետ էլ հնանում են, եւ կան ժամանակի փիլիսոփայու – թեան բանաստեղծները, որոնք յարատե – ւում են ժամանակի պէս ։ Մեծարենցի ստեղծագործութիւնը զալիս է յուշելու նաեւ, որ բանաստեղծութեան մէջ քաղաքակիանութիւնը առաւել քան բարդ մի հասկացութիւն է, որ ամենատարբեր ձեւերով ու եղանակներով է արտայայտ – ւում, յաճախ զուրկ է լինում արտաքին նշաններից, խորքում, էութեան, զե – զարուեստական պատկերի, բանաստեղ – ծի կերտած հոզեւոր աշխարհի թաքուն հիւսուածքներում է տպրում ։

Ահա այդ է, որ չէին հասկանում Մեծարենցի ժամանակակից քննադատներից ոմանք ։ Այո, եղել են ենովք Արմէններ, Փայլակներ (Ժաք Սայատպալեան) եւ ուրիշներ, որոնք Մեծարենցին զանազան մեղքերի մէջ մեղադրելուց բացի, զտել են նաեւ, որ «իմաստի աղքատութիւն մը կը սկսի չեչտուել առհասարակ բոլոր կտորներուն մէջ »։

Եւ Մեծարենցը ստիպուած է եղել պատասխանել նրանց ։ Պատասխանել է կտրուկի զրչով ։ Եւ միայն այդ պատճառով է, որ մնացել են այդ քննադատների անունները, բայց այդ պատճառով է նաեւ, որ մեզ են հասել Մեծարենցի զեղազիտական ըմբռնումները, որոնցից մէկը հետեւեալն է ։

« Անշուշտ,— զրում է Մեծարենցը ,— «Նոր տաղեր»ուն մէջ կան զուտ նկարագրական ոտանաւորներ, ուր իմաստասիրութիւն չկայ, այսինքն՝ ընթերցողին թողուած է կրած տպաւորութիւնէն մեկ – նիլ զէպի որոշ իմաստասիրութեան մը, որ զիւրաբ կը ծնի ամէն վառ տպաւորութենէ, բայց տխուր ու տղիտական բան է մակերեսիկ նկատողութեամբ մը պիտ – ցած՝ ելլել կարծելով անանկութիւններ մտնելիկելը »։

Ահա կրած տպաւորութիւնի զէպի ներքին բովանդակութիւնը մեկնելու անճա – րակութիւնից է, որ ժամանակի քննա – դատների կողմից զարմանալիօրէն չի հասկացուել Մեծարենցը ։ (Թերեւս պարմանալու հարկ չկայ, քանի որ մեր օրե – րում էլ կան «քննադատներ », ենովք Արմենի հարազատ չառաւիղները, որ նոյն կերպ են դատում բանաստեղծու – թեան մասին) ։

Մեծարենցը ոչ միայն ստիպուած է եղել պատասխանել նրանց, այլեւ զրել է « ինքնադատաւորեան փորձ մը», ինչպէս ինքն է նշում, «անհանգիստ յօդուա – ծը, ուր փորձել է բացատրել ինքն իրեն, մեկնաբանել իր ստեղծագործութեան է – ութիւնը, հեչտացնելով ապագայ քննա – դատների զործը ։

Այդ յօդուածը զալիս է հաստատելու, թէ որքան զիտակցուած է եղել Մեծա – րենցեան ստեղծագործական հոլովոյթը, թէ բանաստեղծի հոգու զեղեցիկ տարերքին ինչպէս է միջամտել մտքի խելացի զործունէութիւնը, ստեղծելով բանաս – տեղծական զարմանալիօրէն ու եղակիօ – րէն ամբողջական մի աշխարհ ։

Մեծարենցը էքզիստերների նման իրա –ւունք ունէր ասելու, թէ ինքն իր ման – կութիւնից է զալիս ։ Մանկութեան աշ – խարհից է նա բերում իր բանաստեղծա – կան աշխարհը ։

Իր վերոյիշեալ յօդուածը Մեծարենցը սկսում է « Արածանիի ափունքը ժեռուտ խորչի մը մէջ ամփոփուած» հայրենի Բինկեան դիւղի նկարագրութեամբ ։

Կիրճին խորը, ժայռին ծոցն է
Գիւղանկարը փռուած ,
Տարտամօրէն, հսկայական
Արծիւի մը ձեւերով,
Մագիլները խորասուզած
Խորշերու մէջ մթամած ։

Այնուհետեւ նշելով, որ իրենից առաջ այդ զիւղը չի ունեցել իր բանաստեղծ – ները, աւելացնում է ։ «Մեծարենցին մը – նացեր է անոր առաջին «Մոքի զինով»ը ըլլալու փառքը »։

Կարդալով այս տողերը, չեմ կարող չյիշել Եսենինի խօսքերն իր ծննդավայ – րի, իր հայրենիքի մասին ։

« — Գիտե՞ս, թէ ինչու ես բանաստեղծ եմ, — հարցրել է նա մի զրողի ։ — ... Ես հայրենիք ունեմ ։ Ես այնտեղից եմ դուրս եկել եւ ինչպիսին էլ լինեմ, կը զնամ այնտեղ ... Ուզո՞ւմ ես բարի խորհուրդ առանալ ... Հայրենիք փնտրիր , կը զտնես՝ իշխան ես ։ Չես զտնի՝ ոչինչ ես »։

Եւ պատահական չէ, որ հայրենիքի ըմբռնողութեամբ այս երկու զտարիւն քը – նարերզակները զարմանալիօրէն նման են իրար ։ Իսկ հայրենիքի զգացողութիւնը բանաստեղծութեան քաղաքացիականու – թեան հէնց առաջին յատկանիշը չէ՞ արդեօք ։ Գրած չլինելով զուտ հայրենասիրական ոչ մի բանաստեղծութիւն, Մեծարենցը հայրենիքի իր խոր ու մեծ զգացողութեամբ մեր ամենահայրենասէր բանաստեղծներից մէկն է ։

Մեծարենցի ստեղծած բանաստեղծական աշխարհը — ոզեղէն հայրենիքը սեմ է, զեղեցիկ ու հովուերզական ։

Սարերու մէջ կը կոծկոծի այգուն՝
Կոչնակը վանքին ,
Եղնիկները մբ նշադին դէպի
Գետափ կը դիմեն ։
Աղջիկ մբն է կարծես հովը՝
Գինով մուրտի բուրումէն ,
Որ ջուրերուն վրայ կը դառնայ
Սարսուռի պարն իր հեշտին ։

Խաղաղ, արեւոտ, պայծառ է այդ աշխարհը, երազի՝ մերթ կապոյտ ու մերթ վարդագոյն մշուշով է պարուրուած այն, այդ մշուշի մէջ աղբիւրից վերադարձող աղջիկները կան , զարուզիով անցնող կարաւանները , յուշիկ փախչող իրիկուայ զուարթ լոյսեր, ննջող չերամները, որ խաղաղօրէն մետաքս են հիւսում, մեղուների «մեղրազօծ վերազարթ» խոյ ։ Այդ աշխարհում

Գիշերային ջրտուիի ժամն է
Լոյսին մէջ կայծած ,
Մշակն աւիւռն կը սպասէ՝ ոսկը
Բոքիկ , ահն ուսին
Պարտէզներուն վրայ կ'իջնէ թեթեւ
Քող մը միգամած ,
Ու ձղրիդներ՝ լուսնեակով
Արբշիռ՝ անվերջ կը խօսին ։

Լուսեղէն է այդ աշխարհը, խաղաղ, նեղդաշնակ ։

*Լոյսն առհասարակ Մեծարենցի բանաստեղծութեան հիմնական չաղախն է ։ Բնական է բերել նրա բանաստեղծութիւններից չատերի վերնագրերը միայն, ցոյց տալու, թէ լուսերզութիւնն ինչ տեղ ունի Մեծարենցի բանաստեղծութիւնների ։ « Այդերզ », զարձեալ «Այդերզ», «Առտուան արեւին մէջ», «Այգային », «Առտուն», «Արեւադալ», «Արեւին», «Կ'երթայ արեւն իր զատիկին», զարձեալ « Առտուն », եւայլն, եւայլն ։ Ահա այսքան արեւներ ու այդեր է նկարել Մեծարենցը , փոխելով պայծառ մի լոյս ։ Աչք նկատում է , որ առհասարակ հայ բանաստեղծութեանը «առանձնապէս յատուկ է լուսապաշտութեան մի չատ բարձր աստիճան, որ համարեա բոլորովին անզուգական մի երեւոյթ է արեւելեան զրական մի երեւոյթ է արեւելեան ազգերի մէջ »։ Գժուար ու զմայլելի կանութիւնների մէջ »։ Գժուար ու զմայլելի կանութիւնների մէջ »։ Գժուար ու զմայլելի կանութիւնների

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ (1915 - 1918)

Գ.

Թուրք կառավարութիւնը Հայերու դէմ գործած իր ցեղասպանական ոճիրները վերպատրելու համար, հրատարակած էր տարբեր մը, որ կը բաղկանար ութ յօդուածներէ, առորդրութեամբ էնվէրի : Հրատարակուած են միայն առաջին, երկրորդ եւ ութերորդ յօդուածները : Մնացած հինգ յօդուածները, որոնք կը վերաբերին Հայերու կալուածներու զբաղման , պինուորական իշխանութեանց կողմէ, զաղտնի պահուած են: Վերնագիրը կը կրէր «Խորհուրդ», «Ղայեթ Մուհ – րէմ» եւ «Միւեթաճէլ» բառերը : Ուրեմն հրատարակուած է յօդ · Ա·, Բ· եւ յօդ· Ը·, որ գործած է Յրդ յօդուած : Հրատարակուած երեք յօդուածներուն

քան պայծառ երազը : Հիւանդ, մահ – ան զալուկը ճակատին, նա բացակա – յեմ է·

Ցնծի՛ լեզի, տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական·
Ջանգակներու պէս զայն կախեմ ամէն դրան՝
Ու զերք ճաթօտ ամէն դրան զայն պսակեմ :

, կամ՝

Գաշտի ճամբու մը վըրան ,
Կամ ստորոտը լեռան ,
Ոտքերիդ ժամանման
Սպասող հիւղն ըլլայի :

Ստեղծագործական խառնուածքը, տա – ղանդի իւրայատկութիւնը Մեծարենցին տիպել են այլ ուղիներով մօտենալ թէ՛ հասարակական ու թէ՛ անձնական ողբեր – գութիւններին : Բողոքի, ընդվզման ու – պին չէ դա : Մարդկայնութեան, զեղեց – կութեան որոնման ճանապարհն է, որ իր հետ բերել է մի մեծ մարդասիրութիւն, մեծ բնապաշտութիւն, մարդու եւ բնու – թեան դէմ արուած մի ծնկաչոք աղօթք , որ վսեմ է ու լուսաւոր : Մեծարենցի բա – նաստեղծութիւնը ազնիւ մի ինչ է մար – դուն՝ վերադառնալու ինքն իրեն : Եւ որքան հեռանանք մենք բնութիւնից , որքան հեռանանք ինքներս մեզանից , այնքան աւելի սիրելի ու մօտիկ պիտի դառնայ մեզ Մեծարենցը, այնքան աւելի կարօտանք պիտի նրա ստեղծած բանաս – տեղծական աշխարհը :

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ· ՄԱՍ

ՔՈՋԷթ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այն առեն մխաբանուհիները երկու կարգի կը բաժնուին· այս կարգերէն մէ – նոր քովէն կ'անցնի ողբմալին ձայ – ներ հանելով· «Մեռա՛ւ քոյրն մեր», եւ միւս կարգը ազգու ձայնով կը պատաս – խանէ· «Կենդանի է նա ի Յիսուս Քրիս – տոս»:

Վանքը Թոշակաւոր աշակերտուհինե – րու զպրոց մը ունէր այն ժամանակները ուր այս դէպքը տեղի ունեցաւ : Այս զպրոցին աշակերտուհիները նորաթուխ ազ – նուական աղջիկներ էին, մեծագոյն մասը հարուստ որոնց մէջն էին Սէնթ – Սլէրի եւ Պէլիսնէի օրիորդները, նաեւ անկու – նեայ որպէսզի կարենայ պաղնել : Այս ա – ղերսը ղրեթէ գայթակղութեամբ մեր – ժուեցաւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԹ·

ՁՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սակայն այս նորածիլ աղջիկները ըղ – մայլելի յիշատակներ թողած են այս ծանրաչուք վանատունին մէջ :

Ժամանակ առ ժամանակ մանկութիւնը կայծի պէս կը փողփողէր վանքին մէջ :

Երբ հանգիստի զանգակը կը ձայնէր , դուռ մը իր ծխնիներուն վրայ կը դառ – նար : — Լաւ կ'ըսէին Թոչունները : Ա – հաւասիկ պատուհանները : Իսկոյն պա – տանութեան յորձանքէ մը կ'ողողուէր այն պարտէզը որ պատանքի պէս խաչով մը չորս բաժնուած էր : Շողշողուն երեսներ, սպիտակափայլ ճակատներ , զուարթ լոյ – սով մանկային աչքեր , ամէն տեսակ ար – շալոյսեր ցանուցիր կը ափռուէին այս խաւարին մէջ :

Սաղմոսերգութիւններէն , զանգակնե – րէն , հնչիւններէն, մահարձաէր ձայ – ներէն, կանոնական աղօթքներէն եաք յանկարծ պզտիկ աղջիկներուն այս աղ – մուկը կը ծագէր, որ մեղուներու բզզու – մէն աւելի մեղմ էր : Ուրախութեան փե – թակը կը բացուէր, եւ իւրաքանչիւրը իր մեղրը կուտար :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Դժբախտութիւնը մեզ մարդ կ'ընէ, եր – ջանկութիւնը՝ հրէշ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

×

Տարտամութիւնը կը հմայէ զիս, մչու – չին մէջ ամէն ինչ դեղեցիկ կը թուի են – ծի :

ՕՔՍԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Համբերութիւնը դառն է , սակայն , իր պտուղները քաղցր են :

ԺԱՆ ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

×

Համբերութիւն ունեցողը՝ ամէն ինչ ունի :

ՖՐԱՆՔԼԻՆ

×

Բանաստեղծ են ամէն անոնք՝ որ կը սիրեն, ամէն անոնք՝ որ մեծ ճշմարտու – թիւններ կը զգան , ամէն անոնք՝ որ կ'ըսեն՝ թէ բոլոր ճշմարտութիւններէն ամէնէն մեծ ճշմարտութիւնը սէրն է :

ՎԵԼԷՅ

×

Հիւղակին մէջ ալ երջանկութեան հա – մար այնքան տեղ կայ՝ որքան՝ պալա – տին մէջ :

ՀԱՄԻԼԹՐՆ

×

Արցունքները համր լեզուն են ցաւին :

ՎՈԼԹԷՌ

---

10 Հոկտեմբեր, 1915 , Փճացուցէք Ա – բեւելեան նահանգներէն եկող Հայերը :

1 Դեկտեմբեր, 1915 Եկեղեցականները ջնջեցէք : Տարագրութեան նպատակը բը – նաջնջում է :

4 Յունուար , 1916 Հիւսիսէն (Տարաւ) եկող Հայերը քշեցէք անապատ :

15 Յունուար, 1916 Գթութիւն ցոյց տալը կառավարութեան բաղձանքին հա – կառակ է :

23 Յունուար, 1916 Փոքրիկները (Հա – յոց) անուցանելու պատրուակով սպան – նել :

28 Յունուար, 1916 (Հայ) որբերուն յատուկ հանդիսատ ապահովուած է, յուրաքանչիւր օրերուն աքսորելով :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար·)

(Հայերու կողմէ) լքուած սեփական – նութիւններուն վերաբերեալ դործերուն (Թուրք) ժողովուրդը չխառնել» :

Ասոր պատճառը պարզուած է :

Վէհիպ փաշա Դեկտեմբեր 5, 1918ին ընդարձակ տեղեկագիր մը տուած էր պատերազմական ատեանին եւ որ մաս կազմած էր թուրք ոճրագործներու դա – տաւարութեան վերաբերող Ապրիլ 12 1919ի որոշմանագրին : Այդ տեղեկագրին մէջ ըսուած էր, թէ Հայոց ինչքերուն եւ սեփականութիւններուն ամրողջութիւնը հաւասարապէս պիտի բաժնուէր երեք պաշտօնական մարմիններու միջեւ , իթ – թիհատի կեդրոնին, որ ըսել է կեդր· կա – ռավարութեան , նահանգներու տեղական կառավարութեան, եւ մասդործ – աւա – զականումբերուն միջեւ : Բայց այդ մեծ կողոպտիչներուն հրամանը արդեօք չե – զաւ նաեւ, որ թուրք խուժանն ալ օգտուի Հայոց ինչքերէն եւ սեփականութիւննե – րէն :

Թուրք կառավարութեան ծածկագրե – րու զաղտնի բանալին հետեւեալն է · (1915ի թուրքերէնի արաբական տառե – րով· որոնցմով խմբագրուած են կեդր· կառավարութեան բաղմահարիւր ծածկա – գիր հեռագիրները, Հայերու տարագրու – թեան եւ ջարդերու մասին) :

Թուանշան	Գիր
148	ԷԼԻՖ
157	ՊԷ
136	ՓԷ
193	ԹԷ
ՍԷ	ՍԷ
117	ՃԻՄ
121	ՋԻՄ
199	ՀԱ
139	ԽԸ
149	ՏԱԼ
ՋԱԼ	ՋԱԼ
123	ՐԷ
ՋԷ	ՋԷ
ԺԷ	ԺԷ
124	ՍԻՆ
163	ՇԻՆ
162	ՍԱՏ
ՏԱՏ	ՏԱՏ
151	ԴԸ
ՋԸ	ՋԸ
165	ԱՅԸՆ
ՂԱՅԸՆ	ՂԱՅԸՆ
114	ՖԷ
152	ԳԱՖ
119	ՔԵԱՖ
198	ԼԻՄՄ
176	ՄԻՄ
147	ՆՈՒՆ
115	ՎԱՎ
189	ՀԷ
111	ԵԷ

Նմոյշի համար քանի մը ծածկագրերու խտացումը կուտանք ստորեւ .

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (259)

Հի մր· ասոր անունն էր Թալպօ, որ երե – ւի կաթոլիկ անուն մըն է :

Այս նորատի աղջիկները չորս պատի մէջ փակուած վարժ ու դաս կ'առնէին այն կրօնաւորուհիներու թեւին տակ, եւ աշխարհիս եւ զարուս դէմ առելութեան ղգացումներով ներշնչուելով կը մեծնա – յին : Անոնցմէ մին օր մը կ'ըսէր մեզ· « Փողոցին քարայատակը տեսնելով մար – մնովին կը սարսռէի » :

Աշակերտուհիները սպիտակ ղգեստներ կը հագնէին, սպիտակ ղդակ ունէին, նա – եւ ոսկեզօծ արծաթէ կամ պղինձէ Հոգին Սուրբ մը ղոր կուրծքի վրայ կը կրէին :

Քանի մը մեծ տօներու առթիւ՝ կար – ծես մեծ շնորհ մը ընելու եւ ղերազոյն երանութիւն մը տալու պէս արտօնութիւն կը տրուէր անոնց կրօնաւորուհիի ղգեստ հագնիլ եւ ամբողջ օր մը սուրբ Պնուայի պաշտօնները եւ արարողութիւնները կա – տարել : Ի սկիզբն միաբանուհիները փոխ կուտային անոնց իրենց սեւազոյն ղգեստ – ները : Այս փոխատուութիւնը սրբապղղ – ծութիւն մը կարծուեցաւ եւ աւազուհին հրամանաւ արդիլուեցաւ :

Դիտել արժան է թէ այս Թոչակաւոր աշակերտուհիներուն համար իրական եր – ջանկութիւն եւ ճշմարիտ ղբօսում մըն է – ին այս ներկայացումները, որոնք նորեկ իր քոյրը : Անհնարին բան : Աղերսեց որ դէթ Թոյլ տուուի մանկուհիին պզտիկ ձեռ – քը պատուհանին սիւնակներէն դուրս հա – մէնէ կը ներուէին եւ կը խրախուսէին ան – չուշտ :

Պատանուհիները այլաձեւութեամբ պարզապէս կը զուարճանային: «Նոր բան »էր այս· աշակերտուհիները «կ'այ – լանձուէին անով » : Պատանեկան հասակի անմեղ պատճառներ որոնք սակայն չեն յաջողիր հասկցնելու մեզ՝ աշխարհականե – ներուս՝ թէ ինչ երանութիւն է ձեռքը մշտիկ մը բռնելը եւ ժամերով ոտքի վը – բայ կենալով չորս հոգի միաւեղ ղրակա – լի մը առջեւ երգելը :

Աշակերտուհիները խստութիւններէ ա – զատ էին, բայց վանքին միւս ամէն սո – վորութեանց համեմատ կը վարուէին : Կան այնպիսի ծաղկահաս կիներ որոնք աշխարհ մտնելէն եւ ամուսնանալէն առ – ջիներ եառքը տակաւին չէին կրցեր մոռնալ « Յաւիտեան» ըսելու սովորութիւնը , ա – մէն անգամ որ իրենց դուռը կը զարնը – ւէր : Կրօնաւորուհիներուն պէս աշակեր – տուհիներն ալ միայն խօսարանին մէջ կը տեսնէին իրենց ծնողքը : Անոնց մայրերը անգամ արտօնութիւն չունէին ողջագու – րելու զանոնք :

Այս կէտին նկատմամբ մինչեւ որ աս – տիճան խստութիւն պահուիլը յայտնելու համար սա ըսենք : Նորատի աղջիկ մը կու լար, վանդի կ'ուզէր անգամ մը զրկել իր քոյրը : Անհնարին բան : Աղերսեց որ դէթ Թոյլ տուուի մանկուհիին պզտիկ ձեռ – քը պատուհանին սիւնակներէն դուրս հա – նել որպէսզի կարենայ պաղնել : Այս ա – ղերսը ղրեթէ գայթակղութեամբ մեր – ժուեցաւ :

ԳԼՈՒԽ ԺԹ·

ՁՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սակայն այս նորածիլ աղջիկները ըղ – մայլելի յիշատակներ թողած են այս ծանրաչուք վանատունին մէջ :

Ժամանակ առ ժամանակ մանկութիւնը կայծի պէս կը փողփողէր վանքին մէջ :

Երբ հանգիստի զանգակը կը ձայնէր , դուռ մը իր ծխնիներուն վրայ կը դառ – նար : — Լաւ կ'ըսէին Թոչունները : Ա – հաւասիկ պատուհանները : Իսկոյն պա – տանութեան յորձանքէ մը կ'ողողուէր այն պարտէզը որ պատանքի պէս խաչով մը չորս բաժնուած էր : Շողշողուն երեսներ, սպիտակափայլ ճակատներ , զուարթ լոյ – սով մանկային աչքեր , ամէն տեսակ ար – շալոյսեր ցանուցիր կը ափռուէին այս խաւարին մէջ :

Սաղմոսերգութիւններէն , զանգակնե – րէն , հնչիւններէն, մահարձաէր ձայ – ներէն, կանոնական աղօթքներէն եաք յանկարծ պզտիկ աղջիկներուն այս աղ – մուկը կը ծագէր, որ մեղուներու բզզու – մէն աւելի մեղմ էր : Ուրախութեան փե – թակը կը բացուէր, եւ իւրաքանչիւրը իր մեղրը կուտար :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

Այրի Տիկին Սրբուհի Արզուեան եւ զաւակները՝ Արփի, Կարապետ, Պ. Պար – դեւ Արզուեան եւ զաւակները, Պ. Վահէ Արզուեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Հրաչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Մխաէրեան եւ զաւակը խոր վիշտով կը յանձնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղղականին՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐԶՈՒԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Օգոստոս 1, ժամը 15·30ին պանեհոյի քոմիւնալ դերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց ղրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՎԱԼԱՆՍ

Հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, այս կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ (Պոլսէն)

ՇԱՀԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՎԱՃԵԱՆ

Հոգեբարձութիւնս կը հրաւիրէ վաղանսի եւ չրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու զոհացում տալու համար, բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Մերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը արձակուրդ – ներու առթիւ բաց է միայն երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 *եւ* 15-18 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 – 01 – 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 *ֆր. վեցամսեայ* 50 *ֆր.*

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 *ֆր., վեցամսեայ* 60 *ֆր.*

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեղին կը դանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօղբոջը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : *Մանկապարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. Ը Փ. եւ* 6*րդի մուտք :*

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13*ին, ժամը* 20,30*ին Փոթինիէռ թատրոնը :*

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16*ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը* 9*ին մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :*

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 *Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :*

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը : Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 10*էն* 12 *եւ* 14·30*էն* 19*ը :*

Բազմատեսակ գիրքեր .— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիպերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փըռտրոածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ
ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՁԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17*էն* 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19*էն* 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
2
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
2 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 11277 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.277

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Գ Ն Ա Ց

Ես եմ անմահը ոչ թէ
գերեզմանս, ես փեթիշխաք չեմ :
Շ. Ն.

Փոսերը կը չափեն, պարապը կը մեծ–նայ հայկական արտասահմանի մէջ, որ իր վերջալոյսը կ'ապրի :

Հայեր պիտի ըլլան միշտ, երկրէ երկիր, զաղութէ զաղութ, կորսուած ա–նուններով, բայց Արեւմտահայութիւնը, եկած սեւ Ապրիլէն, հասաւ ուրիշի Ապ–րիլի մը, Սփիւռքի Ապրիլին :

Գնաց, Նարդունին : Ամիսներէ ի վեր զրոյցի նիւթած էր, գլուխ գլխի մահուան հետ : Կը հաւատար ու կը սպասէր իր մահուան : Մենք չէինք հաւատար : Չէինք կրնար հաւատալ :

Ասո՞ղ իր մասին : Չէր սիրեր : Ինք միայն գիտէր իր արժէքը, եւ իրեն հա–մար չենք կրնար գործածել բառեր ու ա–ծականներ, որոնք մաշած են հայ իրակա–նութեան մէջ, աժան – աժան գործածուե–լով ամէն մարդու, ամէն առթիւ :

Ինք մէկ տիպարը կը պահանջէր՝ գրա–գէտ : Ամրողջական գրագէտ էր, հպարտ գրագէտ :

Մենք չենք սիրեր մեռելները խօսեցնել, անդրշիրիմեան վկայութիւններ բերելով, բայց պիտենք թէ սրտին վիշտը մեռնիլը չէր, այլ մեզ առանձին ձգելը, ինչպէս կ'ըսէր, նոսած մեծ Շ.ի պարպուած բաղ–կաթողին մէջ, լեցուն աչքերով, դողդոջ ձայնով :

Տխրութիւնը գրկած էր, սիրուհիի մը նման, սիրոը լեցուն Հայոց լեզուի կարօ–տով : Հայոց վեհ լեզուն, Մեծքասանչը զոր այսօր այրի կը թողու :

Տխրութիւնը գրկած էր գաւկի մը նման, պինդ սեղմած իր մաշած սրտին : «Մի՛տ–րեմս Անտունի կ'երգեմ, կումիտասի եր–գը, — Սիրտս նման է.... հրաշալի երգ մըն է, տխուր, տխուր : Պօէման որ գը–րած եմ բաւական երկար է, առաջին մասը ընդօրինակեմ ու գրկեմ, կարդա՛ հասկնալու համար տրամադրութիւնս : Դիրս ալ ցոյց կուտայ տրամադրութիւնս եւ... առողջութիւնս : Էջ... անդուն – դին ի վար » :

Տխրութիւնը գրկած էր մօր մը նման, ու կը քալէր, կողք կողքի : Որո՞ւ պիտի ձգէր Օգոստափառ մշակոյթն Հայոց : Ո՛վ, երմէ եաք, աչքին լոյսը պիտի քա–րէր բառերուն վրայ՝ մեսրոպեան :

Տխրութիւնը գրկած էր քոյր մը նման : Լո՛յսը, լո՛յսը աչքին կը մարէր ու ա–զբս կը կարդար օրհնեալդ Անահիտին : Վերջին ապրս ու ապօթք, վերջին յոյս ու վերջին հաւատք, լոյս կ'ուզէր աչխար–հին :

Տխրութիւնը գրկած է մեզ որբի մը նման :

Բայց որբը մենք ենք : Ու մեկի հետ, շատ – շատ որբեր՝ արեւմտահայ մը–կոյթի, ոճ եւ լեզու դասական, մայ–րենիք :

« Մայրենի՛ք, չկշտացուելի՛ք բաղցրու–թիւն, մահէն անդին ալ ցանկալի » :

— « Քնացի՛ր, որդի՛, քնացի՛ր» :

Իրն են այս խօսքերը, զորս կ'արտա–սանէր, տարիներ առաջ, երբ տխրութիւ–նը գրկած էր մեզ, ու ինք կ'ողբար իր ձեռ նկարչը՝ «Շ.»ն : Իր ձայն է զոր կը լսենք այսօր. «Մայրենի՛ք, չկշտացուե–լիք բաղցրութիւն, մահէն անդին ալ ցանկալի » :

— « Քնացի՛ր, որդի, քնացի՛ր » :

Տխրութիւնը գրկած է մեզ :

Գնաց :

«ՅԱՌԱՋ»

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

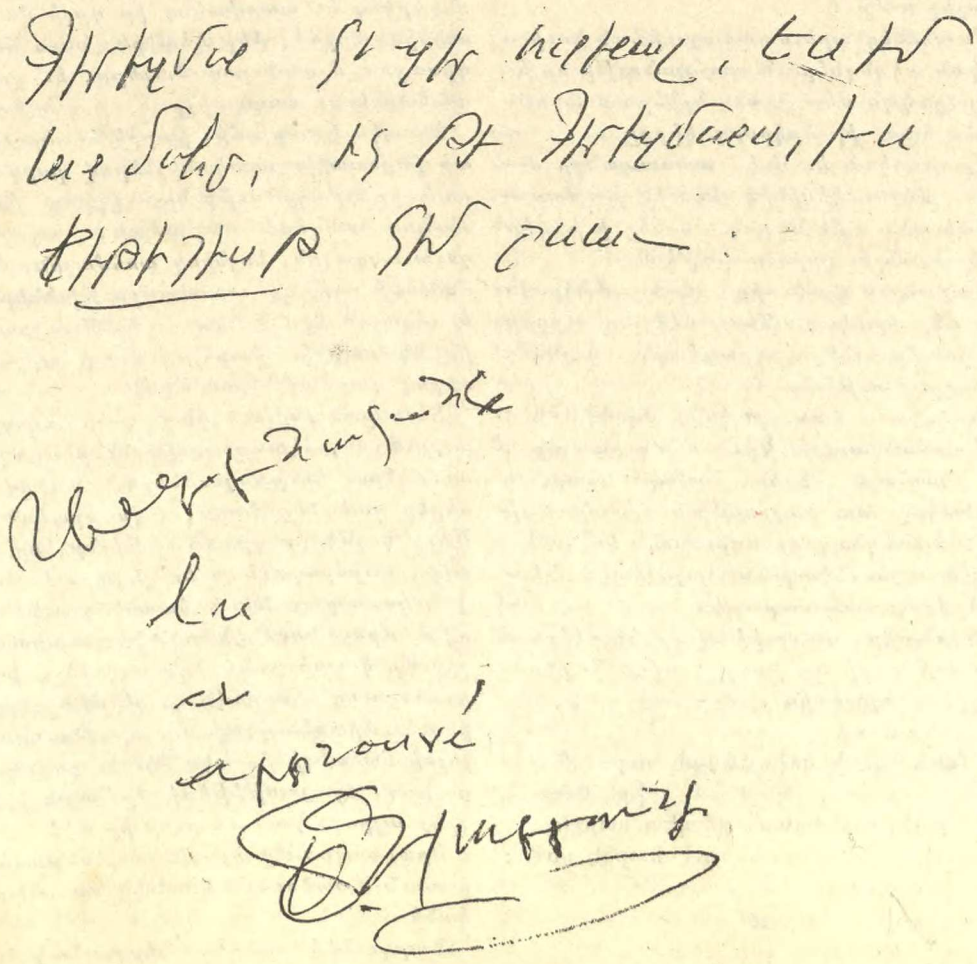
ՄՄԲ.—Օռիժինալ էր Նարդունի ու շատ կը սիրէր կրկնել այս բառը իր մասին : Նաեւ իր հիւանդութեան առեն : Ուզեց այդպէս ալ մնալ մահէն անդին ու թելադրեց մեզի այն ինքնակենսագրականը, որ պէտք է հրատարակուէր իր մահուան առթիւ : Ստորեւ այդ ինքնակենսագրու–թիւնը, որու տակ ստորագրեց , այնպէս՝ ինչպէս կը ներկայացնենք :

Բուն անունով Շաւարշ Արսէն Այվազ–եան, կնքահայրը Աբգանակ գնել ուզած է, բայց հօրեղբայրը մերժած է, եւ ինք : Ծնած է Արմաշ 1898 Փետրուար 13ին, 1910ին կարծած է որ աշխարհի կեդրոնը Արմաշ է : Արմաշի մէջ իր վայրերը չեն եղած դպրոցը այլ՝ ջաղացքը , ուր ան–ցուցած է իր մանկութիւնը բաղերուն, սագերուն, հաւերուն եւ ջուրին հետ : Մասնաւորաբար ջաղացքի մօտ գտնուած ագրիւրին համը մինչեւ մեռած օրը կը յիշէր : Վերջը սկսած է սիրել կատուն , դպրոց չատ կանուխէն դրած են , բայց վարժապետը տուն ղրկած է , առարկե–լով որ օրօրոցը հետը չէ : Համաձայնու–թեան մը եկած են ի վերջոյ եւ դպրոցը մնացած է, ուրկէ այլեւս դուրս ելլել չէ ուզած : Աւարտած է դիւղին վարժարա–նը, մէկ դասագիրքը ամէն տարի կար–դալով, եկեղեցիին բոլոր չարականները երգելով : Ապա գինքը ղրկած են Ատա–փազար, բայց միչտ կարօտցած է Ար–մաշը , բայց տխլցուած ըլլալով ձգել Ատաբազարի համար, Ատաբազարն ալ ձգած է Պոլսոյ համար, Պոլիսն ալ ձգած է Փարիզի, ի վերջոյ Փարիզն ալ ձգել առանց գիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթայ :

Եթէ մեր հայ եկեղեցականներուն հարցնէք թէ ո՞ւր գնաց, պիտի պատաս–խանեն ապահովաբար դժոխք, բայց ի կենդանութեան իր արտայայտած զգա–փարներուն նայելով դժոխք ըլլա՛յ թէ արքայութիւն աւելի հանգիստ կ'ըլլար կը կարծէր, քան այս աչխարհի վրայ ապրե–լէն : Մեկնումի առեն իր միակ ցաւն էր որ գիրքերը հետը չէր տարած , որովհե–տեւ կ'ըսէր . « ես ի՞նչպէս ժամանակ պի–տի անցընեմ եթէ վարդապետի մը քամիա մը չտամ, բառի մը արմատը չգիտնամ եւ օրը քանի մը անգամ չհայհոյեմ » : Ո–րո՞նց հարցուցինք . « Բոլոր անոնց ո–րոնք աչխատանքս կը խանգարէին » պա–տասխանեց .

Հիմա մենք կը մտածենք թէ Յառաջ կը կարդա՞յ , « Հայ – Բոյժ »ը մոռցա՞ծ է , թերթ ծալելը, փոսթան տանիլը եւ այլ ապուշութիւններ կատարած չէ՞ արդեօք : Մեզի ըսած չէր թէ երկրորդ անգամ ալ աչխարհ պիտի գայ, բայց կը խորհինք այդքան օռիժինալ կեանք մը ապրելէ ետ–քը, օռիժինալ ձեւ մըն ալ կը գտնէ վե–րադառնալու եւ կարգալու այս յետ մա–հու ղրուած կենսագրականը, որպագրելու համար փորձերը տպագրութենէ առաջ :

Մեկնած առեն յանձնարարեց որ, ո՛ւր որ կ'ուղեն թող թաղեն զինքը այնքան ժամանակի համար որ օրէնքը կը պար–տադրէ, ժամանակը լրանալէ ետք (հինգ տարի) պէտք է քանդել, որովհետեւ դե–րեզման չուզեր ունենալ, ե՛ս եմ անմահը, ոչ թէ դերեզմանս, ես փեթիշխաք չեմ ըսաւ :

ՈՒՐԻՇ ՈՋԻՆՋ

ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ուրիշ ոչինչ : Մէկը եկաւ, մարեց լապ–տերը աչքերուդ ու հեռացաւ
Ոտքերուն մատներուն կոխելով, մօր մը պէս ,
Որ չարքնցնաս, չգիտակցիս ցաւիդ ու – նայնութեան ու չարացած
կեանքը դուն չապանցես :

Ուրիշ ոչինչ, ոչինչ : Բանաստեղծը կեանքն է·
Ծաղիկները ծաղկին, ճանճանչանան պիտի
Ու տերեւներն իյնան
Գեղեցկացնեն մեկնող հոգիներու ճամ–բան :
Սէնը, այս հսկայ տխրութիւնը պիտի յաւէտ հոսի
Եւ բերքոդ մը մռայլ
Վերջին կամուրջէ մը
Վերջալոյսին
Գեղեցկութեան արցունքը պիտի լայ , ցաւիդ յիշատակով :

Այո՛, յաւսահատօրէն ուրիշ ոչինչ, ո – չինչ .
Ոչ ոքի մնաս բարով, ոչ մէկ ձեռքի շարժում .
Փշրուած են բոլոր բազուկները, մինչ փոխարէն կը բարձրանայ
— Օ՛, տխո՞ւր բանաստեղծութիւն ,—
Նոյն խաչին պարզութիւնը բոլոր գե – րեզմաններուն վրայ :

ԶՈՒՎԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Խոր կսկիծով իմացանք բազմահը–մուտ մտաւորական, գրագէտ եւ հրապարակագիր ՇԱՒԱՇ ՆԱՐԴՈՒ–ՆԻի մահը : Կ'օրհնենք իր յիշատա–կը եւ կ'աղօթենք իր հոգիին հան – գստեան համար : Մեր խոր ցաւակ – ցութիւնները :

ԽՈՐԷՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ
ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ԱՆՏՈՒՆԻ

« Մտոռվս «Անտունի» կ'երգեմ ...»
Շ. Ն.

Սիրտըս նըման է էն փըլած տրուներ,
Կոտրեր գերըններ, խախտեր է սըներ ,
Բոն պիտի դրնեն մէջ վայրի հաւիեր,
Երթամ ձիկ թալեմ էն ելման գետեր,
Ըլնիմ ձկներու ձագերաց ըննկեր :

Ա՛յ, տո լա՛ճ տրնաւեր :

Սեւ ծով մ'եմ տեսէ, սիպտակն էր բոլոր,
Ալիճ կը զարկէր, չէր խառնի յիրար·
Էն ո՞րն է տեսէ մէկ ծովն երկքաւոր·
Անտունի սիրտն է պըղտոր ու մոլոր,
Ա՛յս, իսկի մի'նիճ սըրտիկ սեւաւոր :

Ա՛յ, տո լա՛ճ տրնաւեր :

(Լուրերը կարդալ Դ. էջ)

... ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

ԳՐԵՑ՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Անթեղով երաժշտութիւն կ'ունկնդրեմ բարեկամ բժիշկի մը տունը :

Խաղա՞ղ է սենեակը ,— Ֆրանսական ոճին վրայ տարաշխարհիկ ճաշակն եկեր՝ նուագում է պատճառեր : Կակուղ են դիծերը առարկաներուն եւ անկիւննե – րուն : Եւ բոլորն ալ ականջ կուտան ե – րաժշտութեան ,— ահա գիրքը, որ բաց է, խեցեղէն անօթները, որոնք պըրկեր ու երկնցուցեր են իրենց վիզերը , գիրուկ բարձը, որ բազմոցին վրայ կատուի մը պէս մէկ կողմ է ինկեր :

Լոյսը հալած մեղր է , որ կը քամուի ձեղունէն : Ահա թէ ինչո՛ւ համար անոյշ են դոյները սենեակին :

Հայելին, պատին մօտ, սեղանին վրայ, արծաթէ բոց մըն է , լայն տերեւի մը պէս : Ճենապակեայ անօթներու մէջէն ծաղկազարդ ընձիւղներ կը ժայթքին , մանրանկար չատրուաններու նման , ո – րոնք ծաղիկ կը ցայտեն դուրս : Ճափո – նական պարտէզ, այնքա՜ն բնական , որ ոչ ոք, այս խաղաղութեան մէջ, պիտի փորձուէր ելլել քննելու : Ինձորենիի ու նշենիի ծաղիկներ են, որ չինուած են զգուտակուրէ չերեփուկներով : Դաչնա – մուրը արեւելազարձային երկրի մը կնոջ մարմին ունի :

Ծաղիկ եմ , ես ալ : Գրասեղանին վրայ հակած, հողիս լո՛ւս կուտայ : Երգը կը հանդչի վրաս դիչերուան ցօղին պէս : Եւ ես երջանի՛կ եմ, չա՜տ :

×

Մեր անթելը կը հաղորդակցի Պերլինի հետ : Այս ժամուս, Գերմանները նուա – գահանդէս են սարքեր :

Գիշեր : Փարիզ հեռուհեռէ կը խելօք – նայ : Ու մենք, հոս, խաղաղութեան մէջ ընկղմած, հիւանդի պէս ուժգնամ , մը – տիկ կ'ընենք հեռուոր Գերմանացիներ – ուն :

Այժմ կ'աւարտի նուագահանդէսը : Փակումը կը կատարուի զերման ազգա – յին երգով .

Գերմանիա՛, ամէն բանէ վեր ...

Ի՛նչ քաղցր է : Հոգին մէջէն լսուած ձայնի մը պէս , հեռուո՛ր ու նուագուն Անատաներուն մէջ հովծփուն մեղեդիի մը նման, որ կ'երթա՛յ ու կուգայ , կ'օ – րօրուի ու կը կախուի, կը բարակնայ ու կ'երկարի :

Գերմանիա՛, ամէն բանէ վեր ...

Ամենազօր այս երաժշտութիւնը կը լը – ռեցնէ ձեր կիրքերը եւ յոյս կը ներշնչէ ապագայ երջանկութիւններու :

Իսկ մե՞նք : Բզկտեցի՛ն մեզ՝ ուրիշնե – րը, փրցուցին մեզ՝ մեր հոգէն, ինչպէս ծաղիկը՝ թաղարէն : Նետեցին մեզ ամ – պավարիկ երկիրներ : Ու հիմա, ափսո՛ս, մեր ժողովուրդը ինքզինքը կը բզկտէ , եղբայրը եղբօր արիւնը կը դողնայ , դի չունի՛ իր «... ամէն բանէ վեր»ը , որ լռեցնէր , խոնարհեցնէր ու ներշնչումի նստեցնէր :

Որքա՜ն դժբախտ ենք : Ա՛յ, արցունք մը մատիս վրայ, արիւնէ դերձան մը կայ մէջը :

Ընդվզում մը կը սարսէ դիս :

×

Ո՞վ կայ վերը :

Սա երկինքէն վեր, անհունէն վեր , մեր կարողութիւններէն վեր, անհաս ու անսկիզբ, ո՞վ կայ վերը :

Ո՞վ կայ հզօր ու ամենագօր :

Աստուա՞ծ, Եհովա՞, Բզեղզեբո՞ւլ , Սատայէ՞լ :

Ով որ կայ, թող մօտիկ ընէ .

— Իմ սիրտս լեցուած է՝ հիմա ոչ ա – ղօթքի կուգամ, ո՛չ ալ աղաչանքի : Նե – տած եմ սկեպտիկ փիլիսոփայի դօտիս , զգայապաշտ բանաստեղծի զրիչս եւ միամիտ քրիստոնեայի հոգաթափներս :

Եկած եմ հարցնելու .— ե՞րբ պիտի ունենանք մեր « ... ամէն բանէ վեր»ը : Պիտի ունենա՞նք : Լ՛ո՛հ, Աստուա՞ծ ես թէ ոչ : Զի՛մ ուղեր հասկնալ , ո՛չ : Ի՞նչ կ'ուզես եղիր, Եհովա կամ Բէեղզեբուղ : Բայց լսէ՛ ... : Յոգնած էի, եւ արհամար – հեցի քեզ, ձանձրացած էի, եւ հայհոյե – ցի քեզի : Եղայ հպարտ եւ եսապաշտ, սանձեցի զգայութիւններուս լիճը , սաս – տեցի գիւրագրգռած նուագարանս : Ջյա – ղոդեցա՛յ : Վերջապէս մարդ եմ, ես ալ : Կը տեսնե՞ս, դարձեա՛լ կակուղցայ, եւ աղօթող կնոջ մը պէս կը կլորնամ նորէն առջեւդ : Եւ ըսելիքս աղերս մը դարձաւ շրթներուս վրայ : Բայց լսէ՛ :

Ե՛ս ալ կ'ուզեմ ազգի զաւակ ըլլալ , ե՛ս ալ կ'ուզեմ ազգ ունենալ, երկի՛ր ունենալ : Որպէսզի, ո՛վ իմ Աստուածի – կըս,— մի՛ նեղանար իմ սրամտութեանս համար, տանջուած տա՛յ եմ,— որպէս – զի ե՛ս ալ կչտանամ այն ուրախութիւն – ներով, զորս օտար ազգեր ունին , ե՛ս ալ ուզեւորուիմ այն յոյսերով, զորս հա – րուստ ժողովուրդները ունին : Ե՛ս ալ կ'ուզեմ « ... ամէն բանէ վեր » մը , որովհետեւ կը զգամ պահանջը, ունիմ կարօտը, եւ արժանի եմ : Տո՛ւր ինձ « ... ամէն բանէ վեր » մը ,որպէսզի առաւօտ աղօթքս անով սկսիմ , օտար ազգերու երիտասարդներուն մէջ որբի պէս չըլլա՛մ, խորթ քայլերդներ մնմնջելով սրտիկս չարիւնի՛ :

Վերջին ըմբոստութենէ մը առաջ, բո – լո՛ր սրբութիւնները դեռ չանարգած , սկիզբին ու վախճանին տակաւին չհայ – հոյած , անգա՛մ մըն ալ կուգամ քեզի : Լսէ՛ աղաչանքս, աղօ՛թքը մեր կլորիկ աղջիկներուն եւ ընձիւղ երիտասարդնե – րուն, մեր անուշբերան մամիկներուն եւ հոգատար պապիկներուն, խունկ ծխողին եւ արտ հերկողին, լսէ՛, մե՛նք ալ կ'ու – զենք երգել «... ամէն բանէ վեր» : Ամ – պածրար այն լերան կատարէն, ամպրո – պին ու փոթորիկին մէջէն, Եհովա՛, սկսէ՛ եւ տուն տուր, տող առ տող : Եւ թող մեր ժողովուրդը հեռուէ ձայնիդ , բոցի պէս ժայթքի երգը թոքերէն ցնծու – թեամբ եւ արցունքով , ղղրդապին ու ա – հեղ, կիրքերը դադրած, կարդապա՛հ ու սիրալիր . է՛րգը, տէ՛ր, մեր երգը , տո՛ւր, որ երգենք մեր երգը .

Հայաստա՛ն, ամէ՛ն բանէ վեր :

ԹՈՂ ՀԱՆԳՉԻ ՄԱՐԴԸ, ԹՈՂ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԻ ԱՆՁԸ...

Կեանքի անհրեւակայելի հարուածը կու – գայ ընդմիշտ զրկանել , հայ բառի, ոճի, մշակոյթի տիտանը՝ Շաւարշ Նարդունին: Իր պարզ կերպարանքին տակ, համեստ, խոնարհ , ինքնախոհ՝ մեծ էր անձնաւո – րութիւնը :

Մեծ էր իր մտային ու հոգեկան պար – զը որ կը թափանցէր անհունական երա – զային կրկէսին մէջ : Իբր բանաստեղծ՝ կը հիւլէանար իր տաղի զիւտութիւնը , տալով բառին իմաստը, զգայացնց և – լեւչով :

Հայ մարտական զրիչը կը վարէր , հինաւուրց ասպետական պայծառ քրքի – ջով—իր սրտի ու չունչի տապանը որ կը զառնար տաղաւարային : Իր ինքնու – թիւնը զարձած ճառագայթային, իր նո – ւիրումը կը ցայտէր ժպլիտներու ու գո – ղեցկութեան սքանչացումին մէջ . ու զարմանայ պահը կ'ընդդիմէր իր ներքին կեանքի ահօսը :

Մեկնուած էր հայ լեզուին, վաստակա – ւոր, խոստաբահանջ, պերճաբանին ու անոր ներդաշնակ երգին անխոնջ զրաչարն էր: Ճանուն իր լեզուին, լուսաւորման նուիր – ուած Մեծասքանչին, զարձած էր արդի Վիրգիլիոս , իր երկերուն տալով թոխչ դիւցազնական՝ եւրոպական զրականու – թեան եւ փիլիսոփայութեան լոյսին տակ:

Ան կը սաւառնէր մեր հայ սփիւռքի վը – րայ, զրական ուժին խառնելով իր ան – հատի նրբութիւնն ու կենցաղը , իր բա – ռին մէջ կար մտային զարգացման հան – ճարը :

Տանդէական երեւակայութեամբ յանձն էր առած՝ իր զրչին ոճը զարգացնել , յանուն հայ լեզուի երաժշտութեան , յա – նուն Սուրբ Սրբոց ուղեւորող պաշտա – մունքին, որ էր Հայ տառը :

Ի՞նչ պիտի ըլլար ան, եթէ եւրոպայի ծնած ըլլար, անկասկած պիտի պատա – նէր՝ երջանկաւէտ երկրի մը հերոսներուն ամենափայլուն աստղին : Իր անունը պիտի յաւերժանար գաղտնի քաղաքնե – րու, պարտէզներու, արձաններու ու զը – րական հաստատութիւններու անուննե – րով :

Դարեր չարունակ մարդիկ պիտի ծան – րանային ու նիւթ պիտի փնտռէին իր զրութիւններու ու պրպտումներու մէջ : Պիտի սքանչանային , պիտի ժպտէին ու – ղեղին ուռճանալու կերպին: Լեզուներու թարգմանութիւններով աշխարհն ամբողջ պիտի կարդար ու զմայլէր :

×

— Գրականութիւնը աստուածային – թիւն կուտայ արուեստի մարդուն , — բայց միշտ տառապա՛նքն է ճամբան, աստուածութենէ դէպի մարդկութիւն, կամ մարդկութենէ դէպի աստուածա – թիւն : Տառապանք՝ նոյնիսկ մահուան դիմով :

«Բաժակ ի ձեռին» արտասանած իր ար – ձանագրութեան խօսքերուն մէջ ցայտուն կը զգանայ Նարդունի – զրագէտին ողջ դիմագիծը – Արուեստի, իրա՛ւ, վաւերական արուես – տի մը կերտումի ճամբով հասնիլ աստ – ուածայնութեան ...

×

Ա՛յս առաւօտ՝ խունկ եւ աղօթք մեր մշակոյթի խորանին առջեւ :

Ա՛յս առաւօտ, աւելի քան երբեք կա – րօտն ունինք լսելու Հայոց ոսկեայ լեզ – ուին զեղեցկութիւնը, ըմբոշխնելու մեր հինաւուրց այլ մշտանորոգ միրուին՝ Մայ – րենիքին քաղցրութիւնը :

Ա՛յս առաւօ՛տ ...

Մեր զասական արձակի վերջին ,— ա – ւա՛ղ,— զալարաւէտ բարդիին սօսափիւ – նըն է, որ կը լռէ ... մայրենիքի չքեղու – թեան անսպառ ակունքներէն առնելէ առաք իր աւիշը :

Շաւարշ Նարդունի :

Ճշմարիտ զրագէտը, մտաւորականը հարազատ ներկայացուցիչն է իր ժողո – վուրդին — դիրի եւ մշակոյթի իր սէրով, պատմութեան ճայնին ականջալուր ըլլա – լու իր ձգտումով , ներկային մէջ առա – քելութեան մը ծառայելու իր անձնանը – ւէր տրամադրութեամբ, ճիգով, այլ մա – նաւանդ պայքարով ...

Մեծ Շ.-էն եառք ,— ըսենք անմիջապէս՝ նաեւ անոր հետ, — Շաւարշ Նարդունի եղաւ այն «մարտնչող» զրագէտը, որ իր ճանկերը լայն բացած՝ մենամարտի ելաւ մերօրեայ զրուժաններու դէմ, ճակատ յարդարեց «Տիրոջ Այդ»ին ,մտանաւորա – պէս արեւմտեան հատուածին մէջ իրենց նախիրը արածելու հանած հօտաղներուն դէմ, զրական հանդերձանք զգեցած հը – բաշարակագրական լեզուով մը զիմակա – զերծեց հայ մտքին վարկսեցնիները, զա – տափետեց իլիկ մանող «զրագէտ»ներու մարզանքները մեր զրական – իմացական աշխարհէն ներս, պախարակեց հայրենի – քը յուցատախտակի հետ չփոթող կրպա – կի վաճառականներուն վարկպարագի կեցուածքը եւ, միւս կողմէ, պաշտպանեց իրաւ արժէքները, քաջալերեց խոստմնա – լից ուժերը, այլ մանաւանդ՝ կրօնքի վե – րածեց հայ լեզուին պաշտամունքը, հա – ւատքի վերածեց Մեծասքանչի այլապէս հմայիչ ուժը :

Սահմանեց արեւմտահայութեան նուի – րական աւանդներուն պահպանութիւնը եւ քաղաքական մեր իրաւունքներուն ճանա – չումը եղաւ իր երկրորդ կիրքը :

Արարչական եւ վսեմ տառապանքը ու – նեցաւ մեր ոսկեղինիկ լեզուին խաթար – ման ի տես : Ու նիզակ ճօճեց ի խնդիր Մեծասքանչի պաշտպանութեան :

Մարտնչող զրչի իր հանդամանքովն իսկ մեր իրականութեան մէջ արժեւորեց նկարագիր ունեցող զրագէտին կոչումն ու առաքելութիւնը :

Գրագէտ – մտաւորականի տիպեիրքէն :

Արժանապատուութիւն : Լոկ բառ մը , որ , սակայն , իրեն համար զարձաւ հիմնական առաջադրութիւն մը՝ կեանքի մէջ, հանդանակ մը՝ զրական եւ հան – րային գործունէութեան զոյգ ճակատնե – րուն վրայ հաւասարապէս :

Եւ ինք էր, որ առիթով մը կը մէջբե – րէր Հոմերոսի սա խօսքը, այնքա՛ն բնո – րոշ իր նկարագրին .

Որ ֆաջն իցէ ի կռիւ, հարկ ապաբէն իցէ նմա
ժուժկալել արիաբար, քէպէտ հարցի , քէ հարցէ զոք :

×

Շաւարշ Նարդունի : Դարուն իմացական չարժումներուն առջեւ մտքի եւ հոգիի պատուհանները լայն բացած բացառիկ – ներէն մէկը եղաւ մեր իրականութեան մէջ : Իմաստասիրական պրպտումներու , խոհական դատումներու , վերլուծական տողերու , հոգեբանական պահերու թը – ւարկումով եւ , մանաւանդ , դիտա – կան եւ արուեստի զրեթէ բոլոր մարզերը ընդգրկող եւ պարփակող իր զրչի վաս – տակին չնորհիւ մեր կեանքէն ներս հան – դիսացաւ մշտանորոգ մտքերու եւ զա – զափարներու տարածիչը :

Այսպէս է, որ ոճի, խորքի եւ արուես – տի ինքնատիպ յատկանիշներով զարգա – ցուն իր զրականութիւնը իրրեւ խորք մնալով հանդերձ հայկական, այսինքն զուտ ազգային, նոյնիսկ տոհմային, ժա – մանակի ոգիին, տրամադրութիւններուն եւ ձգտումներուն հետ համընթաց քալող իր նկարագրին չնորհիւ, մտքի արդա – սիթով զարձաւ եւրոպական :

Տեւական վերլուծողն էր, որ պրպը – տումներու, հետազօտութիւններու, ժբռ – տումներու եւ քանդումներու ճամբով կը սիրէր ստեղծել նորը, վաւերականը : Միւս կողմէ իր զրականութիւնը, որ ըն – տիր, բարձրարուեստ եւ զեղարուեստա – կան կատարելութեան հասած զրականու – թիւն մըն է ամէնէն առաջ, ոսոհոսուն, քիչ մը վայրի, անհանդարտ, միշտ խո – րասուզուող , սիրտէն դէպի միտք սլա – ցող եւ միտքէն դէպի սիրտ թռչուլող , լոյսի ճաճանչի մը պէս ձեւ եւ գոյն չա – ռայլող, «գայլաթիթեւի մը նման ինք – զինք այրող» բան մը ունի իր մէջ :

Իրաւ ապրումը արուեստագէտ սրտի եւ խոհուն մտածումը սկեպտիկ մտաւորա – կանի :

Նարդունիի արձակը ներդաշնակ հա – մանուագ մըն է իր քերթողական թա – փով եւ կշռոյթով, այլ մանաւանդ՝ իր սլացիկ, քանդակազեղ լեզուին արժանի – քով : Բառերը ունին երաժշտական ե – րանգ , բոյր եւ կը մատնեն զրագէտի ապրումներուն յարափոփոխ տենդն ու ցաւը՝ մերթ մարտակոչ կորովով, մերթ սրտայոյզ խոովքով :

Դասական զեղեցկութեան հասած իր լեզուին, զիւտաւոր պատկերներուն, ինք – նատիպ ոճին եւ բնապաշտ ու տպաւորա – պաշտ ապրումներուն չնորհիւ՝ Շ. Նար – դունիի զրականութիւնը պիտի մնայ զե – ղեցիկ բարձունք մը մեր զրական անցա – նին մէջ :

×

— Գրականութիւնը աստուածային – թիւն կուտայ արուեստի մարդուն , — բայց միշտ տառապա՛նքն է ճամբան, աստուածութենէ դէպի մարդկութիւն, կամ մարդկութենէ դէպի աստուածա – թիւն : Տառապանք՝ նոյնիսկ մահուան դիմով :

«Բաժակ ի ձեռին» արտասանած իր ար – ձանագրութեան խօսքերուն մէջ ցայտուն կը զգանայ Նարդունի – զրագէտին ողջ դիմագիծը – Արուեստի, իրա՛ւ, վաւերական արուես – տի մը կերտումի ճամբով հասնիլ աստ – ուածայնութեան ...

×

Ա՛յս առաւօտ՝ խունկ եւ աղօթք մեր մշակոյթի խորանին առջեւ :

Ա՛յս առաւօտ, աւելի քան երբեք կա – րօտն ունինք լսելու լուսեղէն շիրիմէն ծա – ւալուած Հայոց ոսկեայ լեզուին զեղե – ցկութիւնը :

Ժ. Միրիմեան

Սակայն ան մեզի կը պատկանի, մեր գրին ծնունդն է, մեր ազգային ոգիով ազնվիրայ եկած, ան կը վարկը ալե – կած նաև մը որուն նաւատիններըը անձն – գունակ՝ չէին հետեւիր իր մտային նչա – նակութեան :

Այնուհանդերձ կը մատնեսացնէր իր գրական թափով, իր զարգացման փայլը անկարող երկչոտին բերնի թուքը կը քա – րացնէր: Գիտէր իր կարողութեան արժէ – քը, գիտէր իր ուսած պրպտումներէն ա – ռած դասանութը :

Առէք իր վերջին գրութիւնը (տես «Ձա – ռայ» 14-21 Յուլիս). ան Լորա Պայրընի մը քնարերգութեամբ, կը դիւցազնացնէ իր գործը ու վիրաւորուած կենդանիի մը պէս քաշուած իր որջը կ'ողբայ իր աշխա – տութեան կիսատ մնալը :

Անդին կայ արտունջք մը Դուբնանի ուր՝ կ'աղերսէ կեանքն ու սէրը — ասղին արտունջք դէպի Անահիտ (մէյա դիւցազ – նի ոգիով) իր հայ ոսկիացած տառերուն իր աչքերէն անհետանալը :

Ի՞նչ է այս հոգիին կրած ցաւն ու կսկի – ծը, ի՞նչպէս հասկնալ այդ նոպաները, գրել իր վերջը, մինչդոցը գտնել դեռ մե – նամարտ կանչելու կեանքը՝ ու ասոնցին դէմ սրահարել լեզուի հարուածներու յաղթանդը :

Շաւարշ Նարդունիի ակնոցներով գրա – հարուած աչքերը մեայն անձին նչանա – կութիւնը կը կրէին կարծես իր կարդա – ցած մասնագրութիւններու, Ասուա – ծաշունչին, բառգիրքերու, Խորենացիի, Նարեկացիի ու Լամբրոնացիներու կայծ էր գաղած ու աղնուականացուցած նայ – ուածքն ու լոյսը, տալով իր ամբողջ կնիքի ելեւէջին գրոշմը հայագիտու – թեան բարձր կամարին .

Շաւարշ Միսաքեանի « Օրեր եւ ժա – մեր» գրքին նախաբանին մէջ, Շաւարշ Նարդունի կ'ընդլայնէ իր գրադէտի կո – չը, երբ՝ կը յիշէ Լանտրիէսի պատգամը՝ թէ «ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ» : Այո, հասկցանք, կը հաւատանք , կոչե – լով, թէ «ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ» ապահովաբար կ'ուզեն ըսել՝ թէ կը ըս – անգծէ. բայց ինչ որ ժողովուրդը կը չինէ կամ կը ստեղծէ , գրադէտը կը մը – շակէ: Արդ, մշակում կը նչանակէ ըս – անգծում: Ի՛նչ պատկեր պիտի ներկա – յացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մնար ժողովուրդին ըս – անգծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլար զայն իր գրադէտը :

Այդ մարմաջը որ կը ծլէր իր մէջը, ե – րեսայ տարիքէն ան մշակեց իր աշխար – հին տալով ընդգրկումը նորնծայի մը քաղցրութեամբ. իրեն համար՝ իր ազգը եղաւ խորանը լուսաւոր, ուր անպակաս էին խորհուրդը ու իմաստութիւնը, փա – թացաւ անոնց ծաղիկներու ամենաքնքշ – քուշ ներդաշնակութեան պատկին, գի – նոցուց գինք հոտը, առաւ ձեռին մուր – ճը քանդակի, որմնադիրը՝ եղաւ քանդա – կագործ, յանուն սիրոյ, յանուն պաշ – տամունքին, յանուն իր անպակաս եռան – դին ու յանուն ճշմարիտ Հայութեան :

Էջերը կերտեց յաւէտ ապրող , բիւ – րեղեայ տառերը սլացիկ՝ տուին իր վեր – ջին չունչին կանչը. երբ դեռ երկչ Մա – յիս 28ի 30ամեակին էր, ընդհանրական ճառը եղաւ իր պատգամը ու պատուէրը, հայ մնալու, հայ ոգին ընդլայնելու :

Այս էր իր վերջին չաչիւնը չոնդալից ու ոգեկոչ, այսպէսով վաւերացուց մեր Մայիսեան ապատութեան ու կոչումի փառատօնը, նչելով թէ՝ մենք ալ ազգերու կարգին մեր իրաւունքները ունինք :

Թող հանդչէ մարդը որ էակացաւ, թող լուսաւորուի անձը որ վերացաւ :

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵԿԱՐ

« Մահը շալակս առած՝
Քաղաքէ քաղաք կը շրջիմ...» :

Իր Յուլիս 8 Թուակիր նամակէն :

«Առաւօտ լուսոյ, Արեզակն արդար ». ես քու ճամբուդ կը սպասէի: Ինչո՞ւ չե – կար :

Դուրսը՝ փոթորիկին հարցուցի,— բարկացայտ ճչագ :

Հարցուցի հովերուն, որ հեռաւոր լեռ – ներու կողերէն կատղած դազաններու պէս կը սուրային :

Հարցուցի ամպերուն, որ անհունին առջեւ պատնէշ քաշած, չրթունք չըր – թունքի կը պարէին, Աստուծոյ պարտէ – զին մէջ ...

Յուսահա՛տ, ու խենթի մը պէս, դէպի դաշտերը նետուեցայ :

Հրդե՛հ կար դաշտերուն մէջ: Բոցավառ հրդեհին հետ, հովիտներն ու լեռներն ի վեր, փնտռտուքի ելայ :

Ոսկեզօծ ցորեաններուն մէջէն քալեցի այրած ոտքերով , լմ որքի հոգիս տո – կաց ու քալեց, գտնելու համար՝ Հայոց լեզուին Իչխանը թագնկալին :

— Ինչո՞ւ չեկար :

Լեռներէն վազող փոքրիկ գետափի մը քով, անտառի մը խորը, տեսայ վիրաւոր եղնիկ մը· — հարցուցի եղնիկին :

Ա՛հ, կենդանին իր արիւնոտ ոտքերը կը լզէր, չար որսորդի մը դնդակէն վի – րաւոր :

Երբ տեսաւ զիս, փախաւ, ահաւոր ճիչ մ'արձակելով :

Ու ես, այդ կենդանիին հետ վիրաւոր, լացի՛, լացի՛ :

— Ինչո՞ւ չեկար :

« Մահը շալակդ առած»՝ խոնաւացար հիւրս ըլլալ :

Ո՞ւր մնաց խոստումդ , եղբա՛յր իմ օդոստափառ :

Ամառնային այս ազուոր օրերուն, երբ բնութիւնը կրակ ու բոց կը ցանէ դաշ – տերուն ու հովիտներուն վրայ, կը սպա – սէի քեզի, — « Աստուծոյ լոյսին հետ գեղեցիկ » :

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ...

Սեւ, ցնցող ցաւ մը հասաւ ...

Հասնելու պէտք իսկ չունէր, արդէն կը սպասէինք : Երկու օր առաջ, «Ցառաջ»ի մատնոտիչ յայտարարութիւնը արդէն սրած էր մեր կասկածները, մեր սրտերը արդէն բարախել սկսած էին ... արդէն կը սպասէինք անսպասելիին ...

Կիրակի օր, «Ժանասարի» առթիւ, դաշտին վրայ ՋՈՄ ունէք հաւաքուած էին չուրջս, տրտում կախ դէմքերով , մը – տահոգիչ արտայայտութիւններով : «Վա – զը առաւօտ հեռախօս մը բաց «Ցա – ռաջ»ին, կացութեան մասին լուր մը բեր մեզի » :

Ո՛չ,— պատասխանեցի կորուկ կեր – պով,— ոչ, ոչ դէշը եւ ոչ ալ լաւը ինձմէ իմացէք, երբ «Ցառաջ» կը յայտարարէ «վիճակը մտահոգիչ» ալ բան չի մնար արդէն: Ու այդ բանը, աւաղ, հիմա իր լրումին հասաւ, — « Շաւարշ Նարդունին ոչ եւ է» :

Հիմա, անհրաժեշտ է ուղեղնիս չար – չըրկել հաչտուելու համար այս տխուր

Ուրախութիւնս ցաւով, ցաւո՛վ պատ – ուեցաւ, երբ իչխանի մը պէս հպարտ , մանուկի մը պէս անհոգ, տիեղերքի հա – րըստութիւնը հոգիիս մէջ... կը սպա – սէի քեզի :

— Ինչո՞ւ չեկար :

Կ'ուզէի համբուրել ճակատդ հանճարա – փայլ, որ Հայոց լեզուին երկաթագիր մատաղաթին խորհուրդովն ու փառքովն էր օծուած :

Այդ երկիւ էր դեռ, լուսաւորչի կանթե – ղով ու Նարեկի գրիչով վերջին խօսքդ ը – սիր, իչխանակա՛ն բառերով, — «Աղերս առ Աճահիտ դիցուհին Հայոց » :

Ամենափա՛յլ ճառագայթի, կարապի երդդ եղաւ այդ :

Այդ երկիւ էր· Աստուծոյ չափ քու պաչուած ժողովուրդին ի խնդիր՝ հերո – սական ճակատամարտի մը գովքը կը հիւսէիր, վերջին անգամ մը եւս մարդա – բական չունչով պանծացնելով անսըր – բագրելի թուականի մը լուսաճաճանչ է – ջը :

— Ինչո՞ւ չեկար :

Ես որք մըն եմ ու խաւարին մէջ կը անանիմ Հայու իմ ցաւս կրծելով :

Օ՛, Նարդունիդ իմ թանկագին, ի՞նչպէս երեւակայել թէ ալ պիտի չհնչէ կախար – դող երգը բոցաչունչ քու գրիչիդ, թէ փոթորկաչունչ հոգիդ մարտի պիտի չել – լէ այլեւս :

Ո՞վ պիտի ըլլայ Իչխանը՝ հանճարապ – փայլ Հայոց լեզուին :

Ցոյսի եւ լոյսի կարօտ հոգիները ո՞ւր, որո՞ւ պիտի դիմեն՝ Սահակի եւ Մաշ – տոցի զեղեցկութեան պարտէզին մէջ ի – րենց պատուհները քաղելու ի խնդիր :

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

իրականութեան հետ, ինչպէս տանեակ մը տարիներէ ի վեր կը չարչրկենք մեր մտքերը հաչտեցնելու համար այն միւս կողմնակին հետ որ նոյնպէս կը կոչուէր Շաւարշ ...

Արդարեւ , երկու Շաւարշները մեր սե – րունդին — անապատներէն, որբանոցնե – րէն — եկած սերունդին, իրական, վաւե – րական դաստիարակները եղան : Անոնց խօսքին, չուքին ու չունչին տակ մենք հասակ առինք, ծլեցանք , ծաղկեցանք , դէմք եւ դիմագիծ ստացանք, ու եթէ յա – ջողեցանք թեթեւ ոստումներ կատարել հանրային աղգային կամ կուսակցական չրջագիծին մէջ անոնց չնորհիւ եղաւ ա – ռաւելապէս :

Երկուքն ալ հայ բանին սպասարկու , երկուքն ալ հայ դպրութեան հաւատաւոր քուրմները, երկուքն ալ մոլեռանդ ազգա – պաչտ, իրենց ամբողջ էութիւնը տրա – մադրեցին , վառնեցին, ցմրուր քամելով իրենց տպրած օրերը : Ու երկուքն ինքան նոյն ճամբուն վրայ, նոյն հիւանդու – թեամբ :

Շաւարշ Նարդունի՛...

Ո՞վ կրնայ, ո՞վ պիտի կրնայ լրիւ կեր – պով ներկայացնել մտաւորականին, հրա – պարակագրին , բանաստեղծին կեանքը , անոր հոգեխռով ապրումներուն իրական պատկերը : Գետ մըն էր իր ամբողջու – թեամբ , իր նկարագրով, իր դիմագիծով իր խօսքովն ու դրչովը : Ճիչդ գետի մը պէս երբեմն հանդարտ, զուլալ գլխա – հակ, խաղաղ: Երբեմն զոռ, վարառուտ յորդահոսան ու քանդող :

Հայրենիքի եւ մայրենիքի պաչտա – մունքը այնքան խորացած էր իմ մէջ որ անիկա զարճած էր անոնց գերի, ահա թէ ինչո՛ւ չէր հանդուրժեր մակաբոյծնե – րուն որմոներուն կէս – գրադէտներուն կամ գրադէտի հովեր առնողներուն :

Մեր օրերու թերեւս միակ «անսիքլո – բեդի»ին էր, համայնագիտարանը , որ խոր կերպով ուսումնասիրած էր մեր պատմութիւնը, գրականութիւնը , մէկ խօսքով արուեստի բոլոր ճիւղերը : Ու ճիչդ ատոր համար ալ երբ իր սուր նետը ուղէր մէկի մը դէմ անպայման հատուածը կ'ըլլար անվրէպ :

ՋՈՄերու մխութեան հիմնադիր–նախա – գահ էր Նարդունին, ու մինչեւ վերջն ալ մնաց իր պաչտօնին վրայ: Համեստ, խո – նարհ , ընկերական Նարդունին լաւ ճանչնալու համար պէտք էր հոն հանդի – պէիք իրեն, այդ չրջանակին մէջ տեսնէիք գինքը :

Նարդունի՛ — անուն մըն է որ պիտի մնայ, հանճար մըն է որ պիտի դիմա – նայ ժամանակի հողմերուն , դէմք մը՝ սիրելի որուն տեսքը երբեք պիտի չհե – ռանայ մեր — գինքը ճանչցողներու — տեսողութենէն :

Երկու մեծ , մեծ, Շ.երու համեստ ա – չակերտին կողմէ այս քանի մը անկապ, անպաճոյճ տողերը, փունջ մը ծաղիկ՝ պղտուց մը խունկի փոխան ...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ

ՄԵՐ ՆԱՐԴՈՒՆԻՆ

Անոնք որոնք կը ճանչնային գինքը, կը կարծէին տեսնել երկու Նարդունի, մին ազգորական մարդը , իսկ միւսը՝ դրա – զիչը: Եւ իրապէս երկուք էր Նարդու – նին, մին սակաւախօս, լռիկ մնչիկ Նար – դունին, որ կարծէք կը քնանար, մանա – նաւ երբ բազմած էր «Ցառաջ»ի խըմ – բագրատան մէջ, Թիկնաթոռին վրայ : Իսկ միւսը, բաւին բուն իմաստով դրա – զիչ Նարդունին էր, եւ վա՛յ անոր՝ որ կը փորձուէր բանակէճի բռնուիլ հետը : Անճառելի կը դառնար այլեւս այդ խե – րճ Նարդունին, գիչերում չէր ըներ ,խնայել չէր գիտեր եւ բառերը չէր ծամծմեր, կը ճանկէր իր իսկական պատեհանին մէջ եւ այլեւս կարելի չէր զսպել զայն , կը դառնար չոեմարան մը անհատնում՝ հա – յրիսութեան եւ հմտութեան, որ կը պոռթկար ու կը ժայթքէր՝ մեր դարու ուժին՝ էլեկտրականութեան պէս :

Բայց ո՞րն էր իսկական Նարդունին : Անկասկած գրադէտը :

Իր մասին անչուչտ պիտի գրուի աւելի ճանրամասն եւ աւելի երկար , բայց ես կուզէի յիչել հոս դէպք մը, իր մահէն ժամուրպակս վեց ամիս առաջ, պատա – հած խմբագրատան մէջ :

Ինչպէս վերը յիչեցի, այդ օրն ալ, ու – չիչ օրերու նման, խելօքիկ եւ անիսօ նատած էր, իր սիրած Թիկնաթոռին մէջ եւ կարծէք կը քնանար, երբ, յանկարծ նկատեցինք որ գլուխը վար առաւ, յանդ – չեցուց կուրծքին վրայ եւ մնաց անչարժ: Մօտեցանք իրեն: — Նարդունի՛, Նար – դունի, կրկնեցինք իրար անցած եւ գրե – թէ պոռալով : Ինք կը մնար անչարժ , Թիկնաթոռին մէջ :

Փողկապը քակեցինք, կը չարունակէր դանդաղ դանդաղ չունչ առնել: Ինչ փորձ որ ըրինք, անօգուտ եղաւ: Նարդունին կը մնար միչտ անչարժ եւ անիսօ ...

Արիւիկը հեռախօսեց բժիչկ Պօղոսեա – նին, գիտէինք որ չափազանց պիտի նեղ – ուէր բժիչկ կանչած ըլլալուս համար : Սակայն ի՞նչ կրնայինք ընել այդ պա – հուն, եթէ ոչ բժիչկի մը օգնութեան դի – մել :

Քառորդ ժամ եաք, կամաց կամաց աչ – քերը սկսաւ բանալ եւ երբ լմցաւ թէ բժիչկ կանչած ենք, սրդոլեցաւ թէ ին – չու լուր առած էինք բժիչկին .— «... Բան մը չունէի, միայն կը քնանայի » : Զէր կրնար երեւակայել անչուչտ պատա – հածը, մեր իրար անցնելն ու մտահոգու – թիւնը, երբ բացատրեցինք իրեն որ ոչ թէ կը քնանար այլ ամբողջովին քարա – ցած անչարժութեան մատնուած էր՝ հա – կառակ մեր թափած բոլոր ճիգերուն: Ինք մնաց անդրդուելի եւ կը կրկնէր թէ բան մը չունէր : Զէր կրնար ընդունիլ որ Նարդունին կրնար այդպէս ըլլալ: Ըմ – բոստ ոչին էր որ կը պատասխանէր, չէր հանդուրժեր տկարութեան:

Վերջապէս երբ բժիչկը եկաւ, գինքը փոխադրեցինք խմբագրատան ներսի սեն – եակը եւ պառկեցուցինք սեղանի մը վը – րայ, այն սեղանին՝ ուր ինք յաճախ կը ծալէր «Հայ – Բոյժ»ը: Հիմա փոխանակ «Հայ – Բոյժ»ի գինքն էր որ սեղանին վը – րայ երկարած էր իր ամբողջ հասակով , բժիչկին խնամքներուն ենթակայ : Քն – նութեան արդիւնքը այն եղաւ որ անմի – ջապէս պէտք է հիւանդանոց փոխադրը – ուէր : Կարելի՞ էր Նարդունին հաչտեցը – նել այդ մտքին հետ: Բժիչկը վճռակատար կը գտնէր նոյնիսկ նետած վիճակը եւ անհրաժեշտ էր մնալ պառկած վիճակին մէջ : Բժիչկին եւ ընկերներու պնդումին վրայ, կարճէք ակամայ համաձայն գըտ – նուեցաւ եղած կարգադրութեան, որով կարելի պիտի ըլլար գինքը փոխադրել հիւանդանոց :

Կառք մը կանչեցինք , բժիչկին հետ ըն – կերացայ իրեն : Հաղիւ խմբագրատան սեմին հասած, յանկարծ կանգ առաւ եւ չէչտակի լինձի նայելով, ըսաւ.— «Ես լեռ մագլցող մարդ եմ , եւ դուն կը կար – ծես թէ չեմ կրնար հիմա տուն երթալ եւ սանդուխներէն վեր բարձրանալ : » Զէր հաչտուած թէ նախկին Նարդունին էր, լեռ մագլցող այդ չարաճճի տղան էր այլեւս , թէ իր մտային չարունակական յղնութիւններն ու որոչ չափով տարիքը գինքը ֆիզիքապէս տկարացու – ցած էին :

Երբ հասանք հիւանդանոցին դրան առ – ջեւ, կառքէն վար հաղիւ իջած , յան – դուգն կանգնեցաւ մեր դէմ եւ սպառնա – կան ձեւով չէչտեց . — «Կ'ուզե՞ս վազենք մինչեւ հիւանդանոցին առաջին աստի – ճանները, կը տեսնես թէ ո՞վ կը շահի» :

Նարդունին էր իր ամբողջ էութեամբ մեր առջեւ ցցուած, չէր կրնար համա – կերպել հիւանդանոց մտնելուն, էր ու – ղեր անչարժութեան մատնուիլ, կարիքը կը զգար տակաւին արտադրելու, տակա – ւին ըսելիքներ եւ գրելիքներ ունէր, չէր վերջացուցած իր դործը : Գրադէտ մը կրնա՞յ արդեօք վերջացնել իր գրելիքնե – րը , եւ հաչտուիլ պառկած մնալու՝ հի – անդանոցի մը չորս պատերուն մէջ : Ո՞վ պիտի չարունակէր իր սրբազան դործը : Նուիրում՝ իր ամբողջ էութեամբ դէպի մեր մեծասքանչ լեզուն՝ որուն ախոյ – եանն էր դարճած եւ որուն համար պայ – քարեցաւ իր կեանքի ամբողջ ընթացքին , կատարեալ նուիրում դէպի հայ ժողո – վուրդը՝ ամբողջական Հայաստանի մը համար :Եւ հոս, այս դադափարին համար կը նոյնանային երկու Նարդունիները , դառնալով մեր աննման Նարդունին:

Իր կորուստը չատ մեծ եւ ծանր կո – րուստ մըն է թէ մեզի եւ թէ մանաւանդ նոր եւ ապագայ սերունդներուն համար :

ՆԵՐՍԷՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՈՒԶԷ ՁԳՁԳԵԼ

Մինչ, ինչպէս հաղորդուած էր, կը ըսպասուէր որ Զորեքշաբթի երեկոյեան վերջ պահէ Ձիէրնայի պատմական հան – դիպումը, Փրակայի հեռատեսիլի խօսնակը «ներողութիւն կը խնդրէր իր ունկընդիրներէն, նշելով, թէ տակաւին կար – դաշրելիք մանրամասնութիւններ կան, եւ թէ խօսակցութիւնները կը շարունակուին : Կը հետաձգուէր նաեւ Տիպլէքի ճառը, զոր պիտի արտասանէր բանակցութիւններէն եառք : Կը թուի թէ վերջին ժամուն, վերջնական հաղորդաշրջութեան խմբագրութեան ընթացքին, խորհրդային պետական պետերը նոր դժուարութիւններ կը յարուցանեն, ուզելով հաղորդակցութեան տալ աւելի խիստ չէշտ մը : Խօսակցութիւնները ինքնին պէտք է վերջացած համարիլ : Ինչ կը վերաբերի այս ձգձգումին, կարելի է խորհրդ· ել – կավարներու ընթացքը մեկնել կա՛մ իրենց չեխ խօսակիցներուն զործը միւնչեւ վերջ դժուարացնելու դիտումով, եւ կամ նոր խաղ մըն է՝ որ կը ձգտի կրկին յարուցանելու ամբողջ տագնապը : Յամենայն դէպս, ընդհանրապէս լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, այս նոր դըժուարութիւնները պարզ խաղեր են, տեսակ մը պատուոյ հարց, եւ պէտք է կարդակրութեան արդէն ամէնէն ուշը հինգշաբթի, հաստատելով՝ թէ չեխ դեկավարները էականին մէջ տեղի չեն տուած :

Մինչ այդ, երկու կողմերու համակիր պետութիւնները, յատկապէս Ռումանիա եւ Լեհաստան, բախումները կ'ուղենան, աւելի խորացնելով համաձնաւոր կուսակցութիւններուն միջեւ ստեղծուած ճեղքը :

Ֆրանսայի համաձնաւոր կուսակցութիւնը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը կը չեշտէ, վերջ տալու համար զանազան տարաձայնութիւններու, թէ իր դիրքը ճշդած է Յուլիս 27ին, Կ. Կոմիտէի նիստին մէջ քուէարկուած բանաձեւով : Այդ բանաձեւը կը նչէ, թէ «Ֆրանսական համաձնաւոր կուսակցութեան մտահոգութիւնն է, որ բանակցութեամբ կարզադրուին քոյր կուսակցութիւններու միջեւ պայութիւն ունեցող բոլոր հարցերը՝ իւրաքանչիւր կուսակցութեան ազատ ինքնորոշման յարգանքի սկզբունքով » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ֆրանսացի սիրողներու հեծանիւի ախոյեանութիւնը, կազմակերպուած Փորտը – Պուքի մէջ, չահեցաւ Հայ մը՝ Ստեփան Աբրահամեան : Հայ մարզիկը ծնած է Մարսէյլ, այժմ կը բնակի Էքս եւ 22 տարեկան է : Արդէն տարած է 55 յաղթանակներ, որոնցմէ եօթը՝ այս տարի :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Զօր· Պաքը կը լուծէ առժամեայ կառավարութիւնը եւ իշխանութեան զլուխ կը մնան միայն Պասա կուսակցութեան անդամներ : Հակառակ Սուրիոյ, զոր յիշեալ կուսակցութեան ձախ թեւը կը դեկավարէ, Պաքը եւ իր ընկերները ճանչցուած են իբրեւ աջակողմեան :

ՄԵՔՍԻԿՈՅԻ մէջ ձերբակալուած ուսանողներուն մէջ կան հինգ Ֆրանսացիներ, որոնք կարեւոր դեր խաղացած են լատինական թաղին մէջ, Յունիսի դէպքերուն, կը յայտնէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը :

ՊԵԼԺԻՍ. որոչեց Ֆրանսայէն դնել 88 Միլրաժ 5 օդանաւեր :

ՍՊԻՏԱԿ – ՏԱՆ մէջ սրուած մամլոյ յանդատարասոից ասուլիսի մը ընթացքին, նախ· Ճոնսըն յայտարարած է· « պատրաստ եմ վերջ տալու բոլոր ոըմբակոծութիւններուն, երբ համոզուած ըլլանք թէ ռմբակոծութիւններուն կանգ առնելովը ծանր կորուստներու պիտի չենթարկուին մեր եւ մեր դաշնակից բանակներու ուժերը » :

Ի յարգանս Շ· Նարդունիի անհան յիշատակին, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ կիրակի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Կ· Տօնէրեանի մահուան առթիւ փոխանծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կ· Յակոբեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Մըշակութային Տան «Շ· Մխաքեան» սրահին :

×

Տէր եւ Տիկին Աննայեան, Շաւիլէն, իրենց խնամիին Կ· Տօնէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան «Շ· Մխաքեան » սրահին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն կ'ողբայ իր չրջանի անձնանուէր ընկերոջ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը եւ այս տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին կնոջ եւ զաւակներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Պէլֆոնթէնէն իրենց այցելութեան առթիւ կայանին նուիրած են Մարսէյլէն Պ· Զօրպաճեան չիսուն ֆրանք, Խաչատուրեան (Ալֆորվիլ) չիսուն, Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրքնկիւլեան 200, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան չիսուն ֆրանք :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մկկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մկկէն սկսեալ ոչ մկկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՎԱԼԱՆՍ

Հանդիսաւոր եկեղեցական պատարագ, այս կիրակի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ (Պոլսէն)

ՇԱՀԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՎԱՃԵԱՆ

Հոգեպարծութիւնս կը հրաւիրէ վալանսի եւ չրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը :

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու զոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Մերիկեանի (Մարսէյլ), զրատուները եւ հեղինակին մօտ·—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Սզդ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՁԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Ամրակայ պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ·
Երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	միչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ·	միչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշմարտուած ծանուցով ազդրու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ՝ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
4 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11278 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.278

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻԷԱՐՆԱՅԷՆ ԲՐԱՏԻՍԼԱՎԱ

ՏԻՒՊԶԷՔԻ ՃԱՌՄ

Քան Հազարէ աւելի Չեխերը փողոց իջած կը բողոքէին Բրեժնեւի եւ խորհրդային միջամտութեան դէմ, լսելով թէ Չէրնիայի ժողովէն եառ, հանդիպում մը պիտի ըլլայ Բրատիսլաւայի մէջ Վարշաւայի նամակին հեղինակներուն հետ, այլ խօսքով արեւելեան պլոքի «կարծրերուն»՝ Սոֆիա, Վարշաւա, Արեւելեան Գերմանիա, Փէշտա :

Չեխ - խորհրդային հանդիպումին առքի հրատարակուած զեկոյցը մեծ բան չըսեր, ինչպէս նման պարագաներու հրատարակուած բոլոր զեկոյցները : Ամէնէն լաւ տեղը տալէ եառ երկու պատուիրակութեանց մաս կազմող անձերու անուններուն, կ'ըսուի թէ մաքերու բարեկամական փոխանակութիւն մը եղած է, երկու կողմերը չահագրգռող հարցերու շուրջ : Անկեղծ եւ փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է հանդիպումը : Խօսակցութեանց ընթացքին, երկու պատուիրակութիւններու համաձայնութեամբ որոշած են դիմել Գուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի համաձայնական եւ բանուորական կուսակցութեանց , առաջարկելով որ բազմակողմանի բարեկամական հանդիպում մը ըլլայ, ինչ որ ընդունուեցաւ :

Տարաբ օր տեղի կ'ունենար այդ հանդիպումը :

Նախքան այդ, Տիւպչէք ճառ մը կ'արտասանէր չհետելով թէ «կենսականի վրայ, ոչ մէկ կէտի վրայ տեղի տուած է : Ոհ ենք», այս է զոր կը կրկնէր Չեխոսլովաքիոյ քալ վարչապետը : Կ'ըսէր նաեւ թէ խորհրդային պինուորական սպառնալիքի մը վտանգը հեռացած է եւ Չեխոսլովաքիա ինքնիշխան եւ չափահաս երկիր մըն է :

Կը թուի թէ Բրատիսլավիայի հանդիպումը նոր բարդութիւններ չի կրնար առեղծել, այլ կրնայ պարզապէս ձեւա-կան կիզակէտ մը ըլլալ Մոսկուայի, որ աջակցապատուհեան հարց մը կը նկատէ իր այդ առնչակիցին դործադրութիւնը :

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

Դաւիրէի «Էլ Ահրամ» օրաթերթը կը դրէ, թէ նախագահ Նասըի առողջական վիճակը մեծապէս բարւոքած է առաջին օրերուն : Թերթը կը նշէ թէ ներքին խնամքները, որոնց ենթակայ է Նասըր, սկիզբ առնելէն 21 օր, սրմէ եառ հինգ օր տեւողութեամբ բժշկական նոր եւ կատարեալ քննութիւններու պիտի են-թարկուին :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ մօտ առենէն զօրաւոր ճնշումներու պիտի ենթարկուի, Մերձաւոր Արեւելքի տագնապին մէջ պայն արաբական ճակատէն բաժնելու համար, կը դրէ Չէքալ՝ Գահիրէի «Ալ Ահրամ»ի պլիա-տը խմբագիրը : Եթէ նման ճնշումներ տեղի ունենան, կրնան նպաստակին հասնին, կը դրէ Հէյքալ, արաբական աշխարհին համար ա-ղետ մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ «Յորդանան, տոկա՛», պիտք է աւելցնեն նաեւ, «Պախտատ եւ Դամասկոս , ուշադիր ե-ղէք » :

ՏԱՀՈՄԷի պինուորական յեղափոխականները կոմիտէն լուծուած յայտարարուեցաւ իր նախագահին կողմէ եւ Տոքթ· Չինսու ներկայացուց նոր կառավարութիւն մը՝ համախմբելով տարբեր երկրի վեց դաւառներէն ու բոլոր հոսանքներէն : Նոր կառավարութեան անդամներուն մի-ջին տարիքն է 32 :

ՔԻՒՐՏ յեղափոխական պարագլուխը , Պէաեր - Յան, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Տըպրէի նամակ մը ղրած է, ուր, չնորհաւորելով Պիաֆրայի հանդէպ ցը-բանսայի բռնած դիրքը, կը դրէ · «Տա-րիէ մը ի վեր Պիաֆրացիներու մղած պայքարը ցոյց կուտայ իրենք ժողովուրդ իրենք զիրենք պարտադրելու իրենց կամքը եւ ատով իսկ իրենց իրաւունք կուտայ կազմուելու իրենե պետութիւն : Թոյլ կուտամ ինծի ձեզի յիշեցնելու նաեւ թէ իմ հարազատ ժողովուրդը եւս, Քիւրտ ժողովուրդը, կը պայքարի ձեռք բերելու ո՛չ թէ անկախութիւն , ինչպէս Պիաֆրա, այլ ներքին ինքնավարութիւն միայն, միակը՝ որ կարող է ապահովել ժողո-վուրդին տարրական իրաւունքները քըր-տական հողը բաժնուած պետութիւննե-րուն մէջ» :

Սրտի խոր կսկիծով կ'իմանամ մեր հաւրածաւիօք ու սիրուած գրիչ Պ· Շաւարշ Նարդունիի աւա-կընկալ մահը :

Ամիսներ առաջ , «*Յառաջ*»ի էջե-րուն յանձնած իր *Հուսկ Բանը* , կասկածներ մը արթնցուց մէջս մեր սիրելի Նարդունիին առողջական վի-ճակի մասին · բայց կը խորհէի թէ հաւիգիստով վերագտնէր իր նախկին պայմանը :

Մահկանացուներուս անխուսափելի ճակատագիրը՝ զինքն ալ խլեց մեզ-մէ :

Խորին ցաւակցութիւններս իր պա-րագաներուն, *Յառաջի* խմբագրու-թեան, իր գործակիցներուն ու բա-րեկամներուն : Վերջին տողերը՝ ե-դան սրտառուչ աղաղակներ ի խըն-դիր աչքերու լոյսին, որպէսզի դեռ կարենար ծառայել հայ մշակոյթին : Կը խորհիմ թէ կեանքի հեղինակ՝ Աղբիւրը ամէն լոյսի , իր արեւուն մայրամուտին՝ եթէ չտուաւ մարմ-նեղէն լոյսը, մարմրող կեանքի յե-տին պահերուն՝ տուաւ իրեն հոգե-ղէն լոյսը· նշոյլ մը իր լոյս էու-թեանէն՝ աւոր որ, հակառակ սուր գրչին , բարեմոյն բնաւորութեիւն մը ուներ : Դոյզն եառագայթ՝ ան-սահման բարութենէն : Հանգիստ իր հոգւոյն :

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ
(Եկզարխ Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց)

31 – 7 – 68

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Նոր Սերուընդի բանակումը ողջ – առողջ Սերիճեան հասած է Հինգշաբթի օր , ինչպէս հեռաձայնով հաղորդեցին մեզի :

Նոյն օրը, Պելֆոնթէնի կապոյտ խաչի կայանը հասած են Օգոստոսի խումբի տը-ղաքը :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՐ ՅԱՐԳԱՆՔԸ ԲԵՐԱՒ ՄԵՐ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏԻՆ

Իր սիրած Մարսէյլի կիպիչ արեւուն տակ, իր սիրած ընկերոջ՝ Միքայէլ Վա-րդանեանի կողքին, կը հանդչի Նարդու-նիի յոգնաբեկ մարմինը, մահուան խա-դաղութեան մէջ : « Մահէն անոյշ բան կա՞յ » կ'ըսէիր մեզի — դեռ երէկ էր — « այո՛, մահէն անոյշ բան կայ մեզի համար, քու ներկայութի՛ւնդ էր» :

Պօմոնի Ս· Գրիգոր - Լուսաւորիչ եկե-ղեցին փոքր էր անշուշտ, այն ժողովուր-դին համար որ եկած էր իր վերջին յար-դանքը մատուցանելու : Հոն էին բոլորը, ծանօթ թէ անծանօթ սգակիրներ : Եկած էին Լոնտոնէն, Պէյրութէն, Փարիզէն , Նիսէն, Կրընոպլէն, Լիոնէն, Վալանսէն : Սէն Շամոնէն, Սէնթ Էթիէնէն, ու ամէն կողմէ, հեռուէն թէ մօտէն : Մարսէյլի հայ կաթողիկէ առաջնորդը՝ Գերապայծառ Զուհաճեան, կը բաժնէր ժողովուրդին սուգը : Մարսէյլի երես-փոխան եւ քաղաքապետ Տէֆէռի, նա-խարար եւ երեսփոխան Քոմիթիի ու նահանգապետին ներկայացուցիչները, Քահիէ Տիւ Սիւտի խմբապիր - հրատա-րակիչը՝ Ժան Պալաւա, Հ· Յ· Դ· կեդր· Կոմիտէի ներկայացուցիչը, որ օրերէ ի վեր Մարսէյլի ընկերներու հետ, կը ղեա-ղէր յուղարկաւորութեան կարգադրու-թիւններով , «Յառաջ »ի խմբա-դրութիւնը , Հարաւային Ֆրանսայի Սպղ· կեդր· վարչութիւնը, Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները , Ներ Սերունդը, տեղւոյն կազմակերպու-թեանց ներկայացուցիչները, Զոմունիք , Ֆրանսայի լրագրողները, «Սփիւռք»ի ներ-կայացուցիչը (Պ· Ե· Պարսումեան) եւ վերջապէս հայ ժողովուրդը, Վեհափառ ժողովուրդն Հայոց, հոն էր, ողբալու համար իր անդարմանելի կորուստը : (Յամբաղրութիւնս կը խնդրէ որ ներողա-միտ ըլլան այն կազմակերպութիւնները կամ ներկայացուցիչները, որոնք կրնան —ակամայ — յիշուած չըլլալ) :

Արարողութեան կը նախագահէր Ֆը-րանսայի հարաւային Թեմի առաջնորդը՝ Թրթռեան Եպիսկ· , իր կողքին ունենալով Գարեգին Եպիսկ· Սարգիսեան : Արարո-ղութեան աւարտին առաջին դամբանակա-նը կը խօսէր Առաջնորդը, ներչնչուած տարաբախտ ղրագէտին վերջին պօհմա-յէն, ուր Նարդունի կ'ներկէր կարօտը լոյ-սին : Ապա, իր կարգին, Գարեգին Ե – պիսկ· յիշելէ եառ թէ եկած է իր յար-դանքի տուրքը տալու, իրրեւ պարզ հայ հոգեւորական մը ու նաեւ պարզ հայ մարդ մը, սրտէն եկած խօսքերով, Նար-դունիի զիրքերու խորագիրներով հիւ-սած տողերով, ողեկոչեց այն բացառիկ դէմքը, այն մեծ ղրագէտը եւ մարդը, որ այսօր հսկայ պարապ մը կը թողու հայ մշակոյթին մէջ :

Յանուն Ազգ· կեդր· Վարչութեան, Պ· Յակոբ Պապիկեան չեչտեց — «Ազգ· յուղարկաւորութիւնը զոր վարչութիւնս որոշեց կատարել Շաւարշ Նարդունիի, նուազագոյն տուրքն է որ կը վճարէ եւ նուազագոյն յարգանքն է որ կ'ընծայէ իր ամբողջ կեանքը, իր անսահման կարո-ղութիւնները իր ժողովուրդին ի սպաս զրած անդուլ գործունեան համար : Շաւարշ Նարդունիի մահով հայ ժողովուրդը կը կորնչնէ առաքելատիպ, անձնուրաց տի-պար մը, անհունօրէն հայրենասէր , բո-լորէն սիրուած , ու յարգուած զաւակ մը : Սուգի մէջ է հայ գրականութիւնը, սուգի մէջ է նաեւ հարաւային Ֆրանսայի Թեմը » :

« Յառաջ»ի կողմէ դամբանական խօսե-ցաւ Հրանտ - Սամուէլ, որու յաջորդեց Պ· Ժան Պալաւա : ԶՈՄի կեդրոնական վարչութեան յարգանքի դրաւոր խօսքը կարդաց Մարկիս Ընտրիկեան, ապա հայ դրագէտներու կողմէ խօսեցաւ Կարապետ Փօլատեան : Ողեկոչելէ եառ Շաւարշ Նարդունին, իրրեւ դրագէտ , իրրեւ մարդ, ուսուցիչ եւ առաջնորդ Սփիւռքի հայ դրական սերունդին, յիշեց նաեւ Դաշնակցական Շաւարշ Նարդունին, որ օր մը, երբ հոյակապ ճառերէն մին կ'ար-տասանէր, Մարսէյլի մէջ, ի փառս Դաշ-նակցութեան, զայն կոչեց «պարծանք Հայութեան » : Այսօր փոխ առնելով իր-մէ, կրնանք ըսել « Շաւարշ Նարդունի, պարծանք Հայութեան » :

×

Նոր Սերունդը, Հայոց երիտասարդնե-րը, որոնց մէջ ամենէ տխուր բախտն ու-նեցան վերջին դիչերները ապրելու Շ· Նարդունիի, ուսամբարձ տարին դագա-ղը, իր պաշտած եռագոյնով ծածկուած, արկնուչներու առաջնորդութեամբ (հայ - կական եւ ֆրանսական եռագոյններով) , եւ կրօնական դասուն, որուն մէջ էր նա-եւ Գերպ· Զուհաճեան :

Դագաղին կը հետեւէր սգակիր անհա-մար բազմութիւն մը, ու հսկայ թափո-րը, երթեւեկը դադրած մեծ պողոտային վրայ, ոտքով կ'ընէր ճամբուն մէկ մա-սը, յետոյ կառքերով, մինչեւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը :

Կրօնական կարճ արարողութենէ մը եառ, յանուն Հ· Յ· Դաշնակցութեան կեդր· կոմիտէին, եւ բոլոր մարմիննե-րուն ու նաեւ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին խօսեցաւ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան :

Կիզիչ արեւը Հարաւային Ֆրանսայի , պայծառ երկինքը Միջերկրականի՛ աչ-խարհն լոյսը կը բերէին Նարդունիի, որ կ'երթար մեծ վարանդեանի կողքին իր հանդիստը գտնելու :

(Առանձին պիտի հրատարակենք Հ· Յ· Դ· Կ· Կոմիտէի, «Յառաջ»ի, ԶՈՄի եւ Ժան Պալաւի դամբանականները) :

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին բացի ըն-տանեկան պարագաներէն, «Յառաջ», Հ· Յ· Դ· Կ· Կոմիտէ, Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէ, ԶՈՄ, Հ· Մ· Ը· Մ· - Արծիւ, Ազգ· կեդր· վարչութիւն, եւն· :

×

Նարդունիի գործերու հրատարակու-թեան համար սկսան ինքնաբերաբար նը-վիրատուութիւններ ըլլալ, ինչպէս յայ-հարարած էինք առջի օր : Այս առընչու-թեամբ , «Յառաջ» նախաձեռնութիւնն առած է յատուկ յանձնախումբ մը ստեղ-ծելու , որու ամբողջական կազմը, կը յայտարարենք ի մօտոյ :

Այս նպատակին համար Մարսէյլէն Պ· Անարէ Պաղտասարեան եւ ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆրանք կը տը-րամադրեն :

Մինչեւ յանձնախումբին վերջնական կազմուիլը, տրամադրուած դումարները ի պահ կը մնան «Յառաջ»ի մօտ :

ԳԻՒՂԻՍ ՍՈՒԳԸ

Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ ,
Մոռասցի զիս աջ իմ : Կցեսցի լեզու իմ
ի բմբս իմ՝ թէ ոչ յիշեցից զքեզ, թէ
ոչ նախ եւսւագեցից զքեզ , Երուսաղէմ,
սկիզբն ուրախութեան իմոյ :

Սաղմոս, Գլ. ՃԼԶ. 5

Ապրիլ ամսուն իմ գիւղս ալ մեռաւ :
Ու հիմա գիւղ չունիմ ես :
Ինկեր եմ օտար դեռերու ափը, ու –
անոնցմէ վրայ կախեր եմ քնարս , եւ
կուլամ՝ միտքս բերելով իմ գիւղս :

×

Գիւղ կ'երթամ :

Իմ գիւղս հինայ է քսուեր եւ Բար –
ճունք լերան կողքին թիթեռնիկ կը թըռ-
ցընէ : Ժամուն մեծ զմբէթը չուրջպար
բռնած ագռիկներու կը նմանի : Ծաղ
կանչելով՝ ձորերը կ'ըլլնեն բարձունքէն
եւ ալիւրոտ ճամբաներուն վրայ ապակի
կը կոտրեն : Այգիներուն մօտ կայները են
գիւղին կլորցող աղջիկները , որ գառ –
նուկի պէս բրդոտ են ու կակուղ : Կապոյտ
ծուխեր, գիւղին տուներուն վրայ, թեւ
կ'երկարեն, իրարու կը պլլուին եւ խաղի
հանդոյցներ կը չինեն :

Գիւղէն դուրս ելլող ճամբաներուն բե-
բանը, իմ տունս լինձի կը սպասէ :

×

Իմ տանս տանիքը կրակի փոչիով ծած-
կուած է եւ իմ տանս բոլորտիքը որթա-
տունկը կանանչ է պատեր : Հովը կը հե-
ւայ եւ տանս դուրսի պատերուն վրայ
կանանչ թիթեռնիկներ կը բացախեն ի –
րենց թեւերը :

Բաց է պատուհանս, որ կը նայի Քէլ –
թէփէի ճիւներուն :

Տակը, ցանկապատին վրայ, թառած է
Պատառիկ Մամային արիւնի գոյն աք –
լորը, որ խելօք է ու չի չարժիր : Կար-
միր չաքարէ չինուած սուտ – աքլորի կը
նմանի :

— Քը՛չ, ըսի մօտէն անցնելով :

Թեւերը լարեց հովանոցի պէս եւ ժիր
ձայնով երեք վանկ կապեց իրարու :
Ջայնը զարնուեցաւ տուներու պատերուն
եւ հազար կտոր եղաւ :

Ցանկարծ պատուհանիս մէջէն երեւցաւ
պատանի մը, կատուս՝ իր կուրծքին :

— Ե՛ս... Ատուա՛ծ իմ, ես ի՛նքս էի :

Իմ պատանեկութիւնս պատուհանը նըս-
տեր՝ լինձի կը նայէր :

Արցունք եկաւ աչքիս, ուժս հատաւ եւ
ցանկապատին կռթնեցայ՝ անո՛ւնս կան –
չելով :

— Ինչո՞ւ կուլաս , ըսաւ իմ պատա –
նեկութիւնս, պատուհանէն դուրս կախ –
ուելով :

— Կուլամ որովհետեւ կարօտցա՛ծ եմ
քեզ, կարօտցա՛ծ եմ տունս : Դիտե՞ս ,
հիմա գիւղ ալ չունիմ, տուն ալ չունիմ :
Ջե՞ս տեսներ, հեռուէր ճամբաներու փո-
չին եմ հազած, ու պչեքս ալիւրը թաթ –
խուած են կարծես : Կը թափառի՛մ, աղ –
ուո՛րս, կը թափառի՛մ. ոչ ոք կ'ուզէ տեղ
մը տալ մեզի : Ածեցանք, մեծցանք ու
դեռ հանդիսա թառ մը չունինք :

— Ա՛խ, ես չա՛տ սպասեցի ձեզի : Ես
մնացի տունը, պահուըտեցայ տունին
դաղտնի տեղերը : Գերեզմանի պէս լուռ
էր մեր գիւղը : Սակայն ես մնացի՝ ամէն
բան պահելու համար իր վիճակին մէջ :
Որպէսզի կարօտն ունենանք հին յիշա –
տակներու ու զառնաք ետ :

— Պզտի՛կս, չես դիտեր թէ ինչքա՛ն
տառապագին եղաւ մեր կարօտը : Օտար
ճամբաներու վրայ մենք կանանչ խոտե՛րը
հոտուըտացինք՝ յիշելու համար մեր
դաշտերը , անտառները կ'երթայինք եւ
գիւղի երգեր կը կանչէինք՝ միտք բերե –
լու համար մեր գիւղի աղջիկներուն ձայ –
ները :

— Ես ալ կը տառապէի, որովհետեւ
հին մեռելներուն գովքն լսող չմնայ , ու
գերեզմանը այլեւս չէր ծխար :

— Նոր մեռելներուն բախտն աւելի
դէշ : Մեծ մայրիկը թաղեցինք Հոռոմայ
երկիրը, մօրքուրիկը՝ Պուլկարին երկի –
րը : Կորեկի պէս ցանեցին մեզ հովերուն,
ա՛յ անոյշ իմ օրս :

— Ուժաթափ ես ու մխիթ հատեր է :

— Ի՛մ մատաղ, ո՞վ է ապրեր այն օ –
րերը, որ մենք ապրեցանք: Ո՞վ է գիւմա-
ցեր մեր ցաւին, երբ ղացան գիւղի մը
տան ծխանէն բարձրացող ծուխին նայե –
լու հաճոյքն անգամ, թէեւ մեր հա –
զուստները ծուխի պէս բարակ ու թա –
փանցիկ դարձան. բայց ցրտահարութե –
նէն չէր, որ ուժաթափ եղանք, այլ ո –
րովհետեւ կը պապակէինք գիւղին քաղց-
րութիւններուն համար : Հողդ չէ՛, մէյ մը
որ մեր այդին երթամ եւ եղեմական սա –
լորները ուտեմ, չուտով կը կէնճըռնամ :
Ի՛հ, վերջապէս, ո՛վ իմ պատանեկու –
թիւնս, բա՛ց դուռը, ներս մտնեմ :

Հազար ափսո՛ս, երկինք, գետին ,
ծո՛վ ափսո՛ս : Իմ պատանեկութիւնս
չարժեց գլուխը, արցունք մը գլորեցաւ
աչքերէն ու ինկաւ վրաս : Ցետոյ ինք
ներս քաշուեցաւ եւ ա՛լ չերեւցաւ :

Ես տակաւին գիւղ չունիմ, իր սուգը
ունիմ :

×

Գիւղ չունիմ, գիւղս մեռաւ, իր տուգն
ունիմ :

Թափառական՝ ժուռ կուգամ մեր գիւ –
ղացիներուն մէջ :

Քնարիս վրայ կ'եղանակեմ անէծքի
երգեր :

Ու Կոկան մաման լինձի կը նեղանայ :

— Մե՛ղօք է, տղաս, վրէժխնդիր ըլլալ
եւ անէծք կարդալ :

— Ջորնա՛յ մեղքդ :

ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՆՁԱԿԵՑԻ

« Իսկ դուն՝ մորենիներու եւ ազատ անբուսաբեր անդաստաններու մշակդ , մեղի համար քաղցրահամ ճաշակելիքն ես յարաժամ». այս խօսքերը կը պատկանին Կիրակոս Գանձակեցիի ընկերոջ՝ պատմագիր վարդապետի եւ ուղղուած են առաջինին : Այս երկուքն ալ ԺԳ. դարու հայ գրական մեծ շարժման համաստեղութեան մեծ աստղերն են : Այդ համաստեղութեան առաջին լուսատուները եղած են Մխիթար Գօշ եւ Յովհաննէս Վանական, որոնց չուրջը , մայր գաղափարներու նման, կը խմբուէին հայրենի երկրին ուսումնասիրող պատանիները :

Մխիթար Գօշ՝ մեծ օրէնսդիրը, ԺԲ. դարու վերջը (1198) չինեց Նոր – Գեղիկի վանքը՝ միաժամանակ հիմը դնելով արդիւնաւոր դպրոցի մը : Այդ դպրոցին ամբողջ ծանրութիւնը յետագային իր ուսերուն վրայ վերցուց երեսփոխանական վարդապետ Յովհաննէս Վանականն, որովհետեւ Նոր – Գեղիկի կառուցումէն տասնամեակ մը ետք՝ Գօշ վախճանեցաւ :

Գօշի այդ մեծ աշակերտը վարդապետական աստիճան ստանալով եւ կատար – եալ դիտնական գաղնալով, կ'անցնի Տաւուշ (այժմ՝ Շամշադինի չրջան , Բերդի մօտ) եւ կը կառուցանէ սրբատաշ քարեբով, զմբէթաւոր, հրաշալագործ եկեղեցի մը՝ Յորանաշատ : Հաւանաբար այս եկեղեցին կառուցուած է ԺԳ. դարու սկիզբները : Այդ թուականէն կը սկսի Վանական կրթական մեծ չարժումը, որուն դպրոցէն տասարէդ կ'իջնեն Վարդան Ա – րեւելցի, Կիրակոս Գանձակեցի, Մագաքիա Աբեղա՝ ԺԳ. դարու նշանաւոր պատմագիրները :

Վանական վարդապետը ամբողջ քսան – նամեակ մը երկրին ամէն անկիւնները կ'ուղարկէ իր դպրոցին սաները , մինչեւ որ 1225ին Ջալալէտտին սուլթանի հրոսախմբերը ողողեցին Հայաստանը : Քանդուեցաւ անոր հոյակապ վանքը , քայքայուեցաւ այնքան եռանդով ու զոհողութեամբ ստեղծուած լուսատու օճա –

— Քրիստոս ըսաւ :
— Կռնծի՛ Քրիստոսդ :
— Եղբայրութիւն ...
— Գրո՛ղը տանի եղբայրութիւնը : Ես գիւղս կ'ուզեմ, ես ամեհի ջարճած եմ այլեւս :
— Դուստր Բաբելացւոց թշուառական , երանի՛ որ հատոյց գՀատուցումն քո զոր դու մեզ հատուցեր : Երանի՛ որ կալաւ զմանկունս քո եւ հարը զքարի (Սաղմոս, Գլ. ՃԼԶ. 8):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

լը՝ Յորանաշատի դպրոցը :

Վանականը չէքեց սակայն իր գործը եւ գրական գրաղումները : Կը քաշուի նոյն գաւառի Լոռուա գիւղը , հոն կը փոխադրէ Յորանաշատի դրադրանը եւ կը սկսի պարապիլ անոնց հետ : Շուտով ցաքուցրիւ եղած աշակերտները կը խմբուին անոր չուրջը, եւ որովհետեւ քարայրը փոքր էր , անոր առջեւին կը կառուցանէ եկեղեցի եւ սենեակներ՝ չորս նակելու իր աշխատանքները :

Սովի եւ ծարաւի մատնուած ժողովուրդը փրկութեան յոյսը կը կապէ մեծ հայրենասէրին հետ : Ան իր Սոսթենէս եւ Մարկոս աշակերտներով դուրս կուգայ քարայրէն եւ առաջին առթիւ ժողովուրդին փրկութեան խոստումը կ'անէ քաթար զօրապետ Մոլար Նուինէ՝ յնդոյլ իր բարձր հեղինակութեան վրայ , որովհետեւ խօսակցութեան միջոցին թաթարը կը յայտնէ, թէ լսած է անոր հռչակի մասին եւ պատրաստ է անոր բոլոր խնդրանքները կատարել :

Թաթար զօրավարը ազատ կ'արձակէ վանականը, բայց որովհետեւ ան,— կ'ուզեցնէ Կիրակոս Գանձակեցի ,— յոյս ունէր փրկելու մեզ, ուստի կամաւոր կերպով դերի կը մնայ :

Ըստ Կիրակոս Գանձակեցիի պատմածին , ահաւոր եղած է այդ գերեվարութիւնը . « Այնպիսի արտասուքեամբ էին մեզ տանում, ինչպէս երիվարները ասպատակութեան են քաշում : Իսկ եթէ պատահում էր, որ մէկը մարմնական տկարութեան կամ խեղութեան պատճառով ընթացքից ետ էր ընկնում, անխնայ ջարդում էին պղտիկը, բազմաթիւ հարուածներով ծեծում էին մարմինը : Փուչ անգամ չէին կարողանում վէրքերից հանել, եթէ փուչը ոտքի մէջով էլ դուրս գար : Սակայն երի պատճառով ոչ ոք անգամ չուր ձգ կարողանում խմել » :

Այս գերիներուն մէջ էր նաեւ վանական աշակերտ Կիրակոս Գանձակեցին , որ մանրամասն նկարագրած է իր ուսուցիչին ազդեցչն գործունէութիւնը , ազնիւ անձը եւ գերութեան մէջ կրած իրենց ահաւոր տառապանքները :

Կիրակոս ծնած է մօտաւորապէս 1200 – 1205ին : Այս թուականները ճիշդ պէտք է համարիլ, որովհետեւ պատմական յիշատակութեան մը առիթով կ'ըսէ, թէ այդ դէպքը տեղի ունեցաւ 1241ին, երբ ինքը մօտ քառասուն տարեկան էր, քիչ մը աւելի կամ պակաս :

Ծննդավայրը Մեծ Հայքի Ուտիք աշխարհն (Նահանգ) Շակաշէն գաւառն է (Գանձակ, այժմ Կիրովապատ), ուր ան անցուցած է իր մանկութիւնը եւ ապա , դեռ պատանի, գացած է վանք՝ ուսում եւ հոգեւոր աստիճան ստանալու : Ինքը դինք Գանձակեցի կոչած է Շակաշէն գաւառի կեդրոն Գանձակ քաղաքին անուանակից ըլլալուն համար : Կիրակոս ծնած է մօտաւորապէս 1200 – 1205ին : Այս թուականները ճիշդ պէտք է համարիլ, որովհետեւ պատմական յիշատակութեան մը առիթով կ'ըսէ, թէ այդ դէպքը տեղի ունեցաւ 1241ին, երբ ինքը մօտ քառասուն տարեկան էր, քիչ մը աւելի կամ պակաս :

Ծննդավայրը Մեծ Հայքի Ուտիք աշխարհի

ՖՈՆՈՒՄԱՐԸ

Բ. ՏՊԱՆ

ՖՈՏԿԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ի միասին ի միասին, ինչպես ես կասեմ, ես կասեմ, ինչպես ի միասին, ի միասին։ Ես ունեմ ամենալավ գաղափարը, որ ես երբևէ ունեցել եմ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պորտոյէն Պ. Մեսրովբ Մարանջեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի , կարապետ Տօնէրեանի յիշատակին :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Պ. Պայրամեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Պ. Յարութիւն Պալեան (Իսի) 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 30 ֆր. Պ. Պերճ Զազըճեանի կողմէ, վարդավառի օրուան քառաձայն պատարագի առթիւ :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու դոհացում տալու համար, բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուբեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ-կիրակի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեգին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին . Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՇՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յատելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (1er)

Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ՁԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԴԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸԼ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑԱԼ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑԱԼ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՐԱՁԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
6 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԲԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11279 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.279

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԵԽԵՐԸ ՏԵՂԻ ՁՏՈՒԻՆ

Բրատիսլավայի ժողովը, որ կը համբերը Գուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Խորհրդային Միութեան եւ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութիւնները, վերջ դրաւ Շաբաթ երեկոյեան, հասարակայ յայտարարութեան մը առորագրութեամբ միաձայնութեամբ ընդունուած եւ հա-ճայնավար չարժումին համար կարեւոր այդ յայտարարութենէն կուսանք պըէ-խուր կ'տեր։—

« Ձոյլ կուսակցութիւնները իրենց պատասխանատուիւնը կը սեպեն միշտ խը-նամքով դիւրացնել բանուորական դասակարգին, դիւղացիութեան, մտաւորա-կանութեան, բոլոր աշխատաւորներուն քաղաքական գործունէութեան զարգացումը, ընկերային ընկերվարական վարչակարգի ընդհանուր զարգացումը, ընկերվարական ժողովրդավարութեան փթթումը, կու-սակցութեան եւ պետական մարմիններու աշխատանքի ձեւին եւ կերպին կատարե-լագործումը՝ ժողովրդավարական կեդ-րոնացումի սկզբունքներուն հիման վրայ։

« Երկկողմանի եւ բազմակողմանի հի-ման մը վրայ ընկերվարական երկիրներ-ու անտեսական գործակցութեան զար-գացումը ազդու միջոց մըն է՝ ազնուա-կան այդ նպատակին հասնելու։ Հաս-տատելով մօտ ժամանակի մը մէջ անտեսական բարձրագոյն աստիճանի ժո-ղովի մը անհրաժեշտութիւնը։

« Ժողովին մասնակցողները հաստատ վճռակամութիւնը յայտնեցին ընելու ի-րենց կարելին՝ իրենց երկիրներու զար-գացումը խորացնելու ամէն դեռնի վրայ՝ իրաւունքներու հաւասարութեան, ազգային ինքնիշխանութեան եւ անկա-խութեան, հոգեյին ամբողջականու-թեան, եղբայրական մշտական օժան-դակութեան եւ համախոհութեան սկըզ-բունքներու հիման վրայ »։

Հաւարակաց այս յայտարարութենէն եւ ժողովին մասնակցող զանազան ղեկա-վարներու յայտարարութիւններէն կը հե-տեւի, թէ Չեխոսլովաքիա կրցած է պաշտպանել իր իրաւունքները եւ վերջ-նապէս նուիրագործուեցաւ ուրիշ երկիր-ներու ներքին գործերուն մէջամտելու չըլ-լալու սկզբունքը։ Ա՛յս է որ կը հաստա-տէր եւս աւելի, թէ Չեխոսլովաքիա կրցած է պարագլուխին համար։

Հաստատուած թէ չեխական այս «ղողջանակին »մէջ մեծ դեր ունեցած են Թիթօ, Վալտէք Ուլպրիխտ (Գերմանիա) եւ Լուիճի Լոնկօ (Իտալիա) որոնք նամակ-ներ պրկած էին խորհրդային համայնա-ղար կուսակցութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔի նոր կառավարութեան առած որոշումներէն կը հետեւի, թէ առաջնու-թիւն մը կը տրուի քրտական հարցին։ Իրապէս, կառավարական բաները մը յայտնած է թէ ի գօրու պիտի ըլլայ համա-ձայնութիւնը՝ կնքուած 1966 Յունիս 19-ին Պարզանիի եւ այդ ժամանակուան Ի-րաքի կառավարութեան միջեւ։ Առջի առաւօտ Յեղափոխական Խորհուրդը հա-դորդեց թէ անմիջապէս ի գօրու պիտի ըլլայ այդ համաձայնութեան վերջերորդ յօդուածը՝ որ կը վերաբերի քրտական լեզուի ճանաչման ու Քիւրտերու մշակու-թային զարգացման։ Պաղտատի ձայնա-փիւռը նշեց նաեւ. Ա.— Քիւրտերը ասկէ ետք իրաւունք ունին անցնելու արտա-սահման՝ իրենց ուսումնները շարունակե-լու բոլոր նիւթերուն մէջ, եւ օգտուելու կրթաթոշակներէ։ Բ.— Պիտի կազմուի քրտական կաճառ մը՝ որուն պարտակա-նութիւնը պիտի ըլլայ պաշտպանել Քիւր-տերու լեզուն եւ մշակոյթը։ Գ.— Հիմ-նուած է քրտական համալսարան մը, որ իր հաստատութիւնը պիտի ունենայ Պարսկաստանի սահմանամերձ Սուլէյմա-նիէի մէջ։ Նշենք թէ երկու Քիւրտեր մաս կը կազմեն Իրաքի նոր կառավարու-թեան Իհան Շիրզատ եւ Մոհէմմ Տիզա-յի։

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ կը դումարուի Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի տադնապին վերջ տալու «վերջին հնարաւորութեան մը ժո-ղովը»։ Միջազգային մամուլը յոռե-տես է։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կարգ մը թերթերու հա-մաձայն Ուոշինկթընի եւ Հաւանայի ներ-կայացուցիչներ քանի մը օրէ ի վեր դաղտնի բանակցութիւններ կը տանին, Մեքսիքոյի մէջ։

ԻՍՐԱՅԵԼԻ եւ Յորդանանի միջեւ ծանր բախումներ տեղի ունեցան կիրակի։ Իս-րայէլեան ամբաձիղներ երեք ժամ չարու-նակ ռմբակոծեցին Սալթի եւ Երեքովի միջեւ գտնուած էլ Ֆաթահ կազմակեր-պութեան կեդրոնները։ Ամմանի համա-ձայն «Իսրայէլացիները իրենք ռմբակո-ծեցին Սալթի եւ Երիքովի միջեւ գտնը-ւած յորդանանեան ուժերու բոլոր դիրքե-րը»։ Ամման կ'աւելցնէ նաեւ թէ իսրայէլ-եան օդանաւ մը զէնտած են յորդանան-եան ուժերը »։ Յորդանան բողոք մը ներկայացուց ՄԱԿի եւ Ազահովութեան Խորհուրդի անմիջական ժողով մը պա-հանջեց։

ՄԵՔՍԻԲՈՑԻ մէջ մօտ հարիւր հազար ցուցարարներ, մեծ մասով ուսանողներ, խաղաղ ցոյց մը կատարած են, իրրեւ պատասխանատուութիւն ընդունելով։ «Ա՛յո՛ յեղափոխու-թեան ։ Ո՛չ ողիմպիական խաղերուն»։ Ա-յս բախումներէն զատ, ծանր երկրա-շարժ մըն ալ պատահած է, որուն զոհ դացած է նաեւ Աքափուլքոյի հանրածա-նօթ ծովափը։ Հիլթըն պանդոկը, որու բնակիչները փախած էին, երկու մասի բաժնուած է։ Բարեբախտաբար մարդկա-յին չատ զոհ չկայ։

ՀՌՈՄ – ՄՈՆԹՐԻԱԼ ՏԷ – ՍԷ 8 օդա-նաւը Հռոմէն Միլանօ ճամբուն վրայ ծա-նրը փոթորիկի մը բռնուած է եւ ճըղ-մուած է Վարէզէի նահանգը, Միլանօ – Մալփէնսա օդակայանը չհասած։ Հրաշ-քով է որ 95ի ճամբորդի վրայ 79 հոգի ազատած է։

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ կ'ամուսնանալուծուի եր-բորդ անգամ ըլլալով։ Վատիմէն եւ Շա-րիէն ետք, 1966 Յուլիսին, Լաս Վէկասի մէջ ամուսնացած էր դերման Փլէ – Պօյ կունթըր Զաքսի հետ, այս վերջինը ա-մուսնալուծման դիմում ըրած է Փարիզի քաղաքային առեանին առջեւ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՄՄԲ.— Այցելութիւններով, հեռախօսով, հեռագրով ու նամակներով իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն բազմա-թիւ կազմակերպութիւններ եւ անհատ-ներ։ Կուտանք մաս մաս։

×

Նարդունիի մահուան առթիւ, կը մաս-նակցինք սուգին, իսր ցաւակցութիւններ կը յայտնենք։ Կը զգանք մեծ դրագէտին մահը, բայց իր մտաւորական արժէքը մեծապէս պիտի դնահատուի։ Իր յիշա-տակը, որու վերջին յարգանքը կը մա-տուցանենք այսօր, ընդմիչտ քանդակ-ուած պիտի մնայ բոլոր Հայերու սրտե-րուն մէջ։

ԳԵՐՊ· ԶՈՒՀԱՃԵԱՆ
(Մարսէյլի Հայ կաթողիկէ հոսմայնէ)

×

ՄԻԼԱՆՕ.— Իտալահայ Ազգ· Վարչու-թիւնը խոր ցաւով կ'ողբայ Շաւարշ Նար-դունիի կսկծալի մահը։

×

Ազնիւ Տիկին Միսաքեան

Երկրորդ Շ· ալ դնաց, ան ալ մարեցաւ։ Այս աշխարհիս մէջ սիրելի ըլլալն ալ փուչ է։ Մէկն էր Հայու ոգեկան այն տարուչաններէն, որոնք եղած են լոյսի եւ ջերմութեան համար, եւ ինք չող եւ բոց կը նետէր իր չուրջը։ Որո՞ն ցաւակ-ցիլ երբ ամէնքս ենք սգաւոր, երբ ըս-փիւռքի մէջ կը նօսրանայ նուիրեալներու թիւը։

Զեղի հետ մենք ալ ամէն անգամ « ցառայ » մտնելուն, պիտի փնտռենք դինքը իր անկիւնին մէջ, խոհուն եւ ժպ-տուն, բացակայ եւ ներկայ։ Այո եւ ներ-կայ, որովհետեւ հակառակ ձեր կրկնակի ցաւին, համբերութեան դասեր առած «լեռներէն» պիտի քալէք ձեր ճամբան, որ անոնցն էր, ասպարէզ մը որ վարձա-տրութիւն չունի, բայց եթէ ձեր ոգեկան դիտակցութեան մէջ։

Ողբացեալին բոլոր կեանքը, ինծի կը թուի, պայքար մըն էր հասնելու ըսկսին։ Ունեցա՞ւ գոհունակութիւնը, չեմ գիտեր, բայց կարեւորը պայքարիլն է, եւ պայ-քարը միշտ կը վարձատրուի։

Ընդունեցէք բոլորիս խոր վշտակցու-թիւնը։

Հ· ՅԱԿՈԲ Վ· ՋԱՆԹԱՅԵԱՆ
(Տեսուչ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի)

×

ԼՈՆՏՈՆ.— Կ'ողբանք կորուստը մեծա-նուն դրագէտ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ։
Հ· Յ· Դ· ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Յաւակցութիւն մեծանուն դրագէտ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ կորուս-տին առթիւ։
Հ· Յ· Դ· ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԿՈՄԻՏԷ

×

ԼԻՈՆ.— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմի-տէն կ'ողբայ մահը իր մեծ ընկերոջ՝ ՇԱ-ՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Կ'ողբանք մահը մեր սի-րելի հիմնադրին եւ նախագահին։
ԶՈՄ

ՄԵՐ ՍՏԱՑԱԾ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Մարսէյլ, 5 Յուլիս

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐՓԻԿ

Ես տակաւին Մարսէյլ եմ։ Նամակդ ստացած եմ։ Պօչման հրատարակէ ինչ-պէս որ ուզես, կիրակիէ կիրակի։ «Մա-յիս 28ը անմիջապէս չաթթու մէջ, իրա-րու եռեւէ չարունակաբար։ Կարծեմ, ե-րեք – չորս անդամէն կը լրանայ։ Ար-տայայտութեանց թարմութեան հետ, (հակառակ ծերութեանս), նորութիւններ կան ե՛ւ դաղափարի, ե՛ւ տեսակէտի։ Մայիս 28ի ճառերէս լաւագոյններէն է, եթէ ոչ լաւագոյնը, ատոր համար կ'ու-զեմ հրատարակել նաեւ առանձին պրո-շիւրով, ուստի ուզեցի որ չարուածքը պահես, բայց հիմա կը խորհիմ որ թեր-թին չարուածքը չատ նեղ է եւ աւելի լաւ է եւրը նորէն չարել պրոշիւրի համար։ Թէեւ նեղ չարուածքով վերջերս դանա-դան ֆրանսական հրատարակութիւններ եւս հրապարակ եկած են, ատով էլլն ալ կ'աւելնայ եւ պրոշիւրը ձեռքի մէջ ծան-րութիւն կ'ունենայ։ Երկար էլլով եւ նեղ չարուածքով, դորշ կողքերով, փելիսո-փայական հարցերու նուիրուած պրոշիւր-ներ տեսա՞ծ ես, ատոնց կ'ակնարկեմ։ (*)

Պօչման կիրակիէ կիրակի, երկու ան-դամով կ'ըլլայ կարծեմ։ Սրտովս դըր-ուած, ամուր կտոր մըն է։ Աչքերս չատ կը մտահոգեն զիս։ Ոչ հիւանդութիւննե-րըս, ոչ ալ որեւէ այլ դժբախտութիւն-ներ կը մտահոգեն զիս որքան աչքերս։

Իսքենտէրեանէն լուր չունիմ։ Ի՞նչ է-դաւ «Նարդեան Պատարագ»ը, լոյս տե-սա՞ւ թէ ոչ, չեմ դիտեր։ Ծրագրած էր, ուրիշ ընկերներու հետ հրատարակել քա-նի մը դործեր։ «Նարդեան Պատարագ»էն եռք կ'ուզեմ հրատարակել պօչմաններու հատոր մը, որ վարիատիոն ըլլայ։

Եթէ նամակներ կան, որ կարեւոր են, բայ եւ նայէ։ Կը մտածեմ մնալ դատ-ոը մինչեւ Օգոստոսի վերջ։ Ես կ'ուզէի դալ քլինիք մը մտնել, երկար քննութեան մը համար, բայց ամառը մասնագէտ բը-ժիչկ չի մնար Փարիզի մէջ։ Ա,յսպէս թող երթայ նայինք, կամ երկար բժչկական քննութեան պէտք չի մնար՝ ենթական... Պատերազմը կը դադրի երբ fոմպաքան չի մնար, կամ... չեմ դիտեր ի՛նչ ձեւ կ'առնէ հիւանդութիւնս։ Հաչտուած եմ ամէն բանի հետ։

Ինդրեմ ինծի ղրկէ «Եղին գիս պահա-պան Աչդեստանի» չարքը։ Ա·ը եւ Բ·ը ղրկէ ինծի, Գ·ով կը վերջանայ, Աստ-ուածաշունչի մէջ Յեփթայէի աղջկան ոդ-բին հետ կապուած է երրորդը, չատ յու-զիչ է։ Մեռնելէս եռքը արժէքը թող կըշ-ռեն ի՛նչ մելոնով որ կ'ուզեն։

Կամ ողջ կը դառնամ քիչ մը առողջ, կամ փոս մը կ'իջնեմ հո՛ս։ Մինչեւ նոր հասցէ տալս, ղրէ ինծի Մարսէյլ, Առաջ-նորդարանի հասցէով։ Կարօտալի բարեւ-ներ Ներսէսին ու Նուպարին։

Որքան ալ չատ ղրաղած ըլլաս, չարա-ժը երկու նամակ ղրէ ինծի, դեղի հա-մար, ինչ ալ դրես, դեղ է, եթէ դուն ինքդինքդ կ'ընդունիս իմ փոքրիկ քոյրս։

Համբոյրներով
ՇԱՒԱՐՇ

(*) Այս պրոշիւրը պիտի հրատարակուի աշնան։

ՀԻՆ ՅԵՂԻ ՄԸ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Դեռ քիչ առաջ էր, որ դուրս ելայ հիւանդ հայ դպրեվանքի մը սենեակէն : Ու կը զգամ, տակաւին, որ թշուառութիւնը փաթթուեր է ինծի եւ տիրութիւն մը կը սեղմէ հոգիս :

Բանուորական թաղ մը, փարիզի մէջ: Զառիթափի մը վրայ, նեղլիկ փողոցի մը երկայնքը՝ հինաւուրց մինաւուր պանդոկներ : Մթին ու աղտոտ սանդուխներէն կը բարձրանամ վեր: Դժուար է դանել սենեակը,— նրբանցքը մութ եւ թիւերը չեն տեսնուիր: Վերջապէս կը գտնեմ, կը զարնեմ դուռը եւ կը բանամ: Անկողին մը՝ մաշած ու դունաթափ վերմակով: Պատուհան մը բակին պատին դէմ: Օջախ մը, առջեւն ալ սեղան մը, որուն չուրջ նստած են երկու փոքրիկները, մէկը եօթը, միւսը տասը տարեկան: Կը ճաշեն : Պնակի մը մէջ քացախով եւ իւղով թրջուած աղցան: Հացը կը թաթխեն եւ աղցանով կը ծամեն :

— Ո՞ւր է ձեր մայրը, կը հարցնեմ :

— Չեմ գիտեր :

Մեծը չի կրնար լաւ խօսիլ հայերէնը : Ֆրանսերէն կը խառնէ իր պատասխանին: Փոքրը հիւանդ է, չուզելով կուլ կուտայ իր պատառները եւ չի խօսիր բնաւ :

Բայց դուռնէն ներս կը նայի դրկից Ֆրանսուհին եւ կ'ընդմիջէ մեզ.

— Մայրը դուրս ելաւ առաւօտուն : Հիւանդ էր քանի մը օրէ ի վեր, քիչ մը դրամ ճարելու դնաց : Ինձմէ խնդրեց որ երբ մեծը դայ վարժարանէն, ըսեմ որ ճաշէ եւ մեկնի :

Կը քննեմ փոքրիկը: Ֆրանսուհին ներս կը մտնէ եւ կ'օգնէ ինծի: Մօր մը պէս դուրգուրալով, կը սրբէ փոքրիկին քիթն ու բերանը: Կը հանուեցնէ, մաքուր լաթ մը կը ճարէ ու կը դնէ կռնակին: Ականջս կը դնեմ ու մտիկ կ'ընեմ: Լեցուա՜ծ է փոքրիկին թոքերուն ցնցուղը : Ինչպէս թռչուններու խօսուրտուրքը ծառերուն մէջ, տխուր հեծկլտուք մը կը լսուի ներսէն: Իրապէս հիւա՜նդ է աղեկը :

Թշուառութի՜ւն, թշուառութի՜ւն : Մայրը հիւանդ եւ անգործ: Երկու փոքրիկներ, մէկը հիւանդ, միւսը անօթի :

Ցուղումը կոկորդիս մէջ, զործս վերջացուցած՝ դուրս կ'ելլեմ սենեակէն :

... Բայց դեռ աչքերուս առջեւն են փոքրիկները, որ աղցանով հաց կ'ուտեն: Քիչ եաքը, կշտացած, փոքրիկը պիտի երկննայ անկողնին վրայ, մինա՜կը: Մեծը պիտի երթայ Ֆրանսական վարժարան :

Պիտի մեծնան անոնք, երբեմն հիւանդ, երբեմն անօթի: Ե՞ռքը :

Ֆրանսական վարժարանը պիտի խօսի իրենց հոգիին ու պիտի լեցնէ աղուոր թելադրանքներով: Եւ երբ այլեւս երբի տասարդ են, անոնք պիտի կանչուին ընտրութիւն ընելու : Երկու ցեղեր պիտի կռուին անոնց հոգիին մէջ: Բնական է, որ պիտի յաղթուի հայ ցեղը : Ին – չո՞ւ, ո՞ր հմայքին համար այս երիտասարդն իր ճակատագիրը պիտի կապէր Հայութեան : Ի՞նչ գիտէ Հայութեան մասին: Թշուառութի՜ւնը, պղտիկ հիւանդ եղբօրը հետ դէմ առ դէմ նստած՝ աղցանով հաց ծամե՞լը: Ուրիշ ի՞նչ յիշէր ու գիտնար Հայութեան մասին : Երիտասարդը կը տեսնէ , թէ բայ է ճամբան իր առջեւ : Եւ եթէ արբունքի փոթորիկը, հաճոյքի այս մեծ քաղաքին մէջ , անգամ մը եւս չթշուառացնէ զինք, պիտի խառնուի մեծ ազգի մը բազմութեան :

×

Իսկ :

Բանուորական արուարձան մը փարիզի հարաւային արեւմտեան կողմը: Աղտոտ կայարանին մէջ, որ բարձունքի մը վրան է թառած, կը սպասնամ պահ մը՝ գիտես – լու համար համապատասխանը: Հեռուն Փարիզի աշտարակը երկաթէ ոսկեզօծ – քով: Անդին լեռներու մթնոլորտը: Հո – վիտին մէջ գործարաններու ծխնելոյզ – ները մինարէներու պէս : Կը բարձրանամ դարիթափն ի վեր : Այն ամէն է, երբ կը ծաղկին եղերեւանիները : Սիրուն հիւ – զակներու ղլխին՝ ծաղիկներ ու կանաչ – չութիւն : Կը կենամ պարտէզի մը առ – ջեւ, հարցնելու համար հասցէ մը: Ոտ – քիս տակ , բարակ ակօսի մը մէջէն կը հոսի աղտոտ ջուր մը, պարտէզին ան – կիւնը կը զարնուի սիւնին, կը փրփրի եւ բուրդէ դուլպայ կը հիւսէ սիւնին ոտ – քին :

Տախտակով չինուած տուն մըն է, ուր կանչուած եմ,— երկու յարկով: Կը բարձրանամ վերի յարկը, ցածլիկ առաստաղով սենեակ մը: Եռեւը անմշակ պար – տէզ մը, ուր արեւը հրաշալի զոյներ է նետեր :

Երեսունոց կին մըն է, անկողին է ինկեր, որովհետեւ ոսկրային հիւծախտ ու – նի: Բայ են վէրքերը եւ «կը վաղեն »: Սիրուն ու հասուն աղջիկ մը ունի, պատանի մը եւ երեխայ մը: Աղջիկն է, որ հիմա մօր մը պէս կը խնամէ անոնք : Ներացի կին մըն է հիւանդը: Ո՛րքան մաքուր կը խօսի, կ'ուզէ աղէկնալ, ո – րովհետեւ «զաւակներս պէտք ունին ին – ձի» կ'ըսէ արցունքով :

Վար կ'իջնեմ մտածելով : Ներքեւի սենեակին դրան առջեւ, կը կեցնեն զիս :

— Անդամ մը ներս կը մտնէ՞ք, տոք – թէօր, հոս ալ խեղճ հիւանդ մը կայ :

Անդամալոյծ երիտասարդ մըն է: Հի – ւանդ են մայրն ու մեծ մայրը: Կողմ գա – ւեր, ծերութիւն : Եւ յանկարծ լուրը կը տարածուի հայ դպրեվանքներու սեն – եակներէն ներս, — բժիշկ է եկեր : Եւ անցքիս վրայ, ամէն դռնէ աղաչող բե – րաններ :

Թշուառութիւնը եւ հիւանդութի՜ւնը սրտաճմլիկ պատկերներ են ստեղծեր հայ դպրեվանքներուն հիւղակներէն ներս : Եւ ահա աչքիս առջեւ կը պատկերանայ իմ ցեղս. — Վերջին բեկորներն են, որ, հո – դեվարքի մէջ, կը տառապին ու կը հեծ – կըլլան: Եւ կարծես կը պոռա՛ն թէ կըր – ուեցան Թրքական եաթաղաններուն դէմ, դիմացան արաբական անապատ – ներու Թշուառութեան մէջ : Ա – սորական ու պարթեւական ցեղերը թա – ղեցին պատմութեան փոշիով: Այդ քալ ու հին ցեղին՝ հայ ժողովուրդին մնա – ցորդն է ահա, որ, հոգեվարքի մէջ, կը պոռայ իր բանաստեղծին պէս.

— Ապրի՛լ կ'ուզեմ, ապրի՛լ... զաւակներո՛ւս համար :

Մեր պատմութեան, մեր մշակոյթին համար :

Արիաբանց ցեղը, լեռներու վրայ հերա – սացած ցեղը, սուրբերուն ու կրակներուն դիմադրած ցեղը, ահա, բժի՛շկ կը կան – չէ :

Ո՞ր գիրքին մէջ նկարագրուած է այս – ցաւը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻՆ

Մարսէյլի Հայութեան վերապահուած է կարծէք տխուր մենաշնորհը՝ մահուան անարին վրայ դանուելու իր ամէնէն սի – րած զրադէտներուն :

Մարսիլահայութեան հետ նաեւ ինծի : Վարանդեա՜ն, Ահարոնեա՜ն :

Ու ահա՛, այսօր, Նարդունին :

Ամէնէն մօտիկը, ամէնէն սիրելին :

Գրադէտին հանդէպ անուցած հիացու – մէս անդին, աւելի խորունկ, աւելի ա – մուր զղացում մը մեզ կը կապէր իրա – րու :

Եղբայր մըն էր ան ինծի համար, ան – կեղծ, ազնիւ: Ու կը մտածեմ թէ ան նոյնն էր , այն բոլոր ազգ համար , ո – րոնք երջանկութիւնն ունեցած էին իր՝ մտերմութիւնը վայելելու :

Շատ բան կը պարտինք մենք Նարդու – նիին: Ան եղաւ մեր լուսամիտ առաջնոր – դը: Ան եղաւ մեր հայերէն լեզուի ուսու – ցիչը : Հասցուց արեւմտահայերէնը իր կատարելութեան : Հայ լեզուն չէ հնչած այսքան ներդաշնակ, այսքան չքեղ :

Ինչ որ սակայն բացառիկ էր, անփո – խարինելի, արուեստագէտի տաղանդին կողքին , անոր զուգահեռ, իր ունեցած ապշեցուցիչ հմտութիւնն էր, մտաւորա – կան բոլոր կալուածներուն մէջ :

Հայ ժողովուրդը ունեցած է, ունի եւ պիտի ունենայ տաղանդաւոր զրադէտ – ներ, բայց կը կասկածիմ թէ ունենայ այս պատրաստութեամբ , այս հմտու – թեամբ, այս կշռադատ ուրիշ մը :

Նարդունին սակայն միայն այս չէր: Ըսի թէ ան մեր առաջնորդն էր: Առաջ – նորդ մը՝ ո՛չ միայն զրականութեան ան – դաստանին մէջ, այլ մեր կեանքին, մեր Հայութեան :

Ան եղաւ արթուն պահակը, անվեհեր պաշտպանը ա՛յն բոլոր զաղափարներուն, ազգային սրբութիւններուն, որոնց իրա – ւատէրն ու ժառանգորդն է արեւմտահա – յութիւնը :

Սփիւռքի Հայութիւնը չունեցաւ աւելի քաջարի փաստաբան, ի պաշտպանութիւն իր ազգային իրաւունքներուն : Ջունեցաւ աւելի առաքինի , աւելի անկաշառ պաշ – պան :

Արհամարհեց պատիւ, զրամ: Զոհ – ցաւ ոչ ոքէ: Առիւծի մը փոխակերպուե – ցաւ, ամէն անգամ որ խնդրոյ առարկայ էր Հայութիւնը :

Ան եղաւ խոհապէտ առիւծ մը, մեր այս աղաւնիւ ու քծնելու վարժուած ընկերու – թեան մէջ :

Ան եղաւ ամբողջական զրադէտ մը, ամբողջական մտաւորական մը, ամրող – ջական Հայ մը :

Եղաւ մեր պատգամախօսը :

Եղաւ մեր խղճմտանքի ձայնը :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԵՐԳԵՐ

Հայերու՝ աշխարհի հնագոյն ժողո – վուրդներէն մէկը ըլլալու մասին բազմա – թիւ վկայութիւններ կան զրացի (կամ երբեմնի զրացի) ժողովուրդներուն քով: Այդ վկայութիւնները զրուած , ամէն ճիշդ՝ փորագրուած են պեհեսթունեան ժայռերուն, տաշուած են կաւէ սալիկ – ներու վրայ՝ Հին Արեւելքի այլեւայլ լե – զուներով :

Վերջին տասնամեակներուն, Հայաս – տանի եւ Հայերու մասին նոր տուեալներ ի յայտ եկան նաեւ խեթական արձանա – գրութիւններու մէջ, որոնք գտնուեցան խեթական երբեմնի կայսրութեան (որ կը գտնուէր այսօրուան Թուրքիոյ Հօտուս – բաղէս կեդրոնը) մայրաքաղաքին՝ Հա – թուշայի մէջ, պեղումներու ընթացքին :

Սեպագիր այդ արձանագրութիւնները փորագրուած են Ք. Ա. 18րդ – 12րդ դա – րերուն : Այսինքն՝ ամէնէն հինը մօտ 3800, իսկ ամէնէն վերջինը՝ 3200 տարի առաջ : Առնք յատկապէս արժէքաւոր են, որովհետեւ ունին բազմաբովանդակ բո – վանդակ՝ խեթական թագաւորներու արշա – ւանքներու, պաշտամունքի արարողու – թիւններու նկարագրութիւններ, զինուո – րական տոմարներ, աւելի առաքինի , աւելի անկաշառ պաշ – պան :

Արհամարհեց պատիւ, զրամ: Զոհ – ցաւ ոչ ոքէ: Առիւծի մը փոխակերպուե – ցաւ, ամէն անգամ որ խնդրոյ առարկայ էր Հայութիւնը :

Ան եղաւ խոհապէտ առիւծ մը, մեր այս աղաւնիւ ու քծնելու վարժուած ընկերու – թեան մէջ :

Ան եղաւ ամբողջական զրադէտ մը, ամբողջական մտաւորական մը, ամրող – ջական Հայ մը :

Եղաւ մեր պատգամախօսը :

Եղաւ մեր խղճմտանքի ձայնը :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Մուսթաֆա աղա, մեծամեծ կաս – կածներ կը ծանրանան Օսման նաւապետի վրան եւ ասոր համար ահա պէտք տես – նուած է որ զաղտնապէս խիստ հսկողու – թիւն մը ի գործ դնենք ... եւ եթէ մեր կասկածները ստուգուին , այն ատեն Օսման նաւապետը եւ իրեն օժանդակող – ները իրենց ամենախիստ պատիժը պիտի կրեն , կը հասկնա՞ս :

— Բայց, էֆէնտի, ես պարզ նաւաղ մըն եմ, ես այս տեսակ զործերու չեմ խառ – նուիր եւ միայն ինծի տրուած հրամանը կը զործադրեմ, պատասխանեց Մուսթա – ֆա դող ելած :

— Ես ալ քենէ ուրիշ բան չեմ պա հան – ջեր եթէ ոչ քեզի տրուած հրամանը կէտ առ կէտ կատարես ... բայց ոչ թէ Օս – ման նաւապետին հրամանը՝ այլ մեր տա – լիք հրամանները ... այն ատեն ոչ թէ միայն սպառնացող պատիժէն կ'ազատիս այլ նոյնիսկ վարձատրութիւն ալ կը դտնես ... :

— Բայց ի՞նչպէս զիտնամ որ դուք ձեր բսածին պէս պալատական պաշտօնեայ մըն էք ...

— Աչիկա քիչ եաքը աչքովդ պիտի տեսնես եւ համոզուիս, երբոր Սուէզ հասնինք եւ հոն նաւապետը ձերբակալել տանք տեղական իշխանութեան, մեր ձեռ – քը գտնուած իշխանութեան ուժովը .

Այս օդային խօսքերը զրոս նախկին թիկնապահը անդրդուելի պաղարիւնու – թեամբ եւ խրոխտութեամբ մը կ'արտա – սանէր, մեծապէս ազդեցին խելօք նաւա – պին վրայ որ իրապէս սկսաւ վախ զգալ :

— Ինծի նայէ տղաս, չարունակեց Զիա փաշա ձայնը մեղմացնելով, քեզի ան – կեղծօրէն կ'ըսեմ որ այս միջոցիս եթէ տակաւին յամառիս, քու կացութիւնդ ալ նաւապետինին չափ վտանգաւոր կը դառ – նայ. իսկ եթէ հաւանիս մեր հրամաննե – րուն ինքնաբերաբար հնազանդելու, այն ատեն ընդհակառակն մեծամեծ չնորհնե – րու կրնաս արժանանալ ... :

Նաւապետը զլխիկոր՝ այս խօսքերը մտիկ ըրաւ, առանց բառ մը արտասանելու :

— Մի կարծեր որ, չարունակեց նախ – կին թիկնապահը , անպատճառ քու ծա – ծայութեանդ պէտք ունինք եւ ասոր հա – մար կը ջանամ քեզ համոզելու, կրնաս տպահով ըլլալ որ արդէն Սուէզ հասնե – լուս պէս, այս նաւուն հրամանատարը պիտի փոխուի, ինչպէս նաեւ բոլոր ա – նոնք որ մեր հրամաններուն չեն ուզած հպատակիլ. իմ նպատակս է միայն քեզի օգտակար ըլլալ եւ ջանալ որ, եթէ կա – րելի է, անմեղ տեղը չվնասուիս քու նա – եապետիդ զործած արարքներէն, այլ ընդ – հակառակն օգուտ քաղես ներկայ դէպքե – րէն ու տպաղաղ տպահովես ... :

— Բայց, էֆէնտի, ի՞նչ կը պահանջէք որ ընեմ ...

— Ոչինչ, կամ մանաւանդ շատ չնչին բան մը պատասխանեց Զիա փաշա, ձայ – նը զգալապէս մեղմացնելով :

Ցետոյ, զրպանէն հինգ ոսկի հանելով նաւաղին տուաւ եւ ըսաւ .

— Կը տեսնեմ որ դուն խելացի ու խօսք հասկցող մարդ մըն ես, կ'ուզեմ որ այս զրամը ընդունիս իրրեւ իմ կողմէս նը – ւէր մը :

Մուսթաֆա ոսկիներուն տեսքէն, չվա – յաւ. երբեք այդքան դումար մէկ անդա – մէն իր զրպանը չէր մտած : Ամբողջ հա – րստութիւն մըն էր որ յանկարծ երկին – քէն կ'իյնար :

— Էֆէնտի, Աստուած երկար կեանք տայ ձեզի, շատ չնորհակալ եմ, կմկմաց յուզուած չեչտով մը :

— Ասիկա դեռ բան մը չէ, ըսաւ նախ – կին թիկնապահը. եթէ մեր հրամաննե – րուն հնազանդիս եւ մեր յանձն առած պատճառ չպատճառես , կրնաս տպահով ըլլալ թէ դիւրացնես , կրնաս տպահով ըլլալ թէ ասկէ չատ աւելի մեծ նուէրներ պիտի ստանաս եւ միանգամայն քու մեծերդ դնահատութեան պիտի արժանանաս ...

Նաւապետը այս վերջին յայտարարութիւ – նէրէն ալ աւելի ոգեւորուած, պատաս – խանեց :

— Պատրաստ եմ ձեր բոլոր հրամանն – րուն հնազանդելու , միայն թէ պատ – ցուցէք զիս որ զլխուս վտանգ մը պի – տի չպատահի եւ իրացնէ դուք յանձն մեր վեհափառ Սուլթանին կը զործէք եւ պաշտօն ունիք հսկելու մեր նաւապետի վրայ :

— Առտու տպացոյցը, ինչպէս ըսի, քիչ մը եաքը պիտի տեսնես, երբ որ չղնդիր – ուը Սուէզ հասնի, առ այժմ քեզի ուրիշ տպացոյց չեմ կրնար տալ ...

Ցետոյ , պահ մը խորհելէ եաքը, ա – ւելցուց .

— Կարդալ զիտե՞ս :

— Ոչ, պատասխանեց նաւաղը : Ջի – փաշան որովհետեւ եթէ կարդալ զիտնար յիր կրնայի քեզի պաշտօնաթուղթեր տալ որոնք մեր ով ըլլալը կը յայտնեն , բայց քանի որ կարդալ չես զիտեր, քեզ պէս կ'ուզես որ քեզի տպացոյցներ տամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄԻ

(185 Շար.)

րական եւ քաղաքական դաշինքները , դարական արձանագրութիւնները :

Առանց մէջտղով մենք կարելիութիւնը անձինք ուսումնասիրելու եւ պատկերա – ջքննելու ոչ միայն խեթական կայսրու – քան բազմադէմ ժողովուրդները , այլեւ անոնց դրացիներուն մշակոյթը, կենցա – ղը, հաւատալիքները, ռազմական – քա – ղաքական հզօրութիւնը, արհեստները :

Խեթական արձանագրութիւններու մէջ թերէ մը բառերու նշանակութիւնը միայն հերքէնին մէջտղաւ կարելի է պարզել , քանի որ անոնց զուգահեռները պահպան – ուած են Հայոց ճոխ մատենագրութեան համ բարբառներու մէջ միայն եւ անծա – նօթ են մեր լեզուներուն :

Փոխադարձաբար՝ Հայերու նախաու – րատական շրջանի պատմութեան վերա – բերեալ գրաւոր եւ հաւաստի աղբիւրնե – րէն մէկն ալ խեթական սեպագիր արձա – նագրութիւններն են : Այդ արձանա – գրութիւններուն չնորհիւ, կարելի է լու – սաբանել նաեւ հեթանոսութեան շրջանի հետ կապուած բազմաթիւ առեղծուածա – յին հարցեր :

Մարերու մէջտղաւ եւ բեմերէն, ձայն – պակերափիւռով, ամէն օր կը լսենք հայկական ժողովրդական երգեր : «Հինգալլա», «Հաբերբան»ը, «Հոյ նազան»ը, « Եարինօ – Նարինօ»ն՝ իրենց քնքշաթով նշանակներով կը հմայեն մեզ թէ նոյն – իսկ օտարները : Իսկ ի՞նչ կը նշանակէ Հինգալլա, Հոպինա, Հոյնար, Լէլէ, Եա – րինօ, Հոպալօ, Հաբերբան եւայլն : Արդ – եօ՞ք անիմաստ վանկարկութիւններ կամ բացագանչութիւններ են ասոնք :

Աւելի քան 16 դար առաջ, ընդունելով քրիստոնէութիւնը, Հայերը աստիճանա – բար մոռցան հեթանոսութեան հետ կապ – ուած ծիսական արարողութիւնները ու սովորութիւնները, մոռցան հին աստ – ուածները, հին հաւատքները : Սակայն որոշ սովորութիւններ, հին կրօնքին հետ կապուած ծէսեր , անոտիապաշտութիւն – ներ եւայլն, յարմարցուցին նոր կրօնքին՝ քրիստոնէութեան, կամ ալ պահպանուե – ցան եկեղեցիէն դադնի :

Իր կարգ մը աշխատութիւններուն մէջ, քննելով խեթերէն սեպագիր արձանա – գրութիւններու խեթա – հայկական ընդ – հանրութիւններու հարցը, մեծ լեզուա – բան Գ. Շափանցեան մատնանշած է նաեւ շարք մը աստուածանուններու զուգա – դիպումները : Հեթանոսական շրջանի այդ ընդհանուր աստուածանուններէն ան կը յիշատակէ Արաւն, Տորբը, Նարը (Նու – բին), Շանթը : Խեթագէտ Վ. Շաչատուր – եան նոյնպէս անդրադառնալով այս հար – ցին, կը յիշատակէ խեթահայկական քա – նի մը ընդհանուր աստուածանուններ եւս՝ Ալբ, Հուրի, Եարինօ, Լէլէ, Հինգալլա եւայլն : Դիտել կուտար նաեւ, թէ այս աստուածանուններուն մէկ մասը կ'երգը – ւի ժողովրդական խաղերու մէջ, իսկ մէւս մասը պահպանուած է հայկական ժողո – վրդական հէքեաթներուն մէջ :

Մեր կարծիքով եւս, խեթա – հայկա – կան այդ աստուածանունները պատահա – կան զուգադիպութիւններ չեն , այլ խոր արմատներ ունին եւ կուգան դարերու խորէրէն :

Վերոյիշեալ աստուածանուններու կող – քին այժմ կը յայտնուին նոր ընդհանուր – թիւններ, ինչպէս, օրինակ, Եար, Հոդա – նօ, Հոպինա : Համոզուած ենք, որ դեռ չուսումնասիրուած բնագիրներու մէջ կան նոր ընդհանրութիւններ :

Հեթանոսութեան շրջանին խեթերու , Հայերու, ինչպէս նաեւ անոնց դրացի ժողովուրդներուն մօտ կ'իշխէր բազ – մաստուածութիւնը, եւ անոնց հաւատա – քներուն համաձայն, բնութեան երե – ւոյթներէն իւրաքանչիւրը, ամէն մէկ ա – րարիչ, ունէր իր հովանաւորը եւ աստ – ուածը: Կը պաշտուէին արեւի, լուսինի , անաստղի , ջուրերու, անասուններու , կայծակի, հիւանդութիւններու, աբ – նեհներու, յաջողութեան, մարմնի ան – դամներու աստուածները, ինչպէս նաեւ ուրիշներ : Անոնց պատիւին կը կատար – ուէին մօնամխրութիւններ, զոհաբերու – թիւններ՝ ընկերակցութեամբ երգ – երա – ժշտութեան : Ահա այդ բնոյթի արարո – ղութիւններէն մէկուն նկարագրութիւնը՝ Քաշուորին մատնակցութեամբ :

« Ցեւոյ քուրմը թաղաւորին պինու – քաս է տալիս : Այն լցնում է : Բուրմը դա քաղինի քարին է դնում : Իսկ յետոյ թա – գաւորը կուժից մէկ անգամ պինի է հե – դում ... Առաջ Դասայի կենացն են խը – մում : Երգիչը երգում է (տես Պողաղ – քէօյի արձանագրութիւնները) :

Այս աստուածները կը վկայակոչուէին ոչ միայն աղօթքներու եւ արարողու – թիւններու ժամանակ , այլեւ պայմանա – գիրներու եւ դաշինքներու կնքումի ա – տեն : Այսպէս, օրինակ, չատ տարած – ուած էր «վկայ են բոլոր հազար աստ – ուածները» արտայայտութիւնը :

Ստորեւ խեթական արձանագրութիւն մը, ուր, ի չարս այլ աստուածներու , յիշատակուած են նաեւ մեզի ծանօթ աստուածանուանները .

« ... Իսկ այնուհետեւ աստուած Արան է, իսկ այնուհետեւ աստուած Հինգալ – լուն » :

Քրիստոնէութիւնը, ժխտելով հեթանո – սական կրօնքը, արգիլից հին աստուած – ներու փառաբանութիւնն ու անոնց ի պատիւ կատարուող զոհաբերութիւննե – րը: Բնականաբար, արգիլուած էին հին աստուածներուն ձօնուած երգերը եւ պա – րերգները : Այնուամենայնիւ , մէկուկէս հազարամեակի ընթացքին մեր ժողովուր – դը իր հին հաւատալիքներէն որոշ բան կարողացաւ պահել բերանացի աւանդու – թիւններու, հէքեաթներու, խաղիկներու, անէծքներու, ասացուածքներու մէջ : Մոռցաւ իր հազար ու մէկ աստուածնե – րը, սակայն որոշ անուններ պահպանուե – ցան եւ հասան մինչեւ մեր օրերը՝ փոյթ չէ, թէ «անիմաստ» թուացող վանկար – կուածներու ձեւով :

Հինգալլա, Հինգալլա, Հինգալլա,
Հինգալլա, Հինգալլա, Հինգալլա,
Հովիւը սարում տխրեց ,
Սիրոյ երգը նուագեց՝
Երգը վառ այտերին ,
Երգը բոց աչքերին ,
Երգը վարդ օրերին :

Իմ՝

Գնա, գնա, ոտիդ եմ,
Հա, հա, հա, հա , հա, հա, հա , հա,
Սարին, օ, եար ջան ,
Եարին, օ, եար ջան ,
Կարմիր խնձոր գօտիդ եմ, հա,
Եարին, օ, եար ջան ,
Սարին, օ, եար ջան :

Այսպէս նաեւ՝ Հոդաօ ջան , Հոպինա – Հոպինա, Հոյ նար եւ այլ բառերը, որոնք այսօր անիմաստ վանկարկութիւններու արժէք ունեն միայն, երբեմնի ահասար – սուռ եւ հզօր աստուածուններ եղած են:

Խեթական արձանագրութիւններու մէջ դոյութիւն ունեցող այս աստուածանուն – ներէն մէկ մասին իմաստը մեզի համար պարզ է , եւ կրնանք ըսել, թէ ինչ նշա – նակութիւն ունեցած է, օրինակ, Հինգալ – լա աստուածը : Խեթերը կը պաշտէին այս աստուածը իբրեւ առաստութեան խորհր – դանիշ: Հապինու բառը խեթերէնի մէջ երկու իմաստ ունէր՝ բարեկեցութիւն , հարստութիւն եւ կամ՝ կրակ :

Մ. Աբեղեան այս մասին կը գրէ. «Բա –

ԱՐՄԱԻԻՐ

Հին Արմաւիրը, որ Հայաստանի առա – ջին մայրաքաղաքը եղած է, զարգացած է ճիշդ այն վայրին մէջ, ուր Ուրարտա – յի Արգիշտի թագաւորը Ք. Ա. 776ին հիմնած է հզօր ամրոց մը, զայն կոչելով իր անունով: Արգիշտիխինիլին թագաւո – րութեան հիւսիսային շրջանի կարեւոր կեդրոններէն էր եւ յենարանը՝ նոր նուա – ճումներու:

Զ. դարու սկիզբը Ուրարտու կործանե – ցաւ: Անհետացան բազմաթիւ քաղաքներ եւ բնակավայրեր, սակայն դանուեցան նաեւ այնպիսի վայրեր, որոնք պահեցին իրենց դոյութիւնը, նոյնիսկ բարգաւա – ճեցան, անշուշտ, այս անդամ, նոր քա – ղաքակրթութեան մը դիմագիծին տակ: Նման ճակատագիր ունեցաւ նաեւ պատ – մութեան դիրկը անցած ուրարտական Հին Արմաւիր քաղաքը:

Այս մասին կը պատմեն վերջին տա – րիներու հնագիտական պեղումները : Ի՞նչ կեանք ունեցած է Աւրարտեան դաշտի կեդրոնը, 76 մեթր բարձրութեամբ բլու – րի մը վրայ եւ անոր տարածը տարած – ուած այս քաղաքը: Ք. Ա. 6 – 4րդ դա – րերուն, երբ Հայաստան կը դանուէր Ա – քեմենեան Իրանի տիրապետութեան տակ, Արմաւիր կը կորսնցնէ իր նախկին փառ – քը, սակայն կը շարունակէ իր դոյութիւ – նը իբրեւ կարեւոր քաղաք :

Դ. դարու վերջերը վերստին կ'աշխու – ժանայ կեանքը եւ Արմաւիր կը դառնայ Աւրարտեան թագաւորութեան մայրա – քաղաքը : Մինչեւ Աւրատշատի հիմնա – դրութիւնը Արմաւիր մնաց վարչական եւ

ռներն արագ փոխուում են, իսկ եղանակ – ներն անփոփոխ են մնում: Կրկնակներն , ընդհակառակն, չհաշուած «լէլէ»ներն ու «նանայ»ները, կապուած են մի հաստա – տուն եղանակի հետ . դրեթէ ամէն կրկ – նակ ունի իր յատուկ եղանակը թէ իր եւ թէ իր հետ կապուած խաղերի համար : Այս պատճառով է, որ եղանակները , սովորաբար, կրկնակներով են կոչւում. օրինակ՝ «Ջան դիւլում», «Ախ մարալ ջան » եւայլն : Մի եւնոյն կրկնակի հետ կարելի էր լինում երգել ամէն խաղ, եթէ չափը ներում էր, եւ ընդհակառակն՝ մի – եւնոյն խաղը կարելի էր երգել ամէն կրկ – նակի հետ, դարձեալ, եթէ չափը ներում է: (Մ. Աբեղեան, Երկեր, հատոր Բ. էջ 366) :

Աքաղական արձանագրութիւններու մէջ եւս, որոնք 5 – 6 դար հին են խեթական – կէն, նոյնպէս կը յիշատակուին Հինգալ – լու աստուածանունը :

Հետեւաբար, մեր ժողովրդական եր – գերու կրկնակներուն եւ եղանակներուն մէկ մասը, իրօք, կուգայ հեթանոսական շրջանէն :

Ն. ՄԿՐՏՉԵԱՆ

քաղաքական կեդրոնը :

Այնուհետեւ յունական եւ հայկական աղբիւրները կը լռեն Արմաւիրի մասին : Պատմութեան այդ բաց էջերը կը լրացը – նեն հնագիտական հետազօտութիւնները : Պեղումները կը վկայեն , թէ իրրեւ քա – ղաք անիկա յարատեւած է մինչեւ վաղ միջնադար: Աւելին, բլուրին վրայ կեան – քը չարունակուած է նաեւ միջին դարե – րուն :

Ուրարտուի թագաւորը Արգիշտիխինի – լի հիմնադրութեան առթիւ ձգած է ար – ձանագրութիւն մը ուր կ'ըսուի, թէ այդ վայրը ամայի էր եւ լինք է որ չէնցուցած է զայն : Մինչդեռ ճիշդ է Խորենացին երբ Արմաւիրի հիմնադրումը վերագրելով Հայկի թոռ Արամայիսին, կը դրէ թէ այդ վայրերուն մէջ հիմնադրութենէն առաջ եւս բնակչութիւն կար : Խորենացիի վը – կայութիւնները կը հաստատեն բլուրի լանջին յայտնաբերուած նիւթերը, ո – րոնք կը պատկանին անադապղինէի դա – րուն, ինչպէս նաեւ նախաուրարտական կամ հին երկաթի դարաշրջանին :

Արշաւախումբը , որուն դեկավարն է Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմի – այի հնագիտութեան եւ ազգագրու – թեան հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Փրոֆ. Բ. Առաքելեան, ուշադրաւ նիւթեր հա – ւաքած է այս վայրին մէջ: Բարձունքի դագաթին դտնուած է միջնաբերդը, որ օգտագործուած է թէ Ուրարտացիներուն եւ թէ Հայերուն կողմէ: Ուսումնասիրու – թիւնները ցոյց կուտան, որ յետագային համապատասխան վերափոխութիւններ կրելով , օգտագործուած են ուրարտա – կան չատ կառոյցներ, օրինակ, քաղաքին պարիսպը, չէնքերը : Սակայն անոնց կողքին ստեղծուած են նորերը՝ հայկա – կանը, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց չի – նարարական բարձր արուեստով եւ թեք – նիքով :

Հին Աչխարհի չինարարական արուես – տի մասին չատ բան կը պատմէ միջնա – բերդին պարիսպը, որուն մնացորդներուն մեծագոյն մասը դուրս հանուած է հողի տակէն : Կառոյցը ունեցած է պատէն դուրս ցցուած ուղղանկիւն աշտարակա – ձեւ յատկանիշներ, որոնք ոչ միայն ա – մրլի եւս կ'ամրացնէին պատը, այլեւ աշ – տարակի դեր կը կատարէին թշնամիին դրոհները եւ մղելու համար. բացուած են նաեւ բնակելի, տնտեսական նպա – տակներու դործածուած չէնքերու հիմե – րը:

Զափազանց հարուստ է Արմաւիրի մէջ դտնուած խեցեղէնը, մանաւանդ այն նը – մոյշները, որոնք կը պատկանին ուրար – տական (Ք. Ա. 9 – 7րդ դարեր), հին հայկական (Զ – Դ. դարեր) եւ հելլէնա – կան (Գ. Ա. դարեր) դարաշրջաններուն : Բրուտները պատրաստած են խեցեղէն հիանալի ամաններ :

Արմաւիրի պեղումները պիտի չարու – նակուին յատկիկային եւս :

Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (261)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՕԶԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

« երեք պզտիկ աքաղաղները երկիր մը ունէին ուր չատ ծաղիկ կար : Փողվեցին ծաղիկները եւ իրենց դլուխը դրին : Ցեւոյ տերեւներն ալ հաւաքեցին եւ ի – րենց խաղալիկներուն քով դրին :

Այն երկրին մէջ դայլ մը կար. եւ չատ անտառներ. դայլը անտառին մէջն էր, եւ պզտիկ աքաղաքները կերաւ :

Ուրիշ վիպասանութիւն մըն ալ :

Դաւաղանով հարուած մը տուեցաւ :

« Բօլիչինէլլը » (հապիկ) է զարնողը. զարնուողն ալ կատուն է :

« կատուն այս հարուածէն աղէկու – թիւն չտեսաւ, այլ դէչութիւն :

« Այն ատեն տիկին մը բանաը դրաւ Բօլիչինէլլը »:

Մանկուհի մը կար որ անհայր էր, եւ որ դտնուելով, վանքը առնուած էր, ուր ողորմաբար անունդ եւ կրթութիւն կը ստանար : Օր մը երբ լսեց թէ ուրիշներ իրենց մայրերուն վրայ կը խօսին, սա անոյշ եւ սրտաճմլիկ խօսքը ըսաւ :

— Երբ ես ծնայ, մայրս նեղկայ չէր :

Շրջանաւոր պահարանի անձնեայ տես – չուհի մը կար որ միշտ կ'աճապարէր նըր – բանցքներուն մէջ իր բանալիներուն տըր – ցակովը, եւ որու անունն էր քոյր Ակաթ, Մեծ երիցուհիները ,— տասը տարեկա – նէն վեր — դայն «Ակաթօղլէ» կ'անուա – նէին որ կը նշանակէ բանալիներ, կրող Ակաթ :

Ճաչարանը երկայնաձեւ եւ քառակուսի սենեակ մըն էր եւ լոյս կ'առնէր պար – տէզին հետ համահարթ սրահէ մը, որու կամարներուն վրայ ապարօչներ կային: Այս ճաչարանը մթին էր եւ խոնաւ, նաեւ լեցուն կենդանիներով , ինչպէս կ'ըսեն մանկուհիները : — Շրջակայ տեղերուն ամէն կողմէն դեռուններ կուգային հոն: Զորս անկիւններուն ամէն մէկուն աչա – կերտուհիները մասնաւոր եւ յայտարար անուն մը տուած էին իրենց բարբառով:

Անկիւններէն մին Սարդերու, մին Թր – թուններու , մին Նեպուկներու, եւ մին ալ Ճպուռներու անկիւն կ'անուանուէր : Ճպուռներու անկիւնը խոհարանին մօտ էր եւ ամէնէն յարգին : Հոն դուրսը ա – ւելի նուազ էր քան թէ միւս անկիւնները:

Անկիւններուն անունները ճաչարանէն դպրոցը անցեր էին, եւ չորս տղաք դա – նազանելու կը ծառայէին , ինչպէս Մա – ղարէնի հին դպրոցին մէջ: Ամէն մէկ ա – չակերտուհի ընթրիքի ժամանակ ճաչա – րանին որ անկիւնը որ նստելու ըլլար , այն անկիւնին անունը առնելով չորս տղ – ոքերէն մէկուն կը վերաբերէր : Օր մը Պ. Աբքեպիսկոպոսը հովուական այցելութիւն ընելով կարմրադեղ պզտիկ աղջիկ մը տե – սաւ որ դասարանը կը մտնէր եւ որ խար – տիչադոյն սքանչելի մազեր ունէր, եւ հարցուց աչակերտուհի մը, որ իր քովն էր եւ որ առոյդ այտերով զմայլելի եւ թխադոյն աղջիկ մըն էր :

— Ո՞վ է սա :

— Սարդ մը, Սրբազան Հայր :

— Ինչ կ'ըսես, հապա սա մի՞սը :

— Ճպուռ մըն է :

— Ի սա միւսը :

— Թրթուր մըն է :

— Իրա՞ւ . է դուն ի՞նչ ես :

— Նեպուկ մըն եմ, Սրբազան Հայր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Գեղամ Սարոյեանէ կը խնդրուի յարաբերութեան մէջ մտնել Իրաքի դեսպանատան հետ, իրեն վերաբերեալ հարցի մը կապակցութեամբ :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու զոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուը – եանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), զրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Հինգշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն առնոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 – 01 – 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ զործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի զործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ կիսերօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր զործունէութիւնը : Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, զրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա , Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փըն-տրուածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿՂ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՁԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԴԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱՊԱՏԿԻՆ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանոյով ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմանները համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
7 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11280 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.280

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՞ՅՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ

Հաւատարիմ երկու տասնեակ տարինե-
րէ ի վեր աւանդութեան, Հ· Ց· Դ· Նոր Ա-
կրունդի կեդր· վարչութիւնը այս տարի
եւս կազմակերպած է իր ամառնային
ճամբարը, որ պիտի տեւէ մէկ ամիս, Օ-
գոստոս 1էն 31 :

Այս անգամ դարձեալ վարձուած է
անցեալ տարուան չինքը, Շաթօ տը Վար-
կոզ, Սէրլինեան, ծովեզերքէն երեք հա-
րիւր մեթր հեռաւորութեամբ, օժտուած
բոլոր յարմարութիւններով :

Ճամբարը միութեան կապ մըն է զա-
նազան չրջաններու Նոր Սերնդականնե-
րուն միջեւ : Ժամադրավայր մը, ուր ի-
րարու կը հանդիպին եւ իրարու հետ կը
ծանօթանան կազմակերպութեան Փարի-
զի եւ զաւառի անդամներն ու անդամու-
հիները : Կարծիքի փոխանակութիւններ
կ'ունենան, երիտասարդութիւնը հետա-
քրքրող հարցերու շուրջ : Մանաւանդ ամ-
բողջ ամիս մը կ'ապրին հայաշունչ մթե-
նոլորտի մէջ : Հայկականութեամբ կը
ապրուին : Ու ասոնք կը վերադառնան
փիլիքապէս ու հոգեպէս կազդուրուած :

Հանելին օգտակարին միացնելով, կեդ-
րոնական վարչութիւնը զարձեալ պատ-
րաստած է դաստիարակչական ծրագիրը
մը : Ապահոված է երկու դասախօսներ ,
որոնք Նոր Սերնդականներուն պիտի խո-
սին Հայոց պատմութեան զանազան շըր-
ջաններուն, ազատագրական չարժումնե-
րուն, Հայկական Դատին եւ այսօրուան
հայ երիտասարդութեան վիճակուած դե-
րին մասին :

Կազմակերպած է նաեւ հայերէն լեզուի
դասընթացք մը, որուն պիտի հետեւին
Նոր Սերնդականները, զարգացնելու հա-
մար իրենց մայրենի լեզուն :

Այս տարի իբրեւ նորութիւն, Նոր Սե-
րունդի «Տեղեկատու Մարմին»ը ճամբա-
րին մէջ պիտի ունենայ ճոխ գրադարան
մը, ուր մեր տղաքն ու աղջիկները պիտի
գտնեն Հայոց պատմութեան, գրականու-
թեան եւ մշակոյթին վերաբերեալ գոնա-
գրքեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն լե-
զուներով :

Մանաւանդ սրահի մը մէջ ամբողջ մէկ
ամիս պիտի ցուցադրուին Հայութեան
գեղարուեստական կեանքին հետ կապ ունեցող
գոնազան առարկաներ, թերթեր, գինա-
նշաններ, նկարները, եւայլն :

Նախատեսուած են նաեւ խմբական պը-
տոյտներ դէպի Հրջանի տեսարժան վայ-
րերը : Պիտի սարքուին գեղարուեստա-
կան երեկոյթներ եւ տեղի պիտի ունե-
նան զանազան խաղեր :

Նոր Սերունդը իր «Հայկական Շաբա-
թիներ» առթիւ, կանոչ չառաւ նկատի-
րոյական զոհողութեանց առջեւ : Մեծ թի-
ւով հայրենակիցները, մանաւանդ երիտա-
սարդները ներկայ եղան իր սարքած բո-
լոր հաւաքոյթներուն, որոնց իրենց
մասնակցութիւնը բերին ձեռնհաս անձեր :
Մանաւանդ յիշատակութեան արժանի է
Հայ Դատին նուիրուած երեկոյթը Սալ
դը Շեմլի մէջ, ուր Հայերու կողքին խո-
նարհեցան Ֆրանսացի ծանօթ անձնաւորու-
թիւններ :

Մանիսեան դէպքերը թոյլ չտուին գու-
նարելու իրենց պատգամաւորական ժո-
ղովը :

Ցաջողութեամբ տարեկան է այսօր Հ· Ց·
Դ· Նոր Սերունդը : Իր ճամբան դառած է
արդէն եւ ուրախալի է նշել , որ տարուէ
տարի Նոր Նուաճումներ կ'արձանագրէ ,
յարատեւելով իր կոչումին ու առաքե-
լութիւնը :

Ովքե՞ր իր ճամբարին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԱՏԻՍԼԱՎԱՅԷՆ ԵՏՔ

Սկսած են աւելի ձեռնհասօրէն ծանօ-
թանալ ու արտայայտուիլ Զէկընայի եւ
Բրատիսլաւայի ժողովները կանխող
դէպքերու մասին, եւ քանի կը հասնին
լուրերը եւրոսլաւ եւ իտալական հա-
մայնավար չրջանակներէն կամ ուղղակի
չեխ թերթերէն, աւելի յստակ դաղափար
մը կը կազմուի տադնապի ծանրութեան
մասին, որ այսօր լուծուած կը թուի :

Երթալով աւելի հաւանական կը թուի
թէ Մոսկուա Միութեան մէջ լուրջ ծրա-
դիր մը պատրաստուած էր, ենթադրելով
քաղաքական – դինուորական ուժերու
դործադրութիւն մը՝ որ պիտի չղթայա-
դերծուէր Յուլիս 20էն առաջ : Այս ծրա-
դիրը կը կոթնէր Տիւպչէքի հակառա-
կորդներուն եւ չեխ սպայակոյտի կարգ
մը անդամներուն վրայ : Պիտի առեղ-
ծուէր անկասդական հոսանք մը· մինչ
անհաւանական չէր նաեւ խորհ· դինուո-
րական միջամտութիւն մը վարչապետի
մէջ, դիմադրութեան պարագային :

Եթէ երբեք իրապէս ծրադրուած էր
խորհ· այս ռազմավարութիւնը , չատ են
իր ձախողութեան պատճառները : Արեւ-
մըտեան Եւրոպայի բոլոր քայր կուսակ-
ցութիւններուն որդեդրած հաստատ դիր-
քը, որոնք պատրաստ էին նոյնիսկ խղե-
լու Մոսկուայի հետ , Ռումանացիներու
եւ Եուկոսլաւներու ազդու միջամտու-
թիւնները անկասկած որ իրենց ազդե-
ցութիւնը ունենան , երկու էական պատ-
ճառները կը վերաբերին սակայն նոյնինքն
հակաճառողներուն· մինչ «Վարչապետի
հինդերու »սպառնական նամակը Տիւպ-
չէքի շուրջ կը համախմբէր չեխ ժողո-
վուրդն ու կուսակցութիւնը , խորհ·
դեկավարներուն միջեւ ծայր կուսակցին
տարակարծութիւններ : Փրակայի մէջ ,
ուր բիւրաւոր անձնաւորութիւններ Տիւպ-
չէքի ի նպաստ յայտարարութիւններ կը
ստորագրէին , անդին մեծ թիւով ոչ –
համայնավար ուսանողներ պատրաստ է-
ին, իրենց խոկ խօսքերով, մեռնելու «ժո-
ղովրդական ընկերվարութեան եւ անկախ
Չեխոսլովաքիոյ» համար :

Այսօր, Տիւպչէք եւ իր կողքին բոլոր
չեխ պարագլուխները ու ժողովուրդը, ա-
ռանց դինուելու ներկայ չղթանակով
եւ դիտակից ապագայ դժուարութիւննե-
րուն, մանաւանդ տնտեսական, կը պատ-
րաստուին ընդունելու նախապահ Թիթօն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ իր մահկանացուն կն-
քած է մառեչալ Ռոկոսովսկի, որ գլխա-
ւոր սատարողներէն եղաւ 1945ի յաղթա-
նակին : Եղած է նաեւ լեհ կառավարու-
թեան Պաշտպանութեան նախարար : Ար-
կածալից կեանք մը ունեցած է եւ տարօ-
րինակ ճակատագիր մը : Ծնած Լեհաս-
տան 72 տարի առաջ, կեանքը բաժնուած
է երկու հայրենիքներու միջեւ՝ Լեհաս-
տան եւ Խորհ· Միութիւն :

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻՆ, ուր կը դումար-
ուին Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի միջեւ խա-
դաղութեան ժողով մը, եթովպիոյ Հայլէ
Սէլասիէ կայսրը սրտառուչ կոչ մը ըրած
է բանակցողներուն, թէ «պէտք է յաջո-
ղիք, ուրիշ լուծում չկայ» : Ժողովը կըր-
նայ սակայն յոռի եզք մը ունենալ :
« Դաշնակցականները » իրենց դիրքին վը-
րայ հաստատ կը մնան, մինչ Պիաֆրայի
պատուիրակութեան անդամները, չծած-
կելով հանդերձ ծայր ատելանն ծանր
վիճակը որ իրենց երկիրը կ'ապրի, կը
պնդեն թէ չեն գիջիր իրենց անկախու-
թեան ձգտումին մէջ :

ՀԱՄԱՉԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒԹԻՒ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄՄԲ·— Այցելութիւններով, հեռախօսով, հեռագրով ու նամակներով իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն բազմաթիւ կազմակերպութիւններ եւ անհատներ : Կատարեալ մաս մաս :

×

ՔԼԱՄԱՐ·— Կը խոնարհինք մեծ հայրենասէր եւ մեծ մարդ Շաւարշ Նարդունիի դաղափին առջեւ :

ՎԵՐԱՊԱՏԱՒԵԼԻ Գ· ՍԻՍԼԵԱՆ
(Հոգեւոր պետ հայ աւետարանական համայնքի)

×

ՄԻԼԱՆՕ·— Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը ի լուր մեծասքանչի տագնաղաւոր սպառնալիքով եւ վաստակաւոր հրատարակիչը՝ Շաւարշ Նարդունիի վաղաժամ մահուան գոյժին, սրտագին ցաւակցութիւն կը յայտնէ «Յառաջ»ին եւ պարագաններուն :

×

ՎԻԵՆ·— Հ· Ց· Դ· Ազգ կոմիտէն կ'ողբայ դաղափարական մեծ ընկերոջ դրագէտ-հրապարակագիր Շաւարշ Նարդունիի անդարմանելի կորուստը :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Ց· Դ· Սարդիս Միհնասեան ենթակոմիտէն կ'ողբայ մահը անզուգական մեծ ընկերոջ՝ Շաւարշ Նարդունիի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Մեր անփոխարինելի նախագահ Շաւարշ Նարդունիի անմար կըրակը, սրտերնուս մէջ ,պիտի բոցավառի «ամբողջական Հայութիւն, ամբողջական Հայաստանի» պատգամ իր կտակին համաքով :

ՁՈՄ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Կապոյտ Ծովի քաղաքի վարչութիւնը կ'ողբայ անդարմանելի կորուստը Շաւարշ Նարդունիի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Խորապէս ազդուած Շաւարշ Նարդունիի մահէն : Ցաւակցութիւններ :

Հ· Մ· Ը· Մ· – ԱՐԾԻՒ

×

ՊԷՑՐՈՒԹ·— Խորապէս ազդուած սիրելի Նարդունիի յանկարծական կորուստէն : Անփոխարինելի է հայ դրականութեան համար : Ցաւակցութիւններ :

ՎԱՀԷ ՍԷԹԵԱՆ

×

ԼՈՆՏՈՆ·— Խորապէս ազդուած Նարդունիի մահէն : Ցաւակցութիւններ :

ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ՄԻԼԱՆՕ·— Հայ Մշակոյթի բազմավաստակ, անխոնջ ծառայ : Շաւարշ Նարդունիի մահուան լուրը խորապէս յուզեց մեզ: Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները սպակիր «Յառաջ»ին :

ՀՐԱՆՏ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

×

ՄԻԼԱՆՕ·— Հոգեկան դառն կսկիծով կ'ողբանք Նարդունիի մահը :

ՍՐԱՊԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

×

ՓԱՐԻԶ·— Արտասահմանի Հայոց մայրերը խորունկ վիշտով կ'ողբան իրենց անձնազոհ զաւկին՝ Շաւարշ Նարդունիի կսկծալի մահը, ու մայրական արցունքներով կը խոնարհին իր անմահ հոգիին առջեւ :

Ա· Շ·

×

Հեռախօսով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն կը յայտնեն ·— Լիւք – Անտրէ Մարսէլ եւ Պէյրութէն՝ վահէ Օշական եւ Յակոբ Իսքէնտէրեան :

×

Սիրելի «Յառա՛ջ»,

Այդ ո՞վ կը հաւատայ թէ՝ Նարդունին «մեռեր է» :

Ան որ իր լուսաւոր կեանքին մէջ հան-
պիստ չունեցաւ բոլորին համար, փոխա-
րէն ծանր փուշեր դաժան տատասկներ
խոցոտեցին դինք · մինչեւ իր լուսատու
փարոսներէն դրկուած՝

Հիմա եղեր է իր վաստակած Յաւիտենա-
կանութիւնը որոնելու :

Լռութի՛ւն , կը խնդրեմ յամեցող դը-
պիրներ, օրհնապահ տիրացուներ, Արա-
մազդը չնչելու օդին կարօտն ու միայն ,
Զգեցէք մէկ օր հանդիստ քնանայ...
կարօտի կիպիչ արցունքով իր վաղեմի
ուսուցիչը

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

×

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ամէն անգամ , որ իմ սերունդս հայ –
բենակից մը կ'անհետի, կը տխրիմ , յաւ
կը զդամ :

Ուրի՛չ էր Շ· Նարդունի : Փիչ ճանչցայ
դինք , չատ սիրեցի դինք :

Իր ամէն մէկ գրուածքէն բան մը սոր-
ված եմ : Իր ամէն մէկ գրուածքէն Հա-
յութիւնս դգացած եմ :

Հայութիւնս կը դողայ պարապին առ-
ջեւ զոր կը թողու համայնապէտ հսկան,
նոր օրերու նոր Ալիշանը :

Կէս – դարու ընթացքին տասը դրագէ-
տի գործ տեսաւ : Տասը դրագէտ կորսըն-
ցուցինք Շ· Նարդունիի մահով :

Առաքեալ մը, առաքինի եւ երանեալ
առաքեալ մը գնաց «մութ աչխարհ» :
Մութի մէջ է Արտաչխարհը :

Մութի մէջ, սուգի մէջ : Մինա՛կ մնա-
ցինք : Անմխիթար ենք ամէնքս ալ :

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Փարիզ

ԽՕՍՔ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

ՄՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք ընկեր Հրանտ – Սամուէլի դամբանականը, արտասանուած Օգոստ· 2ին, Պօմոնի մէջ, Շաւարշ Նարդունիի դագաղին առջեւ :

Խոր յուզումով եւ սրտի ճմլումով համակուած կուգամ յանուն «Ծառաչ»ի խոնարհիլ այս դագաղին առջեւ, որուն մէջ կը հանգչի սիրելի Նարդունիին բազմաչարչար մարմինը :

Դժբախտութիւն է, որ ինչպէս տասնեւմէկ տարի առաջ երէց եղբօրս մեծ Շ·ի մահուան առթիւ, այս անգամ դարձեալ տխուր պարտականութիւն մը կը վիճակուի ինծի դամբանական խօսիլ կըրտսեր եղբօրս պզտիկ Շ·ի անչունչ մարմնին առջեւ :

Եղբայր մըն էր ինծի համար, սրտակից ընկեր մը Շ· Նարդունին, որուն հետ տարիներով նոյն սեղանին առջեւ դէմ դէմի նստած յօդուած ենք գրած, լուր թարգմանած, ձեռագիր հասցուցած եւ փորձ սրբագրած Ցառաչի համար :

Գաղափարական ու հրապարակային դեռնի վրայ հաստատուած մեր եղբայրակցութիւնը անստուեր չարունակուեցաւ աւելի քան քառասուն տարի, մինչեւ իր մահը : Զեռք ձեռքի տուած, լուիկ համաձայնութեամբ, թեւ ու թիկունք եղանք «Ծառաչ»ին, մանաւանդ երբ անոր հիմնադիր խմբագրապետը անդարձ բաժնը – ւեցաւ մեզմէ : Երկրորդ անգամ ըլլալով որբ կը մնայ Ցառաչ : Ինչպէս 1957 – ին, այսօր դարձեալ կ'ուխտենք այս դագաղին առջեն, որ մեր Փիլիբեական ուժերու ներած չափով պիտի չանանք չարունակել անոնց գործը :

Սուզի մէջ է Ցառաչի ընտանիքին հետ նաեւ հայ դրականութիւնը, հայ բանասիրութիւնն ու հայ բժշկութիւնը :

Սգաւոր է Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը, որու գաղափարականին ու հաւատոյ հանդանակին հաւատարիմ մնաց մինչեւ վերջին չունչը, սգաւոր է ԶՈՄԸ, որուն հիմնադիրն ու մղիչ ուժը հանդիսացաւ 1926էն սկսեալ, սգաւոր է համայն հայ աղղը, ի սրիւռս աշխարհի :

Բազմատաղանդ մտաւորական մըն է, որ կը կորսնցնէ հայ ժողովուրդը բ յորովայնէ ընտրեալ գրագէտ մը, անխոնջ աշխատող ու պրպտող բանասէր մը, մեծագործին հիացող եւ անոր գործին ու ճոխացման հետամուտ լեզուաբան մը, Հայ Դատի արդարութեան հաւատացող եւ անոր պաշտպանութեան նուիրուած հայրենասէր մը, հայ գիւղն եւ նահապետական բարքերը պանծացնող, բնութեան գեղեցկութիւնները նկարագրող ըզդայուն բանաստեղծ մը :

Վերջին տարիներուն բարոյալքուած էր ըլլորովին ու յոռետես դարձած :

Քիչ քանի անհանգստութիւնները ազդած էին իր հոգեկանին վրայ : Մահուան մասին կը մտածէր չարունակ : Կը զգար թէ մօտալուտ է վախճանը :

Ո'րքան ծրագիրներ ունէր տակաւին : Կը վախնար, որ պիտի չհրնար լրացնել զանոնք : Ու այս անցաւոր աշխարհէն ընդմիշտ պիտի բաժնուէր, գործը կէս ձգած :

Ցառաչի վերջին թիւերուն մէջ հրատարակուած Աղերսն առ Աննահիտ հոյակապ քերթուածը իր կարապի երգը դարձաւ : Բժիշկ՝ յոյսը կտրած բժիշկնե – րէն, օգնութիւն կը խնդրէր Հայոց հին աստուածներէն, աչքե'րը կ'ուղէր օրհնեալ դիցամայր Անահիտին, որովհետեւ տակաւին ծարաւն ու կարօտն ունէր դիտութեան եւ ուսման :

Տարիներ առաջ ամխնեղով անկողին էր ինկած՝ աչքին լոյսը կորսնցնելու վտանգին ենթակայ : Գիտութեան հրաչքն էր, որ վերադարձուցին իրեն իր «դիտարանները», իր «ջահերը», որոնք իր մեծագոյն ուսուցիչն էին եղած :

Բան մը աւելի սորվելու անդուսպ տենչն էր, որ դինքը մղեց չարաչար աշխատանքի : Միաժամանակ ուղեց խորանալ դրականութեան, դիտութեան, պատմութեան ու բանասիրութեան ճիւղերուն մէջ : Կը զգար, որ մէկ կեանքը բաւական չէր հասնելու համար բոլորին : Կ'ամփոփէր օր առաջ վերջացնել իր ծրագրերը՝ քանի մահուան հրեշտակը չէր այցելած իրեն :

Ինքնաշխատութեան տիպար հերոս մըն էր : Անյագ ընթերցող մըն էր, անխոնջ հետեւող մը դիտութեան ու դրականութեան նորութեանց : Ցամառ աշխատասիրութիւնը միացած իր բնածին տաղանդին ու ընդունակութեանց, դինքը հասցուցած էին ներհուն մտաւորականի բարձրը աստիճանին :

Այսօր երբ անդարձ կը բաժնուի մեզմէ, Նարդունի իր եաին կը ձգէ դրական բեղուն ու մնայուն վաստակ մը : Ակօսը, զոր բացաւ հայկական մշակոյթի անդաստանին մէջ, կուչուած է յաւերժացնելու իր անունը : Անմոռանալի պիտի մնայ իր յիշատակը : Թո'ղ իր կեանքը ներշնչումի աղբիւր դառնայ նոր սերունդին համար, որպէսզի նոր Նարդուններ ծնին հայ ժողովուրդի ծոցէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԱԶԱՏ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՈՒՈՄ

Առիթն ունեցանք վերջերս ողջունելու Լիբանանէ եկող եւ Հոմսէն անցնող եկեղեցական անձնաւորութիւն մը եւ իր կարծիքը հարցուցինք Սուրիոյ կաթողիկէ դպրոցներու հրատապ ու հանրածանօթ հարցին չուրջ : Ստորեւ կուտանք ատուլիսի մանրամասնութիւնները :

Ա· ՀԱՐՑՈՒՄ·— Ի՞նչ էր դրդապատճառը որ սուրիական պետութիւնը տպեց կաթոդիկէ կարգ մը դպրոցներ բռնագրաւելու եւ մնացածները ալ վերջնականապէս փակելու :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— *Սուրիոյ կաթոդիկէ համայնքները ունին 117 դպրոցներ, զորս կառավարեալ, որոնցմէ այժմ 42ը բռնագրաւուեցան եւ մնացածները փակուեցան : Սեպտեմբեր 9ին 1967, նախագահական վճռագիրը մը յանկարծ, առանձնական դպրոցներու վարչութիւնը կը յանձնէր Պետութեան, պահելով հանդերձ անոնց տէրերուն սեփականութիւնը : Այսինքն՝ նախկին տնօրէնն կը յաջորդէր պետական տնօրէն մը— խլամ կամ քրիստոնեայ — ընտրուած կըրթութեան նախարարութեան պաշտօնէութեան մէջէն, նախկին տնօրէնի բոլոր իրաւասութիւններով եւ իրաւունքներով : Դպրոցին նախկին տէրը կը մնայ սեփականատէրը չէնքին եւ պատասխանատու՝ դրամական եւ պատժական տեսակէտէն, բայց կը զրկուի դաստիարակչական որեւէ իրաւասութենէ, պարտի ստորագրել հաճայնագրութիւնները ուսուցիչներուն հետ, կրելու համար սոյն համաճայնագրութեանց պատասխանատուութիւնը : Քրիստոնեայ բոլոր համայնքները խակ – պէս կը յուզուին այս վճռագրին հրատարակութեամբ : Կացութիւն մը կը ստեղծուի, որ հիմնովին տարբեր է պետական նացումէն : Առանձնական դպրոցները կը չարունակեն, առ երեւոյթս, դոյութիւն ունենալ, բայց անոնց մէջ պետութիւնը ուսուցումի եւ դաստիարակութեան բացարձակ մեծամասնութիւն մը կ'ապահովէ ինքնիրեն, համայնքներուն եւ անհատներու հաշուոյն : Պետականութիւնը կ'են – թադրէ ձրի ուսուցում, հոս կը պարտադրուի կրթաթոշակը առանձնական դպրոցի աշակերտութեան :*

Բ· ՀԱՐՑՈՒՄ·— Ի՞նչ է այս մենաշնորհութեան նպատակը :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— *Դաստիարակութեան այս մենաշնորհութեան նպատակը արդէն վճռագրին մէջ սահմանուած է :*

Ա) Ապահովել քաղաքացիներու միջեւ մարքի հաւասարութիւն :

Բ) Երաշխաւորել ամէնուն, կարելիութեանց սահմանին մէջ, հաւասարութիւն :

Գ) Ցառաչ երթալ յեղափոխութեան ուղիէն, ստեղծելով նոր կեանք մը պատուիրանի, միութեան եւ ընկերվարութեան :

Դ) Շահը պաշտպանել աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն :

Գ· ՀԱՐՑՈՒՄ·— Ի՞նչ եղաւ դիրքը քրիստոնեայ համայնքներուն :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— *Քրիստոնեայ բոլոր համայնքները անխտիր, իրենց եպիսկոպոսներով, հասկցան թէ նոր սերունդին կը պարտադրուի մարքի կերպարտում եւ յառուկ մտածելակերպ, զոր ոչին կրնայ հիմնովին կը փոխուի ծառայելու համար քաղաքական, բարոյական եւ կրօնական որոշ ուղղութեան մը, եւ այս խնդրին մէջ սեփականատէրը համայնքը կամ եկեղեցին — (միջամտելու անզօր), նիթապէս պիտի սառարէ այս նոր ուղղութեան :*

Ուսարի ընդհանուր ժողովի մը մէջ, կաթոդիկէ եւ ոչ – կաթոդիկէ բոլոր եպիսկոպոսները Սուրիոյ, ինչպէս նաեւ արաբ եւ հայ բողոքական համայնքապետները, 16 Սեպտեմբերին միաձայնութեամբ ստորագրեցին յուշագիր մը ուղղուած պատկան իշխանութեանց, որուն մէջ կը մատնանշէին ծանր անարդարութիւնը որուն կ'ենթարկուէին համայնական դպրոցները և կը խնդրէին վճռագրին ջնջումը, յայտարարելով որ՝ ցորքան անկարելիութեան մէջ կը դանուէին կատարելու ազատօրէն իրենց դաստիարակչական քրիստոնեայ առաքելութիւնը, տարկաղրուած են իրենց դպրոցները փակ պահելու :

Կրթական նախարարը բռնի ուժով խորտակել կուտայ փակ դպրոցներու դռները ... եւ հոն կը դետեղէ նշանակուած տնօրէնները :

Համայնական ներքին պատակումներու վտանգին առջեւ, եւ դանազան ըպատնակիքներու պատճառաւ, կը խորտակուի քրիստոնեաներու միանականութիւնը, եւ մէյ մը կանդուն կը մնան կաթոդիկէ եպիսկոպոսներուն միանակնութիւնը իրենց հաւատացեալներով :

Դ· ՀԱՐՑՈՒՄ· — Ի՞նչպէս հակազդեց կրթութեան նախարարը :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— *Մամուլի, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի միջոցով զէպարտութեանց պայքար մը սկսաւ կաթոդիկէ դպրոցներու դէմ, որակելով պանդ չարաչահութեան եւ կրօնական բողոքութեան միջոցներ, ուսումնական չատ ցած մակարդակով, արհամարհոտ նախարարութեան ցուցմունքներուն եւ ըմբռստ պետական օրէնքին, եւ նկատելով զանոնք խմբովին օրինազանց, կը վճռէ բռնագրաւել անոնց 42 դպրոցները եւ մնացածները փակել վերջնականօրէն :*

Ե· ՀԱՐՑՈՒՄ·— Ի՞նչ եղաւ կաթոդիկէ առաջնորդողներու պատասխանը :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— *Անոնք բողոքագիր մը ուղղեցին բարձրագոյն իշխանութենէն, յայտնելով հանդերձ իրենց պատրաստակամութիւնը միասնաբար հարցին արդար եւ պատուաւոր լուծում գտնելու, բայց*

— *Առ այժմ ոչ, միայն կ'ուզեմ որ մեր խոսակցութեան եւ ըրածներուն մասին ոչ ոքի խօսք մը ընես, մինչեւ որ Սուէդ հասնինք, ուր ամէն բան պիտի յայտնուի :*

— *Գլխուս վրայ :*

Զիա փաշա բաժնուեցաւ իր նոր դաւակիցին քովէն եւ ուղղուեցաւ վերնայարկի սրահը ուր կը գտնուէին իր երկու ընկերները : Օսման նաւապետ կրկին ելած միացած էր եւ ուխքիի նոր գաւաթ մը պարպելու վրայ էր :

— *Հազիւ կէս դիշերին պիտի կրնանք հասնիլ Իսմայիլիա կը յայտարարէր Օսման, պատասխանելով իր խօսակիցներէն մէկուն հարցումին :*

— *Շոգենաւը կանգ պիտի առնէ՞ հոն :*

— *Բնաւ երբեք :*

— *Ձեր աքսորեալները մինչ խցիկին դուրս բնաւ չե՞ն ելլեր, հարցուց յանկարծ նախկին Թիկնապահը :*

— *Մինչեւ Աքաբա դիրենք բնաւ դատ թողած էլ, բացատրեց նաւապետը, բայց նոր հեռագրով նոր հրահանգներ պատուիրէին զանոնք ամէն յարքերը պատուիրէին զանոնք ամէն յարքերը Թիկնապահը, հետեւաբար պարտաւոր եղայ զատ զատ խցիկներու մէջ փակել զանոնք :*

— *Ուրեմն չատ վատնդաւոր անձեր ատնք :*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄ

(186 Շար·)

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Այս անպատկառ առուը զոր յեղափոխականը ամենայն պաղարիւնով մէջտեղ նետեց՝ կատարելապէս յաղողեցաւ : Մուսթաֆա խոնարհ կերպարանքով մը մրմռաց :

Այո, իրաւունք ունիք· այդ պաշտօնաթուղթերը չեմ կրնար կարդալ··· բայց ձեր խօսքերը բաւական են, հիմա կատարելապէս համոզուեցայ որ դուք պաշտօնական հանդամանք ունիք :

— *Ուրեմն այս վայրկեանէս քեզ մեր քով պաշտօնի կը կոչեմ եւ կը յուսամ որ մեղի դոհ կը թողուս եւ մեր չնորհներուն կ'արժանանաս, ըսաւ Զիա փաշա իշխանաբար :*

Միւսը այս խօսքերը ընդունեց խորին ակնածական բարեւով մը :

— *Հիմա ցոյց տուր նայիմ այն խցիկները որոնց մէջ դրուած են մեր սիրեցեալ Սուլթանին եւ պետութեան դէմ դաւադաճանող անիծեալ անձերը :*

— *Խփէնտի, համեցէք ինծի ընկերանալ որպէսզի ձեղ առաջնորդեմ :*

Երկուքը մէկէն նեղ անցքէ մը անցան եւ քիչ մը ետքը կանգ առին դրան մը առջեւ :

— *Այս խցիկին մէջ կը գտնուի հանըմը, որ միւս երեք անձերուն հետ չորեքնաւ բերուեցաւ, ըսաւ նաւապետը ձայնը ցածցնելով :*

= Բայց տեսնեմ դուռը, հրամայեց Զիա փաշա :

— *Ինչ կ'ըսէք, անկարելի է, մրմնջեց Մուսթաֆա չփոթած :*

— *Ինչո՞ւ համար :*

— *Որովհետեւ բանալին նաւապետին քով պահուած է :*

— *Բայց եթէ դուրս ելլելու պէտք ունենան ···:*

— *Դուրս ելլելու պէտք չունին, միայն օրը անգամ մը նաւապետին հսկողութեամբ դաւոնները կը բանանք եւ խցիկները կը մաքրենք եւ իրենց կերակուրները կը բաժնենք :*

— *Բայց մութ դաւոնները բաւական հաստատ կերպով զոցուա՞ծ են :*

— *Այդ մասին կրնաք վստահ ըլլալ, բայց ատեն, եթէ դուռը խորտակել ուզեն, ո՞ւր պիտի փախչին ···:*

— *Ինչ որ է, կարծեմ պէտք եղածին չափ զգուշութիւն ձեռք չէ առնուած այս չարագործներուն դէմ, ըսաւ նախկին Թիկնապահը զժգոհ դէմքով մը :*

— *Մենք պարզապէս նաւապետին հրամանները կը զործադրենք, անկէ դուրս բանի մը չենք խառնուիր, պատասխանեց Մուսթաֆա ինքնարդարացումի երեւոյթով մը :*

— *Բնական է որ բուն պատասխանատուն անիկա է, ըսաւ Թիկնապահը :*

Ցետոյ, նոյն հրամայողական չեշտովը աւելցուց ·

— *Հիմա ցոյց տուր տեսնեմ միւս խցիկները :*

Նրբանցքին մէջ տասը քայլի չափ յառաջանալէ ետքը, նաւապետ կանգ առաւ եւ ըսաւ :

— *Ահաւասիկ իրենցմէ մէկը այս խուցը կը գտնուի :*

— *Թիւ 16 խուցը, ըսաւ ինքնիրեն Զիա :*

— *Շարունակենք մեր ճամբան :*

— *Միւս երկուքը ձախ կողմն են, դիտել տուաւ նաւապետը՝ հետեւաբար, պէտք է ետ դառնանք ու սրահէն անցնինք :*

Քանի մը վայրկեան ետքը Զիա փաշա ամբողջ խցիկներն ալ տեսած եւ իրենց գտնուած տեղերը մաքին մէջ տպաւորած էր :

— *Ուրիշ հրաման մը ունի՞ք, հարցուց Մուսթաֆա, երբ այս գործողութիւնը լմնցաւ :*

ՓՈՇԱԿ

Ի. ՍՍՍՌ

—*—

ԵՒԻՒՈՅՆ ԳԱՂԻ

Մեր ամենամտերիմ ընկերներից մեկի մեզ ուղարկած նամակը, որ ստորագրված է «Ձեր հավատարիմ ընկեր Ս. Ա.» նշանագրերով, մեզ հասավ Ալեքսանդրապոլի բանտից։ Ընկերը գտնվում է այնտեղ արդեն մի տարուց ավելի։ Նրա նամակը մեզ հասավ ուշացումով, որովհետև ամբողջ ամիսներ շարունակ ոչ մի նամակ չէր թույլատրվում ստանալ։ Ընկերը գրում է, որ ինքը առողջ է, ինչպես և բոլոր մյուս ընկերները։ Նա խնդրում է, որ մենք ամեն կերպ ջանանք նրան ազատել այդ դժոխքից։ Ընկերը գրում է, որ ինքը ոչ մի մեղք չունի, որ ինքը ոչ մի հանցանք չի գործել, որ ինքը ոչ մի հանցագործ չէ, որ ինքը ոչ մի գողություն չի արել, որ ինքը ոչ մի սպանություն չի կատարել, որ ինքը ոչ մի ավազակություն չի արել, որ ինքը ոչ մի կեղծիք չի արել, որ ինքը ոչ մի խարդախություն չի արել, որ ինքը ոչ մի ստություն չի արել, որ ինքը ոչ մի զրպարտություն չի արել, որ ինքը ոչ մի դավաճանություն չի արել, որ ինքը ոչ մի դավադրություն չի արել, որ ինքը ոչ մի ապստամբություն չի արել, որ ինքը ոչ մի հեղափոխություն չի արել, որ ինքը ոչ մի ահաբեկչություն չի արել, որ ինքը ոչ մի ռմբակոծություն չի արել, որ ինքը ոչ մի ռումբ չի նետել, որ ինքը ոչ մի նռնակ չի նետել, որ ինքը ոչ մի հրացան չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ատրճանակ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի գնդացիր չի արձակել, որ ինքը ոչ մի թնդանոթ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ականանետ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռեակտիվ հրթիռ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ատոմային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ջրածնային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի նեյտրոնային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի կոբալտային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ցեզիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ստրոնցիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ուրանային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի պլուտոնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի թորիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռադիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի պոլոնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռադոնային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ֆրանցիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռադիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ակտինիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի պրոտակտինիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ուրանային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի նեպտունիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի պլուտոնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ամերիցիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի կյուրիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի բերկելիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի կալիֆոռնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի էյնշտեյնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ֆերմիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի մենդելևիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի նոբելիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի լոուրենսիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռադերֆորդիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի դուբնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի սիբորգիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի բորիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի հասսիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի մեյթներիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի դարմշտադտիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ռենտգենիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի կոպերնիցիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունքվադիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունպենտիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունհեքսիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունսեպտիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունոկտիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունէնիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի անունբիումային ռումբ չի արձակել, որ ինքը ոչ մի ունունտր

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Տօնէրեանի լիչատակին, Պորտոյէն Պ. Հմայեակ Իչկալացեան 15 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչու – թիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ե. Զարդարեանէն հարիւր ֆրանք ողբ. Էֆէնեաեանի մահուան առթիւ, վոխան ծաղկեպսակի :

Պ. Ս. Ադամեանէ 50 ֆրանք (Տիարբէքիրէն, Ամերիկա), Ողբ. Հ. Երէյեանի հոգեհանգիստի առթիւ :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի վարչու թիւնս իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Թիւթէլեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն , իրենց հօր , եղ – բօր մահուան առթիւ :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ»

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Մօտ ատենէն հրապարակ կ'ելլէ « Ամէ– նուն Տարեգրքի» 1967 – 1968 միացեալ հատորը, որ ուշացաւ խմբագրին երկա – րատեւ հիւանդութեան պատճառով : Ջերմօրէն կը խնդրենք մեր բաժանորդնե– րէն, որպէսզի մինչեւ Օգոստոսի վերջը տեղեակ պահեն մեզ, եթէ հասցէներու փոփոխութիւններ կամ բաժանորդագրու– թիւնը դադրեցնել ուզողներ կան, որպէս– զի ըստ այնմ կատարուին առաքումները : Պէյրութ

Խմբագրութիւն՝ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՐՔԻ

ՁԵԿՈՅՑ Հ ·Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ՇՈՒՐՋ

Այս տղայչէն ձենադրիկին մասին մեր 12 Ապրիլ 1968 թուակիր դեկոյցը մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորուեցաւ բո– վանդակ Հայութեան կողմէ, եւ անոր ամենուրեք արձագանգ հանդիսացաւ հայ մամուլը անխտիր :

Այս ուրախ առիթով բազմատեսակ դէ– նահատական արտայայտութիւններ ուղ – ղուեցան վեհանձն բարերարին եւ կեդր· Վարչութեան, ինչպէս նաեւ ստացուեցան մեծ թիւով դիմումներ՝ Հիմնադրամին նպատակներուն հետ սերտ աղերս ունե – ցող, զրոյներէ, մտաւորականներէ եւ աղգային վաստակաւորներէ :

Ի գիտութիւն բոլոր չահագրգռուողնե– րուն՝ պարտականութիւն կը նկատենք յայտնել թէ Հիմնադրամին գործադրու – թեան համար անհրաժեշտ եղող նախա – պատրաստական աշխատանքները դեռ չեն լրացած եւ անոր յանձնախումբերը կազ – մուելու վրայ են :

Լիայոյս ենք թէ Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնա – դրամը պիտի սկսի կիրարկութեան դրը – ուիլ ներկայ տարուան վերջաւորութենէն առաջ եւ ցարդ ստացուած դիմումները բնականաբար քննութեան առարկայ պիտի ըլլան պատկան յանձնախումբերուն կազ – մէ :

ԴԻԻԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉ· ԺՈՂՈՎԻ
Նիւ Եորք, 26 Յուլիս , 1968

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

Գեղամ Սարոյեանէ կը խնդրուի յարա– բերութեան մէջ մտնել Իրաքի դեսպանա – տան հետ, իրեն վերաբերեալ հարցի մը կապակցութեամբ :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուր – եանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ ·—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բա– ժանորդագրութեան պայմաններն են ·—

ՏՐԱՆՍՄ.

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեղին կը դանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա– յոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդու– թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շա– բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մաս– նամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու– թեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղըպ – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկա– պարտէզ — նախակրթարան մինչեւ ՍԷ· Ըը ՓԷ· եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա– մաճայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան :

Կ'ընդունուին դիշերօթիկ եւ կիսերկօ – թիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւն – ները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՁԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Մովեզերքէն 3000 մթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն

Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ազգայ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանրագ ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ·

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԻՔ – ԶԱՐԴԱՐԻՔ – ՆԵՐԿԻՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
8 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11281

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.281

ՀԱՆԳԱՆԱԿ

ՄՄԲ.— Շաւարշ Նարդունի այս հան– գանակը գրած է 1963, Դեկտեմբերին, երբ «Յառաջ» մատենաշար լոյս կ'ընծա– յէր իր «Սպիտակ Առաւօտը»:

Գիրքի մը ծննդեան կը յիշեցնէ կենսա– րանական երեւոյթ մը, որ ծանօթ է *հարիւրին*ով *տարազով*, — *ըլլալը* կը *ճեղքուի, կ'երկճղի, կը բազմապատ–* կուի, այլ *խօսքով՝ կը մայրանայ*, եր– կուք կ'ըլլայ, երեք կ'ըլլայ :

Եւ խինդ ու խնդիդ, ուրախութիւն :

Բայց ուշադրութի՛ւն ... հակասու– թեան : Ծնունդը մէկ երեսն է մահուան : Արդարեւ մայրանալը մահանալ է :

Հեղինակը եւս, որ կը մայրանայ՝ ծը– նունդ տալով գիրքի մը, դառապար– տուած է կորստեան՝ բազմապատկելով ինքզինք եւ սպառելով ի վերջոյ :

Գիրք կայ, սակայն, որ կը մեռնի անոր համար որ ծնունդ տուած է իրեն: Գիրք ալ կայ որ, ապառաժ ըլլար կարծես, կը կուռ ժամանակին դէմ: Դեղիեան խո– րան՝ ուր կ'առարկայանայ մտածումը կամ, ընդհակառակն, ոչեղէն ձեւ կ'առ– նէ առարկան :

Եւ ի՜նչ կայ աւելի վսեմ, քան ձգտումը անոր որ կ'ընթանայ դէպի մոխրացում՝ յարութեան զգաստութով: Այստեղ յա– րութիւն բառը չունի քրիստոնէական իմաստ՝ որ անհմաստ է, կամ առնուազն հակաքրիստոնէական, — ռամիկին է վայել յառնումի կամ վերադարձի գաղա– փարը: Մտածման մարզուն համար, լոյ– սին չուրջ պարի մը մէջ այրելէ եռաք ինքզինք, վերջ կը գտնէ ամէն տենչ՝ պա– րին պատկերը յաւերժացնելու սրբազան ցանկութենէ մը անդին : Թոյլ տուէք ինձ ըսել թէ մարմինը նաեւ մըն է՝ դէպի յա– ւիտենականութեան ափերը փոխադրելու համար ստեղծագործութեան մը տեղն ու վկայութիւնը :

Փորը կուշտ մարդոց եւ փոր կշտացնե– լու բնազդը փիլիսոփայութեան վերածող էսխիլոսք-էօններուն ծիծա՛ղ միայն կը պատճառեմ, դիտեմ, երբ կը խօսիմ ոգե– ղէն իրականութեան մը մասին, ժամա – նակին մէջ տեւելու անըմբռնելի ներկա– յութեան մը մասին, որ յաւուրկ է ա – նոնց՝ որոնք լեցուած են արարչագոր – ծական ընորհքով եւ ընդունակութեամբ: Այս մտածումն է որ կը թելադրէ ինծի չունենալ դերեզման, — փչրել փարաւոն– ներ յիմար փառասիրութիւնը ,որ դեռ կ'ապրի, բուրվառու չինութենէն դարեր առաջ, չքեղ չիրմաներու ճարտարապետու– թեան մէջ՝ ամենայն մելամաղձոտու – թեամբ կամ երդելով Արտաչէսի երգը : Գերեզմանապաշտութեան դէմ զրած եմ անգամ մը, — այդ սովորութեան դէմ ընդվզումս չունի այլ նշանակութիւն , բայց եթէ հաստատել վայելքը զոր կը զգամ դիտելով պարը, զոր արուեստա – գէտը կը կատարէ լոյսին չուրջ՝ այրելով ինքզինք :

Ով է որ կը սորվեցնէ ցայգաթիթե – ռին, ո՞վ է որ զայն կը մղէ պարել լոյ– սին չուրջ՝ այրելով ինքզինք : Չեմ դի– տեր, դիտեմ միայն մէկ դէպքիկ է երե– ւոյթը, եւ ցայգաթիթեռը կը համարիմ (Ց. Գ. Մխմեան) , որ , տարիներ առաջ, ըսաւ .

« Գլուխս ողջ, զրածս մոխիր » :

Ո՛չ, զրածս յաւիտենականութեան , ղլուխս... սատանային կամ սաղայէլին :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Տագնապը կը ծանրանայ Մերձին Արեւել– քի մէջ, ուր, վերջին քսանեւչորս ժամե– քուն ընթացքին արիւնալի նոր բախում – ներ եղան Յորդանանի եւ Իսրայէլի մի – ջեւ: երեքշաբթի կէսօրէ ետք իսրայէլեան ուժեր մուտք կը գործէին յորդանանեան հողին մէջ, Մեռեալ Ծովու հարաւը, ըս – պաննելով հինգ Արաբներ՝ զորս կը հե – տապնդէին : Իսրայէլ կը նչէ թէ անոնք մաս կը կազմէին «էլ Ֆաթահ» կազմա – կերպութեան, եւ իսրայէլեան հողամասը մուտք գործած էին, ահաբեկչական նը – պատակներով :

Քանի մը ժամ ետք նոր մէջադէպեր կը պատահէին զինադադարի գիծի երկայն – քին, յորդանանեան եւ իսրայէլեան հե – տախներուն միջեւ :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը կը չարունակէ քննել երկու երկիրներու փո – խադարձ դանգատները : Ֆրանսա, իր ներկայացուցիչ Քլոտ Շայէի բերնով դա– տապարտեց Կիրակի օրուան իսրայէլեան յարձակումը : Երկուշաբթի, Ամմանի ներկայացուցիչը ամբաստանած էր Իս – րայէլը, ծրագրուած ձեւով Յորդանանի երկրագործական կարեւորագոյն շրջանը ռմբակոծութիւններով փճացնելու յան – ցանքով : Իսրայէլի ներկայացուցիչը պա– տասխանած էր, թէ էլ Սալթի շրջանը դարձած է, էլ Ֆաթահի հսկողութեան ներքեւ, «պետութեան մէջ պետութիւն մը » :

Թէեւ Իսրայէլ « օրինաւոր ինք – նապաշտպանութիւն» կը կոչէր Կիրակի օրուան կատարած իր ռմբակոծութիւննե– րը, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը զայն դատապարտելով, կ'ըսէր .

« Իմ պատուիրակութիւնս , այս խղ– ճին կապակցաբար երկու կողմերու ը– ուած բացատրութիւններէն ետք, կը խորհի թէ նման գործողութիւնները չեն կրնար արդարացուիլ օրինաւոր ինք– պաշտպանութիւն նկատումով՝ երբ իրա– կանութեան մէջ վրիժառու յարձակումներ են: Զինուորական վրէժխնդրութիւնը , ինքնին, երբեք ընդունելի չնկատուելու մեղի համար: Դատապարտուած է ան մեր կազմակերպութեան եւ սահմանա – դրութեան կողմէ :

Այլապէս , երկար ամիսներէ ի վեր չբր– ջանին մէջ պատահած դէպքերու ցանկը բաւարար է փաստելու համար, եթէ պէտք ըլլայ , այս գործողութիւններու ա– նօգուտ ըլլալը՝ ի՛նչ ալ ըլլան զանոնք հր– ահրող չարժառիթները : Պատժական ա– րարքները անխուսափելի կերպով ծնունդ կուտան հակազդեցութիւններու ողբեր – դական չարքի մը, որ միայն ատելութեան կրնայ տեղի տալ ու պատճառել պատե – րազմի վերսկսում » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՑԱՄԻՒ մէջ Զորեքշաբթի դիւերը վերջնապէս պիտի ընարուէր Միացեալ Նահանգներու նախագահական հանրապե– տական թեկնածուն: Հաւանական կը նը– կատուէր որ առաջին քուէարկութեամբ իսկ Նիքսըն չահի: Իր մրցակիցներն են Ռոքֆէլլըր եւ Քալիֆորնիոյ կառավարիչ Ռիկլըն: Հետաքրքրական երեւոյթ է նկա– տել որ Նիքսըն համակրութիւն կը վայե– լէ իր կուսակցութեան, բայց ոչ հանրա – յին կարծիքին մէջ : Ցայսաբարած է, թէ յին կարծիքին մէջ նախընտրելի Մոս– թեկնածու ընտրելու պարագային Մոս– կուա պիտի երթայ՝ տեսնելու Խորհ· դակավարներուն հետ, ինչպէս եւ տեսնը– ւել տը կոչի հետ, ամրապնդելու համար ֆրանքեւամերիկեան յարաբերութիւննե – րը :

ՍՈՖԻԱՑի մէջ, Երիտասարդութեան հինդերորդ փառատօնը քաղաքական մի – ջադէպերու թատերաբեմ հանդիսացաւ : Պուլկար հողին վրայ մուտք գործելու չեն պատուիրակութեան վրայ դրուած արգելքէն եաք, Իինիֆի ներկայացուցիչ– ներուն արտաքսումը , Թունուզի ներկա– յացուցիչներուն դէմ մղուած պայքարը եւ ազատ արտայայտութեան բացակայու – թեան դէմ Եուկոսլաւներու բողոքը, վա– ռատօնը վերածեցին կռուադաշտի մը՝ յաճախ բռունցք բռունցքի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագահ Այզընհաուըր վեցերորդ ան – դամ ըլլալով էնթարբթիւս մը ունեցաւ : Զորեքշաբթի առաու վիճակը չատ ծանր կը նկատուէր :

Զին յեղափոխական ուսանողները բողո– քի նոր ձեւ մը որդեգրած են, զոր պիտի չկարենային երազել իսկ Եւրոպայի ու – սանողները: Քննութենէ կ'անցընեն իրենց ուսուցչապետները եւ այս վերջիններուն յաճախ կը ձախողին, կը զրկ Շանկայի յեղափոխական կոմիտէի պաշտօնաթեր – թը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ 63 միլիոն տա– լարի նոր օժանդակութիւն մը կ'ընեն Ին– տոնեզիոյ , ինչ որ 125 միլիոն տոլարի կը բարձրացնէ Ինտոնեզիոյ տրուած ամե– րիկեան օժանդակութիւնը :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ երեսփոխանական ժողո– վը վեցի դէմ 70 ձայնով մերժեց անտե – սական գեանի վրայ բացառիկ իրաւասու– թիւններ տալ Ատաթլա Եաֆիի կառավա– րութեան :

ՄԵՔՍԻԿՈՑի ուսանողները կը սպառ – նան «զինեալ պայքարի » անցնիլ, եթէ երբեք բաւարարութիւն չտանան անցեալ չաբաթ ներկայացուցած իրենց պահանջ– ներուն մէջ: Այս «վերջնագիրը» արձակե– ցին բազմարուեստից ազգային հաստա – տութեան կազմակերպած ցոյցի մը ըն – թացքին , որուն կը մասնակցէին մօտ 150·000 ուսանողներ: Ուսանողները ան – դամ մը եւս պահանջեցին իշխանութեան անկումը, զոր պատասխանատու կը նկա– տեն անցեալ չաբթու ոստիկաններուն յու– ցադերած վայրագութիւններուն :

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՑի ժողովը լաւ ճամբու– մէջ չէ : Կողմերը անզիջող կը մնան ի – րենց դիրքերուն վրայ մինչ ժողովուրդը , երախաները, նորածիններ կը չարունա– կեն մեռնիլ սովէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՑի Պոլիտբիւրօն ամրողջո – վին վաւերացուց Չիէրնայի համաձայնա– գրերը, բայց կը յիշեցնէ Փրակայի դե – կավարներուն , իրենց « միջազգային պարտականութիւնը զանոնք զործադրե – լու » :

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄՄԲ.— Այցելութիւններով, հեռախօ – սով, հեռագրով ու նամակներով իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն բազմա – թիւ կազմակերպութիւններ եւ անհատ – ներ: Կուտանք մաս մաս :

×

Apprends avec vive émotion la mort grand écrivain Chavarch Nartouny, dont la disparition endeuille les lettres arméniennes et contemporaines. M'associe à la douleur éprouvée par la Prélature Arménienne et vous demande trouver ici l'expression de mes condoléances attristées et de ma très sincère sympathie.

JOSEPH COMITI
Secrétaire d'Etat auprès du Ministère chargé de la Jeunesse et des Sports

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն կ'ողբայ իր զաղափարական մեծ ընկե – րոջ, զրագէտ – հրապարակագիրը Շաւարշ Նարդունիի *մահը* :

×

ՆԻՍ.— Հ· Յ ·Դ· Գէորգ Զավուշ խում– բի ընկերները կը սգան հայ մեծ մտաւո– րական Շաւարշ Նարդունիի զառնադէտ *մահը* եւ կը խոնարհին իր անմահ յիշա – տակին առջեւ :

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քո – *լոմպի մասնաճիւղը կ'ողբայ մեծանուն* զրագէտ Շաւարշ Նարդունիի *մահը* :

×

Յաւակցութիւններ Շաւարշ Նարդունիի *կսկծալի մահուան առթիւ* :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ· Յ· Դ· *Արամ Ենթակոմիտէն կը խոնարհի Շա –* ւարշ Նարդունիի *թարմ չիրիմին առջեւ եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ «Յա – ռաջ»ի* :

×

Խոր ցաւով կ'իմանամ կսկծալի լուրը անփոխարինելի Շաւարշ Նարդունիի *մահուան, իմ հայ լաւագոյն բարեկամ – ներէն մին* :

Ընդունեցէք խոր եւ անկեղծ ցաւակցու– թիւնները :

ՎԱՀԱՆ ԷՄՄԷՐԵԱՆ

×

Խորապէս ցաւեցայ Շաւարշ Նարդունիի *մահուան լուրը իմանալով «Յառաջ»էն* : *Հայ մտաւորականութիւնը կը կորսըն – ցընէ իր լաւագոյններէն մէկը* : Ընդունե– ցէք մեր սրտագին եւ անկեղծ *վշտակցու – թիւնները* :

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Յ· ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ

×

Շաւարշ Նարդունիի *մահուան եւ յու – զարկաւորութեան առթիւ Մարսէյլի Փը–* րանսական *մամուլը* — Լը Մերիտիոնալ , Լը Սուար – Մարսէյլ , Լը Փրովանսալ եւ այլն — *լայն սիւնակներ նուիրած են ու նկարներ հրատարակած են (տմանք պիտի հրատարակենք)* : Յուղարկաւորու– *թիւնը տրուեցաւ* Մարսէյլ – Ռէժիոնալ հեռատեսիլի կայանէն : Յուղարկաւորու– *թիւնը ճայնաղրուեցաւ եւ չարժանկարի առնուեցաւ* :

×

Ամէն օր Յառաջի կը հասնին *փոխան* ծաղկեպսակի նուէրներ Ե· Նարդունիի *դործերու հրատարակութեան Ֆոնտին* : *Ցանկը կուտանք յաջորդաբար* :

Զ Ո Մ-Ի
ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԽՕՍՔԸ

ՄՄԲ.— Յաճուն Զոմի հետեւեալ յարգանքի խօսքը կարդաց Ս. Ընտրիկեան, Շաւարշ Նարդունիի յուղարկաւորութեան :

Ձախահաս որբերը անդամ մը եւս որբացան՝ ըսաւ :

Որբացան՝ իրենց միութեան նուիրեալ հիմնադիրը եւ կեդրոնական վարչութեան մշտական նախագահ՝ յաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Նարդունիի վաղաժամ մեկնումովը :

Ապրիլեան սերունդը առնուազն տասնեակ մը տարիներու յաւելեալ, այլ մանաւանդ, անհրաժեշտ վաստակ մը կ'ա-կընկալէը տակաւին, անսպառ չեմարանէն, « Ջրվէժ» Նարդունիէն, որուն երկնելու եռանդը, առեղծագործելու հեւքը, տալու՛, չարունակ եւ անվերջ տալու անհուն կորովը, ի չահ հայ դպրութեան, հայ մշակոյթին, հայ մեծասքանչին, մէկ խօսքով՝ հայ ժողովուրդին, իր այնքա՜ն պաչատած մեր ժողովուրդին ըսպասարկելու վերաճուն տրամադրութիւնը՝ անխախիր, ամէն հարապատ եւ դիտա-կից Հայու գնահատութեան, յափչտա-կութեան ու անսահման հիացումին ա-ռարկայ հանդիսացած են :

Շաւարշ Նարդունի, փէր Լաչէզի դե-բեմանատունը, յանձին Աւետիս Ահա-րոնեանի, « Աստուած մը թաղեց » իր դամբանականով :

Այսօր, մեր կարգին, կ'ըսենք երեն.

— Սիրելի՛ երէց եղբայր, հեղ ու քաղ-ցրաբարոյ, այլ մանաւանդ, անուչիկ Նարդունի, քեզմով կը կորսնցնենք մեծ ռահվիրայ մը, մեծ առաջնորդ մը, մեծ ուսուցիչ մը անխոխարինելի : Ու, ներէ՛ մեզի, սիրելի Նարդունի, ներէ՛ մեզի, ահաւասիկ, քեզմով, երկրորդ «աստուած» մը կը յանձնենք հողին :

Եւ վաստահ եղիր, անմահն Նարդունի, հաւատարիմ պիտի մնանք հանդանակիդ ու քաղցրաքաղցր յիշատակիդ :

Յանուն Ձախահաս Որբերու Միութեան եւ Կեդրոնական Վարչութեան

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ

Շաւարշ Նարդունիի անունը Զինադաշարը բերաւ հայ գրականութեան : Ու տասը տարիւն բաւական երկար, որ ան գայ բազմիլ մեր նոր գրողներուն առաջին շարքը : Օժտուած՝ պատմելու բացառիկ շնորհով մը, ուր մեր նոր գրական լեզուն իր ամէնէն դասական գեղեցկութիւնը կը հագնի : Ն. Նարդունի մեր լաւագոյն արձակագիրներէն մէկն է :

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՅԱՒԱԿՅԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Սիրելի Արփիկ,

Այս առաւօտ, վեցօրեայ բացակայութենէ մը եկած պրասենեակ վերադարձիս՝ խոր ցաւով տեղեկացայ Նարդունիի մահուդիպին : Կ'անկրկռանամ մանրամասնութիւնները ,— որուան բացատրութիւնը այն էր միայն, որ ուղեղային արիւնախտումի հետեւանքով՝ մահը եղած է անմիջական, Մարսէյլի մէջ (ուր կը դտնուէր, հաւանօրէն, հանդիստի համար) :

Բաւական տարիք ունէր, անշուշտ, սակայն, չեմ դիտեր ինչո՛ւ՝ ինծի այնպէս կը թուէր, որ տակաւին շատ էր երիտասարդ : Բառին իր իսկ տուած իմաստովը, ձերութեան ո՛չ մէկ նշոյլ՝ մաքին թէ հոգիին մէջ, փոյթ չէ թէ տեսակ մը նեղքէն դառնութիւն, աշխարհին քէն ըրած մարդու հոգեվիճակին մատնուած ըլլար, վերջին տարիներուն,— հաւանօրէն Պօտրէնի Ալպաթրոսին վերջին քառեակին տողերը աւելի պատշաճին իրեն, քան տարբեր որեւէ բացատրութիւն, իր այս անսպասելի չկրնալը հասկնալի եւ «մարեալի» դարձնելու համար :

Առաւօտուն՝ առօրեայ հապճեպիս մէջ, ցաւակցական հեռագիր մը փութացուցի : Երեկոյեան տունէն կը զրեմ այս քանի մը տողը քեզի, — քեզ ու «Ցառաջ»ը նը-կատելով իր միակ մտերիմը եւ տունը : Նարդունին մեծ մըն էր անառարակոյս, եւ, թերեւս, իրաւունք ունենամ ըսելու՝ թէ, իր մահով, Հայութիւնը, մեր դրականութիւնն ու իմացական կեանքը ան-դարմանելի կորուստ մը կ'ունենան :

Խաղաղութի՛ւն իր հոգիին («պ՛օչ լաֆ» պիտի մտածէ ինք, հիմա, էնդիի աչխարհին մէջ) : Մեծ Շ.էն ետք, վոքը Շ.ին այս անախորժ անակնկալը կը խոցէ դիս, — իսկապէ՛ս, անխառնօրէն :

Ջերմօրէն քոյդ

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

Պոսթրն

×

Ճարգելի Տիկ. Արփիկ Մխաքեան,

Անողոք մահը եկաւ խլեց մեզմէ չատերուս համար սիրելի, թանկագին ընկեր մը, բարեկամ մը, հայ մամուլը՝— նամանաւանդ «Ցառաջ»ը՝— իր թանկագին խմբագիրը — աչխատակիցը, հայ դիրը, հայ դրականութիւնը՝ իր մեծ դրագէտներէն մէկը— մեր սիրելի Նարդունին : Մահը եթէ կը կարծէ թէ լուծեց իր վրէժը դայն խլելով յաւէտ մեզմէ, կը սխալի : Մենք, իր ընկերները, բարեկամները, որքան ատեն կ'ապրինք, անոր յիչատակը միչտ կենդանի, վառ պիտի պահենք մեր սրտերուն մէջ, եւ որքան ատեն կայ, կ'ապրի հայ ժողովուրդը, հայ դիրն ու դրական-նութիւնը, Նարդունին միչտ պիտի մնայ հայ դրականութեան պատմութեան մէջ մեծ դրագէտ մը, մեծ բանասէր մը, մեծ հայ լեզուաբան մը :

« Ցառաջ » կորսնցուց, տարիներ ա-ռաջ, իր հիմնադիր մեծ Շաւարշը : Բայց չնորհիւ ձեզի եւ ձեր աչխատակիցներուն անխոնջ ջանքերուն, «Ցառաջ» մնաց միչտ իր բարձրութեան վրայ : Վստահ եմ որ ատկէ ետք, պզտիկ՝ բայց վերջը մեծցած Շաւարշին կորուստէն ետք, դուք եւ ձեր աչխատակիցները, որքան որ այդ կարելի է, պիտի չզլացնէք այդ բացը, չարունակելով հերոսաբար նոյն մակարդակին վրայ պահել Ցառաջը որուն որքա՜ն պէտք ունի Ֆրանսահայը, ինչպէս նաեւ ամբողջ սփիւռքահայութիւնը :

Ես Նարդունին ճանչցայ առաջին անդամ Պոլսոյ բժչկական համալսարանը, ուրկէ կարճ ժամանակ մը ետք, Թուրք ուսանողական միութեան որոչումով մենք, հայ ուսանողներս, արտաքսուե-ցանք : Վերջ ի վերջոյ պերար դտանք Փարիզի մէջ :

Նարդունին բժչկութիւն կը սորվէր իր պարտականութիւն, բայց իրեն համար կարեւորագոյնը միչտ եղաւ եւ մնաց հայ դիրն ու լեզուն : Ես դիտեմ թէ նիւթական ինչ անճոռնի միջոցներով կը յաղեցնէինք մեր ուսման ծարաւը : Նարդունին չատ մօտէն դիտեմ : Ցաճախ իրեն պէտք եղած դրենական պիտոյքը դնելու համար կը զրկուէր իր անունդէն :

Ինչպէս չկսկծայ մեր բոլորիս, ինչպէս եւ հայ ժողովրդի սիրտը կորսնցնելով իր մեծ դրագէտը՝ Նարդունին : Նա դիչեր ցերեկ իր զէնքը՝ իր դրիչը ձեռքին, պահակ կեցած էր հայ դիրին, հայ մշակոյթին, ըլլալով նաեւ կերտողը, ոսկերիչը հայ լեզուին :

Իր վաստակը բնաւ պիտի չկորսուի :

Հաճեցէք ընդունիլ ձեզի պէս մեծ վըշտով լի սրտէ մը բխող անկեղծ ցաւակցութիւններս եւ յարդանքներս :

Մնամ Ձերդ անկեղծօրէն՝

ՏՕՔԹ. Բ. ՆԱՋԱՐԵԱՆ

Փարիզ, 2 – 8 – 1968

×

ԷՎԻԱՆ, Օգոստոս 1

Սիրելի Տիկին Արփիկ
Շանթահարիչ էր լուրը՝
« Ոչ եւս է Շաւարշ Նարդունի»,
Եւ, ահաւոր է դիտնալ թէ՝ հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն դահակներէն մին, ու հայ մշակոյթը՝ պատեհայ կամքով մը զինուած իր արթուն պահակը : Ու ատոր համար ալ մեր կսկիծը ապդովին սահման չունի :

Մահեր կան, որոնց առթիւ, բառերն անզամ կը կորսնցնեն իրենց ուժն ու իմաստը : Լաւ է ուրեմն լռութեան մէջ ողբալ ու սգալ անզուգական եւ համայնապէտն Նարդունիի մահը :

Անոր վաղահաս եւ անդարմանելի կորուստով պարապ մը չէ որ կը բացուի, այլ վիհ մը մեր դրական անդաստանին մէջ : Ահա՛ իրական ողբերգութիւնը :

Մարդիկ կան, որոնք սահմանուած են յաւերժութեան մէջ չարունակելու ապրիլ :

Անտարակոյս՝ Նարդունին՝ պիտի մնայ այդ մեծութիւններէն մին, մեր մշակոյթին հանդէպ ցոյց տուած իր չինէ կիրճով եւ զմայլելի վաստակովը :

Ահա անդամ մըն ալ՝ «Ցառաջ»ի ընտանիքը կ'«որբանայ» սպասուրի չղարնէն իր ուսերուն :

Այս չատ տխուր առթիւ ուսի՝ կուդամ խորին վշտակցութիւնս յայտնելու պատասարժան խմբագրութեանդ :

Հանդիստ իր յոգնաբեկ մարմնոյն եւ յարգանք իր անթառամ յիչատակին :

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

ՁԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՇԻՆԱՐԱՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԸ

Վերջերս Լիբանան մեր կատարած չորչաբոյի ընթացքին, առիթն ունեցանք յաճախակի այցելել Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, եւ մտերմիկ տեսակցութիւններ ունենալ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին հետ :

Բաւականին կազդուրուած գտանք զինքը, հետեւաբար վերադտած նաեւ իր խանդավառութիւնն ու եռանդը :

Մտացութեան տուած՝ եկեղեցական-ներէ ոմանց եւ մանաւանդ կարգ մը անուղղայ անհատներու կողմէ անցեալին իրեն հանդէպ ցոյց տրուած անորակելի եւ անվայել վերաբերմունքը, ներկայիս Աթոռած է, չինարարական եւ բարեզարդման աչխատանքներու :

Ուչադրաւ գտանք, վերջին տարիներու ընթացքին, կաթողիկոսարանէն ներս տեղի ունեցած հակայական բարեփոխութիւնները : Նոր չէնքեր, նորոգութիւններ ամէն կողմ :

Կեանքը կ'եռայ կաթողիկոսարանէն ներս, երիտասարդ ու զարգացած վարդապետները, պիտակից իրենց կոչումին, լծուած են եռանդուն աչխատանքի : Մեծարանութիւն, աչակերտութիւն, ու գործաւորներ մեր չուրջը :

Հետաքրքրուեցանք վերջին հինգ տարիներու ժամանակաչրջանին կատարուած չինարարական աչխատանքներու մասին եւ եկանք այն եզրակացութեան որ Անթիլիասը Հայրապետը իսկապէս կարելի է անուանել չինարար Կաթողիկոս :

անդամ կը կորսնցնեն իրենց ուժն ու իմաստը : Լաւ է ուրեմն լռութեան մէջ ողբալ ու սգալ անզուգական եւ համայնապէտն Նարդունիի մահը :

Անոր վաղահաս եւ անդարմանելի կորուստով պարապ մը չէ որ կը բացուի, այլ վիհ մը մեր դրական անդաստանին մէջ : Ահա՛ իրական ողբերգութիւնը :

Մարդիկ կան, որոնք սահմանուած են յաւերժութեան մէջ չարունակելու ապրիլ :

Անտարակոյս՝ Նարդունին՝ պիտի մնայ այդ մեծութիւններէն մին, մեր մչակոյթին հանդէպ ցոյց տուած իր չինէ կիրճով եւ զմայլելի վաստակովը :

Ահա անդամ մըն ալ՝ «Ցառաջ»ի ընտանիքը կ'«որբանայ» սպասուրի չղարնէն իր ուսերուն :

Այս չատ տխուր առթիւ ուսի՝ կուդամ խորին վշտակցութիւնս յայտնելու պատասարժան խմբագրութեանդ :

Հանդիստ իր յոգնաբեկ մարմնոյն եւ յարգանք իր անթառամ յիչատակին :

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այո, կ'երեւայ թէ ուղղակի Սուլթանին անձին դէմ կը դաւաճանեն եղեր :

— Արդեօք ցկե՞նս աքսորի դատապարտած են :

— Որոչապէս չեմ դիտեր, բայց ան-չուչտ այդպէս ըլլալու է, պատասխանեց նաւապետը որ չատ դիչող էր այս խոսակցութենէն :

Եւ սակայն Զիա փաչա, հակառակ նաւապետին չիամութեան, ուղեց խօսակցութիւնը առաջ տանիլ նոյն նիւթին վրա-յ :

— Քիչ մը առաջ, ըսաւ, ուղեցի վար իջնել եւ չրջան մը ընել չոդենաւին ներքնայարկը եւ ահա նաւաղ մը որ հոն կեցած էր, դիս արդիլեց թրքերէն խօսքեր մը ընելով որոնցմէ միայն «եասաք» բառը հասկցայ ... կ'երեւայ որ աքսորեալները այդ տեղ կը դտնուին :

— Այո, դատ դատ խուցերու մէջ դրած եմ... բայց ինչո՞ւ այդքան կը հետաքրքրուիք իրենցմով :

— Որովհետեւ պիտի փորձեմ դիրենք փախցնել, պատասխանեց Զիա փաչա :

Օսման նաւապետ եւ միւսներն ալ սկսան խնդալ :

— Ինչո՞ւ կը ծիծաղիք, չարունակեց նախկին թիկնապահը լրջօրէն, այո, կ'ուզեմ փախցնել ոչ թէ զիրենք ազատելու համար, այլ չահադիտական նպատակով :

— Ի՞նչպէս, հարցուց Մաք Լայն :

— Բայց չատ պարզ կերպով, դանոնք ազատելէ ետքը, քանի որ այդքան կարեւոր դաւադիրներ են, կը ծախեմ Ապտիլ Համիտի եւ վաստահ եմ որ Սուլթանը իր ծանօթ առատաձեռնութեամբ ամէն մէկ-կուն համար տասնական հազար ոսկի կը վճարէ :

— Շիտակը հանճարեղ դաղափար մըն է այդ եւ ես ալ կը մասնակցիմ այս դործողութեան, դոչեց Մաք Լայն խնդալով :

Յետոյ, դառնալով իրենց միւս ընկերոջ, որ լուռ կեցած էր, աւելցուց .

— Իսկ դուք պարոն ձէյմս, չէ՞ք ուղեր ընկերանալ մեզ :

— Ինչո՞ւ չէ, պայմանաւ որ մեր նաւապետն ալ չահակից ընենք մեր ատանալիք դործին. պատասխանեց այն որուն Մաք Լայն ձէյմս անունը տուած էր :

— Բնական է, դոչեց Զիա փաչա, մեր ատանալիք դումարին մէկ քառորդը իրենցն է, միայն թէ հարկ է որ ինքը մեզի աջակցի :

Նաւապետը բոլորովին նեղուած կերպարանք մը ունէր եւ բնաւ խօսք մը չէր արտասաներ :

— Ըսէք տեսնենք, կ'ընդունի՞ք մեր առաջարկը, պնդեց Զիա փաչա, խօսքը Օսման էֆէնտիին ուղղելով :

Այս անդամ խեղճ մարդը սոսկալի ուղղակի պատասխանելու .

— Դուք եթէ իմ տեղս ըլլաք, ի՞նչ կ'ընէնէք . ըսաւ :

— Առանց վարանելու կ'ընդունիմ, պատասխանեց Զիա :

— Իսկ ես, առանց վարանելու կը մերժեմ, պատասխանեց նաւապետը, ոտքի ելլելով ու պատրաստուելով դուրս երթալու :

— Զեզի ժամ մը ատեն կուտանք վերջնական որոչումնիդ տալու համար, ըսաւ Զիա փաչա միչտ ծիծաղելով, եթէ ձեր պատասխանը մերժողական ըլլայ՝ այն ատեն մենք առանձին կը գործենք :

Օսման նաւապետ առանց պատասխանելու դուրս ելաւ : Երեք ընկերները ըսկսան խորհրդակցիլ : Ժամը արդէն տասնմէկը անցած էր եւ հեռուէն Իսմայիլեայի ելեկտրական լոյսերը կ'երեւային Ջրանցքին երկայնքը : Զիա փաչա մանրամասնօրէն պատմեց իր քննութիւննե-

ՊՏՂԱՍՈՎՈՒԹԻՒՆ

Գ. ՍԱՍՆ

ՓՈՉԻԿ

—*—

ՎԱՎԱՑԱԿԱՆ

Մեկ տարի հետո Տալ Վիլհելմը ամուսնացաւ Ֆրանսական դեսպանատան քարտուղարուհի Ժանետ Լեմէրի հետ, որուն հետ ծանօթացած էր Փարիզի մէջ։ Ժանետ Լեմէր ալ իր կարգին ամուսնացած էր Ֆրանսական դեսպանատան ռազմական կցորդ Ժան Լեմէրի հետ, որ Ֆրանսայի մէջ Տալ Վիլհելմի ամենամտերիմ բարեկամներէն մէկն էր։ Ժան Լեմէր ալ Ժանետի պէս ծանօթացած էր Տալ Վիլհելմի հետ Փարիզի մէջ։ Ամուսնութենէն ետք Տալ Վիլհելմ եւ Ժանետ Լեմէր Ֆրանսայի մէջ մնացին մինչեւ 1939 թուականի Սեպտեմբեր ամիսը, երբ Ֆրանսա պատերազմի մտաւ Գերմանիոյ դէմ։ Ժան Լեմէր զօրակոչուեցաւ եւ մեկնեցաւ ռազմաճակատ։ Ժանետ Լեմէր ալ Տալ Վիլհելմի հետ վերադարձաւ Գերմանիա։

Տալ Վիլհելմ Գերմանիա վերադարձած ատենը Գերմանիոյ մէջ կը տիրէր ահաւոր ռեժիմ մը։ Հակահիտլերեան ամէն տարր ենթարկուած էր հալածանքի։ Տալ Վիլհելմ ալ, որ Ֆրանսայի մէջ ունեցած էր շատ մտերիմ բարեկամներ, ենթարկուեցաւ հսկողութեան։ Ան ստիպուած էր ամէն շաբաթ մէկ անգամ ներկայանալ Գեստափոյի գրասենեակը եւ տեղեկութիւններ տալ իր մասին։ Ան ստիպուած էր նաեւ ամէն անգամ, որ Գերմանիայէն դուրս կ՚երթար, տեղեկացնել Գեստափոյին, թէ ուր կ՚երթայ եւ ինչ պիտի ընէ։

Տալ Վիլհելմ ամուսնացած էր Ֆրանսուհի մը հետ, ունէր ֆրանսական բարեկամներ, ֆրանսական դեսպանատան մէջ ունէր շատ մտերիմ բարեկամներ, եւ ասոնք բոլորն ալ կասկածելի անձեր էին Գեստափոյի համար։ Ան ամէն կերպով կը փորձէր ազատիլ Գերմանիայէն, բայց չէր յաջողեր։ Ան կը կարծէ, որ Գեստափոյի կասկածները իր նկատմամբ յառաջացած էին Ժանետ Լեմէրի պատճառով։ Ժանետ Լեմէր ալ, ինչպէս Տալ Վիլհելմ, ամուսնացած էր Ֆրանսուհի մը հետ, որ Գերմանիոյ մէջ կ՚ապրէր։ Ժանետ Լեմէր ալ, ինչպէս Տալ Վիլհելմ, ամէն անգամ որ Գերմանիայէն դուրս կ՚երթար, պարտաւոր էր Գեստափոյին տեղեկացնել իր մեկնումին մասին։

Ժանետ Լեմէր ալ, ինչպէս Տալ Վիլհելմ, ամէն անգամ որ Գերմանիայէն դուրս կ՚երթար, պարտաւոր էր Գեստափոյին տեղեկացնել իր մեկնումին մասին։ Ժանետ Լեմէր ալ, ինչպէս Տալ Վիլհելմ, ամէն անգամ որ Գերմանիայէն դուրս կ՚երթար, պարտաւոր էր Գեստափոյին տեղեկացնել իր մեկնումին մասին։

Տէր եւ Տիկին Ժաք Գալճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 6ին։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Օգոստ. 9), ժամը 15·30ին Առնուվիլի Հայոց եկեղեցին, ուր Սէն – ժիւսթ եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»։— Մեր ցաւակցութիւնները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թէյեան եւ զաւակը, Պ. Վ. Գաբրիէլեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստի եւ հանդիսաւոր պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ԿԻՒԼԻԶԱՐ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Եւ քրոջ, կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տանտիկեան)

պիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջանային Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Այս կիրակի, Պուալոնի ճամբուն սկիզբը, Փայասիէի պուրակը։

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ։

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ»

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Մօտ աւելին հրապարակ կ'ելլէ «Ամէնուն Տարեգրքի» 1967 – 1968 միացեալ հատորը, որ ուշացաւ խմբագրին երկարատեւ հիւանդութեան պատճառով։ Ջերմօրէն կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն, որպէսզի մինչեւ Օգոստոսի վերջը տեղեակ պահեն մեզ, եթէ հասցէներու փոփոխութիւններ կամ բաժանորդագրութիւնը դադրեցնել ուզողներ կան, որպէսզի ըստ այնմ կատարուին առաքումները։

ՊԷՅրութ

Խմբագրութիւն՝ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՐՔԻ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու դոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Մերիկեանի (Մարսէյլ), զրատուները եւ հեղինակին մօտ։—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES

Tél. : 733-11-00

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են։—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զբաղեցնելու նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ զործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէրս թատրոնը։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկայ։

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան։

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9։ Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ը.Ը Փէ. եւ Ճրդի մուտք։

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ ետք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը։ Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
Երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԱՁԱՆԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանօթով ազգերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
9 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11282 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.282

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՎԿԱՅԻՆ ՄԱՍԻՆ

(ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Թաթնալ վիշտն ու մորմոքը եղան բաժին բոլո՛ր անոնց համար, որոնց սիրտերը կը տրոփեն Հայութեան զարկով եւ կ՚ապրին, որոնց աչքերը կը հրճուին հայ դի – մով, որոնց ականջները կը հրճուին հայ դի – մի՛ւնի մեղրապատեսիլ պատկերով, եւ որոնց համբերը կը մնան մի՛շտ լարուած դէպի Հայոց ապագան ...։

Որովհետեւ՝

Ինկաւ վիշտ հայ ցեղի ամէնէն հարա – զատ ապրումներուն, հայ դիերի ամէնէն մաքուր նախանձայուզութեան — սրբ – ազան նախանձախնդրութեան — եւ հայ ապագայի ամէնէն տոկուն, պայծառ եւ անկուն հաւատքին ։

Որովհետեւ՝

Հայ աշխարհի ականջներէն բխող Լեռնին «Մեղեդիներ»ը։ Փակուեցան շրթները այն թովիչ հէքեաթասացին, որ կը պատմէր «Բաներ, բաներ, ի՜նչ բա – ներ»։ Կանգ առաւ «Զրվէժ»ը, ուրկէ կը հոսէին մաքի ժայթքերը։ Սառեցան «Նարեկեան Շիքեր»ը հազիւ սկիզբն առած իրենց սահանքին ։

Որովհետեւ՝

Սպառեցաւ հայասիւռեւ չունչ մը որ հայկական ապրումներուն երգը հնչեցուց յանուագրաբար Ֆրանսահայ կեանքին մէջ, յատկապէս «Յառաջ»ի էջերէն եւ բոլորէն արտասանուած բոցաչունչ եւ ոգեգունդ բառերով՝ լեցուն, առնական եւ պայծառ ։

Մէկ հոսքով՝ որովհե՛տեւ

ՆԱՐԴՈՒՆԻՆ ՇԻՋԵՑԱՒ ...։

Ու կը խորհիմ իր յիշատակի անդրա – դարձումի սա մաերմիկ եւ ինքնամփոփ պահուն — ի՞նչպէս վկայել վկայի՛ն մա – սին...։ Ինք վկան է ոչ միայն իր ժողո – վուրդի ցեղային ամէնէն խոր ապրումնե – րուն եւ ազգային խէալներուն, այլ նաեւ իր իսկ անձին, որովհետեւ այդ անձը չա – փուած եղաւ եւ մնա՛ց իր պաշտած ցե – ղի մէջ, համայնական անձնաւորութեան մէջ ։

Իր ազգ ղրկանութիւնը՝ բխում իր հո – գիմտութեան՝ հարազատ, ջինջ հայե – լի է իր անձին ։ Տողերուն մէջ եւ էջե – րուն վրայ, ծալք-ծալք, անկիւն առ ան – կիւն, մանրիկ առ մանրիկ սփռուած է իր հոգեկան դիմագծութիւնը իր բոլոր տար – բերով, երեսներով եւ այդ բոլորը չազ – դող եւ ներդաշնակող հայ ցեղայնու – թեան հասարակացաւիրական ապրումով ։ Հայկազեան ցեղ»ը իր քնարին ամէնէն ջերմուն, յանկուցիչ թելն էր։ Եւ այդ թելին նուագը հիմա իր անձին վիրաքին ամէնէն սրատուչ եղանակը, որ ան – ձայն կը նուագուի դիմք եւ իրեւ դրդիչ ճանչցող բոլոր դիտակիցներ մարդերու հոգիներուն մէջ՝ որոնք հոգեկոչն իր յիշատակը քաղցրութեամբ եւ անմոռաց աղնուութեամբ ։ Եւ երգին տողերը կաւոր – կաւոր, բեկուած ձայնի շերմութիներով կ՚արձագանդեն սիրողնե – րու հոգիներուն մէջ, նոր գոյն առած.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵ՛Ր ...»։

Նարդունին « ուղղափառ » տիպի մար – դը չէր ։ Սովորականէն, ընդհանուրէն եւ ընդհանրականէն, աւանդականէն ու դասականէն յաճախ անջատուող մարդ էր ։ Իր զազափարները չէյտակիօրէն անձնաւորուած էին։ Տիրական, հեղինակա – նական, ինքնատիպ մարդ էր։ Որպէս մարդ ինքնագրչի անձնաւորութիւն՝ իր մտածողութեան մէջ։ Որպէս մարդ հաղորդական էր, աղնուու – թեամբ եւ բարութեամբ տողորուն՝ որ նիկակ անոնք որոնք հիմնովին կը մեր – ձին իր զազափարները, հայեցակետ – եւ մտածողութեան նոյնիսկ ընդհա – նուր ուղղութիւնը՝ չէին կրնար չսիրել դինք երբ պարզապէս ճանչնային, այ – սինքն հանդիպէին մարդուն իր մէջ, հա – ղորդակցէին իր հոգեկան աշխարհին հետ ։

Նարդունին ինքնատիպ մարդ էր ։

Միաժամանակ՝ ներկայացուցիչ մը իր սերունդի ամէնէն հաւատաւոր դիմքե – րուն, որոնք մնացին եւ տակաւին կը շարունակեն յամառօրէն, բայց ցանցա – ռօրէն մնալ պայքարի դիրքերուն վրայ ի սէր հայ մշակոյթի պահպանութեան եւ ծաղկումին ։ Այդ սերունդը խորունկ եւ անջնջելի հետք թողուց Ֆրանսահայ կեանքին վրայ ։ Անոր բացած հունին մէջ Նարդունին ակօսեց իր սեփական՝ ուղին կեդրոնական դիրքով եւ արդասաբեր մը – շակութեամբ ։ Պատմութեան կը մնայ որոշել տարողութիւնը այդ դերին ։

Ինչ որ կարելի է այժմ ըսել երբ դեռ իր շիրմին հողը թաց է բարեկամներու ար – ցունքով՝ այն է որ Նարդունին ինքզինք տուաւ ամբողջականօրէն, նախանձա – խնդրօրէն, կիրքո՛վ նոյնիսկ՝ հայ ժողո – վուրդի սպասին ըլլայ Ֆրանսայի մէջ, ըլլա՛յ Ֆրանսային դուրս, Սփիւռքի չորս ծագերուն վրայ, Ամերիկային մինչեւ Պարսկաստան եւ Եւրոպային մինչեւ Մի – ջին Արեւելքի հայաշատ կեդրոնները եւ յատկապէս Լիբանան եւ Եգիպտոս ։ Զատ – կարկեց իր ծառայութիւնը։ Դատաստան – ակ —է՛ւ ինչ բուռն ուժգնութեամբ — սակարկութեան սկզբունքը ։

Ֆրանսահայ նոր սերունդին կը մնայ չարունակել աւանդը ծառայութեան ։ Աչխարհն այսօրուան՝ տարբեր է, եւ՝ որ – քա՞ն տարբեր — այն աչխարհէն ուր ծը – նաւ, դործեց եւ վկայեց Նարդունին ։ Բայց Հայութիւնը մէկ է, անբաժան եւ անվերջ։ Ծառայութիւնը կը մնայ անսա – կարկելի պարտք բոլորին համար անխը – տիր, բայց մանաւանդ նոր սերունդին համար՝ հապէս կենսական ։ Ամէն անց – նող սերունդ իր տուրքը կուտայ չանցնող սերունդին՝ հայ ժողովուրդին ։

Նարդունիի յիշատակը՝ որպէս ան – խոնջ, հաւատաւոր եւ հաւատարիմ սպա – սաւորի յիշատակ՝ այլեւս կո՛չ է հայ նո՛ր սերունդին ստանձնելու իր պատասխանա – տուութիւնները լրջօրէ՛ն, նուիրումի՛ ո – գիով, ծառայութեան կամքով ։ Ձեւերը կրնան փոխուիլ, ծառայութեան եղանակ – ները կրնան տարբերիլ ։ Այդ՝ կեանքի ռիթմին պահանջն է ։ Բայց չփոխուողը եւ չփոխուելին՝ ծառայութիւնն է որպէս ո – գի՛, նուի՛րում, աչխատանք ։

Նարդունին երկիլ չնչող հակ էր, Այսօր հնչող պատգամ ։ Իսկ վաղը՝ «Անլուելի Զանգակատան » յաւերժահունչ զօդանջ – ներէն մէկը հայ կեանքի մէջ անմահօրէն երգելու համար Ցեղին փառքը, անմահնե – րու անմա՛հ երգով՝ հայ դիերին անմեռ լեզուով ...։

Փառքը իրեն, փառաց քաղաքացիին ։

Պարտքը մեզի՝ հայ պայքարի դինուո – րագրեալ հայ նո՛ր սերունդին ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
1 Օգոստոս, 1968 , Մարսէյլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

ՆԻՔՍԸՆ

Ինչպէս կը սպասուէր Զորեքչաբթի դի – շեր ուշ ատեն հանրապետական համագու – մարը 692 ձայնով Նիքսընը ընտրեց իբրեւ հանրապետական թեկնածու նախագահա – կական ընտրութեանց ։

Նիքսըն , որ ցարդ անբախտ թեկնա – ծու կը նկատուէր , յաջողեցաւ վերջապէս իր ընտրապայքարին առաջին մասը ։ Արդարեւ կը մնայ հիմա հասնիլ մինչեւ Սպիտակ Տուն ։ Այս առընչութեամբ մեծ դեր կրնայ խաղալ նաեւ փոխ – նախա – դահի թեկնածուի ընտրութիւնը ։ Ըստ այդ անձին բաւական ձայն կրնայ ապա – հովել Նիքսըն ։

Միւս կողմէ սակայն, չատ ծանր բա – խումներ եւ արիւնալի միջադէպեր ցոյ – կըսած են Մայամիի Սեւերու թաղը ։

ԻՆ՞Չ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՓՐԱԿԱ

Վառնդի չրջանին իրապէս միակամ , կը թուի թէ , այսօր, չեխ Համայնավար կուսակցութեան դեկավարները որոշ դըժ – ուարութիւններ ունին ապագայ դործու – նէութեան ուղղութեան մասին ։ Լաւա – տեղեակ չրջանակներու մէջ կը խօսուի երկու զլխաւոր հոսանքի մասին ։ Ոմանք, յատկապէս արտաքին նախարարութեան չրջանակները, յարմար կը նկատեն խա – օրէն հետեւիլ Բրատիսլաւայի մէջ նչուած արտաքին քաղաքականութեան ուղղա – փառ եւ խոհեմ դիծին ։ Առայժմ պէտք է հրաժարիլ եւրոպական աւելի դործօն քա – ղաքականութենէ մը, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ աւելի սերտ դործակցու – թենէ , մերձեցումէ մը Արեւմտեան Դեր – մանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու հետ , այն ամէնէն՝ որ կրնայ հաճելի չըլլալ Բրեժնեւի , Ուլպրիխթի եւ Կոմուլքայի ։ Այս չճացումը կը ծառայէ , իրենց համա – ձայն , որոչ կայունութեան գետնի մը վը – րայ չարունակելու ազատականութիւնը եւ երկրին տնտեսութիւնը կարգի բերելու մանաւանդ ։

Երկրորդ հոսանքը կը յայտնուի մանա – ւանդ յառաջդիմական եւ մտաւորական չրջանակներուն մէջ, որոնք արուեստա – կան եւ վառնդաւոր կը նկատեն արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան ձգտում – ներու անջատումը ։ Կը մտածեն , թէ վերջին դէպքերը զօրացուցին ինքնիչխա – նութեան եր անկախութեան ձգտումը ։ Բրատիսլաւայի յայտարարութեան հան – դէպ դրեթէ ընդհանուր դժգոհութիւնը ցոյց կուտայ, երկրորդ հոսանքի ներկա – յացուցիչներուն համաձայն , թէ որդեգ – րելով լճացումի քաղաքականութիւն մը , Կուսակցութեան դեկավարները կրնան չուտով կորսնցնել ժողովուրդին վստա – հութիւնը ։

Մինչ այս դիրքորոչումները տակաւ կը յստականան, Փրակա կ՚ընդունի նախա – դահ Թիթօն, որ երեք օր պիտի մնայ Զե – խոսլովաքիա , իբրեւ պաչտօնական հիւր ։ Զեխ Արտաքին նախարարութեան չրջա – նակներուն մէջ կը խօսուի թէ Փրակա պիտի դայ նոյնպէս Ռումանիոյ նախա – դահ Չէուչէսքու, Օգոստոս 14–15ին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Հինդչաբթի, ուրբա – նայի ծագումով աւելի քան երկու հա – րիւր ուսանողներ «Ուկրանիան՝ ազատ» , «Ազատութիւն կը պահանջենք պոռալով , ճեղքեցին Պորտղ · դեսպանատունը պաչ – պանող ոստիկաններու չղթան ։ Յուզա – րարները կը բաղաքին Պորտղ · Միութեան մէջ վերջերս կատարուած ուկրանացի դը – բադէտներու ձերբակալութեան դէմ ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագահ Այղընհաուըրի առողջական վի – ճակին վերաբերեալ վերջին հաղորդա – դրութեան մէջ , բժիչկները կը նչեն , թէ խարազ դիչեր մը անցուցած է հիւանդը» ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

Ինչպէս դրած էինք Շաւարչ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան համար կազմուած է յանձնախումբ մը, «Յառաջ»ի նախաձեռնութեամբ , բաղկացած հետեւ – եալ անձերէ ։—

Արշաւիր Խաչէտաւեան, Գէորգ Ու – շագլեան, Նուպար Յովհաննէսեան, կա – րապետ Փոլատեան, Գուրգէն Փիրաւեան, Նուպար Նիկողոսեան, Կարպիս Գապա – տայեան, Յակոբ Իսֆէնտէրեան եւ Զու – լալ Գազանճեան ։

×

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ յուղարկաւո – րութեան եւ թաղման բոլոր ծախքերը միասնաբար կատարած են Հ· Յ· Դ· Ա – րեւմտ· Եւրոպայի կ ·կոմիտէն եւ «Յա – ռաջ»ի խմբագրութիւնը ։ «Յառաջ»ի մօտ Նարդունիի ունեցած գումարը (իր հի – ւանդութենէն ի վեր, 30 Դեկտեմբեր 1967 Նարդունի վերջնապէս « Յառաջ »ի յանձնած էր իր բոլոր հաչիւները եւ դանձումները) ամբողջութեամբ պիտի յանձնուի իր գործերու հրատարակու – թեան յանձնախումբին ։

×

«ՀԱՅ – ԲՈՅԺ »Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ըստ Նարդունիի փափաքին «Հայ – Բոյժ»ի այն բաժանորդները որոնք վճա – րած են 1968ի բաժնեդինը կրնան փոխա – րէն ստանալ Նարդունիի հատորներէն մէ – կը ։ Փափաքողները կրնան դիմել «Յա – ռաջ»ի խմբագրութեան ։

×

Գործերու հրատարակութեան համար եղած նուէրները, կամ փոխան ծաղկե – պսակի նուէրները առ այժմ ի պահ կը մնան «Յառաջ»ի մօտ, մինչեւ որ յանձ – նախումբը կազմէ իր դիւանը (արձակուր – դէն ետք) եւ հաղորդէ իր հասցէն ։

×

Մասրեւ կը սկսինք հրատարակել եղած նուէրներու ցանկը ։—

	Ֆր·
Նուպար Յովհաննէսեան	2000
Կարպիս Գապատայեան	500
ՄԱՐՍԷՅԼ	
Պաղտասարեան ընտանիք	500
Տէր եւ Տիկին Ա· Քէօսէեան	200
Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդ	200
Պօմոնի Տիկնանց Միութիւն	100
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տօլպաշեան	100
Տէր եւ Տիկ· Թադէոս Գըլըճեան	100
Պօմոնի Շաւիք Ընկերակցութիւն	100
Տօրումեան եղբայրք	100
Պօմոնի Հ· Յ· Դ· Զաւարեան ենք·	50
Պ ·Յարութիւն Նիկողոսեան	50
Սերոբ Գինոսեան	50
Կապ· Խաչի Բաղաքի մասնաճիւղ	50
Կապ· Խաչ Պուլվ· Օտտօ	50
Տէր եւ Տիկին Գր· Պօյաճեան	50
Պ· Միհրան Նագաշեան	50
Տոքթ· Դարբինեան ընտանիք	50
Տէր եւ Տիկին Յար· Կարապետեան	50
Տէր եւ Տիկին Յարութ· Խաճոյեան	50
Գումար՝	4·400

(Շար·)

Hommage à Nartouny

N.D.L.R. — Notre ami Jean Ballard, qui fit revivre les Lettres Arméniennes dans les Cahiers de Sud, a prononcé ces émouvantes paroles, devant son cercueil, le 2 Août 1968 à Marseille.

Nartouny aujourd'hui nous dit adieu.

Le Peuple Arménien pleure un grand patriote, un défenseur de sa langue et de sa culture. Il perd aussi sa voix la plus autorisée, la plus intraitable et la plus enflammée.

Qui a vu Nartouny, comme il m'est apparu au cours d'un pélerinage culturel parmi les colonies Arméniennes du Proche-Orient, ne l'oubliera jamais.

D'abord maître de son élocution et de son verbe, comme un vrai tribun, on entendait s'enfler et se précipiter cette vague de la parole qui emportait la foi de son auditoire dans un mouvement passionné. Je ne pouvais saisir exactement ce qu'il disait, mais je voyais les éclairs de cette parole, je sentais l'accent qui transportait cette âme brûlante et qui répandait la ferveur autour de lui. Il voyait l'Arménie, la Mère opprimée, comme un flambeau saccagé par le vent et qu'allait ranimer la voix de ses martyrs.

Car, dans Nartouny, que j'ai mis longtemps à connaître sous son vrai nom de Docteur Chavarch Aïvazian, vivait une certitude qui ne l'a jamais abandonné : la conviction que la Patrie est immortelle, comme la voix de ses poètes et son héroïque tradition.

Il savait qu'il ne parlait pas pour des tombeaux, mais pour une nation fière, dont le réveil grondait dans la diaspora et dans le peuple où palpite l'espoir de la libération. Il parlait pour ceux dont on a bâillonné la voix. Il écrivait dans de nombreuses feuilles fidèles : dans Haratch, dans Andastan, partout où son grand talent faisait rayonner cette langue qu'il aimait comme une mère et qui lui doit tant. Ecrivain célèbre, il laisse de nombreux volumes de nouvelles, des textes et des discours où éclate sa pensée, où vibre la poésie héritière des gloires de l'Arménie.

Et notre deuil à nous, Français, est immense, car nous mêlons son destin de porte-parole à ceux des Troubadours Arméniens et du grand Grégoire de Narek qu'il a contribué à révéler en France. Au nom des Cahiers du Sud et de mon ami le traducteur poète Luc-André Marcel, j'apporte ici le tribut de notre reconnaissance affligée.

Nartouny, nous te confions à la terre française où va te bercer l'amour de la patrie lointaine qui ne t'a pas quitté pendant ta vie, une vie magnifique que tu menas comme une croisade toute de droiture, de fidélité et de courage qui illuminera le coeur de tes amis.

Nartouny, tu entres désormais dans la cohorte des Pères profonds de l'Arménie. Repose dans la paix des vaillants et des justes.

JEAN BALLARD

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՐՄԱՊԵՏ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Մահկանացու ծնեալ, անմահ զիւրն յիշատակ եթող, պատուեաց զպատկերն, պատկառեաց ի կոչնականէն, փոխսնորդեաց զկեանսն :

Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Սիրելիդ իմ Նարդունի, յաւակնութիւնը չունիմ քեզի, քու մեծութիւնդ ներ – կայացնելու, ինքզինքս չատ պզտիկ ու անկարող կը զգամ, որովհետեւ գործդ անհամեմատօրէն մեծ՝ կեանքիդ ամբողջ նչանաբանը եղաւ Հայ լեզուի ուսումնասիրութեան տառապանքը, այդ սրբազան տառապանքով անտրտունջ քալեցիր Հայոց Մեծաց տեղծագործութեանց մշա – կոյթի փառահեղ ճանապարհով անոնց նուիրումով, հոգիկան վսեմ սիրով, կորովով, հաւատքով, խանդավառութեամբ : Գործդ մեծ է – գաւ, նոյնքան եւ աւելի մեծ կսկիծ պատճառեց զառնալէդ մահդ, զի տակաւին ժամանակ ունէիր տեղծագործելու, աւելի ճոխացնելու հայ գրականութեան մա – տենադարանը, զի հաւատքդ անխորտակ կելի էր, հիացումդ անհուն հանդէպ հայ գրականութեան, բանաստեղծութեան, դիտութեան, մատենագրութեան եւ ընդհանրապէս բազմակողմանի հանճարին, որ անզուգական էր քեզի համար :

Երախտագիտութեան պարտականութիւն մըն է թանկագին ընկերոջ մը, անփախարինելի ուսուցչի մը որ, առաջնորդեցիր առաջին քայլերս, քու թելադրութեամբդ ու քաջալերանքով զարձայ սիրահարը Հայոց պատմութեան, պաշտամունքիս առարկան զարձաւ Մայրենիք եւ Հայոց մշակոյթ, որոնցմով խանդավառուած խոսքան հոգիս լեցուեցաւ՝ պարապութիւն մը որ, քու անզարձ մեկնումով լայն բաց մը կը թողու ...

Կեանք մը որ դուն ապրեցար՝ կա – տարեալ ու ամբողջական մտաւորական, զրադէտ զարձար, ի՞նչպէս լեցուցիր այդքան զիտութեամբ ու խմաստասիրութեամբ՝ զառնալով համայնագիտարան մը հայ բառին ու բանին : Հոգիդ մեծ էր, անոր ընդունարանը ընդարձակ, աւազ, անոր պարունակը լեցնելու անկը – նայ ճիդդ՝ խլեց աչքիդ լոյսը, մտքիդ սուսյիսը ու վերջին օրերուն քայքայեց ամբողջ էութիւնդ, բնաւորութեամբ սա – կաւախոս՝ զարձար յոռետես, աւելի քան ախուր : Սակայն վսեմ սեւեռումդ տկա – րութիւն չզիտցաւ, Հայոց Աչխարհի հեթանոսական քրմապետին նման նեա – ռեցար տարուչանին մէջ, նուիրաբերե – ցիր կեանքդ Հայոց մշակոյթին : Բայց մնացիր փարոսը Մայրենիի՝ ապագայ սերունդներուն համար, որ այնքան կը դուրգուրայիր անոնց վրայ, կը ցանկա – յիր լեցնել անոնց խոպան հոգիները հայ լեզուի ու պատմութեան չքեղ ու արեւափառ լոյսով, ազգային հպարտութեամբ :

Ով թանկագին ընկեր, կեանքի փիլի – սոփայութիւնը խորապէս ուսումնասիրած՝ արհամարհեցիր նիւթ եւ փառք, արդարացուցիր Ժ. Ժ. Ռուսսոյի մէկ խոսքը,— Առանց հաւատքի գոյութիւն չունի ճշմարիտ առաքինութիւն : Վերցուցէք զայն կը մնայ միայն անարդարութիւն, կեղծիք եւ սուտ՝ մարդոց միջեւ— ու էութիւնդ եղաւ համակ հաւատք, անկեղծութիւն, առաքինութիւն մը որու բնաւ չդաւեցիր, ընդհակառակն հալածեցիր կեղծիքն ու սուտը, դիմակազերծ ըրիր բոլոր զոյնի փարիսեցիները, պա – տեհապաշտները, սին ու պատիր դիտութեան պատմուճանով սոնքացող համ – բակները, մասնաւորաբար հայ լեզուի ու պատմութեան նենդամիտ չարափոխները : Դուն անկաշառ ու կամաւոր պահապանն էիր Մեծասքանչին :

Բ. Թաչեան տեղ մը կը զրէ .— Հայ մը, որ օտար լեզուով կը զրէ զրադէտ է, բայց ՀԱՅ զրադէտ չէ, իր գործը մաս չի կազմեր հայ գրականութեան, եթէ մինչեւ իսկ միջազգային չափանիշով արժէք ունենայ.— Նարդունի՛ դուն զրեցիր միայն քու պաշտած Հայու լեզուով, Մեսրոպեան հրաշունչ տառերով, ամէն լեզուէ զերազանց դասեցիր հրաշագործ ժողովուրդիդ բարբառը ,եթէ օտար լեզուով զրէիր՝ վստահօրէն կը զառնայիր միջազգային չափանիշով զրադէտ, բայց ոչ հայ սրտի խոսող զրադէտ, քու գործերդ պիտի զայ առնեն, որ պիտի զարձրեն օտար ածուները : Լոյս տեսած գործերդ, յօդուածներդ, մասնաւորաբար բազմակողմանի ուսումնասիրութիւննե – րըդ պատմական, զրական, լեզուական, պիտական թժչկական պիտի զառնան մա – տենադարաններու որակաւոր զործը, չխօսինք ձեռագիրներուդ մասին որ քու արժէքներուդ բազմազանութեան անակն – կալները պիտի ըլլան, ուր տառապանքիդ խորութեան չափանիշը պիտի ըլայ՝ Հայութեան սիրոյ, հայ ծնելու կորովիդ, համքիդ, հպարտութեանդ ու պաշտամունքիդ մեծութիւնն ու վեհութիւնը պիտի զղանք :

Նարդունի, պիտիդիր թէ օտար լեզուով զրելէ եաք պէտք է հրաժարէիր այն բոլոր Հայու առաքինութիւններէն, որ զառանձնք զարձած էին քեզի, ան մեծ ու արդար հպարտանքէն մերկանալ մահ կը, ամէն օր տակաւ առ տակաւ սպառուելով զերեզմանուիլ : Մնացիր քու հոգիկան աղնիւ ու առաքինի ապրումներովդ, սիրեցիր օտար զրականութիւնը , ճոխացուցիր զիտելիքներդ, սակայն արմատիդ սիրեցիր օտար լեզուով զրելու նիթական առաւելութիւնն ու փառքը, նախընտրեցիր զրկանքով ապրիլ՝ յանուն հայ լեզուի յաւերժացման, զի օտարութեան մըրկայոյզ փոթորիկին մառնուած Հայութիւնը Մեծասքանչէը մոռնալու վտանգին է զառապարտուած, տկաւին է ցաւը, պատիւ քեզի, կենդանի նահատակ, որ նախընտրեցիր զրկանքը, ապրեցար անձկութեամբ, չունեցար սեփական խրճիթ ու ընտանեկան երջանկութիւն, նախամեծար համարեցիր աքսիլ ճոխացնելու համար հայ զպրութեան չեմարանը ու ապրիլ, տակալ իրրեւ հարազատ ՀԱՅ ԳՐԱԴԻՏ ինչպէս աքնած էին զարերու ընթացքին հայ զպրութեան մշակները ու անմահացած :

Սիրելիդ իմ Նարդունի, դուն զիտեզ – մանն ու մահը արհամարհեցիր, կէս զար ամէն օր , ամէն ժամ զրկուիդ հրեղէն, զործունէութեամբ անկաշառ՝ ամէն պահակից Հայու սրտին ու հոգիին մէջ հայրենասիրութիւնը սրբազան մեռոնի նման չիթ առ չիթ կաթեցուցիր , հոն կերտեցիր զամբանդ, զեռեղեցիր զերեզմանդ՝ հոգիկան վսեմ ապրումներով մակրած սրտերուն ու հոգիներուն մէջ զերեզմանուեցար : Մահը կոխկռտեցիր անմահ զարձար, քու հայասիրտ աչխատանքով , մտաւորական թէ հասարակական զործունէութեամբ, զրադէտի միտք, աչքի լոյս եւ հոգիկան անհուն տառապանքով սպառեցար, տակայն արժանացար զերազոյն զիտութեան, անմահացար Հայոց պատմութեան ոսկեզօծ մէկ էջը զրաւելով :

Սակայն ի խորոց սրտի խոսք ունիմ քեզի, հոգիիդ աչքերով չե՞ս տեսներ այն Արշակաւանը , որ կը խլրտայ լալիւր զրքիդը չզիտներուն, օրական քառասուն անգամ քառասուն պիտի խաչաձեւեն լայն – սաւ խոսքը օտարականներուն ուղղելով : — Ոչ, պատասխանեց Մաք Լայն ընթացքին մէջ ուղեւորութիւնը այնքան չահեկան է որ կ'ուզենք արթուն մնալ մինչեւ Սուէզ :

— Բայց հազիւ արշալոյսին կը հասնինք Սուէզ :

— Արդէն ժամը չորսին կը լսնայ , հեռեւաբար երկար պիտի չտեւեն ՏԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(188 Շար.)

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Հիմա հետեւեցէք ինձի, ըսաւ նախկին թիկնապահը եւ յառաջացաւ դէպի այն սանդուխը որ ներքնայարկը կ'առաջնորդէր : Միւս չորսը իր հետեւէն զացին :

Վարը, միեւնոյն տեղը եւ միեւնոյն դիրքին մէջ կեցած էր Մուսթաֆա. երբ յանկարծ տեսաւ այդ հինդ անձերը, չփոթեցաւ եւ զարմանքով Զիա փաշայի երեսը նայեցաւ .

— Ձայն մի՛ հաներ, հրամայեց Զիա, մեր ընկերներն են որոնք կ'ուզեն աքսորեալներու խցիկները քննել, դուն հոս ըսպասէ եւ թող մի տար որ մարդ վար իջնէ :

— Ես իր քով կը մնամ, որպէսզի լաւագոյն կերպով կատարենք պահպանութիւնը զասը իրրեւ կին ծպտուած երի – տասարդներէն մին. սանդուխին գլուխը կենալով ու միեւնոյն տեն զրպանէն հանելով րեվոլվէր մը :

Բոլոր այս փոխանակուած խոսքերը եւ զործողութիւնները անհնարին տաղնապներու մատնեցին նաւաղը, որ սակայն չհամարձակեցաւ ձայն հանել եւ եղած տեղը մնաց :

Զիա փաշա իր ընկերներով չիտակ զը – նաց այն խցիկը ուր փակուած էր Սալի – հա հանըմ եւ դուռը զարկաւ քանի մը անգամ :

— Ո՞վ է այն, հարցուց տիկնոջ ձայնը ներսէն :

— Ես Զիան եւ միւս ընկերներդ, ձեզ ազատելու եկած ենք, ըսաւ թիկնապահը բերանը դրան կղպանքին կպցնելով :

Ներսէն զարմացական ճիչ մը պատասխանեց այս խոսքերուն :

— Պատրաստուեցէք որպէսզի վայրկեանը հասնելուն պէս կարենանք մեկնելու, չարունակեց Զիա փաշա :

— Բայց խցիկիս դուռը կղպուած է, առարկեց Սալիհա հանըմ :

— Հոգ մի ընէք, եթէ պէտք ըլլայ մենք դուռը կը խորտակենք, պատասխանեց միւսը :

Ցետոյ չորսը մէկէն ուղղուեցաւ դէպի միւս խցիկները եւ իրենց բանտարկուած ընկերներուն նոյն պատուէրը տուին : Մեղմ աքսորականները այս անակնկալ օգնութենէն այնքան սիրտ առին որ վայրկեանի մը մտածեցին իրենց քաշած բոլոր տառապանքները :

Ամբոխը վերադարձաւ սանդուխին գլուխը, ուր նաւաղն ու իրենց ընկերներէն մին կը սպասէին :

Զիա փաշա իրրեւ կին ծպտուած երկրորդ երիտասարդին զառնալով ըսաւ .

— Դուն ալ հոս կեցիր եւ Մուսթաֆա աղային հետ հսկեցէք որպէսզի մեր կարգադրութիւններուն հակառակ բան մը չպատահի :

Ապա Ֆրանսերէն լեզուով աւելցուց .

— Ուշադրութիւն ըրէք նաւապին վրայ եւ բնաւ թոյլ մի տաք որ ձեր քովէն վայրկեան մը հեռանայ :

Երբ Զիա փաշա, Մաք Լայն եւ ձէյմս սրահ վերադարձան, տեսան որ չորեքնաւը Իսմայիլիայի առջեւէն կ'անցնէր :

Տնեղայոյզ վիճակ մը ունէին երեքն ալ : Քանի իրենց յանդուգն զործողութեան կատարման վայրկեանը կը մօտենար, այնքան իրենց յուզումն ալ կ'աւելնար :

— Եթէ չկրնանք յաջողիլ, ըսաւ Զիա փաշա ամէնուս վիճակն ալ սոսկալի պիտի ըլայ :

— Ինքզինքնիս սպաննելէ զատ ուրիշ ընելիք չի մնար մեզի, աւելցուց ձէյմս :

— Ձյուսահատինք, բարեկամներ, խրատեց Մաք Լայն, մինչեւ հիմա զործը յաջող զնաց եւ պատճառ մը չունինք հետ – զրքրելու որ ասկէ եաքը անյաջողութեան պիտի մատնուի :

— Նաւապետը կարելի պիտի չըլայ մեր կողմը շահիլ :

— Այն տեն միլոցներ ձեռք առնենք որ զոնէ մեզի արգելք չկրնայ յարուցանել :

— Ի՞նչպէս ... :

— Ատիկա ինծի թողուցէք, պատասխանեցի Մալ Լայն վճռաբար :

Անգլիացին այնքան մեծ համբաւ մը կը վայելէր իր ընկերներուն քով, իր հնարամտութեան վրայ այնքան խորին հաստատ ունէին, որ այս յայտարարութիւնը զիրենք սրտապնդեց :

— Քանի որ յանձն կ'առնէ նաւապետը չեզոքացնել կամ անկարողութեան մատնել, ամէն բան կը զիւրանայ, ըսաւ Զիա փաշա :

Նոյն միլոցին սրահին դուռը բացուեցաւ եւ նաւապետը երեւցաւ .

— Կէս զիշերը անցած է եւ տակաւին քնանալու արտաղրութիւն չունի՞ք, ըսաւ խոսքը օտարականներուն ուղղելով :

— Ոչ, պատասխանեց Մաք Լայն ընթացքին մէջ ուղեւորութիւնը այնքան չահեկան է որ կ'ուզենք արթուն մնալ մինչեւ Սուէզ :

— Բայց հազիւ արշալոյսին կը հասնինք Սուէզ :

— Արդէն ժամը չորսին կը լսնայ , հեռեւաբար երկար պիտի չտեւեն

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(188 Շար.)

ՓՈՍՏԱՐԱՆ

Ֆ. ՊՈՍՈ

ԵՐԵՒՈՒՆ ՓԱՓԳ

—*—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ի. Ս. Ա. Ն. Ի. Ն. Ի. Ն. Ի

ՇԱԽԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Փոխան ծաղկեպսակի եղած նուէրներ « Յառաջ »ին :

Սկն ժկրոմի Հայաստան հնթակոմի – *տէ 20 ֆրանք, Տիկին Սրբուհի Զանիկ 30, Պետրոս Խանչեան (Վալանսէն) 20, Ալանեան Ղազարոս 10, Խորէն Համբարձումեան 10, Մկրտիչ Խաչատուրեան 10, Հայկ Ֆրէնկեան 10, Հէլվաճեան Կիրակոս 10, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յակոբեան 10, Արմենակ Շահպազեան 10 ֆրանք :*

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻՆ

Օդափոխութեան կայան իբենց այցե – *լութեան առթիւ Կապոյտ Խաչին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Հանչէրեան 50 ֆր., Տիկին Պազըրճեան 50, Պօղոսեան 10, Սահեփանեան 15 ֆրանք :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թէյեան եւ զաւակը, Պ. Վ. Գաբրիէլեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագա – *ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստա* – *եան պաշտօն կը կատարուի իբենց մօր՝*

ԿԻՒԼԻԶԱՐ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իբենց հօր եւ մեծ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

եւ քրոջ, կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տաճտիկեան)

յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փա – *րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա* – *տակը յարգողներուն :*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջանա – *յին Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցու* – *թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :*

Այս կիրակի, Պուալոնի ճամբուն ակիզբը, Փայասիէի պուրակը :

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, անա – *կընկալներ : Ճոխ պիւֆէ :*

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ»
ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Մօտ առենէն հրապարակ կ'ելլէ « Ամէ – *նուն Տարեգրքի» 1967 – 1968 միացեալ հատորը, որ ուշացաւ խմբագրին երկա* – *րատեւ հիւանդութեան պատճառով : Ջերմօրէն կը խնդրենք մեր բաժանորդնե* – *րէն, որպէսզի մինչեւ Օգոստոսի վերջը տեղեակ պահեն մեզ, եթէ հասցէներու փոփոխութիւններ կամ բաժանորդագրու* – *թիւնը դադրեցնել ուզողներ կան, որպէս* – *զի ըստ այնմ կատարուին առաքումները : Պէյրութ*

Խմբագրութիւն՝ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՐՔԻ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար – *ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա* – *նոնք որոնք կը փափաքին իբենց աղջիկնե* – *րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,*

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մկկէն ի վեր «Յառաջ»ի բա – *ժանորդագրութեան պայմաններն են.—*

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.
Օգոստոս մկկէն սկսեալ ոչ մկկ բաժ – *նեղին կը զանձուի հին սակով :*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է
159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05
Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա – *յոց Սպղ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Ջորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդու – *թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ* – *րոնը :*

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե – *կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շա* – *բաթ երեկոյեան ժամը 9ին մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մաս* – *նամասնութիւնները յառաջիկայ :*

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե* – *կիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ :*

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու – *թեան համար դիմել Տնօրէնութեան :*

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօղ – *բոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկա* – *պարտէզ — նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ Ճրդի մուտք :*

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա – *մաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յատելեալ՝ հայերէնի դասերով :*

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – *թեան :*

Կ'ընդունուին դիշերօթիկ եւ կիսերօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տնօրէնութեան : Արձանագրութիւն – *ները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈՔԱՆ ԾԱՂԿԱՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշգրիտ ծանուցած ծանրոյ ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմանագրեալ համար գիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – *կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու* – *թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՆՆԱՁԻԻԼԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
10 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11283 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.283

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

(ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ)

Քանի տարիները սահեցան այնքան ա–նի ամուր կառչեցանք միջազգային այն պատասուրհակին, որ Սեւրի դաշնագիրը կը կոչուի :

Քառասունեւութ տարի առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին, յախճապակիներու Թան–գաւանին մէջ ստորագրուած դաշնագիրը լիովին կը վարձատրէր հայ ազգը , որ հերոսական արիւն էր թափած անոր ա–ժանալու համար :

Այդ օրը մեր մէկուկէս միլիոն նահա–տակներու հոգիները կը հրճուէին անդե–նականին մէջ, տեսնելով որ աշխարհի նախատիպերը անօրինող մեծ դաշնակից–ները վերջապէ՛ս արդար դատաւճիռ մը կ'արձակէին : Կը նուիրագործէին, իրա–պէս վերջ նաեւ իրաւապէս , Հայաս–տանի անկախութիւնը :

Կը նշանչային հայ ազգի անժխտելի ի–րաւունքները իր նախահայրերու պատ–մական հողերուն վրայ : Նախագահ Ու–իլսընի իրաւաբարութեան կը յանձնէին Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահման–ներու վերջնական որոշումը :

Պիտի կազմուէր մեծ Հայաստան մը՝ Վանի, Պլիւճիսի, Էրզրումի եւ Տրապի–զոնի նահանգներու որոշ մասերու միա–ցումով անկախ Հանրապետութեան : Այդ որոշ մասերը կը ներկայացնէին 87·000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն :

Երկար պիտի չտեւէին, աւա՛ղ, խան–գավառութեան օրերը :

Խախին անիւը անդամ մը եւս պիտի դառնար Հայութեան :

Քաղաքական դէպքերը մեր հարեւան երկիրներուն մէջ՝ վերի վայր պիտի չբե–րէին ամէն ինչ :

Մէկ կողմէն բոլշեւիկեան յեղափոխու–թեան նուաճումները կովկասի մէջ, միւս կողմէն Մ. Քեմալի միլլի չարժման ծա–գումը Հայաստանի հարաւ – արեւմըտ–եան սահմաններուն վրայ , չուռով պի–տի յանդէին երկկուսան երկու ոխերիմ թշնամիներու սիրազեղ եղբայրակցու–թեան :

Մոսկովը կրկին գլուխ կը վերցնէ , Ռուս յաւերեցական թշնամին է»:

Ռուսիոյ երբէք մէկմէկ ճակատներուն վրայ էր, երբ 1914ի աշնան Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Ռու–սիոյ դէմ :

Ու մ'վ հեղնանք : 1918ին մահուան դատը հասած Թուրքը ողջնչողը պիտի դառը « յաւերենական թշնամի»ն, որ ան անգամ ցաւերու սարսափ ազդող Մոսկովը չէր այլեւս , այլ կարմիր պատ–մական հագած Ռուսիան : Բոլշեւիկ Լե–նին եղբայրակո՛ն ձեռք կը կարկառէր Թուրքիոյ ձեռնարկներու ցեղին :

Սեւրի դաշնագրին ղէմառոր թշնամի–ներ էին, առաջին վայրկեանէն սկսեալ, Թուրքն ու Ռուսը :

Ցեւապային իրենց ատորագրութիւնը ստացան նաեւ դաշնագիրը մեծ դաշնա–կիցները, որոնք իրենց հաշուոյն չտեսին ապահովել Թուրքիոյ մէջ :

Ռուսիոյ ատորագրութեան պատերազմի տարիներն զինուած օրերուն դաշնակից պե–տութիւնները կը նպաստ «փոքրիկ դաշ–նակիցը», որ Հայերն էին :

Երբ քէմալական Թուրքն ու բոլշեւիկ Ռուսը ձեռք ձեռքի տուած կը խորտակէին Հայաստանի անկախութիւնը եւ իրարու մէջ կը բաժնէին մեր հայրենիքը , ժո–ղովուրդ Դաշնակցութիւնը — որուն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՄԱՑԱՄԻՒ ՄԷՋ

ՆԻՒՍԸՆ ՆՇԱՆԱԿԵՑ ՓՈԽ – ՆԱԽԱԳԱ – ՀՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Մայիսի մէջ արդէն իսկ մեռելները կան եւ մթնոլորտը ալ աւելի ծանրացած է այն վայրկեանէն երբ հանրապետական համագումարը վաւերացուցած է Նիքսո–նի ընտրած փոխ – նախագահը՝ Մարի – լանդի կառավարիչ Սփիրօ Անիու : Այս թեկնածուին դէմառոր թերութիւնն է ան–ծանօթ մը ըլլալը : Երբ աւելցնենք թէ « Հարաւային » է (Միւռիսթի), պահպա–նողական եւ նոյնիսկ ցեղային խորակա–նութեան կողմնակից , այն ատեն աւելի հասկնալի կը դառնայ Սեւերու կատա–դութիւնը եւ այդ պատճառով ծագած ծանր բախումները : Կռիւները բաւական ատաղիկ եղած են մանաւանդ Հինդշաբթի գիշեր : Արդէն երեք մեռեալ կայ Սեւերու կողմը եւ բախումները չեն դադրած : Ոս–տիկանութիւնը կը յարձակի արտասուա–բեր ռումբերով , եւ բոլոր այլ միջոցնե–րով որոնք կը գործադրուին նման պա–րագաներու : Այս ցոյց կուտայ նաեւ թէ Նիքսընի ընտրապայքարի ամէնէն հրա–տապ հարցը պիտի ըլլայ ոչ թէ Վիէթնա–մը այլ՝ Սեւերու խնդիրը : Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Նիքսընն բաւա–կան չափաւորական է թէեւ չէ պարզած թէ ի՞նչ ձեւով կը խորհի կարգադրել Վիէթնամի հարցը : Կը չեշտէ թէ «որեւէ դնով խաղաղութիւն չուզեր» այլ դրա–կան ծրագիր մը ունի, առանց սակայն մանրամասնութիւններ տալու այդ ա–ռընչութեամբ :

ԹԻԹՕ ՓՐԱԿԱՑԻ ՄԷՋ

Հինդշաբթի օր իսկ, Թիթոյի հասնելէն 24 ժամ առաջ , Փրակայի մէջ, հազար

դիմած էր Հայաստանի Հանրապետու–թեան Պատուիրակութիւնը — ո՛չ մէկ դրական օժանդակութիւն ցոյց տուաւ իր նոր անդամին եւ իր բախտին լքեց Հայու–թիւնը : Սեւրի դաշնագիրը ատորագրելով , Հայաստան փաստօրէն անդամ կը դառ–նար Ժընեւի արիւսպագոսին :

Հայաստանէն եաք Կիւլկիւոյ «Հայկա–կան օջախ»ն ալ քանդուեցաւ : Անապատ–ներէն վերադրող աւելի քան հարիւր հա–զար Հայեր 1921ի վերջերը լքեցին իրենց նոր բոյները եւ կրկին դարձան դպթա–կան :

Այս դառն ճշմարտութիւնները վերյիշե–լով «պատմական Թուականի» 48րդ տա–րեդարձին առթիւ, կուզանք անդամ մը եւս յայտարարելու ի լուր աշխարհի թէ երբե՛ք պիտի չհրաժարինք մեր արդար ի–րաւունքներէն, որոնք հանդիսաւորապէս ճանչցուած են մեծ դաշնակիցներուն կողմէ 48 տարի առաջ :

Պիտի չդադրինք պահանջել վճարու–մը միջազգային մուրհակին, որ անժա–մանցելի է :

Այսօր համայն Հայութիւնը, հայրենի–քէն մինչեւ սփիւռք, կառչած է Սեւրի դաշնագրին եւ զայն դարձուցած հիմնա–քարը իր քաղաքական ու հոգային պա–հանջներուն : Անսասան հաւատքով ու ան–խախտ յոյսով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄՄԲ.— Այցելութիւններով , հեռախօ–սով , հեռագրով ու ճամակներով իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն բազմա–թիւ կազմակերպութիւններ եւ անհատ–ներ : Կուտանք մաս մաս :

×

Խորապէս ազդուած մեծ դրագէտ եւ բանասէրը Նարդունիի մահէն :

ԻՐԱՔԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

×

ՍԻՆ – ՇԱՄՈՆ.— «Անտոք» եւ «Վարու–ժան» կոմիտէութիւնը կ'ողբայ հայ մտքի եւ գրչի հանճարափայլ գաւկին Շաւարշ Նարդունիի մահը :

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն կ'ողբայ մեծ ընկերոջ Շաւարշ Նարդունիի մահը :

×

Խորապէս ազդուած եմ Նարդունիի մահէն, որպէսզի կարենամ զգացումներս արտայայտել, այն պարապին առջեւ զոր կը կրեն հայ լեզուն, մշակոյթը եւ ձեր թերթը : Ուր զգացումներով, անկէ որ ե–զաւ ձեր առաջին մարզական աշխատակի–ցը եւ այդ հանգամանքով ճանչցաւ Նար–դունին, առաջին օրերէն :

ՀԱՅԿ ԹՕՓՈՒՋԵԱՆ

ՎԱՒԱՆՈՒ.— *Ֆ. Կ. Թաչէի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր վիշտը կը յայտնէ վաստակաւոր գրագէտ Շաւարշ Նարդու–նիի կսկծալի մահուան առթիւ*

×

ԼԻՈՆ.— Կը խոկամ լուռ ու կ'ողբամ նահատներու մէջ մեր անհման Շաւարշ Նարդունիին վրայ : Սերունդներ պիտի գան , ու պիտի անցնին այս տիեզերքէն, սակայն չատ քիչեր միայն պիտի ունենան անոր տաղանդը ու բացառիկ յատկու–թիւնները :

Մի ըսէք թէ մեռած է, ան յաւիտեան պիտի ապրի բոլոր ներկայ եւ ապագայ սերունդներու սրտերուն եւ հոգիներուն մէջ :

ԱՂԵՔ. Կ. ԿԻՒԼՊԻՆԿԵԱՆ

×

Շ. Նարդունիի վազահաս եւ վշտաւէթ մահով, որուն առթիւ անկեղծ ցաւակցու–թիւններս կը ներկայացնեմ, «Ցառաջ» կը կորսնցնէ իր վաստակաւոր աշխատակի–ցը : Իսկ հայ բժշկական գրականութիւնը իր անզուգական վարպետը, որուն բժըշ–կական այլազան նիւթերու չուրջ հմուտ եւ աքանչելի գրութիւնները գրական թան–կապին գոհարներ են եւ պիտի մնան : Մասնաւորաբար անոնք որոնք մաս կը կազմեն իր ձեռնարկած հոյակապ բժըշ–կական համայնագիտարանին, գոր , ա–ւաղ, մահը արգիլեց վերջացնել :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

Բ. ՅԱՆԿ

Նախորդ գումար	4·400
	Ֆրանք
Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Կիրակոսեան (Փիւժէ)	500
ՄԱՐՍԷԼ	
Տիկին Զապէլ Արզումանեան	30
Տէր եւ Տիկին Թիւքէլեան	30
Պօմոնի Կրօն. Ընկերակցութիւն	70
Յովսէփ Օհաննեան	20
Փիլիպպոս Մելբոռնեան	10
Տիկին Զ. Նշանեան	20
Տիկին Ա. Էթմէճեան	20
Տիկին Սուֆիասեան (Պ. Օտտօ)	20
Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան	20
Խաչիկ Արզումանեան	20
Մկր Խաչատուրեան	15
Վահրամ Միսաիճ	10
Արմ. Շահպազեան	10
Տիկին Ռիշար (Ծն. Հայտայեան)	10
Օր. Անժէլ Ակինեան	10
Խորէն Համբարձումեան	10
Տիգրան Հուրեան	10
Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պապիկեան	50
ՓԱՐԻԶ	
Հայ արուեստագիտուհի մը	50
Ա. Կապենց	20
Մ. Տէր – Գրիգորեան	20
Գումար	5375

երիտասարդները կը պատրաստուէին խան–դավառ ընդունելութիւն մը ընելու մա–ռէշալ Թիթոյի : Չեխ իշխանութիւնները կը վախնային սակայն որ ընդունելու–թեան խանդավառութիւնը չատ մեծ ըլլայ եւ ատիկա մեկնաբանուի նաեւ իբրեւ հակախորհրդային ցոյց մը : Զայնաս – փիւռի խօսնակը սակայն ճշդած է թէ Թիթօ պիտի չընդունուի «ոեւէ մէկուն նման, նոյնիսկ եթէ ատիկա հաճելի չէ ոմանց համար, ներսը կամ դուրսը » :

Ամէն պարագայի մէջ, չեխ ազատական կարգ մը չրջանակներու մէջ միշտ կը ատիկ այն կարծիքը, աւելի ճիշդ՝ այն մը–տահոգութիւնը կայ, որ չեխ – խորհըր–դային գաղտնի համաձայնութիւններ ըս–տորագրուած են , եւ այս հակառակ Տիւպչէքի հերքումներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ միջեւ կա–ցութիւնը միշտ ձգտուած է : Թէլ Ավիվ վերջնագիրը տուած էր Ալժէ պահուած Պօյիճկին համար, բայց ծանօթ չէ Արաբ–ներու պատասխանը : Միւս կողմէ կ'ըս–ուի թէ Նասր չատ աւելի ծանր հիւանդ է քան կը կարծուի : Վերջին պահուն , Արտաքին նախարար Էբան, Ուրբաթ առ–տու Լոնտոն մեկնած պահուն, յայտարա–րած է թէ Պումեդիէնի պատասխանը , Պօյիճկին մասին, դրական կը նկատէ , բայց նամակի մը բովանդակութենէն ա–ւելի, դէպքերն են որ պիտի փաստեն Ա–րաբներու բարեկամեցողութիւնը : Բանկ նաեւ թէ Իրաք Ալժէի դիմած է որ դը–րաւի տակ պահէ Իսրայէլեան օդանաւը մինչեւ որ Իսրայէլ վերադարձնէ Միկ 19 իրաքեան օդանաւ մը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԽՕՍՔԸ

ՄՄԲ.— Շաւարշ Նարդունիի դագաղին առջեւ, ՍԷՆ – ՓԻԷՐի գերեզմանատան մէջ, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հեռատեւեալ դամբանականը խօսեցաւ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան :

Ահա հասած է հրաժեշտի, վերջին հրաժեշտի, տխուր վայրկեանը ու մենք, այս չիրիմին առջեւ խոր վրդովումով եւ անհուն վիշտով հարց կուտանք անողորմ մահուան թէ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այսքան շուտ կը խլէ մեզմէ, մեր ամենաթանկագին արժէքներէն մին, ինչո՞ւ այսքան ծանր հարուած մը կուտայ կրկին հայ ղբահանութեան, հայ հրապարակագրութեան, հայ գիտութեան խոկ : Մէկ խօսքով հայկական մշակոյթին, փչրելով հանրագիտական ուղեղ մը, չքացնելով, բեղնաւոր ոգի մը, արդարասէր ազգա – նուէր եւ ազատատենչ : Այս վերջին տասնեակ մը տարիներու ընթացքին, մահուան տուած մեր տուրքը հայ մտա – ւորականներու եւ քաղաքական դէմքերու անհետացումով եղաւ անասհման : Ու – բեմն ի՞նչպէս չյուզուիլ այս նոր ու մեծ կորուստին առջեւ : Աղքատացում մը : Որակումը չափազանց չէ երբեք, աղքա – տացում մը հայ հանճարեղ մտքին :

Գրչի մեծ վարպետ,

Երգիչ հայ ժողովուրդին փայլուն անցեալին,

Գովաբան անոր առաքինութիւններուն, անոր ստեղծագործ կարողութիւններուն,

Ու մանաւանդ երկրպագու հայ բառին ու տառին,

Հայ մեծասքանչ լեզուին եւ միաժամանակ անոր անաղարտութեան, աննկուն պաշտպան ու պահապան : Արդար պայքարի յանդուգն դրիչ, ամբողջ իր էութեամբ կատարեալ մտաւորական, բառին ամէն նաբարձր առումով, օժտուած բազմապիսի ձիրքերով, ահա այն մեծանուն դրա – դէմը եւ կուսակցական ընկերը որուն ազդային յուղարկաւորութեան կը մասնակցինք թաղծալին : Տաճկին եաթաղանով նահատակուած հայ մտաւորականութեան մարտիրոսացումէն չատ չանցած, երի – տասարդ դրագէտներու փաղանդ մը կըրկին արծաթեց Հայոց մշակոյթի բոցը : Անոնց կարգին կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, կարեւորագոյն տեղ մը դրաւեց անոնց մէջ, ան որուն մահը կ'ողբանք, ա – ւա՛ղ : Իր պատանեկան օրերուն, տեսած, ականատես եղած ըլլալով մեր ժողո – վուրդի 1915 – 18ի դողդոջային, անոր կրած տառապանքներուն, իր երիտասարդ օրերէն իսկ յարեցաւ այն գործող կազմա – կերպութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որու մէջ ան յատակօրէն տեսաւ վճռական կամքը պայքարելու մեր ժողովուրդին յարատեւման, ազատագրման եւ յաւեր – ժացման համար : Եղաւ Դաշնակցական դէմք, մասնաւոր տեղի մը արժանացա – լով մեր կուսակցութեան մէջ :

Իր գրչով ու իր խօսքով, իր բովան – դակ գործով, ան Դաշնակցութեան գա – ղափարներու, Դաշնակցութեան տեսա – կէտերու տարածիչը եղաւ ու գրօշակիր – ներէն մին, հայ տարագիր բազ – մութիւններու մէջ : Ան խոր հաւատքով, խոր համոզումով ծառայեց Դաշնակցու – թեան զաղափարականին, որուն մէջ կը տեսնէր մեր ժողովուրդին պահպանումն ու փրկութիւնը : Մինչեւ իր վերջին շուն – չը հաւատարիմ մնաց Դաշնակցութեան սկզբունքներուն, տեսակէտներուն, պար – զաբանեց, մանրամասնեց, ժողովրդակա – նացուց, տարածեց զանոնք արտակարգ տաղանդով եւ ինքնայատուկ ոճով :

Հայ Դատի պաշտպան, մեր ժողովուր – դին իրաւունքներուն ճանաչման եւ իրա – կանացման համար, յամառօրէն, մոլեդ – նաբար պայքար մղեց խօսքով եւ գրի – չով, զորս գրած էր ի սպաս հայրենեաց : Ու ան իր վերջին քաղաքական պատգա – մը արձակեց ա՛յս քաղաքին, Մայիս 28ի յիսնամեակի առթիւ, եւ անոր արձակած պատգամը իր մահով մասնաւոր եւ յա – տուկ լմաստ մը ունի : Ան ծանրացաւ մեր ժողովուրդին համար ամբողջական Հայաստանի մը անհրաժեշտութեան վը – րայ : Հ. Յ. Դաշնակցութեան , Կ. Կ. իր բոլո՛ր մարմիններով , բոլո՛ր կազմակեր – պութիւններով, բոլո՛ր ընկերներով, աչ – խարհի մէջ գտնուող բոլո՛ր մեր Դաշ – նակցական ընկերները, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր անդամներով, այս վայրկեանիս, երախտապիտութեամբ եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհին իր թարմ չիրիմին եւ անմոռաց յիշատակին առջեւ :

Բազմավաստակ գրագէտ եւ զաղափա – րակից մեծ ընկեր. եթէ մահը չատերուն համար վերջաւորութիւն մըն է, զայն այդ – պիսի կարելի չէ նկատել քեզ նմաններ – ուն : Դուն կա՛ս, ու կը մնա՛ս մեր մէջ, կա՛ս ու կը մնաս հայ ժողովուրդին մէջ զոր այնքան սիրեցիր, քու ստեղծագոր – ծութիւններովդ, քու պրպտումներովդ, քու չունչովդ, քու գրչի ճառագայթու – մով, ներշնչարարան՝ ներկայ եւ գալիք սերունդներուն համար : Իշխան հայ մշա – կոյթի, ինչպէս դուն քեզ վերջերս ար – դարօրէն անուանեցիր, պիտի չարունա – կես լշխել մեր մշակոյթին վրայ անգե – նականէն, յաւիտեան : Իսկ մեր այսօր – ուան միակ մխիթարութիւնն է որ հիմա հեռանալով այս աստղանքի աշխարհէն, ահա կ'երթաս միանալու բոլոր այն հայ մեծ դէմքերու ոգիներուն, որոնց հետ, այս ափերէն արդէն հաղորդութեան մէջ էիր : Եւ տե՛ս, տես, կը յառաջանայ խումբը այդ հայ մեծ դէմքերուն, տե՛ս, Սահակ ու Մեսրոպ, , Նարեկացի, Խորե – նացի, Շնորհալի, Եղնիկ եւ անոնց նման մեծ խումբը մը , տես, աւելի մօտ մեզի Րաֆֆի, Ալիշան, Արովեան, Ահարոնեան, տե՛ս Սիամանթօ եւ Վարուժան, Օշական, Շանթ եւ Աղբալեան եւ բոլոր, բոլոր ա – նոնք որոնք զարդարած են Հայոց մշա – կոյթի էջերը ու Դաշնակցութեան պատ – մութեան էջերը, տե՛ս բոլորը ընդառաջ

ՄԱՌԷՇԱԼ ՌՈԿՈՍՈՎՍԿԻԻ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Կոմունքա, չհ գլեկավարը, ըսած է օր մը Ռոկոսովսկիի մասին, «Անարդարու – թիւն է. բախտ չունեցաւ »: Եւ սա – կայն, մառէչալ Ռոկոսովսկի, որ կը մեռ – նի 72 տարեկանին, խլիրդէ , իր կեանքի ընթացքին ճանչցաւ զերազոյն պատիւ – ները՝ վերապահուած զինուորական մե – ծագոյն գլեկավարներուն : «Մեր գլուխ – գլխիկն է», կը նչէր Սթալին : Ոչ ոք այն – քան ժողովրդական էր կարմիր բանակին եւ Խորհ. քաղաքացիներուն մէջ, որքան Ռոկոսովսկի, յաղթականը Մոսկուայի եւ Սթալինկրատի ճակատամարտներուն :

Բայց եւ այնպէս իրականութիւն հայ կոմունքայի ակնարկին մէջ : Երկու ան – դամ հերոս Խորհ. Միութեան, Ռոկոսո – վսկի երբեք չդիտցաւ թէ ո՛րն էր իր հարազատ հայրենիքը : Որոշ չափով կը նմանէր Թիւրօտուի Սիկֆրիթին՝ սիրոյ տուած հաւատարապէս Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ : Կրկնակի ճակատագրով մարդ մը :

Ծնած Ժիթոմիր, Քիչէն հարիւր քի – լոմեթր դէպի արեւմուտք, Ռոկոսովսկի մեծցաւ Լեհաստանի այդ չրջանին մէջ , զոր Ռուսաստան իր երկրին միացուցած էր վերջին դարուն : Երիտասարդ կոս – տանդինը իրապէս լեհ էր, սակայն խոր – հրդային կենսագիրներ չինած են չա – փի վրայ իր կենսագրականը՝ պրոլետար հայրով մը (ուղեվար կամ մեքենագ – գործ) : Իրականութեան մէջ բաբեկեցիկ նօտար մըն էր :

1915ին զօրակոչի ենթարկուած ցարի բանակին մէջ, Ռոկոսովսկի կը կռուի իբ – րեւ պարզ զինուոր : Երկու տարի ետք , երբ յեղափոխութիւնը կը պայթէր Ռու – սիոյ մէջ, արդէն հեծելազօրքի սեղապահ էր : Մինչ իր բոլոր լեհ ընկերները կը միանային Կոլչաքի եւ Տէնիքինի սպիտակ բանակներուն, Ռոկոսովսկի պահ մը կը տատամսի, յետոյ կ'անցնի բոլշեւիկնե – րու կողմը : Թրոցկի, որ կարող սպաներ կը փնտռէր, կը գտնէ դինքը եւ քաղաքա – ցիական պատերազմէն ետք կը դրկէ զին – ուորական կառոյց :

Ռոկոսովսկի կը յատկանչուէր արիու – թեամբ, զոր սակայն չցուցաբերեց միայն

կուզան ընդունելու համար քեզ մեր հայ – կական պանթէոնին ներս :

Ու տես, տե՛ս կը յառաջանայ քու այս աշխարհի ամէնէն մեծ ընկերդ՝ Շ. Մ., ողջագուրուելու համար քեզի հետ եղբայ – րաբար : Թող քու մարմինդ հանդչի քու դրչի եւ զաղափարի եւ հայ ժողովուրդի նոյնպէս մեծանուն մտաւորականին՝ վա – րանդեանի կողքին : Թող խաղաղի եւ պայծառանայ ոգիդ՝ հպարտանք եւ պա – տիւ Հայոց, անմոռանալի ,անմահ Շա – ւարշ Նարդունի, ամենայն Հայոց դրա – դէտ :

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

պատերազմի դաշտին վրայ : Երբ սպա – նակոյտ իր նախկին ուսուցիչը , վեր. Վերքովսկի ձերբակալուեցաւ 1928ին , զաղտնի ոստիկանութեան կողմէ, պե – տութեան դաւելու ամբաստանութեամբ , երիտասարդ Կոստանդինին, փոխանակ ու – բիշներու պէս իր մորքը ազատելու, ձայն բարձրացուց ի պաշտպանութիւն ամբաս – տանեալին : Կէփէուն անմիջապէս ան – ցանկին վրայ անցուց զայն եւ կրցաւ վերջին ժամուն հաղիւ ազատիլ, առանց անդամ մը չնորհիլ իր պետին՝ վորոշ – լովի :

Երբ Կէփէուն հարցը կը վերաբծարծէր, ամբաստանելով Կոստանդինը իբրեւ « լեհ լրտես», Վորոշիլով չաւաղոյն սեղից հե – ռացնել Ռոկոսովսկիին, որ, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, կռուեցաւ եւ վայելեց մարշէչալ Պրուչիլի հրամաններուն տակ , Մանչուրիի ճակատամարտին մէջ : Սա – կայն իր կարգին Պրուչիլը եւս սպանուե – ցաւ Կէփէուի կողմէ : Մաքրագործումը տարածուեցաւ Աւելոյ բոլոր կարմիր բա – նակին մէջ : Ջերբակալուելով, Ռոկոսով – սկի բերուեցաւ զաղտնի ոստիկանութեան ախտահոչակ պետին, Ժէգովի առջեւ :

Ժէգով կ'երազէր ընդարձակ «պատ – դրութեան » մը պիտակին տակ համա – խմբել Պոլիտ – բիւրոյի բոլոր անդամ – ները՝ Մոլոթով, Վորոշիլով, Միկոյեան, Կալինին, զանոնք մաքրագործելու եւ ըլ – թիալինի հետ միասին բաժնուելու համար իշխանութիւնը : Իր նպատակն էր ամ – բաստանել Ռոկոսովսկին իբրեւ պինտա – բական պետը «դաւադրութեան», եւ այս նպատակով , սուտ խոստովանութիւններ կորզել իրմէ : Շաբաթներ չարունակ ան – նկարագրելի չարչարանքներու ենթար – կուեցաւ Ռոկոսովսկի Լուպեանֆայի մա – ռաններուն մէջ : Տասնէն աւելի ակռաներ թողուց հոն : Երբեք տեղի չտուաւ սակայն եւ մերժեց իր մեծեուն հանդէպ որեւէ յերիւրածոյ ամբաստանութիւն : Ժէգով, բարկութենէն կատղած, կ'ուզէր գնդա – կահարել տալ զայն, երբ Վորոշիլով խնդրին տեղեկանալով Պոլիտ – բիւրոն զղուշացուց :

Հրաչքով ազատած իր դահիճներուն ձեռքէն, Ռոկոսովսկի կը վերահաստատ – ուէր իր պաշտօնին մէջ, մինչ Ժէգով , խոստովանելով իր ոճիրները, կը գնդա – կահարուէր : Երկրորդ անգամով հաղթ կը փրկուէր լեհ զինուորականը : Ընդ – հակառակն , այդքան չարչարանքներուն կարենալ առկախն ու չոկարանալը պիտի նպաստէին իր բարձրացումին :

— Ռոկոսովսկի , կ'ըսէ Վորոշիլով , մարդ մըն է որուն վրայ կարելի է հա – ւատալ : Կրնայ չորս կողմի վերածուիլ , քան թէ իր պետերը՝ մատնել :

Եւ ահա ղօրավար է , կարեւոր անձ – նաւորութիւն, յաջուկ առաքելութեամբ արտասահման դրկուած : Ճամբորդու – թեան մը ընթացքին, Լեհաստանի մէջ, կը հանդիպի իր խորթ եղբայրներուն, Ա – դամի եւ Ժէգովի : Երկուքն ալ սպայ Փիլսուտսկիի բանակին մէջ : Այդ չրջա – նին վարչապետ խիստ հակահամայնավար է եւ լեհական երկրորդ դրասենեակը կո – րոշէ ձերբակալել Ադամն ու Ժէգովին : Ա – ռաջինը անձնասպան կ'ըլլայ եւ երկրոր – դը, մինչ խոյս կուտայ դէպի Մոր. Մե – ուութիւն, կը սպանուի լեհ եւ խորհրդա – յին սահմանին վրայ : Զափազանց յուզ – ուած, Ռոկոսովսկի կը մտածէ հասարա – կաց այս ողբերգութեան վրայ : Անոնք կաց այս ողբերգութեան վրայ : Անոնք կաց այս ողբերգութեան վրայ : Անոնք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ի. ՄԱՍՈՒ

ՀՈՑԻՔ

—*—

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Մի քանի փոքրիկ նկարագրություններ Հայաստանի մասին, որ ես տեսել եմ 1936 թվականի ամռան ժամանակ։ Իմ ուղեգրությունը ոչ մի նշանակություն չունի։ Ես ոչ մի նոր բան չեմ ասում։ Ես միայն ուզում եմ պատմել այն տպավորությունները, որ ես ստացել եմ Հայաստանում։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես հանդիպել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես ճանաչել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես սիրել եմ։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես հարգել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես ատել եմ։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես վախեցել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես խղճացել եմ։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես նախանձել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես ծաղրել եմ։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես սիրել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես ատել եմ։

Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես հարգել եմ։ Ես ուզում եմ պատմել այն մարդկանց մասին, որոնց ես արհամարհ

ՀԱՅԿ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ· ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ
ԵՒ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Օգոստ· 11) առաւօտեան ժամը 10ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն՝ Հայկ· Գրականութիւնը ·— կը մասնակցին Հայր Ս· Ազըլեան, Պատուելի Սիս – լեան, Տիկին Ա· Տէր – Մինասեան, Գե– ղամ Գեւոնեան, Ժերար Տէտէեան եւ Ա – լէն Քիւնէ: Նոյն նիւթին չուրջ, սիռում մըն ալ կ'ըլլայ Օգոստոս 25ին, նոյն ժա– մուն: Կը մասնակցին Հայր Ազըլեան, Պատ· Սիսլեան, Յար· Քիւրքճեան, Ժե – րար Տէտէեան եւ Ալէն Քիւնէ :

ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Օգոստոս 15ին, առաւօտեան 8ին Ֆը – րանս – Քիւլթիւռ կայանէն Աստուածած– նայ ծնունդին մասին կը խօսի՝ Ար· Պար – թեւեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսիլիոնակ համեստ աշխատաւոր մը՝ Պ· Տիգրան Սէօքիւնեան (Մարաչցի), որ այժմ զործէ քաչուած կ'ապրի Պօմոնի արուարձանը, միակ եկամուտ ունենա – լով իր ծերութեան թոշակը, զոհաբերու – թեան անզնահատելի օրինակը տուաւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւ – ղին յանձնելով 15·000 ֆրանք (մէկուկէս միլիոն հին ֆրանք) բաժնուելու համար հեռեւեալ ազգային հաստատութիւննե – րու : Հ· Բ· Ը· Միութիւն՝ 6000, Հա – լէպի Հայ Ազգ· Ծերանոցին՝ երկու հա – զար, Փարիզի Մուրատեան վարժարանին՝ երկու հազար, Փարիզի Հայ Ազգաժո– ղով Միութեան հազար, Փարիզի Տիկ – նանց վարժարանին հազար, Փարիզի (կո– նկս) Անարատ Զղութեան քոյրերու վար– ժարանին՝ հազար, Վենեսիկի Միխիթար – եան վանքին հազար, Մարսիլիոյ կա – պոյտ Խաչին 500, Մարսիլիոյ կարմիր Խաչին՝ հինգ հարիւր :

Հրապարակով մեր շնորհակալութիւն – ները ու շնորհաւորութիւնները կը յայտ– նենք բարեբար Տիգրան Սէօքիւնեանի: Զենք մոռնար նաեւ Պ· Յակոբ Փափազ – եանը որ իր բարոյական մասնակցութիւնը բերաւ այս վսեմ գործին յաղողութեան համար :

Վերոյիշեալ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի դիմել Հ·Բ· Ը· Միութեան նախագահ Պ· Ա· Զրբաչեանի, 158, Պուլվ· տը Փարի, Մարսէյլ (3) , առա – նալու համար իրենց յատկացուած դու – մարը :

Հ· Բ· Ը· Մ· ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆՃ·

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ· Խաչիկ Արզումանեան 100 ֆր· կը նուիրէ Րաֆֆի տան ֆոնտին (Պարսկաստան) «Յառաջ»ի միջոցով :

×

Յանդուցեալ Ա· Յակոբեանի մահուան առթիւ «Հայ – Բոյժ»ին կը նուիրեն Պ.Պ. Փափազեան 50, Կարապետեան 40, Ղա – բիպեան 20, Դանիէլեան 50 ֆրանք :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջանա– յին Քրխստափոր Կոմիտէի, մասնակցու– թեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի, Պուալոնի ճամբուն սկիզբը, Փայասիէի պուրակը:

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, անա – կընկալներ: Ճոխ պիւֆէ :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ»

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Մօտ առենէն հրապարակ կ'ելլէ « Ամէ– նուն Տարեգրքի» 1967 - 1968 միացեալ հատորը, որ ուշացաւ խմբագրին երկա – րատեւ հիւանդութեան պատճառով : Ջերմօրէն կը խնդրենք մեր բաժանորդնե– րէն, որպէսզի մինչեւ Օգոստոսի վերջը տեղեակ պահեն մեզ, եթէ հասցէներու փոփոխութիւնները կամ բաժանորդագրու– թիւնը դադրեցնել ուզողներ կան, որպէս– զի ըստ այնմ կատարուին առաքումները: ՊԷՅրութ·

Խմբագրութիւն՝ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՐՔԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բա– ժանորդագրութեան պայմաններն են·—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեգին կը զանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԱՅ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց դրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա– յոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի Թատերդու– թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ Թատ – րոնը :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շա– բաթ երեկոյեան ժամը 9ին մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մաս– նամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Ռոնսէր Քոլոնի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու– թեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ԶՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Զղութեան Քոյրերու ղբօս – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկա– պարտէզ — նախակրթարան մինչեւ Սէ· Ըը Փէ· եւ Ցրդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա– մաճայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան:

Կ'ընդունուին զիշերօթիկ եւ ցերեկո – թիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն – ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք: Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ·
երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	միևչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈՌԵՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ·	միևչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱՑԻՔ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ազգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
11 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11284 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.284

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՌԻՉԱՐԴ ՆԻՔՍԸՆ
ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ԱՆԻՒՒ

Կը Մռնչէ աշխատակիցը ինչպէս բոլոր լրագրողները ընդհանրապէս յարութիւն առած մկկու մը պէս կը Ներկայացնեն Ռիչըրտ Նիքսընը, Միացեալ Նահանգնե – րու յառաջիկայ ընտրութեանց (Նոյեմ – բեր) հանրապետական թեկնածուն : Ար– դարեւ յաւերենական պարառեալ , չատեր նաեւ չէին վարանած զինքը թաղելու իբ – րեւ քաղաքական դէմք : Այսօր , օրուան մարդ կը դառնայ կրկին, թէեւ ըսել չէ անշուշտ որ Սպիտակ Տունն հասնելը ա – պահովուած է :

Քուէյքըրի (կրօնական աղանդ մըն է, գլխաւորաբար տարածուած Անգլիա եւ Ա– մերիկա) մը զաւակ, որ նպարավաճառի խանութ մը ունէր Քալիֆորնիոյ մէջ , նիքսըն քաղաքական աննախընթաց աս – պարէզ մը ունեցած է :

55 տարեկան է եւ փոխ – նախագահ ե– ղած, Այզընհաուըրի օրով, 960ին : Քիչ առ սակայն կը պարտուէր նորելուկի մը նման, Քալիֆորնիոյ կառավարիչի ընտ – րութեան մէջ , դեմոկրատ Պրաուընի կողմէ : Կը թուէր թէ համակերպած է երբ կը յայտարարէր թէ կը քաշուի քա– ղաքական կեանքէ նուիրուելու համար միայն փաստաբանի իր արհեստին «այլ – եւս նիքսընով զբաղելու պէտք պիտի չու– նենաք, պարոններ , ասիկա մամուլի վեր– ջին ասուլիսն է» կ'ըսէր լրագրողներուն :

Ասկէն տէրը մնաց երկու տարի եւ վճանակեցաւ 1964ի նախագահական ընթրապաշքարին , բայց քիչ ետք, Հան – րապետականներու պարտութենէն ետք , երկին բեմ եկաւ եւ 1966ի մասնակի ընտ – րութեանց երեւցաւ կուսակցութեան իր – րեւ անժխտելի ղեկավարը : Նոյն տար – ւան ընթացքին, զօրավիղ կեցաւ հան – րապետական բոլոր թեկնածուներուն , պանգան ընտրութիւններու ընթացքին : Ձիրքերը յաջողութեամբ պսակուեցան , 1966ին, երբ Մեծ Հին կուսակցութիւնը 47 աթոռ չահեցաւ Ներկայացուցչական Ժողովին մէջ, երեք՝ Ծերակոյտին եւ հատարարիչի ութ պաշտօն :

1966էն 1968 , սկսաւ բացակայիլ Նիւ Եորքի իր ղրասենեակէն, հոս ու հոն կատարելով վէճեր կը կարդաղրէր կամ հանդիպումներ կ'ունենար պատահողական պատասխաններ կուտար վիճելի հարցերու :

Հիմա որ ընտրուած է, հաւանական է որ, իրրեւ կուսակցական մարդու տի – պար, իր ընտրապայքարը կեդրոնացնէ գլխաւորաբար կուսակցութեան եւ նաեւ ազգային միաւնականութեան վրայ :

Յայտնած էր թէ Մոսկուա պիտի եր – թայ, կը կարծուէր թէ աւելի խոհեմ կ'ըլ– լայ քան 1959ին երբ լուրջ բախումներ ունեցաւ Խրուշչեւի հետ , ամէն տեսակ հարցերու շուրջ, նոյնիսկ ամերիկեան խոհանոցներու առաւելութեանց :

Վերջին պահուն, հաստատուեցաւ թէ Մոսկուա պիտի չերթայ :

Իրրեւ փոխ – նախագահ ժողովուրդին կը ներկայացնէ Մարիլանտի կառավարի– չէ Սիլուս Թէյսոր Անիու :

50 տարեկան է, չորս զաւկի հայր եւ դպրոական անձնասէր մնացած է : Ցոյն ծագումէ զաւակ, բանջարեղէնի չբե– նուն վաճառորդ, նախ աշխատած է ու – սումնարանի վաճառատուններու մէջ , ապա ինքնուրոյն առաջ : Մինչեւ 1946 դիմադրած էր, յանկարծ հանրապետա – կան կը դառնայ : Իր նահանգին մէջ ուր շրջային ծանր բախումներ եղած են, պո– լիսին եղաւ չափաւոր սեւ պարապլուխ – Նգրու : Աչքէն պարապլի մէջ Սիւսիսթ է եւ այդ եթէ ձայներ կրնայ կորսնցնել նաեւ Նիքսընի , կրնայ նաեւ ձայներ չա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՕ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ անոր որ Թիթօ իբրեւ Պե – տութեան ղեկավար չէ որ կ'ընդունուէր Փրակա , այլ՝ կուսակցապետ , խանդավա– ռութիւնը մեծ էր Փրակայի փողոցնե – րուն մէջ ,ուր հարիւր հազարաւոր Ձեխեր Թի – Թօ , Թի – Թօ կը պոռային ամբողջ ճամբու երկայնքին , օդակայանէն մինչեւ պալատը : Ապա ժողովուրդը փորձած է նոյնիսկ խորտակել ցանկապատները :

Պաշտօնական ճաշէն ետք , Թիթօ եւ չեխ ղեկավարները խօսած են վերջին դէպք – րուն մասին , մանաւանդ Բրատիսլաւայի : Թիթօ կողմնակից է «Երեքներու» դինակ– ցութեան մը (Եուկոսլաւիա , Չեխոսլովա– քիա , Ռումանիա) , բայց Տիւպչէք չատ «տաք» չէ այդ ուղղութեամբ , այն մտա– հոգութեամբ թէ նման բան մը կրնայ ալ աւելի խորացնել Փրակայի եւ Մոսկուայի մէջ եղած փոսը :

ՆԱՍՐԻ ՀԱԽԱՆԱԿԱՆ ՅԱՋՈՐԴԸ ԱԼԻ ՍԱՊՐԻ

Օրէ օր կը հաստատուի որ Նասր ծանր հիւանդութիւն մը ունի եւ արդէն իսկ կը խօսուի իր յաջորդին մասին : Եգիպտա – կան Ալ Ահրամ կիսապաշտօնական թերթը կ'ըսէր թէեւ թէ Նասրի առողջութիւնը կը բարելաւուի , բայց կ'աւելցնէր թէ Ռայսը տակաւին չարաթ մը խնամքի են– թակայ պիտի մնայ վրացական ջերմուկ մը : Նասրի հիւանդութիւնը չաքարախտն է որու հետեւանքով արթերիք ունէր եւ ծանրանալուն պարագային կանկրէնի վախ կայ :

Իր հաւանական յաջորդը կը նկատուի Ալի Սապրի , «Մոսկուայի աչքը» : Արդա– րեւ Սապրի կը նկատուի Խորհ· Միու – թեան մարդը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՄ պատրիարքը լիովին ըն– դունելով փիլիպի մասին Պօղոս Զ· ի հը– րապարակած կոնդակը · ըսած է· «Լիո – վին համաձայն եմ Պապին հետ : Պօղոս Զ· ուրիչ կերպով չէր կրնար արտայայ – տուիլ : Իր ձեռքին մէջ ունի Ս· Գիրքը եւ կ'ուզէ պահպանել բարոյական օրէնքը , ընտանիքին եւ ազգին չահն ու գոյատե – ւումը» : Տիզերական պատրիարքը աւել – ցուցած է · «Պապին հետ եմ , իր կոդքին՝ իր բոլոր գործերուն , խօսքերուն եւ ծը – րագիրներուն մէջ» :

ՊԻԱՖՐԱՅԻ կացութիւնը օրէ օր աւելի ողբերգական կը դառնայ : Ուռեսաեղէն եւ դեղօրայք կը սպասեն Ֆերնատօ Փօ կղզիին մէջ (Սպանական Կինէ) մինչ 200 քիլոմեթր անդին հազարաւորներ կը

հիլ տալ Հարաւի մէջ , ուր մեծ ընտրող – ները դէմ են չատ ազատական փոխ – նա– խագահի մը նշանակումին :

Մարիլանտի կառավարիչ ընտրուեցաւ 1966ին : Ծանօթ չըլլալով հանդերձ , ո – մանց կարծիքով կը լրացնէ այն երեք պայմանները զորս Նիքսընն կ'ակնկալէ փոխ – նախագահէ մը· — Ա) Ձեռնհաս է այդ պաշտօնին համար : Բ) Կրնայ ար – դիւնաւոր օժանդակութիւն մը բերել ըս – կըսող ընտրապայքարին մէջ : Գ) Ի վի– ճակի է պատասխանատուութիւններ ըս – տանձնելու , մանաւանդ , ներքին ճակատի վրայ :

Ո Ր Ը Ո Ր Թ Ե Ղ

ԻՆՉԴ Է ՊԱԿԱՍ

Առօրեայ թղթատարին մէջէն հետեւեալ երկտողը , խմբագրութեանս :

«Պարոն ,

Եթէ կարելի է ,կը փափաքիմ ըստանալ ձեր օրական թերթը : Տասնուր տարեկան երիտասարդ մըն եմ , որ իր լեզուն կ'ու– զէ աւելի լաւ գիտնալ» :

Անշուշտ թէ կարելի է :

Ամէն ինչ կարելի է այս երկրին մէջ , այս դարուն :

Կարելի է նոյնիսկ — կամ աւելին՝ մա– ւաւա՛նդ — հայ ըլլալ , ու հայերէն չը – գիտնալ :

Դուն կ'ուզես հայերէն գիտնալ , աւելի լա՛ւ գիտնալ կ'ուզես· ի՛նչ լաւ կ'ընես :

Կը յիշեցնես ինծի հին , մոռցուած երգ մը :

×

Բռնկեր էին Սասունի լեռները· Մարա – թուկէն մինչեւ անտառները Ս· կարապե– տի կը ճարճատէին : Ազատութեան Աստ–

մեռնին սուէն : Նիժերիական բանակնե – րըն են որ արդէն կը հանդիսանան անոնց անցքի : Առաջս Ապառայի ժողովը տեղ քայլ կ'ընէ : Պիաֆրայի պատուիրակու – թեան պետը՝ Նիոքու դիմած է Հայլէ Սելասիէի որպէսզի ժողովը ընդունի Պիաֆրայի դոյութիւնը իբրեւ անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Վիսքաունթ» օգնաւը մը , մինչ , հարկադրաբար , Ուրքաթ կէսօրէ ետք կը փորձէր էջք կատարել Մինինիս – Նիւրեմպերկ կառուղղիին վրայ , բարձ – թեան մը զարնուեցաւ եւ չախչախուե – ցաւ : Քառասունեւչորս ճամբորդներն ու անձնակազմի չորս անդամները մեռան : Հակառակ եղած քննութիւններուն , արկածին պատճառները կը մնան անծա – նօթ :

ԷԼ ՖԱԹԱՀ կազմակերպութեան ընդհ· հրամանատարը՝ Քալէմ սպաննուած է Օ– դոստոս 4ի ամբակոծութիւններուն , էլ Սալթի մէջ : Քալէմ , բուն անունով Մահմուտ Համատան , էլ Ֆաթահի չար – քերը չանցած յորդանանեան բանակի ըս– պայ էր :

ՈՒՈԹԻՆԿԲՆԷՆ կը հաղորդեն , նա – խագահ Այզընհաուըրի առողջական վի – ճակը կը բարելաւուի : «Նախագահ Այ – զընհաուըր իր ուժերը վերագտաւ եւ լաւ արամադրուած է» , կը նչէ բժիչկներու վերջին հաղորդագրութիւնը :

« ՊՐԱՒԴԱ » խիստ յօդուածով մը , յա– նուն խորհրդ· Համայնավար կուսակցու – թեան , կը զգուշացնէ իր անդամներն ու համախոհները , որ իրենց մաքէն հա – նեն «Չեխոսլովաքիոյ օրինակով» ազա – տական որեւէ գաղափար :

ՃՈՆՍԸՆ կը վերագրուի զգայացունց յայտարարութիւն մը ընել այս օրերս , գլխաւորաբար Վիէթնամի մասին : Կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգներու նա– խագահը պիտի յայտնէ թէ կը դադրեցնէ ռմբակոծութիւնները հիւսիսային Վիէթ – նամի վրայ եւ ինք ալ դադնի յանձնա – ռութեան մը կը սպասէ Հանոյի կողմէ որ պիտի վերջ տայ իր յարձակումներուն հարաւային Վիէթնամի քաղաքներուն վը– րայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 1969ի պիւտճէն 150 մի – լիառ է : Ապահով կը թուի որ կառավա – րութիւնը տուրքերու նոր յաւելումով մը փակէ 14 միլիառի բացը :

ուածը այցի էր եկեր Հայոց լեռներուն :

Դաժան է Ազատութեան աստուածը , արիւն՛վ կը պաշտուի , մահո՛վ կ'երկրը – պագուի : Եւ ահա թափօր են կազմեր , տողանցքի են ելեր իր երկրպագուները՝ փէտայիները Հայոց :

Դաժանագոյն են Հայոց լեռները : Փէ– տայիները կ'երթան , ետ չեն վերադար – ձար : Ու բանիներ՛ը , բանիներ՛ը գացին , չվերադարձան :

Ահա հաւաքուեր է նոր խումբ մը , հե – ռու , ծայրը գիւղին : Հաւաքուեր է գիւղն ամբողջ՝ փէտայիները մահուան դրկելու :

Խիստ են անոնք իրենց ուխտին եւ զգա– ցումներուն մէջ· ողջագուրում չկայ· կան պատուէրներ եւ լուռ մեկնում :

Խստագոյն է հայ մայրը սակայն· քե – րեր է իր տղան , մէ՛կ հատիկ նրագ , ի – րի՛նչ մատաղցու՝ ծաղիկ , պատանի , — ելլէ՛ր դաշտերը ման գայիր , գերանդին ուսիդ՝ արե՛ւ խմէիր , շուրջպար բռնէիր Սուրբ Կարապետի ուխտի օրերուն , փոթ ես , շա՛տ փոթ ես մեռնելու համար , — բերեր հայ մայրն իր մէկ հատիկ նրագն ու խմբապետին լալով կ'աղերսէ ·

— Տարէ՛ք զինք , տարէ՛ք

Ձեզ հետ փէտայի :

Կը նայի խմբապետը , կը կակուղնա՛յ ապառաժը , իբրեւ թէ բարը պիտի փղձկի·

— Դեռ փոթ է , մայրի՛կ ,

Մե՛ղք է , շա՛տ է փոթը ...

Ու կը հեռանայ փէտայիներու խումբը լուռ ու մունջ :

Հայ մայրը կուլայ :

Սիրե՛մ հայ մայրը : Իր արժանա – պատուութեանը մէջ վիրաւորուած , գիւ– ղին ծայրը զաւկին ձեռքէն բռնած արձա – նացած տխրութիւն , կարօտ ու բանաս – տեղծութիւն , գիւղ մտնելու , տուն եր – թալու ամչցո՛ղ հայ մայրը , որ մերժուած իր ուխտը կուլայ ·

« Ձիմ կիկոյին լ՞ինչն է պակաս
Որ չեն տանում փէտայի »...

×

Հիմա հէֆեաթ է այս ամէնը :

Հիմա հէֆեաթ են այլեւս ե՛ւ բեզի հա– մար , բեզ պէս բիւրաւո՛ր հայ տղոց հա– մար մեռած են , իբրեւ թէ կան ու չկան թշնամիներու կռունկին կոխան լեռները Հայոց :

Հիմա կայ Փարիզ եւ գլխու պտոյտ տը– ւող զմայլանք· հիմա կայ Նիւ – Եորք ու հսկայութեան հասցնող խոյանք ...

Ձկան հայ տղաք որ «մայրի՛կ» կանչեն մայրենի լեզուով :

Դուն ելեր կ'ուզես գիտնալ , լա՛ւ գիտ– նալ մայրենի լեզուդ , ըլլալ փէտայի՛ ...

Հայոց մայրերն են փոշիներու պէս հող– մացրիւ , ոտքի՝ ի ծագս աշխարհի , յու – սալիր , ուրախ որ բեզի կ'ըսեն ·

— Ի՞նչդ է պակաս :

ԱՐՏԱԶ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆԴ

Գ· ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար՝	5·375
	Ֆրանք
Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութիւն	200
Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան	200
Միրիճան Փիւրճեան (Լիոն)	200
Տէր եւ Տիկին Խ· Քէօշկէրեան (Խոհ)	50
Մ· Քաչաճեան	50
Գումար՝	6·075

ԱՂՕՐՔ ԾԱՌԻ ՄԸ ՏԱԿ

Փախա՛յ քաղաքէն :

Եահիս, հեռաւոր հորիզոնին վրայ, քաղաքին լոյսերը կը կորսուին, կը չատնան, յետոյ կը պաղին իրիկուան չմանդաղին մէջ :

— Իժերո՛ւս բոյն, ազատեցի՛ր զարչապարս :

Գիւղացի էի, եւ գիւղ կը դառնամ նորէն :

Օ՛, անուշութի՛ւնը գիւղին ճամբանե-րուն : Օրհնութի՛ւն ձեզի, անանուխով կածաններ ,ողջո՛յն ձեզի ալիւրոտ ճամբաներ, փա՛ռք քեզի, առուներման արա-հեաններ :

Եւ պատիւ քեզի , ո՛վ ծառ, պահակ՝ գիւղերու մուտքին : Թո՛յլ տուր ինծի հանդչիլ պահ մը՝ հովանոցիդ տակ :

×

Մարիկ ըրէ, բարի՛ ծառ :

Ես ալ թուի մըն էի ժամանակին : Հողը կը սնուցանէր գիս եւ ես կ'աճէի ա-ռատօրէն առատօրէն : Ես ալ չուք ունէի ճամբաներուն վրայ : Բայց գիւղային փո-թորիկ մը արմատախիլ ըրաւ գիս ու ցեղս : Եւ հիմա կը թաւալիմ աշխարհի ճամբաներուն վրայ՝ ուղտափուչին նը-ման, զոր հովը կը գլորէ զարվեր ու զարմար : Ու չուքս կը սահի արտերուն վրայէն, ինչպէս ամպերը երկինքէն : Հող չունիմ ոտքերուս տակ , տանիք չու-նիմ գլխուս վերեւ :

Ընդունէ՛ գիս, բարի ծառ : Եղի՛ր իմ տունս, մինչեւ որ բախտը անդամ մըն ալ վռնտէ գիս ու թողում հովանիդ : Կը բա-ւէ կտոր մը հանդիստն ալ, զոր յոգնած անդամներս պիտի դնեն կանանչ տառա-տոկիդ տակ :

×

Իրիկուն է :

Պզտոր երկինքը կը ցածնայ : Հունա՛ր , աստղ մը ծակեց գորշ պաստառը : Ան-տառին մէջ, ոսկի երիցուկներու պէս , բուտան դողդղուն լոյսեր,— չէ՛, անոնք նման են վիրաւոր թռչուններու, որ կը տանջուին : Վիրաւորը վիրաւոր միայն կը տեսնէ չուրջը :

Ա՛հ, հովիւին սրի՛նգը : Անոր ձայնը այնքա՛ն քաղցր է, որքան խրչակիս վը-րայ լիքած տաք համբոյր մը որ կը խըտ-խըտացնէ : Հիմա ամէն բան , ծառերուն հոտը, լոյսերուն արիւնը , անտառին հո-վը ինծի կը յիշեցնեն երբեմնի հասակ գիւղիս մէջ :

Բնութիւնը կը մտածէ : Աղօթքի պահ է : Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն :

Զարթնցնե՛ս գիս, Աստուած գիւղին , յարդանք ունեցիր խոր տառապանքիս , դի յոգնած ճամբորդն եմ ես :

×

Ծա՛ռ, ծառ , ինչո՞ւ սարսռացիր այս-պէս յանկարծ : Ինչո՞ւ կը դողաս եւ մե-տաղեայ փոշիի ձայն կը հանես : Մեր սարսափնե՞րը յիշեցիր , մեր տառա-պանքին տեսի՞չն ունեցար, թափուած արեան հո՞տն առիր, հոնդի՞ւն լսեցիր , հրդե՞հ տեսար ...:

Ծա՛ռ, ինչո՞ւ կ'արթնցնես գիս եւ կը յիշեցնես տարեդարձը տարաղրութեան եւ մեր մեծ տառապանքին :

Տարեդա՛րձ է : Այն օրերուն, մեր ժո-ղովուրդը քար դառնալ ուզեց եւ չյաջո-ղեցաւ : Մեզմէ շատեր նախանձեցան խոպան հողերուն մէջ բուսած ծառերուն չափին, ճանկռովը հողին կառչած փուշ-չի մը երջանկութեան, հողի աչքի մը մէջ հանդչած ջուրին ժպլտին : Ծառը, փուշը եւ կաթիլ մը ջուրը հող ունէին, մինչ մեր ժողովուրդը լեռնէն պահավէժ իջնող հե-ղեղի մը արագութեամբ կը քշէին, ա-ռանց պահ մը հանդիստ տալու :

Ինչպէս մոռնանք այդ օրերուն յիշա-տակը, երբ այսօր եւս հող չունինք : Դարձեալ թափառական, դարձեալ աս-տանդական , մատնուած ենք համբ տա-ռապանքի մը : Ո՛վ բարոյականի հոր-թեր, թող օ՛ճ մը մտնէ ձեր բերանը : Ո՛վ նորելուկ վարժապետներ, թո՛ղ ձեր արիւնը քացախ դառնայ : Մենք դղուած ենք ձեր խմաստութենէն : Հո՛ղ կ'ուզենք մենք , ի դին ամէն բանի : Մեր չուքին չափ հող : Առանց խմաստակ պարտիզ-պաններու միջամտութեան : Հո՛ղ, որ-պէսզի մենք ալ բուսնինք ու ածինք : Հո՛ղ որպէսզի մենք ալ հագչինք ու չտկենք մեր մկղքը :

Ծո՛ռ, բարի՛ ծառ, դուն որ կը նմա-նես իմ հայրենի երկրիս ծառերուն, դրկէ՛ գիս եւ օրօրէ, վանդի հողիս մէջ փոթորիկ կայ նորէն եւ մարմինիս մէջ՝ սարսուռ : Ծո՛ռ, մտիկ ըրէ ինծի , դի սիրտս հիմա ա՛յնքան բուռ է : Ծո՛ռ , ես ալ կ'ուզէի ունենալ ներքանիս չափ հող՝ արմատ արձակելու համար : Ա՛խ , ե՛ս ալ կ'ուզէի ծառ մը ըլլալ , , քեզի պէս, դեղուդեղ ու սլացիկ : Ո՛րքան կը նախանձիմ քեզի, ծա՛ռ :

Ըլլայի՛, ըլլայի՛, ծա՛ռ մը ըլլայի՝ ցեղիս նահատակներուն վրայ տարածելու համար չո՛ւքս զարնանային , խո՛նկս քաղցրաբոյր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԵՐ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԷՆ

«... ՍԻՐՏԴ ՍԵՒ ՄՆԱՑԱԾ Է...»

1933ին էր որ Վահրամ Փափազեան Փա-րանոց եկաւ եւ Փարիզ ու Մարսէյլ բաղ-մաթիւ ներկայացումներով խանդավա-ռեց հայ բազմութիւնները :

Այսօր ոչ եւս է մեծանուն վարպետը, սակայն կայ անոր պայծառ յիշատակը դոր երախտապարտութեամբ պիտի դալոց սերունդները, հայրենիքէն ներս թէ դուրս :

Փարիզ բնակութեան չրջանին, շատ բը-նական էր որ մենք մտերմիմներ դառնա-յինք , վասնզի նախ կար բանը՝ որ անմի-ջականօրէն մեզ կը կապէր իրարու, երկ-րորդ՝ Վահրամ Փափազեան շատ դիւրա-հաղորդ ըլլալով բնաւորութեամբ , չէր սակարկեր իր բարեկամութիւնը — այս կարծիքը թերեւս չբաժնեն ուրիշներ , ո-րովհետեւ հանդուցեալին մասին կարծիք-ները՝ ինչպէս իր կենդանութեան այնպէս ալ յետ մահու՝ դանազան են ու զարմա-նազան, բայց ինծի հետ Վահրամ Փա-փազեան մտերիմ մը եղաւ :

Այդ մտերմութեան ընթացքին , սա-կայն, երբեմն պատահեցան դէպքեր ո-րոնք սպառնացին սեւ ամպերով ծածկել մեր մտերմութեան երկինքը, բայց Վահ-րամ Փափազեան, ինչպէս բեմի վրայ , այնպէս ալ կեանքի մէջ դիտէր ճարտար-օրէն վարել իր նաւը ...

« Յառաջ »ի ընթերցողներուն յայտնի դարար պիտի պատմեմ մէկ քանի դէպք — ուսուցիչ Վահրամ Փափազեանի Փրանսա-յի մէջ անցուցած չրջանէն, որոնք ցոյց պիտի տան այս հանճարեղ արուեստագէ-տին մարդկային նկարագրին բազմաթիւ երեսները :

Ինչպէս դիտենք, Վահրամ Փափազեանի Փարիզի առաջին ներկայացումը եղաւ իր համբաւաւոր «Օթէլլօ»ն, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ :

Աւելորդ է ըսել որ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր, արուած ըլլալով որ Վահրամ Փափազեանի առաջին այցն էր Փարիզ ուր իրեն կը սպասէր արեւմտա-հայ բազմութիւն մը՝ արդէն իսկ քաջ ծա-նօթ անոր անսպզիւտ արուեստին, եւ յե-տոյ՝ արդար ըլլալու համար պէտք է խոս-տովանիլ որ այդ չրջանին Փարիզի հայ թատրոնը կ'ապրէր իր ոսկեդարը :

Ահա՛ այս ներկայացման ընթացքին էր որ պատահեցաւ «դէպք» մը՝ խորհրդա-ւոր, կնճռոտ ու ողբերգական որ մինչեւ այսօր ալ լինելի համար կը մնայ անլուծե-լի առեղծուած մը :

Սրահին մէջ ներկայ էին Փարիզ բո-վանդակ հայ մտաւորականութիւնը եւ արուեստագէտները : Հոն էր նաեւ ողբացեալ Աչօ Շահխաթունին, Վահրամ Փափազեանի վաղեմի խաղընկերը :

Երրորդ արարի մէջնարարին, խնդ-րուեցաւ Աչօ Շահխաթունիէն որ յանուն Փարիզի հայ թատրոնին բարի գալուստի մը քանի խօսքերով ողջունէր վարդամ Փափազեանի ներկայութիւնը մեր մէջ :

Եւ չորրորդ արարի սկզբնաւորութենէն առաջ, Աչօ Շահխաթունի բեմ եկաւ ու իր սովորական պերճախօսութեամբ խօսե-ցաւ յուզիչ ճառ մը , բաղդատականը ը-րաւ ամիւռքի հայ դերասանին ու հայրե-նիքի բեմի աշխատաւորներուն կացու-թեան, պատկերացուց առաջինին դժբա-դակ պայմաններն ու երկրորդին պայծառ ներկան ու չոլչողուն ապագան եւ այս բոլորին իբրեւ ապացոյց ըսաւ .

— Սիրելի Վահրամ, օտարութեան ա-փերը վրայ, տե՛ս, իմ մաղերը սպիտակել են, իսկ քու մաղերը, հայրենիքի չինչ ու պայծառ երկինքի տակ ապրելով, մնացել են սեւ՝ սաթի նման ... երանի՛ քեզ ...:

Եւ իրաւ ալ, Աչօ Շահխաթունիի մաղ-երը սպիտակ էին, ինչպէս պիտենք, եւ իր առիւծանման գլուխը կը նմանէր ձիւնա-ծածկ Սարակաէի փառահեղ գագաթին , մինչ Վահրամի մաղերը սեւ էին մնացած, ինչպէս Մարի գլուխը ...

Ո՜ւղղ Աչօն, այս խօսքերով, բարի նա-խանձի այս արտայայտութիւններով կ'ու-զէր յայտնել հայրենակարօտ իր սրտին մորմոքը, մորմոք մը որ մինչեւ եաքը մնաց անոր սրտին խորը ու մտաւ իրեն հետ դերեզման ...

Բեմին վրայ էինք բոլորս, նաեւ ինքը՝ Փափազեանը , եւ յուզուած էինք : Ար-ցունք կար մեր աչքերուն մէջ եւ անհուն թախիծ՝ մեր սրտերուն խորը :

Կարդը եկաւ Վահրամին, պատասխա-նելու համար իր ընկերոջ այնքան սիրուն, սրտաբուխ եւ ազնիւ խօսքերուն :

Արդարեւ, իր կարգին, Վահրամ Փա-փազեան պատասխանեց սիրալիր խօսքե-րով, դրուատեց Աչօ Շահխաթունին ու վեր առաւ անոր տարած դժուարին աշ-խատանքը՝ օտարութեան մէջ վառ պա-հելու համար հայ թատրոնին ջահը : Ու անմիջապէս, դառնալով մաղերու գոյնին, եւ ի հարկ է մխիթարելու համար Շահ-խաթունիի խռոված հոգին, եզրակացուց.

— Սիրելի Աչօ՛, այո՛, քո մաղերը ա-պիտակել են օտարութեան մէջ, բայց ո-չի՛նչ, սիրտդ սեւ է մնացել ...

Լուռ սարսուռ մը անցաւ բովանդակ սրահին վրայէն : Սահմռկեցանք բոլորս : Վայրկեան մը աչքերս դարձուցի Աչոյի կողմը : Ալլալած էր մեծ արուեստագէ-տը, քրտինքի կաթիլներ կ'երեւէին անոր բարձր ճակատին ու դէմքին վրայ :

Ակնարկս դարձուցի Վահրամին կողմը: Կը ժպտէր, ուրախ ըլլալ կը թուէր մեծ բան մը ըրած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Զհասկցանք, ու մինչեւ այսօր ալ չեմ կրցած հասկնալ թէ՝ Վահրամ փափազ-եան լափսիւս – լէնկիւի՞ մը ըրաւ, թէ եան լափսիւս – լէնկիւի՞ մը ըրաւ, թէ դիտումնաւոր էին իր խօսքերը :

Ո՛չ նոյն պահուն, ո՛չ ալ անկէ առջ-ւ, մեծահոդի Աչօն երբեք չանդրադարձաւ Փափազեանի վաղեմի խաղընկերը :

Երրորդ արարի մէջնարարին, խնդ-րուեցաւ Աչօ Շահխաթունիէն որ յանուն Փարիզի հայ թատրոնին բարի գալուստի մը քանի խօսքերով ողջունէր վարդամ Փափազեանի ներկայութիւնը մեր մէջ :

Եւ չորրորդ արարի սկզբնաւորութենէն առաջ, Աչօ Շահխաթունի բեմ եկաւ ու իր սովորական պերճախօսութեամբ խօսե-ցաւ յուզիչ ճառ մը , բաղդատականը ը-րաւ ամիւռքի հայ դերասանին ու հայրե-նիքի բեմի աշխատաւորներուն կացու-թեան, պատկերացուց առաջինին դժբա-դակ պայմաններն ու երկրորդին պայծառ ներկան ու չոլչողուն ապագան եւ այս բոլորին իբրեւ ապացոյց ըսաւ .

— Սիրելի Վահրամ, օտարութեան ա-փերը վրայ, տե՛ս, իմ մաղերը սպիտակել են, իսկ քու մաղերը, հայրենիքի չինչ ու պայծառ երկինքի տակ ապրելով, մնացել են սեւ՝ սաթի նման ... երանի՛ քեզ ...:

Եւ իրաւ ալ, Աչօ Շահխաթունիի մաղ-երը սպիտակ էին, ինչպէս պիտենք, եւ իր առիւծանման գլուխը կը նմանէր ձիւնա-ծածկ Սարակաէի փառահեղ գագաթին , մինչ Վահրամի մաղերը սեւ էին մնացած, ինչպէս Մարի գլուխը ...

Ո՜ւղղ Աչօն, այս խօսքերով, բարի նա-խանձի այս արտայայտութիւններով կ'ու-զէր յայտնել հայրենակարօտ իր սրտին մորմոքը, մորմոք մը որ մինչեւ եաքը մնաց անոր սրտին խորը ու մտաւ իրեն հետ դերեզման ...

Բեմին վրայ էինք բոլորս, նաեւ ինքը՝ Փափազեանը , եւ յուզուած էինք : Ար-ցունք կար մեր աչքերուն մէջ եւ անհուն թախիծ՝ մեր սրտերուն խորը :

Կարդը եկաւ Վահրամին, պատասխա-նելու համար իր ընկերոջ այնքան սիրուն, սրտաբուխ եւ ազնիւ խօսքերուն :

Արդարեւ, իր կարգին, Վահրամ Փա-փազեան պատասխանեց սիրալիր խօսքե-րով, դրուատեց Աչօ Շահխաթունին ու վեր առաւ անոր տարած դժուարին աշ-խատանքը՝ օտարութեան մէջ վառ պա-հելու համար հայ թատրոնին ջահը : Ու անմիջապէս, դառնալով մաղերու գոյնին, եւ ի հարկ է մխիթարելու համար Շահ-խաթունիի խռոված հոգին, եզրակացուց.

— Սիրելի Աչօ՛, այո՛, քո մաղերը սպիտակել են օտարութեան մէջ, բայց ո-չի՛նչ, սիրտդ սեւ է մնացել ...

Լուռ սարսուռ մը անցաւ բովանդակ սրահին վրայէն : Սահմռկեցանք բոլորս : Վայրկեան մը աչքերս դարձուցի Աչոյի կողմը : Ալլալած էր մեծ արուեստագէ-տը, քրտինքի կաթիլներ կ'երեւէին անոր բարձր ճակատին ու դէմքին վրայ :

Ակնարկս դարձուցի Վահրամին կողմը: Կը ժպտէր, ուրախ ըլլալ կը թուէր մեծ բան մը ըրած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Զհասկցանք, ու մինչեւ այսօր ալ չեմ կրցած հասկնալ թէ՝ Վահրամ փափազ-եան լափսիւս – լէնկիւի՞ մը ըրաւ, թէ եան լափսիւս – լէնկիւի՞ մը ըրաւ, թէ դիտումնաւոր էին իր խօսքերը :

Ո՛չ նոյն պահուն, ո՛չ ալ անկէ առջ-ւ, մեծահոդի Աչօն երբեք չանդրադարձաւ

— Շատ պարզ է , բացատրեց Անգլիա-ցին, չոլենաւը, ինչպէս կը տեսնէք , խիստ դանդաղ կ'ընթանայ ջրանցքին մէջ եւ այս դնացքը պիտի պահէ մինչեւ Սու-էզ: Ցամաքն ալ, ահա հաղիւ քանի մը թեր հեռու է մեզմէ : Արդ, քիչ մը եա-ռքը նաւակ մը, որ յատկապէս պատրաս-տուած է, վաստհելի անձերու հսկողու-թեան տակ, պիտի մօտենայ չոլենային . այն տաեն մեզի ուրիշ բան պիտի չընելիք, այլ եթէ մի առ մի նաւակին մէջ իջնել եւ իսկոյն ցամաք ելլել ուր ուրիշ բարեկամներ մեզի կը սպասեն փոխա-դրութեան միջոցներով :

Այս բացատրութիւնը տալէ եաքը Մաք Լայն եւ իր ընկերները հեռացան Սալիհա հանըմի քովէն եւ դացին տեսնել միւս աքսորականները որոնց նոյնպէս հաղոր-դեցին իրենց ծրագիրը :

— Հիմա ուրիշ բան չունինք ընելիք՝ այլ սպասել մեր նաւակին, եզրակացուց Անգլիացին երբ իր ընկերներով կամրջա-կին վրայ եկաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(190 Շար.)

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Նաւապետը որ անցած դարձածէն տեղե-կութիւն չունէր եւ կ'ենթադրէր թէ նա-ւապետը իր ձեռքով յանձնած էր բանա-լիները, այլեւս տեւէ տարակոյս չունե-ցաւ այս մարդոց պաշտօնական հանգա-մանքին վրայ եւ ամենայն խոնարհու-թեամբ պատասխանեց :

— Պատրաստ եմ ձեր հրամաններուն :

— Հիմա համոզուեցա՞ր որ մենք խա-բեբաներ չենք , ըսաւ Զիա Թեթեւ ժպի-տով մը :

— Էֆէնտի, երբեք ձեր խօսքերուն վը-րայ կասկած չունեցայ, միայն թէ ...

Զիա փաշա թոյլ չտուաւ որ խեղճ մարդը իր խօսքը աւարտէր եւ ըսաւ .

— Վնաս չունի, վնաս չունի, հիմա ա-մէն բան կարղադրուեցաւ եւ տակէ եաքը եթէ մեզի հաւատարմաբար ծառայես , ինչպէս ըսի, կրնաս յուսալ որ լաւ կեր-պով պիտի վարձատրուիս :

— Աստուած մեր թագաւորին եւ ձեզի երկար կեանք պարդեւէ, պատասխանեց նաւապետը խոնարհաբար բարեւելով :

— Դուն հոս, սանդուխին գլուխը ըս-պասէ, չարունակեց թիկնապահը եւ թոյլ մի տար ոչ ոքի որ վար իջնէ, մինչեւ որ մենք վերադառնանք :

— Շատ լաւ էֆէնտի, բայց արդէն այս յարկաբաժինը ոչ ոք կրնայ գալ, նաւա-պետը բացարձակապէս արդիլած է: Մի-այն ինծի արտօնութիւն արուած է հոս մնալու, որպէսզի պահապանութիւն ը-նեմ : :

— Լաւ ուրեմն չարունակէ քու պահպա-նութիւնդ եւ նոյն իսկ եթէ նաւապետն ալ վար իջնել ուզէ ՝թոյլ մի տար, հասկը-ցա՞ր :

— Անհոգ եղիք, էֆէնտի, հիմա որ գի-տեմ ձեր ով ըլլալը, ոչ նաւապետ մտիկ կ'ընեմ եւ ոչ ուրիշ մարդ :

Հինգ դաւադիրները նաւակը հոն ձգելէ եաքը եկան ու կանգ առին Սալիհա հա-նըմի խցիկին առջեւ : Զիա փաշա դոպա-հար ձեռքով մը ըսկսաւ փորձել ձեռքը դանուած բանալիները եւ վերջապէս յա-ջողեցաւ անոնցմէ մէկով խցիկին դուռը բանալ :

Սալիհա որ անկողնին վրայ նստած կը սպասէր , իր ընկերը նշմարելուն պէս ու-բախութեամբ վեր ցատկեց եւ դէպի ա-նոր յառաջացաւ :

— Ամէնքս ալ վստահ էինք որ մեզի դաղանին ճանկերուն մէջ պիտի չդնէիք , դոչեց· բայց չէինք յուսար որ պիտի կը-նայիք այսչափ չուտով օդնութեան հաս-նել մեզի :

— Ձեր ձերբակալման առաջին վայր-կեանէն մեր միակ դործն ու նպատակը ե-ղաւ ժամ առաջ ձեզ փրկել Համիտի ձեռ-քէն , պատասխանեց Զիա փաշա :

Ցետոյ, միւս ընկերներն ալ մօտեցան Սալիհա հանըմի եւ քանի մը վայրկեան ցան ձայնով խօսակցեցան, փոխադար-ձաբար իրարու լուրեր հայտորդելով: Այս տեսակցութիւնը անչուշտ շատ պիտի եր-կարէր եթէ Մաք Լայն չմիջամտէր ըսե-լով :

— Օն, բարեկամներ, վայրկեանները շատ սուղ են, վերջը, երբ մեր դործը ա-ւարտենք եւ ազատ հողի վրայ ըլլանք , կրնաք ուղածնուդ չափ խօսիլ :

— Այո, իրաւունք ունի մեր բարեկամը, ըսաւ Սալիհա հանըմ, դացէք եւ մեր փըր-կութեան դործին աշխատեցէք :

— Իսկ դուք , պատասխանեց Մաք Լայն, պատրաստ կեցէք որպէսզի վայր-կեանը հասնելուն պէս հեռանաք չոլենա-էն :

— Բայց ի՞նչ է ձեր փախուստի ծրա-դիրը, հարցուց Սալիհա մտատանջ երե-սլթով մը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Բ. ՊՇՆՅԱՆ

ՓՈՇԻՔ

—*—

ԲԵԿՈՎԻ ՓԱՓԱ

Նման սխալ կարծիք ունեն մի քանի մարդիկ, որոնք իրենց մեծ ուսումնականությամբ կամ հարուստ լինելով՝ կարծում են, թե ամեն ինչ կարելի է գնել դրամով։ Այդ մարդիկ ամենևին չեն մտածում, որ ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։ Ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։ Ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։

Ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։ Ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։ Ամեն ինչ չէ, որ կարելի է գնել դրամով։

1820 թվ. Ֆրանսիայի թագավոր Լուդովիկոս ԺԸ-ի ժամանակ ֆրանսիական «Ինքնիշխան» ռազմանավի վրա տեղի ունեցավ հետևյալ դեպքը։ Նավի վրա էին Ֆրանսիայի հռչակավոր գիտնականներ Ֆրեյսինեն և Բրիլ-Սավարենը։ Նրանք ճանապարհորդում էին աշխարհի շուրջ։ Նավի վրա էին նաև ֆրանսիական ազնվականության մի քանի ներկայացուցիչներ։ Նրանց մեջ էր նաև մի երիտասարդ, որ ինքն իրեն շատ կարևոր անձնավորություն էր համարում։ Նա ամեն առիթից օգտվում էր, որ ցույց տա իր կարևորությունը։ Նա ամեն առիթից օգտվում էր, որ ցույց տա իր կարևորությունը։ Նա ամեն առիթից օգտվում էր, որ ցույց տա իր կարևորությունը։

Նավի վրա էին նաև ֆրանսիական ազնվականության մի քանի ներկայացուցիչներ։ Նրանց մեջ էր նաև մի երիտասարդ, որ ինքն իրեն շատ կարևոր անձնավորություն էր համարում։ Նա ամեն առիթից օգտվում էր, որ ցույց տա իր կարևորությունը։ Նա ամեն առիթից օգտվում էր, որ ցույց տա իր կարևորությունը։

— Ինչո՞ւ, ասում է նա, իսկույն ես ինձ չեն նկատում։ Ես ինչ եմ նրանց համար, որ ինձ չեն նկատում։ Ես ինչ եմ նրանց համար, որ ինձ չեն նկատում։ Ես ինչ եմ նրանց համար, որ ինձ չեն նկատում։

— Ես, ասում է նա, ունեմ հարյուր հազար ֆրանկ տարեկան եկամուտ։ Ես ունեմ հարյուր հազար ֆրանկ տարեկան եկամուտ։ Ես ունեմ հարյուր հազար ֆրանկ տարեկան եկամուտ։ Ես ունեմ հարյուր հազար ֆրանկ տարեկան եկամուտ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Փափաղեան ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանէ իրենց եղբօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ

(Մեծակէօզցի)

յանկարծական մահը, որ պատահած է Օգոստ. 9ին, Սէնթ Էթիէն, (զոհ սրտի տագնապի մը):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հաւանաբար երկուշաբթի օր: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 32-07-75 (Սէնթ Էթիէն): Հասցէ.— 22 Բիւ տը Լա Փէ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Ալէյն Փափազեան 500 կը նուիրեն «Ցառաջ»ի Շաւարշ Նարդունիի յիշատակին:

×

Նոյն տխուր առիթիւ Մարսէյլի Ազգ. առաջնորդարանին եղած են հետեւեալ նուէրները, Մարսէյլէն.—

Հ. Ց. Դ. Պօսնոյի Ջաւարեան ենթակոմիտէ, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Ցարուհիւն Խանոյեան 50ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամբերեան, Ցովսէփ Օհանեան 20ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Մերկեր Սուքիասեան 10, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 50, Պուլվար Օտտոյի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ Թաղ խորհուրդ 50, Տօքթ. Դարբինեան ընտանիք 50, Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէ 30, Պուլվար Օտտոյի Կապ. Խաչ 30, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Հրաչեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մարանեան 10, Հայկանուշ Երիմեան, Պետրոս Ժողովարեան եղբարք, Ալոյեան Պետրոս 10ական, Կապ. Խաչի քաղաքի մասնաճիւղ 50 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Խաչիկ Արզումանեանի հարիւր ֆրանքի նուէրը, Բաֆֆի տան, եղած էր ի յիշատակ Քնարիկ Արզուման-եանի մահուան քառասունքին հոգեհան-դստեան առիթիւ:

ՀԱՅԿ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ԵՒ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Օգոստ. 11) առաւօտեան ժամը 10ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ Հայկ. Գրականութիւնը.— կը մասնակցին Հայր Ս. Ազըլեան, Պատուելի Սիս-լեան, Տիկին Ա. Տէր-Մինասեան, Գեղամ Գեւոնեան, Ժերար Տէտէեան եւ Ա-լէն Քիւնի: Նոյն նիւթին շուրջ, սփոում մըն ալ կ'ըլլայ Օգոստոս 25ին, նոյն ժամուն: Կը մասնակցին Հայր Ազըլեան, Պատ. Սիսլեան, Ցար. Քիւրքճեան, Ժե-րար Տէտէեան եւ Ալէն Քիւնի:

ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Օգոստոս 15ին, առաւօտեան 8ին Ցը-րանս – Քիւլթիւռ կայանէն Աստուածած-նայ տօնին մասին կը խօսի՝ Արա Պար-թեւեան:

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ»

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Մօտ աւուրներն հրապարակ կ'ելլէ «Ամէ-նուն Տարեգրքի» 1967 – 1968 մակագրեալ հատորը, որ ուշացաւ խմբագրին երկա-րատեւ հիւանդութեան պատճառով: Ջերմօրէն կը խնդրենք մեր բաժանորդնե-րէն, որպէսզի մինչեւ Օգոստոսի վերջը տեղեակ պահեն մեզ, եթէ հասցէներու փոփոխութիւններ կամ բաժանորդագրու-թիւնը դադրեցնել ուզողներ կան, որպէս-զի ըստ այնմ կատարուին առաքումները:

Պէյրութ

Խմբագրութիւն՝ ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳՐՔԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է
159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05
Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(*Մարսէյլ*)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջանային Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի, Պուալոնի ճամբուն սկիզբը, Փայսիէի պուրակը:

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, անակընկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական առաքինաւ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն է վեր «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	60 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱՊԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ազգակ հրատարակելի եւ ձշգրտակուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը:

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
13 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԲՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11285 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.285

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԷՐ ԶՕՐԷՆ ՊԻԱՖՐԱ

Ժողովուրդ մը կը ջարդուի, ամիսներէ ի վեր Պիաֆրայի մէջ, համաչափ հայկին անտարբերութեան առջեւ :

Խօսողներ կան անշուշտ, պրողներ ա՛լ ունի, ի վերջոյ «Թուղթ» պէտք է ծախել եւ կմախային կերպարանքով , սովէ ծռնող, հաղարաւոր մանուկներու նկատ – մամբ, բարեսիրական չքեղ երե – կոյթներու առիթ կրնայ տալ, օդոստոս– եան արեւին տակ ճանճրացող քաղքենի – ներու, որպէսզի հանդիսատ խիղճով քնա – նան :

Ժողովուրդ մը ջարդուի, Նիժերի եր – կայնքին, ու փորը կուշտ մարդիկ, Նիւ Եորքի Արիսպահոսին մէջ, կը սիրեն խօ– սիլ անօթիներու մասին: Տառապանքը ա– ժանց, նիւթ կրնայ ստեղծել, վիպագիր– ներու եւ քերթողներու , որոնք կը ներ – շչուին մարդկային ողբերգութենէն :

Փոքր ժողովուրդ մը, զարգացումի հա– ամ ափրիկեան ցեղ մը, իր անկախու – թիւնը կը պաշտպանէ , ահաւոր ու ան – հաւասար հերոսամարտ մը մղելով , մինչ դրամատէրն ու պրոլետարը, այս անգամ ձեռք ձեռքի տուած, զէնք ու ուժ կը հասցնեն Նիժերիոյ, որպէսզի կատարե – լագործէ իր ջարդը , ու տակաւը հասկնայ թէ կորսուած դատերը միայն Աստուծոյ օժանդակութիւնը կը վայելեն: Մարդը դայլ մըն է մարդուն համար :

Ցաղաքակրթուած աշխարհը չի չար – ժէ: Ինչպէս չչարժեցաւ յիսուն եւ աւելի տարիներ առաջ, հոգեչահ խօսքերով եւ չղթայազերծած բանաճեւերով , մխիթա– րութիւն բաշխելով , անոնց որ արդա – րութեան կը հաւատան եւ արեւի իրենց ցաժինը կը պահանջեն :

Անգլիացի երեսփոխանը կը յայտարա – րէ թէ պատերազմը պրէթէ վերջացած է: Անշուշտ, երբ մահը կը յաղթէ, երբ սովը կը տիրէ ու պարպուած բոլոր զնդակները ֆնայի մը կը զգեանեն, անշուշտ պատե– րազմը կը վերջանայ : Մէկ տարուան մէջ մկնուկէս միլիոն մեռած է արդէն :

Կը բաւէ քիչ մըն ալ սպասել, քիչ մըն ալ համբերել որպէսզի դիակները չատ – նան, Նիժերն ալ դառնայ Եփրատ, ու լը– ուութեան մէջ կորսուի ժողովուրդի մը ձայնը :

Ջարդերու նկարագրութիւնները որ կը լեցնեն մամուլի էջերը, արձագանգ իսկ չեն գտներ : Ջարդին վայրը պիաֆրա է, ջարդուողը Իպոն է, ո՞ւր է պիաֆրան , ո՞վ է Իպոն, որո՞ւ հոգ :

Մոսկուա եւ Լոնտոն կողք կողքի են այս անգամ, ի՜նչ , ի՜նչ չահերու համար : Մէկը զէնք կուտայ, միւսը իլիուշին կը հասցնէ ու Նիւ Եորքի մէջ, մարդիկ ժո – ղովներ կ'ընեն խօսելու համար մարդկա– յին իրաւանց մասին, բանաձեւ ալ կը քը– ւարկեն, ու մենք ալ կ'ուրախանանք : Աչքին հոգիները ունին, այս մարդիկը , ջարդերը կը դատապարտեն, անաթեմա կը կարդան :

Աչդին, Աբրիկէի խորը, ժողովուրդ մը կը ջարդուի : Կարմիր Խաչի օգնաւերը, որ քիչ մը հաց ու դեղ պիտի բաշխեն ահաւոր դատապարտուած երախաներու, թաթիլ մը կաթ նորածիններու, կը սրմ– րահոծուին :

Ժողովուրդ մը կը ջարդուի : Կարեւորը այն չէ թէ ո՞վ իրաւունք ունի քաղաքա – կան դեմքի վրայ : Այդ իրաւունքները յա– ճախ չահերը են որ ոսկիի դոյն ունին կամ ջարիւղի հոտ : Կարեւորը անպատիժ ջարդերուն է, որ կը կատարուի :

Բայց ժողովուրդ մը ջարդերով հարցե– րը չեն լուծուիր : Թուրքը պիտի այս մէ– կը: Ու բոլորը պէտք է գիտնան՝ Տէր Զօ– ձին պիաֆրա :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻԱ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Զիէրնայի եւ Բրատիսլաւայի հանդի – պումներու զազանի հետեւանքներէն մին է Թերեւս այն, որ յետ յաղթական կեր – պով ընդունելու հերետիկոս Թիթօն , որ առջի օր Պրետնեի իր պալատը վերադար– ձաւ արդէն, Տիւպչէքի խմբակը երկկ կարկովի – Վարիի մէջ ընդունէր Ուլ – պրիխթ՝ վերջին սթալինականը՝ աւելի ուղղափառ քան կրեմլինի ղեկավարները: Ուլպրիխթ, Արեւել. Գերմանիոյ պարա – պլուխը, որ, ամիսներէ ի վեր, ղինեալ միջամտութեան ջատագով, կը պահանջէր Տիւպչէքի դլուխը : Անկասկած հաշտու – թիւնը պիտի անցնի բաւական պաղ, բայց այս հանդիպումը լինքնին ցոյց կուտայ թէ բան մը փոխուած է, թէ երկու հակառա– կորդները աւելի հեռուն կ'երթան, եւ մանաւանդ, թէ Տիւպչէք Զիէրնայի եւ Բրատիսլաւայի մէջ համայնավար աչ – խարհին վերաբերեալ առաքելութիւն մը առանձնած է : Տիւպչէք, այս ազատակա – նը, որ չէ խզած Վարշաւայի ուխտին հետ՝ չահելով հանդերձ Եուկոսլաւներու եւ Ռումանացիներու բարեկամութիւնը , կրնայ իրրեւ կապ, իրրեւ կամուրջ հան – դիսանալ ուղղափառներուն եւ հերիաթ – կոսներուն միջեւ : Այն օրէն ի վեր որ համայնավար ճակատը բաժնուած է, Պեկրատ եւ Պուքրէշ առանձին ճակատ են կազմած, Ռուսերը մեծ հաշտութիւն մը կը բաղձան : Կ'ուզեն , Չինաստանի հան– դէպ, միակամ ներկայանալ : Այս նպա – տակով է որ կը պատրաստեն վեհա – ժողով մը, որ յառաջիկայ Նոյեմբեր 25– ին Մոսկուայի մէջ համախմբէ հաւատա– րիմ բոլոր կուսակցութիւնները: Կը թուի թէ Զիէրնայի եւ Բրատիսլաւայի մէջ, խորհ. դեկավարները աւելի այս «վե – հաժողովին » կը մատնէին, քան թէ Փրակայի ըմբոստութեան : Տիւպչէք կը – նար օգնել իրենց , փարախին բերելով մո– լորած ոչխարները: Ցամենայն դէպս , կը թուի թէ Տիւպչէք կրցած է մօտեցնել Թիթօն, որ հակառակ «վեհաժողո – վին» հանդէպ իր վերապահութիւններ – րուն, յայտարարած է. « եթէ համոզ – ուինք թէ համաչխարհային կացութիւնը անհրաժեշտ կը դարձնէ Մոսկուայի հան– դիպումը, բացակայ պիտի չըլլանք :

Այս Հինդշաբթի, Օգոստոս 15ին, Ռու– մանիոյ պարպլուխ Չէուչէսքուն է որ Փրակա պիտի դայ, ստորագրելու բարե– կամութեան նոր դաչինք մը: Անկասկած այս առիթով Տիւպչէք պիտի առաջար – կէ իրեն որ մասնակցի « դաղաթի ժողո – վին»: Այսպիսով Տիւպչէք, որու ըմբոս– տութիւնը կրնար աւելի խորացնել հա – մաչխարհային մամլոյ ուշադրութիւնը,

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԱՐՓԻԿԻՆ

—o—

Օրլի :

Տխուր հանդիպում օդակայանի մէջ : Նոյն ցաւով ահա հոն ենք , դուն իրական ազգիդ , ես՝ կացինահար գրչեղբայր : Ի՞նչ կրնայինք խօսիլ իրարու բացի Նարդունիէն , որուն հոգին կարծես այս անդամ աւելի ներկայ էր քան իր Փիղիքա – կան գոյութեան պահուն :

Մարսէյլ :

Կը խոնարհինք իր դադաղին առջեւ , օծուն սրտաբուխ դամբանականներով եւ հայ եկեղեցւոյ մեղեդիներով : Չէ , «գնա մեռիր , եկուր սիրեմ»ի խօսքեր չէին ա – նոնք , այլ խօսքերը զինք իրօք սիրող – ներու չրթներէ կ'ելլէին եւ կը հասնէին բազմութեան մը , կազմուած միմիայն ու միմիայն զինք սիրողներէ :

Նոյն իրիկուան դարձար Փարիզ « Յա – ռաջ»ի որբութիւնը չեռապատկելու հա – մար : Մեծ Շաւարշէն եաք , Նարդունի Շաւարշէն էր , անոր «Յառաջ»ին ողին զլխաւոր պահապանը հեռդ , ու հիմա ... ամբողջովին քու ուսերուդ վրայ ծանրա – բեռ կը մնայ այդ «մեծ որդին Հայոց» , «Յառաջ»ը :

Փարիզ վերադարձիդ որքա՜ն դառարկ դառ խմբագրատունը : Հօրդ պատկերը կար ու կը մնայ մուտքին ճակտին , իսկ մուտքի աջ կողմի սեղա՞նը ... այդ ան – պահոյճ սեղանը բեռցուած ցիր ու ցան թուղթերով եւ քանի մը հնաբոյր հա – տորներով , իսկ ա՛ջ կողմի սեղա՞նը ... եաեւի աթոռը ղրկուած իր փոքրամարմին բեռէն ... :

Գիտեմ , ահարկու է այս դառարկը : Մերիճեան , նստած մուտքի ձախ կողմի սեղանին , ամէն գլուխը բարձրացնելուն անոր դէմքը կը տեսնէր , դէմքը խոհուն բայց միշտ զաղտնի ժպիտով փղոսր – կուած : Հիմա ո՞վ պիտի տեսնէ , որուն դէմքը պիտի կարենայ զայն փոխարինել :

Պիտի դամ Փարիզ եւ սրբատեղիի մը պէս , պիտի (ինչպէս ամէն անգամ) այ – ցելեմ «Յառաջ»ին :

Հայրը (պատկերով) եւ դուստրը հոն պիտի դտնեմ , իսկ Նարդունի՞ն , որուն սեղանին մօտ աթոռս դեռեղած կը նըս – տէի ժամերով ձեր երկուքին միջեւ , խո – սելով անընդհատ , եւ յետոյ ... ընկալ – եալ դուրսի ճաշը , զինիով օծուն որուն փառաբանութիւնը կ'ընէր Նարդունին ... առանց մասնակցելու խմիչքին , իսկ Նար – դունին հոն պիտի չգտնե՞մ ալ ... :

Չէ՛ , Արփիկ , ան հոն պիտի դտնե՛մ , քո՛ւ աչքերուդ մէջ , հօրդ պատկերին մէջ եւ ... իմ յուշումիս մէջ : Անոր ողին « Յառաջ »ի չէնքէն պիտի չգաւուխ եր – թեք եւ միշտ երէց եղբօր մը պէս ինծի պիտի ըսէ .«չմոռնաս դարձեալ հանդիպիլ մեզի , ես զուարթութիւնդ կը սիրեմ ... իմ յոռետեսութիւնս պահ մը փարա – տող » :

Դիւրին չէ Նարդունին մտահան ընել զինք անձնապէս ճանչնալէ եաք :

Իր ընկերակցութիւնը , իր մտքերու պայծառութեամբ եւ պոռթկացող ցե – պագաչութեամբ , այնքան քաղցր է որ – քան իր գրականութիւնը , որ ամէն բանէ առաջ փառաբանութիւնն է արձակ «Մե – ծասքանչ»ին՝ իր համեղ ու առինքնող բա – ռերով եւ մանաւանդ իր ըսելու կախար – դող ձեւով :

Ո՞վ կրնայ մրցիլ իր «Մեղեդիներու » մեղեդի լեզուին հետ , ո՞վ կրցած է աւելի գոյն եւ համ տալ իր տողերուն քան Նարդունին , Նարդեան Նարդունին , ո՞վ աւելի սիրտ դրած է իր գրչակոխիներուն մէջ , որոնք որքան անչեղ նետերու պէս էին խոցուն բայց էին պարուրուած հա – մողումի եւ անկեղծութեան հագուստիւա մեղրով :

Համայնապիտարան մը ... որ ժամա – նակ չունեցաւ ձեւաւորելու , եւրոպական խմաստով լրիւ մեծ դրադէտ մը որ իր կախարդ լեզուին միացուց ամբողջական թափանցումը մտքին եւ դիտական նիւ – թերը , գրականութեան ներած չափով , պատմուճանեց իր ներդաշնակ լեզուին անապատ պաշարովն ու փայլովը : Մեր լեզուն , մեր սքանչելի աշխարհաբարը դործածեց որպէս պսպղուն , բայց հա – տու սուր , պաշտպանելու համար դեղե – ցիկը , հայ գիրը , հայ բառը , հայ դա – տը ... հայ հոդը :

Քու , իմ եւ զինք սիրողներու այժմու մեծ տխրութիւնը թող վերածուի քաղցր յիշատակներու անթառամ ծաղկեփունջի մը որուն այլազան դոյներն ու բոյրերը մեր մէջ մի՛շտ կենդանի պիտի պահեն իր դուրդուրալի եռանդով երդած դոյները ծխածանին , թոյրերը հայրենական ծաղ – կաստաններուն եւ իր աննկուն հաւատքը վերածնմանը՝ մեր հեթանոս Սօսեաց ան – տառին :

Իր մահը թող իր խէչալներուն — հայ լեզու եւ հայրենիք — հետապնդման մե – ծակամար դուռը բանայ մեր բոլորին հա – մար :

Եղբայրօրէն

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ

Լոնտոն

ԿԱՐԴԱՑԵՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԵՐԿՈՒ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Դ.

Ինչպէս չատերուն ծանօթ է , Անգլիա – կան կառավարութիւնը 1915 Ապրիլին պաշտօն տուած էր Լորտ ճէյմս Պրայսի , որ Հայերու տարագրութեան եւ ջարդի մասին փաստաթուղթեր ձեռք բերէ , ու հրատարակուեցաւ 1916 Օգոստոսին : Այս գործին իր աշխատակցութիւնը բե – րած էր հանրածանօթ պատմագէտ Ա.ո – նոլտ Ճոզէֆ Թոյնպի : Այդ « Կապոյտ Գիրք»ին մէջ 150 փաստաթուղթերէն 38ը հայկական ազբիւրներէ են եւ մնացեալ 112ը ամերիկեան , գերմանական , դուխց – րական , դանիական ազբիւրներէ , Ամե – րիկեան Րիւիֆի տեղեկագիրներէն եւ մի – սիոնարներու նամակներէն քաղուածք – ներ :

Որովհետեւ « Պլու Պուք »ին նպատակը անգլիական փրոփականդ էր , հետեւա – բար 1916 Օգոստոսին հրատարակուած ըլլալով , Թուրք պետական փաստաթուղ – թեր չէր կրնար բովանդակել :

Այսուհանդերձ , հոն հրատարակուած են Թրքական երկու փաստաթուղթեր , թէեւ պակաս ձեւով , մին՝ տարագրու – թեան ոճիրները վարադուրող օրէնքին միայն 2րդ յօդուածը , եւ զանց առնուած են միւս 7 յօդուածները , որոնց կարեւոր մասը Հայերու կալուածներու իւրացման մասին էր , զինուորական իշխանութեանց կողմէ : (Տես « Պլու Պուք » էջ 472) :

Երկրորդը այն է որ , ամերիկուհի մը՝ Էլինոր Ֆրէնքլին Իկըն , 1915ի վերջերը Ամերիկա դալու միջոցին , դրքի մը լու – սանցքներուն մէջ կ'արտադրէ Թարդմա – նութիւնը Տրապիզոնի տարագրութեան յայտարարութեան պաշտօնագրին , որ կը հրատարակուի Ֆիլատելֆիոյ «Սաթըրտէյ Իվինինկ Փոսթ»ի Փետրուար 5 , 1916 թիւին մէջ : Եւ Լորտ Պրայսն ալ այդ պաշ – տօնագիրը պակասներով եւ սխալներով միասին , կը տպէ « Պլու Պուք »ին մէջ : (էջ 659) :

Այդ սարսափի օրերուն , ամերիկուհի Օր . Իկըն , յայտնած էր , հակառակ Թրք – քական ոստիկանութեան խստութեան , փախցնելու այդ փաստաթուղթը՝ թէեւ պակասաւոր :

Լորտ Պրայս այդ երկու փաստաթուղ – թերէն բացի , ուրիշ որեւէ Թրքական պաշտօնական գաղտնի փաստաթուղթ , Հայերու վրայ գործուած ցեղասպանու – թեան մասին , հրատարակած չէ :

Մենք տուինք Թրքական սադայէլական օրէնքին բնագիրը : Եւ ձեռքի տակ ունե – նալով նաեւ Տրապիզոնի « Միւվէրէթ »ի Յունիս 14ի Թիւին մէջ 4րդ էջին վրայ հրատարակուած հրամանագիրը , որուն Թուականն է Յունիս 13 , 1915 , բնագիրը ամբողջութեամբ հրատարակեցինք մեր « Ցեղասպան Թուրքը» գրքին մէջ (էջ 75 – 78) , հետեւաբար հոս կրկնելու կարիք չենք տեսներ : Այդ փաստաթուղթը թուրք պետական դատարութեան եւ խաբէու – թեան ամենակարեւոր փաստաթուղթերէն մին է , որ կը հաստատէ , թէ կեղծ ապա – հովութեան պատրուակներով , Թուրքերը վտանգաւոր ճամբաներէ քշած են հայ տարագիրները դէպի անապատ , բնաջնջե – լու համար զանոնք : Միւս նահանջնե – րուն մէջ տրուած պաշտօնական յայտա – րարութիւնները եւս գրեթէ նոյն բովան – դակութիւնը ունին :

×

Հայերու վրայ գործուած Թուրք ցե – ղասպանական ոճիրներուն առթիւ , ծա – նօթ է , թէ Համաճայնական երեք մեծ պետութիւնները Մայիս 24 , 1915 թուին Թուրքիոյ տուին Ծանուցագիր մը , յայ – տարարելով , թէ « Հայերու վրայ կա – տարուած ոճիրներու յանցագործները անձնապէս պատասխանատու պիտի նը – կատուին» : Թուրք կառավարութիւնը , այդ ծանուցագրին , չնչին պատասխան մը տուած էր · եւ ըսել կ'ուզէր թէ ցե – ղասպանութեան այդ ոճիրներու մասին դրա « Թէտաքիր» կը կոչէ (միջոցներու գործադրութիւն) օտար պետութեանց հա – շիւ տալու պէտք չի դար » :

Բայց Թուրքը կը մոռնայ , թէ կորսուա – նեցողը եւ պահանջատէրը Հայն է , եւ ա՛ն հաշիւ կը պահանջէ :

×

Համաոօտ ժամանակագրութիւն Հա – լէպի Նահանգի եւ շրջակայից ցեղասպա – նական մեծ ոճիրներուն

Փետրուար 18 , 1915 , — Հրահանգ – ուած է , « Մէկ հայ իսկ ողջ չթողուլ » :

Մարտ 25 , 1915 · — « Հալածանքը սկսե – ցէք , աչքի զարնող այրերը բանտարկե – լով » :

Մայիս 12 , 1915 · — « Հայ գիւղերը պարպեցէք եւ թիւերը իմացուցէք » :

Մայիս 13 , 1915 · — Թալէաթի զաղտնի տեղեկագիրը , Հայերու դէմ ցեղասպա – նութեան մասին , թիւ 280 , ենթարկուած՝ Մայիս 16 , 1915ին , Թրքական նախարա – րաց խորհուրդին : Բնագիրը տեսնել « Ցե – ղասպան Թուրքը» գրքին մէջ էջ 324 – 328 :

Յունիս 11 եւ 13 , 1915 · — Տարա – դրութեանց պաշտօնական յայտարարու – թեանց հրատարակութիւն եւ հաղորդում ոստիկանատանց միջոցաւ :

Յունիս 29 , 1915 · — « Հայ Տարագրե – լները կեդրոնացնել Հալէպի հարաւը , Սուրիոյ արեւելքը եւ Տէր Զօրէն մինչեւ Քերքուք (Մուսուլ) :

Սեպտեմբեր 3 , 1915 · — Կիներու եւ պզտիկներու դէմ գործածեցէք նոյն մի – ջոցները (սպանութիւն) ինչ որ ըրիք այ – լոցները (սպանութիւն) զինուորներու մի – ջոցով : (Այդ պաշտօնեաները « մէմուրը մախսուս» կը կոչուէին) :

Սեպտեմբեր 16 , 1915 · — Զղացումներու չհետեւիլ , կին , մանուկ բոլորը սպան – նել :

Սեպտեմբեր 21 , 1915 · — Ժամանակ մի՛ վատնէք որբեր պահելով , ղրկեցէք անա – պատները :

Հոկտեմբեր 10 , 1915 · — Տէր Զօրի տա – ճարը կեդրոնացման վայր ընելու նպա – տակը բացատրուած է Սեպտեմբեր 3 , 1915ին : Այդ մասին կառավարիչներուն ալ հաղորդուած է :

Նոյեմբեր 5 , 1915 · — Սեբաստացի , Խարբերդցի , Տիարպէքիրցի , Էրզը – րումցի պատանիներ , եթէ սպաննուած են կամ որդեդրուած են , քե՛ – զի անապատները :

Նոյեմբեր 17 , 1915 · — Հիւպատոսներու լրատու Հայեր դէպք եւ ոչնչացուցէք :

Նոյեմբեր 23 , 1915 · — Արեւելեան Լիոզ հանդիներէն (Հալէպի ուղղութեամբ) Հայերը ոչնչացուցէք :

Դեկտեմբեր 1 , 1915 · — Եկեղեցական – ները եւ բանտերու մէջ մնացած Հայերը քշեցէք անապատ :

Դեկտեմբեր 9 , 1915 · — Բողոքողները լսելու համար ժամավաճառ մի ըլլաք :

Դեկտեմբեր 11 , 1915 · — Լուսանկարները առողներ կամ թղթակիցներ եթէ կան ո՛ր – չընչացուցէք : (Լուսանկարները մարդ պիտի անդրադառնանք) :

Դեկտեմբեր 26 , 1915 · — Երկաթուղի չինութիւններու մէջ դործողները քշեցէք անապատ :

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Շոգենաւը միշտ կը չարունակէր դան – դաղօրէն ընթանալ իր ցուռկէն ելեկտա – կան լուսարձակները չողացնելով Ջրանցքին երկու եղերքներուն վրայ : Նաւապետը չէր երեւար , արդէն գործ մը չունէր կա – տարելիք , քանի որ շոգենաւը մինչեւ Սուէզ յանձնուած էր Ջրանցքի ընկերու – թեան նաւուղիղին . նաւաղները նոյնպէս կը քնանային եւ ընդհանուր հանդարտու – թիւն մը կը տիրէր նաւուն մէջ :

Իմամլիլիայէն արդէն հեռացած էին եւ Ջրանցքը հետզհետէ նեղցած էր , այնպէս որ վերնայարկէն Ջուրը ղրեթէ չէր երե – նար եւ կարծես շոգենաւը ցամաքին վը – րայէն կ'ընթանար : Այդ կողմը ափրիկեան ցամաքն էր որուն վրայ լոյսեր կ'երեւա – յին , ինչպէս նաեւ ծառերու եւ տուներու ստուերներ , մինչ ձախ կողմը կը տա – րածուէր ասիական անապատը , լերկ ու անրնակ :

Հինդ դատաղիրները անխօս կեցած էին վերնայարկը եւ մտատանջ անձկութեամբ աչքերնին յառած Լուրին վրայ , կր փըն – տրտէին փրկարար նաւակը :

Յանկարծ , Զիա փաշա որ ձեռքը փոք – րիկ դիտակ մը ունէր եւ անով կը դննէր իր շուրջը , յաղթական ճիչ մը արձակեց .

— Ահաւասիկ նաւակ մը , որուն մէջ երեք հոդի կը նշմարեմ ... անպատճառ մեր նաւակը ըլլալու է ...

Իր ընկերները իրենց ակնարկը ուղղե – ցին գոյց տրուած կողմը : Աղրարեւ հե – ռուն , ասիական եղերքին կպած նաւակ մը կ'երեւար :

— Շուտ մեր ընկերներուն իմաց տանք որպէսզի հոս հաւաքուին , ըսաւ Մաք Լայն :

Երկու երիտասարդները խկոյն վար փութացին եւ վայրկեան մը եաքը Սալի – հա հանըմ իր երեք ընկերներով երեւցաւ կամրջակին վրայ :

Հիմա ասիական ցամաքին մօտ գտնուող նաւակը որոշապէս կը տեսնուէր , ինչպէս նաեւ մէջը գտնուող երեք անձերը որոնք թիակները ձեռքերնին պատրաստ կեցած էին , անշուշտ չոգենաւին մօտենալուն սպասելով .

Աակէ ղատ ցամաքին վրայ , բաւական հեռուն աւազուտ դաշտին մէջ մէկ քանի լոյսեր կը պլպլային ու մարդոց եւ անա – սուներու ստուերներ կը չարժէին :

— Մեր փախուստի կարաւանը ըլլալու է , դիտել տուաւ Զիա փաշա իր ընկեր – ներուն :

Ամէնքը սրտատրոփ անձկութեան մը մատնուած էին եւ քանի չոգենաւը առաջ կ'ընթանար իրենց յուզումն ալ այնչափ կը սաստկանար : Եւ սակայն ամէն ինչ յաղող կը թուէր . չոգենաւին մէջ միշտ նոյն մեռելային լռութիւնը կը տիրէր . ոչ մէկ նաւաղ կամ պաշտօնեայ կ'երեւար կամրջակին վրայ , նաւապետը կը չարու – նակէր իր խոր քունը , չնորհիւ Մաք Լայնի թմրեցուցիչ սրուակին զոր կամաց մը չնչե տուած էր :Նաւուղիղները վերը իրենց գործին զբաղած էին , ուշադրու – թիւննին կեդրոնացուցած՝ չոգենաւին ուղղութեան վրայ :

Ալ հիմա որոշապէս կը տեսնուէր նա – ւակը որ հազիւ քանի մը հարիւր մեթր հեռուն կը գտնուէր եւ սակայն չոգենա – ւը այնքան դանդաղ կ'ընթանար որ տա – կաւին քանի մը վայրկեան ունէին անոր մօտ հասնելու համար :

— Մնաուկը բերէք , հրամայեց Մաք Լայն իր չուրջիններուն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(191 Շար·)

Դեկտեմբեր 29, 1915· — Ճամբաներու վրայ գտնուած դիակներու լուսանկարները առնուած են: Դիակները թաղեցէք, մէջը ոմն մի թողուք :

1916

Յունուար 4·— Հիւսիսէն եկող Հայերը Ալէպ մի՛ առնիք: Ջնջեցէք ուղղակի ա – նպէս :

Յունուար 11·— Սըվազցի, Խարբերդցի պարոններուն 70 առ հարիւրը մահացած է: Ալէպի չրջակայքը մնացողներն ալ պիտի ղրկուին :

Մարտ 7·— (Ծածկագիրը – տեղեկագիրը) ձերացուած են· — Պապ Մէնքէնէ 35 հազար, Գարըչէ՝ տասը հազար, Տիպսի, Ապու - Հարիր եւ Համամ՝ քսան հազար, Բիւխիլ Ալի՝ 35 հազար: Գումար՝ 95000: Եպտղոս Քիւնցլէր զուիցերացին, որ Պապ այցելած էր, հոն մահացածներուն թիւը նշանակած է վաթսուն հազար :

Այս վերջին ծածկագրի բնագրին մէջ, ուրկէ ծածկագրի պաշտօնեան բառերու մէջ անուշադրութեամբ երկու սխալ դրած է: Առիկա թիւերուն հետ կապ չու – նի :

Մարտ 7·— Պատերազմական նախարարութիւնը տրամադրած է ոչնչացնել այն հայ մանուկները, որոնք պետական կայաններու մէջ կը գտնուին :

Սեպտեմբեր 21·— Հոկտեմբեր 4· — Գ. Պոլիս գերման դեսպանատան զորձա – կատար Բառոնէյց կը հեռագրէ Պերլինի կառավարութեան, թէ տարագրուած Հա – յերու թիւն է 1,596,000, մահացուածներունը՝ 1,178,000 :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ...

ԹՂՐԳՄԱՆՉԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԵՏ ՋՐՈՑՑՆԵՐ

« ՏՕՆԻԿՆ ՏՕՓԵՄ ...»

«4 Յուլիս 1968· Սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրովբայ»:

Մեր Տէտո վարդանը սիրուն ու համե – լի ծերունի մը չէ, այս պայմանով բոլորն ալ անոր հետ կատակելէ համարձակ կը դառն: Անոր հետ ու կատակասէր բնաւորու – թիւնը, մանաւանդ յատակ ու բամբ ձայ – նին արձագանդները՝ որքան ախորժելի են : Այս պատճառով դինքը դիտմամբ կը ղրդռեն, որպէսզի ան զայրանալով պո – ռայ եւ իրենքն ալ անոր հնչեղ ձայնին թովչութիւնը վայելեն :

Մանաւանդաբար Մայր եկեղեցւոյ ժա – մակոչ Տօնիկ ազբարը, Տէտոյին հետ չատ կը զբաղի եւ միեւնոյն սահն ալ անոր միակ մտերիմն է ...: Անոնք իրարմէ չեն բաժնուիր: Եթէ Տօնիկ ազբարը Տէտոյին չմօտենայ, ինք կ'երթայ անոր մօտը եւ զայն չարժման կ'անցընէ ... : Անոնց մը – տերմութիւնն ու փոխ յարաբերութիւնը դաւառական ասութիւնով մը մեկնաբա – նելը աւելի պատշաճ կ'ըլլայ · «Ձուչէ գոկինն մէտէն, չուտեր չօպինն պաշարը» — (եթէ աւանակի ձագը ծեծ ուտել ու – զէ, հովիւին պաշարը կ'ուտէ): Այսպէս ալ, Տէտոն չատ անգամ ինքը Տօնիկ ազ – բարը կը հրահրէ :

Տօնիկ ազբարը աւելի երիտասարդ ու թիկնեղ ըլլալուն, հարիւրամեայ ծերու – նին, միայն իմ օժանդակութիւնովս կը յաղթուի զայն դժուարին կացութեան մատ – նել եւ անոր քրտինք թափել տա : Տէտոն երբ նեղը մնայ գլխ օգնութեան կը կանչէ · «Քեզ մատաղ իմ երէց , հասիր Տօնկի թեւերը խփէ, որ ես իր դայըշին արձկիմ եւ գինքը տոփիմ ...»:

Ինչպէս ընթերցողները կը յիշեն , նախկին յօդուածիս մէջ ըսած էի թէ Տէ – տոյին լեզուէն ամէն մարդ չի հասկնար: Այս յօդուածիս վերնագիրն ալ, զարմեալ դաւառացիին մտքի չափարանին մէջ պահուած հայ լեզուի հարազատ նշխար – ներէն մին է ...: Ուրիշներու անհասկնա – լի Տէտո Վարդանի ըսել ուզածը պարզա – պէս սա է· «Տէր Հայր, կ'ապաչեմ շուտ հասիր· Տօնիկին թեւերը բռնէ· ես ալ ա – ճուր մէջքի գօտին ֆակեմ եւ գինքը ծե – ծեմ» :

Ես հոս զարմանալի մը ընելով , «ՏՕՓԵԼ»ը մեր այսօրուան սովորական խօսակցութեան ձեւով մեկնաբանեցի ... եւ սակայն այս բացատրութիւնը հարա – զատ չէ ...:

«Տափել»ու բուն նշանակութիւնը, զա – ւառացի կիներու գեներու ու առուակնե – րու եղերքը «ԹԱԿ»երով (թօքմաք) բուրդ ու չոր լուալու գործողութիւնն է: Կարե – լի չէ բաղդատել թակերու հարուածնե – րուն ուժգնութիւնը ձեռքի ուժին հետ :

Հայ չինականը, չատ բաներ է կորսըն – ցուցեր ու մոռցեր ... եւ սակայն, մայ – րենի լեզուի նշխարները իր մանրամասքուր ու Սուրբ Սրբասնցին մէջ սրբութեամբ է պահեր : Ես ալ մեր Մեծասքանչի գահիճ – ները, փառքի մուրացկան ողորմելիները տափելու, Ու ես կ'երթամ ...»:

Այո՛, Սահակ ... Մեսրովբներու եւ Թարգմանիչներու ստեղծագործութեան հրաշքը Պրահմաններու «Զէտա»ները չու – քի մէջ թողած, «Պուտտա»ի Նիրուանան հասած եւ Մեհեանները առեղծուածային խրթին անձանօթը պարզաբանած եւ աստ – ուածը մեր լեզուով խօսեցուցած է ...:

Մեր Թարգմանիչներու յօրինած չարա – կաններու օրհներգութիւնները հաւատաց – եալը արարչին կը մօտեցնեն : Հոգեւոր չարականներու օրհներգութիւնները հա – ւատացեալ Աստուծոյ հետ կը հաշտեցնեն: Բանաստեղծական վսեմ թռիչքներու ա – զդօքի մրմունջները, մարդը դեռնաքարշ սողոսկումէն վերացնելով անոր յարու – թիւն առնել կոտայ եւ գայն կատարելու – թիւն կը հասցնեն: Հայ մտքի ստեղծա – գործութիւնները մարդը, երկրէն երկինք կը փոխադրեն եւ անոր կուտան ճշմարիտ երջանկութեան վայելքը : Մեր Սրբազնա – սուրբ ու մայրամաքուր հոգեւոր կերտիչ – ներուն խնկելի յիշատակին առջեւ խո – նարհելու , ու ես կ'երթամ ...:

Անոնք աքնեցան, վաստակեցան եւ մեզի պատկառելի հարստութիւն մը ժառանգ թողին : Եւ սակայն, մեզք որ, այդ նուի – րական թողոնը այսօր պահպանելու իսկ ծուլացողներ կան : Աղօթքի պաշտօնեա – ները, որոնք այս գործին աւագ վերակա – ցուներն են, հազ չեն տանիր որ չարա – կանները կանոնաւոր ու հարազատօրէն երգուին :

Ննջեցեալի գերեզմանի կարգի չարա – կանները՝ մանաւանդ, կատարեալ պոռչ – տուքի խառնիճաղանճի մը կը վերածուին, մինչ որ օտարներու զարմանքը կը չարժէ եւ ծաղրանքի առարկայ կը դառնայ : Եւ մեր սրբազան հայրապետներու ու թարգ – մանիչներուն դարաւոր հանդիստը կը խը – ռովի :

Մեր նախնեաց կառոյցին վրայ քար մը դնելու կարող չենք , ուստի գոնէ եղածը պահպանել ու ջանալը հերոսութիւն մը կը սեպուի ...:

Քանիերորդ դարուն , երբ մարդիկ հա – կայական նուաճումներ կ'ընեն , անկըը – պեսին մէջ գԱստուածը կ'որոնեն... Քը – րիստոնեայ եկեղեցիներն ալ դիտութեան մարդոց զուգահեռ կ'աշխատին եւ իրենց հաւատքի կանոնները կը վերաքննեն եւ սրբագրութիւնները կատարելով յառաջ – դիմութեան քայլեր կ'առնեն: Յառաջդի – մութեան հրամայական պարտադրութեան առջեւ մենք ի՞նչ կ'ընենք: Մօտք միայն Խաթանպուլահայ եկեղեցականութեան մասնաւորելով, կը ցաւիմ ըսելու թէ ան փոխանակ յառաջդիմելու, ընդհակառակն տգիտութեան խաւարին մէջ կը թաղուի :

Պապենական ստացուածքներուն դէմ դաւաճանողները տափել, Ու ես կ'եր – թամ ... :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆԳ· ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Mort de M. Chavarch Nartouny

grand défenseur de la cause arménienne

Rencontre de deux destins, celui d'une ville où ont pris contact deux mondes, l'occidental et l'oriental, pour tantôt s'opposer et tantôt se pénétrer et celui d'un grand écrivain arménien qui avait su faire la synthèse de deux civilisations sans pour cela sacrifier en quoi que ce soit cette spécifique originalité puisée aux sources mêmes de son Armache natal.

Jeu du sort, voulant qu'un maître incontesté de la langue arménienne, que ce croisé de l'esprit arménien vienne finir ses jours en cette ville de Marseille, y trouvant, dirait-on, en elle l'image de sa promotion.

Tel est Chavarch Nartouny mort, à l'âge de 70 ans, à la Timone.

Pureté cristalline de la langue, perfection du style, sobriété de la phrase dont la force potentielle, contenue, finit par exploser en quelques images purement ciselées, évocatrices, suggestives, de cette phrase ayant toute la puissance des eaux retenues et qui finissent par se libérer en cascades : tel fut le verbe du littérateur.

Patience du chercheur, rigueur scientifique, étude du mot, de son évolution à travers les âges et les manuscrits, prolongement de la recherche de ses origines dans les écrits des peuples qui nous ont côtoyés, tel fut l'arménologue dévoué à son sacerdoce et dont les minutieux travaux font autorité. Il fut aussi l'un des meilleurs artisans de l'évolution de l'arménien moderne vers une pureté cristalline.

Foi en une promotion originale de son temps, formulation claire des problèmes et tendances historiques et politiques concernant le peuple arménien : tel fut le défenseur de l'esprit arménien, de la cause arménienne ; tel fut le lutteur acharné n'acceptant ni compromis, ni compromissions.

Homme n'ayant foi qu'en ses dieux : la langue arménienne, la culture et la civilisation et le peuple arménien. Tel est celui qui nous quitte.

« LE MERIDIONAL »

(1 - 8 - 68)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ· ՄԱՍ

ՔՈՋԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Չմոռնանք ըսել թէ վանաւտունին եկե – ղեցին որ Մեծ – Վանքը դպրոցէն բոլորո – վին բաժնելու ձեւով մը չինուած էր, դպ – րոցին, մեծ – Վանքին եւ միանգամայն գոլոկի – Վանքին կը պատկանէր անոր – պէր :

Ժողովուրդէ ալ կ'ընդունուէր այս և – կեղեցին մաքրանոցի տեսակ մը դռնակէ, որ փողոցին վրայ բացուած էր: Բայց ա – յն քան այնպիսի ձեւով կարգադրուած էր որ վանաւտունին բնակուիներէն ոչ ոք կրնար դուրսէն եկած ղէմք մը տես – նել : եթէ կ'ուզես հասկնալ թէ ինչ կեր – պով կարգադրուած էր եկեղեցին , եթե – ակայէ եկեղեցի մը որու դասը տիտան – ական ձեռքով մը բռնուելով ծռուած է եւ հասարակ եկեղեցի մը դասին պէս չէ մինչեւ խորանին եռեւը կ'երկննայ այլ ժամարարին աչակողմը տեսակ մը սրահ կամ մթահար այր մը կը կազմէ · ենթա – ղրէ թէ այս սրահը տասը կանդուն չափ բարձր վարագոյրով մը զոցուած է, ինչ – պէս ըսինք արդէն· ղիզէ այս վարագոյ – րին եռեւը եւ փայտէ նստարաններու վը – րայ բոլոր վանաբնակները, ղպրուհիները ձախ , աշակերտուհիները ներսի կողմը ղեռեղելով , եւ ահա կրնաս կերպով մը հասկնալ թէ ինչպէս ժամերգութեան ունկնդրութիւն կ'ընեն Բրքի – Բիլբիւլի մխթարնուհիները :

Այս այրէն որ ղպրուհիներու դաս կ'անուանուէր դէպի վանքին արդելարա – նը նեղ անցք մը կար : եկեղեցին պար – տէզէն լոյս կ'առնէր :

Եթէ ըլլար այնպիսի ժամերգութիւն մը, որու մէջտեղ կրօնաւորուհիները չատ կանոնի պարտաւոր էին լուռթիւն պահել, ժողովուրդը անոնց ներկայութիւնը Տէր ողորմեա ըսող ղպրուհիներու նստարան – ներուն ընդհարումը լսելով կը ղպր , ո – րոնք ձայն հանելով կ'ելլէին կ'իջնէին :

ԳԼՈՒԽ ԻԲ·

ՎԱՆՔ ԸՍՈՒԱԾ ԱՅՍ ՄԹՈՒԹԵԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐՆԵՐԸ

1819էն մինչեւ 1825 Բրքի – Բիլբիւլի աւագ — օրիորդ Պըլըմէօրն որ կրօնապէս վանամայր Ինօսանթ (անմեղուհի) կ'ան – ուանէր, Մարկրիտ տը Պլըմէօրօրի դեր – դաստանէն էր, որ «Սուրբ Պրնուայի ուխ – տին սուրբերուն կենսագրութիւնը» հեղի – նակած էր :

Ինօսանթ մայրը երկրորդ անդամ աւա – զուհի ընտրուած էր : Գրեթէ վաթսուն տարեկան, կարճահասակ , անճնեայ, « դիզուն անօթի մը պէս երգող» · կ'ըսէը այն նամակը զոր արդէն յիշեցինք, այլ սակայն պատուական կին մըն էր· բոլոր վանքին մէջ ինքն էր միայն զուարթ եւ այս պատճառաւ կը պաշտուէր ամէնէն : Ինօսանթ կը նմանէր իր նախամայր Մարկրիթին որ ուխտին Տասիէն էր : Գը – բագէտ, պերճասէր , դիտուն , ձեռնհաս հետաքրքրութեամբ պատմաբան, լատի – ներէնի մէջ եփած , յունարէնով չաղուած, եբրայեցերէնը կուլ տուած , աւելի պէն – տիքթեան քան թէ պէնտիքթուհի մըն էր ան :

Տեղապահ – աւագուհին էր մայր Սե – նէք որ գրեթէ կոյր պառաւ եւ սպանիա – ցի կրօնուհի մըն էր :

Զայնաւոր մայրերուն մէջ ամէնէն ան – ուանիներն էին Սէնթ Օնօրին , գանգա – պետ , Սէնթ Ժէրթրիւտ, Նորընճայուհի – ներու առաջին վարժապետուհի , Սէնթ Անժ, երկրորդ վարժապետուհի, Անօն – սիասիօն , լուսաբարուհի , Սէնթ Օկիւս – թէն, հիւանդապահուհի, — բոլոր վան – քին մէջ միայն այս կինը չարասիրտ էր : — Նաեւ Սէնթ Մէքթիլթ (օրիորդ Կու – վէն) որ խիստ ծաղկահաս էր եւ հիանա – լի ձայն մը ունէր, Տէզ Անժ (օրիորդ Տրուէ), որ Աստուծոյ Աղջիկներու վանքը եւ Թիղօրիս Մանեիի մէջ Թրեղօրի վանքը մտած էր ժամանակաւ· Սէնթ Թօղէֆ (օր – իորդ Թօկլուլուսօ), Սէնթ Աէլիսիա (օր – իորդ Տօվէրնէյ), Միղերիզօրա (օրիորդ տը Սիֆիւանթ որ չկրցաւ տանիլ վանա – կան խստութեանց, Թոմբասիօն (օրիորդ տը լա Միլթ իր կանոնին հակառակ վաթ – սուն տարեկան հասակին վանքը մտած , վասնզի չատ հարուստ էր), Բրօվիանոս (օրիորդ տը Լօսինիէր), Բրեզանթասիօն (օրիորդ տը Սիկուէնցա) որ 1847ին ա – ւաղուհի եղաւ· վերջապէս Սէնթ Սէլինը (քանդակագործ Զէրազզիի քոյրը) որ խեւցաւ · Սէնթ Շանթալ (օրիորդ տը Սիւզօն)որ նոյնպէս խեւցաւ :

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

Ծաղկ եւ Ժահր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն է վեր «Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեղին կը զանձուի հէն սակով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋԻ»

Տէր եւ Տիկին Մասիս Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Պօճիքեան եւ աղջիկը, Պ. Կոնկուան Փափազեան, Պ. Յակոբ Փափազեան, զաւակներն ու թոռները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Եղիշէ Փափազեան, զաւակներն ու թոռները (Լիոն), ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 9ին, 62 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Ժամը 14ին, Սէնթ է-թիէնի Հայկ. Մատրան մէջ, 6, Ալէ տը լա Ֆրանճ – Ամիթիէ, եւ թաղումը ժամը 16·30ին Լիոնի կիյոթիէռի գերեզմանատունը (հատաքուիլ գրան առջեւ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Յակոբ Փափազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մայրանուշ Գործունեան եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ ցաւակից եղան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

դառնագէտ կորուստին։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զբաղենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԳԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍ

ՊԼԿՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի (Օգոստոս 18)

ԱՍՏԱԻԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ

Ճոխ յայտագիր, երգ, պար։ Խնջոյք

Հաճելի օր մը բոլորին համար

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի, Օգոստոս 15ին, Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի ազանդական խաղողօրհնութիւն եւ մատաղօրհնութիւն։ Շրջանի Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին հաղորդուելու մեծ տօնին խորհուրդով։

×

ՏԻՒՒՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնը կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին։

Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ԴԱԻԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։ Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ։ Ազանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 - 01 - 72։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ։

Որոնք ունին իրենց տարիքին հասպատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան։

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. Morancé — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԻԼԻՈՒՇԻՆ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆ Ե ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒՍ. ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ
ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, ՄՈՍԿՈՒԱ, ԹԻՖԼԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ

կազմակերպուած

երեւանի՝ հիմնարկութեան 2750րդ տարեդարձին տօնակատարութիւններու առթիւ

OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE (Զբօսաշրջութեան կողմէ)

18, Rue Bleue - Paris 9 Tél 770. 19-93

Սեպտեմբեր 30էն մինչեւ Հոկտեմբեր 26

27 ՕՐ, ԳԻՆ 2750 ՖՐ.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆԵՐ

1) *Հինգ գրի տոմսեր ռուսական եւ վրացական օփերայի եւ պալէներու ներկայացման։*

2) *Պատյաններ Լենինկրատի ռազմաճակատին, աշխարհահռչակ էրմիթաժի թանգարանին, Պալթեան ծովափին, Կրէմլինի եւ այլ հանրածանօթ պալատներու եւ արդիական հաստատութիւններուն։*

3) *Պատյաններ Հայաստանի բազմամարդ եւ գլխաւոր քաղաքները տեսնելու վայրերը, այցելութիւն գեղարուեստական ու պատմական թանգարանները։*

4) *Ամբողջական մասնակցութիւն տեղի ունենալիք հայրենասիրական խոսճանքներուն, տօնակատարութիւններուն (վառատօն), գեղարուեստական եւ մարզական հանդէսներուն։*

Հանդիպումներ եւ ընդունելութիւններ պետական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ։

ՏԵՍԷՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՇՐՋԱՆԸ

Արձանագրութեան պայմաններուն համար դիմել

OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE Paris — Tél : 770. 19-93
Հայկ Աղապէկեանի՝ 8, Rue A. Bruneau Paris — 527. 19-93

Մեկնում Պուրժէի օդակայանէն Սեպտ. 30ին, ժամը 12·15,
Ժամանում Մոսկուա ժամը 17·40ին

Սեպտ. 30 — Հոկտ. 1 Մոսկուա, Հոկտ. 2 — Հոկտ. 23 Երեւան (ժամը 4·20)
Հոկտ. 22 — Հոկտ. 24 Թիֆլիզ, Հոկտ. 24 — Հոկտեմբեր 26 Լենինկրատ

Վերադարձ Փարիզ Պուրժէի օդակայանը Հոկտեմբեր 26ին,
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով ամպագրեցէք արձանագրուիլ

Classe Touriste

Ճամբորդութիւնը կը կատարուի ինքնուրիսքի ծրագրին համաձայն։
Նաեւ էնեան ամբագրով կարելի է ճամբորդել։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
14 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11286 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.286

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Ա.

Հայրենադարձը համահայկական դործ է եւ հայրենիք ու սիրուք ձեռք ձեռքի տուած պէտք է լծուին հայրենասիրական այս աշխատանքին :

Այս իմաստով խօսեցաւ Երեւանի ձայնափողէն , 11 Օգոստոս Կիրակի առաւօտ, Հայաստանի կառավարութեան կից Ներգաղթողներու ընդունման եւ տեղաւորման յատուկ մարմնի պատասխանատու Գ. Այվազեան :

Ջանդուածային ներգաղթը վերջ դտած է եւ այլեւս չի կրնար վերսկսիլ : Շուրջ հարիւր հազար հայրենակիցներ դացին Հայաստան 1946 – 1948ին, առաւելաբար Միջագետքի Արեւելքի երկիրներէն (Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Իրան), կարեւոր մաս մըն ալ՝ Ֆրանսայէն եւ Յունաստանէն : Շատ քիչ թիւով (հարիւր հոգի)՝ Ամերիկայէն :

Քանիցս արտայայտուած ենք հայրենադարձի կարեւորութեան մասին :

Նշած ենք որ հայրենադարձը պէտք որ դարմանն է օտարացման եւ ձուլման վտանգին դէմ որ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է սիրուքահայութեան դլխուն վրայ :

Ներգաղթի կազմակերպութեան համար իրեւ օրինակ մատնանշած ենք Իսրայէլ – որ, որուն բնակչութիւնը 1918ի 60·000էն 500·000ի բարձրացած էր 1940ին : Երբ 1948 Մայիս 14ին անկախութիւն հռչակեց, Իսրայէլ ունէր 650·000 բնակիչ : Այս թիւը աւելի քան երկու միլիոնի բարձրացաւ 1966ին : 18 տարուան ընթացքին, չնորհիւ կանխամտածուած ծրագրի, եօթանասուն-հարիւր տարբեր երկիրներէ մէկուկէս միլիոն Հրեաներ եկան եւ տեղաւորուեցան Երկրի նեղ սահմաններուն մէջ (20·850 քմ. քլ.) : Գիւղատնտեսական համայնական աւաններ (ֆիպուցիմ) ստեղծուեցան ամէն կողմ : Բնակարան եւ գործ տրամադրուեցաւ հայրենադարձներուն : Հրեաները բացի Սիոնականէն, ունին նաեւ իսրայէլիքը եւ բարեսիրական ու մշակութային այլ կազմակերպութիւններ, որոնք նիւթապէս օժանդակեցին ներդ. եւրոպացին ու Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն արտաքսուած Հրեաներու վերաղաղին տեղաւորուելուն :

Ցարդ բոլոր երկիրներու մէջ Հրեաները առաջնակարգ դիրքեր կը դրաւեն : Ու այս՝ միայն առեւտրական մարզի մէջ չ :

Յաւակնութիւնը չունինք բաղդատութեան եղրեր դտնելու Հրեաներու եւ Հայերու միջեւ եւ հաւասարութեան նոյն տրամադրութիւնը վրայ դնելու երկու ազդերը : Իրաւունք ունինք սակայն յուսալու եւ ակնկալելու , որ հայրենադարձի կեանքին հարցին մէջ Հայաստան ասան ան – դամ եւս չմնայ Իսրայէլէն :

Երեւանի կառավարութիւնը ծրագրած, հեռատեսական ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարեց զանգուածային ներգաղթէն առաջ, որ , ի դէպ, չատ յանպատրաստից անակնկալ էր եղած, ինչպէս խոստովանեցաւ ժամանակին Հայաստանի կոմկուսի երբեմնի առաջին քարտուղարը՝ Զաքարեան :

Վերջին տարիներու ընթացքին քանի մը անդամ ներգաղթի պատասխանատուները դէպ Միջագետքի Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, — Կիպրոս, Սուրիա, Եգիպտոս —, ուր հաստատուած կացութեան բերումով բազմաթիւ Հայեր, ամէն բան հաշուի առնելով , պարտաւորուած էին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԱՖՐԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Նիժերիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը ժխտական պատասխան տուաւ միջադային կարմիր Խաչին, որ կը խնդրէր չմարակոծել Պիաֆրա անուղղ փոխադրող իր օդանաւերը : Տակաւին կը չարունակուին բանակցութիւնները Նիժերիոյ կառավարութեան հետ, որպէսզի կարելի ըլլայ չարունակել կարմիր Խաչի առաքելութիւնը : Դժբախտաբար չատ յոյս չկայ որ որեւէ բարեացակամութիւն ցուցաբերուի Նիժերիացիները, որոնք աւելի քան երբեք վճռած են չախչախել պիաֆրական ըմբոստութեան վերջին բոյները : Նիժերիոյ փոխադրութեան նախարար Թարքա յայտարարած է նոյնիսկ. « Պատրաստ ենք կռուելու որոնց դէմ ալ ըլլայ, մէջն ըլլալով Ֆրանսացիները՝ որոնք յաղթուեցան Հնդկաչինի եւ Ալժերիոյ մէջ» : Նախարարը աւելցուցած է , թէ « Ֆրանսացի քարոզիչներ, որոնք կը կռուէին կապտէն եկած խումբերու մէջ , դերեվարուած են » :

Հակառակ ռազմատենչ այս յայտարարութիւններուն , Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի միջեւ խաղաղութեան բանակցութիւնները վերսկսան Ատիս Ապապայի մէջ :

Պօղոս Զ. Պապը, իր կարգին, առաջարկեց իր միջամտութիւնը՝ պատերազմին վերջ տալու նպատակով : Օր ըստ օրէ կ'աւելնայ խաղաղութեան ջատագովներու թիւը, բայց բնաջնջումի այս պատերազմին զոհերը չեն կրնար ընդունիլ անոնք – դեղչն ու դեղօրայք՝ որոնց այնքան պէտք ունին : Նիժերիոյ հակօդային թնդանօթները կը չարունակեն կրակ բանալ Կարմիր Խաչի եւ «Միջազգային Գթութեան» օդանաւերուն վրայ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ դադրեցուց իր թռիչքները դէպի Պիաֆրա, տրուած ըլլալով Նիժերիան հակօդանաւային չարձակում – ներու սաստկութիւնը :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻԶԱՆ

Օդանաւային նոր հանելուկ մըն ալ կայ ,երկու օրէ ի վեր : Այս անդամ սուրիական երկու Միկ 17 օդանաւեր են, որ էջք կատարած են Իսրայէլ : Ջանազան վարկածներ կան այս մասին, բայց ոչ մէկը հաստատուած է : Ըստ Դամասկոսի, աննպատակ օդին կամ վառելանիւթի պակասէն է որ սուրիական օդանաւերը թըռնամի հողի վրայ իջած են : Առաջին պատճառաբանութիւնը չատ տրամաբանական չէ տրուած ըլլալով որ երկինքը չատ պայծառ է եղեր եւ օդն ալ դեղեցիկ : Մնաց որ վառելանիւթի պատմութեան

բռնել արտաքաղթի ճամբան :

Այդ երկիրներէն չատ քիչ թիւով Հայեր միայն դացին Հայաստան : Մեծագոյն մասը դնաց Մ. Նահանդները , Քանատա ու հեռաւոր Աւստրալիա :

Ի՞նչ էր պատճառը այս նոր արտաքաղթին :

Ինչո՞ւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցները օտար երկիրները նախընտրեցին Հայաստանէն :

Մեր ժամանակակից պատմութեան մեծագոյն ողբերգութիւնն է այս երեւոյթը :

Աւելի ողբերգական են անոր ծնունդ առնող պատճառները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ալ չատ խելքի մօտ չէ : Կը խօսուի նաեւ դասալքութեան մասին, բայց եթէ պատասական անջատողականին տարրերը են , ընդհանրապէս Լիբանան կ'ամբաստանին : Կրնայ ըլլալ անշուշտ որ սխալած են :

Կայ նաեւ ուրիշ վարկած մը : Եղածը կրնայ խորհրդանշել «ճէյմս Պոնտերու » դործ ըլլալ : Արդարեւ ուրիշ անդամներ ալ (վեց օրուան պատերազմին մանաւանդ) իսրայէլեան զաղտնի սպասարկութիւնները սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին արաբ օդանաւերուն, որոնք նըման ծուղակներ կ'իյնային : Անկարելի չէ որ նման դործ մը ըլլայ :

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ փոխ–վարչապետ Փաթթաքոս, առջի օր, չարաթական իր մամլոյ ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց. « Կը մաղթենք բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ մեր բոլոր դրացիներուն հետ եւ պատրաստ ենք իրենց հետ դաշնակցութիւն մը հիմնելու » : Փաթթաքոս յոյս յայտնած է որ իր թելադրութիւնը Պալքանեան երկիրներու միջեւ բանակցութիւններու դուռ բանայ :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ներքին նախարարութիւնը հրապարակած է կարլովի–Վարիի մօտերը դտնուած դէնքերու մեծ քանակութեան արդիւնքը : Զէնքերը , դերմանական եւ ամերիկեան ծագումով, բ. աչխարհամարտէն մնացած են : Մեծ–բանոցը կը պարունակէր քսան դնդացիր եւ երեսուն ատրճանակ : Այս դէնքերը, դտնուած Յուլիս 12ին, «հոն չէին պահ – ուած երեք օրէ ի վեր ...» , կը նչէ նախարարութեան հաղորդագրութիւնը :

ՓՐԱԿԱՅԷն կը հաղորդեն թէ յառաջիկայ երկու չարթուան ընթացքին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւններ պիտի դան Չեխոսլավաքիա :

ԻՋՄԻՐի մէջ ահաբեկչական արարք մը դործուած է ամերիկեան տեղեկատուութեան դրասենեակին դէմ : Զորս հոգի վիրաւորուած են մզկիթին առջեւ, ուր պայթած է ռումբ մը, մինչ յատուկ ագօթքները կ'ըլլային հակահամայնավար Լիկայի կազմակերպած արարողութեան ընթացքին :

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆ Թրանզիթի համաձայնութիւն մը ստորագրած են, որ չատ կարեւոր կը նկատուի : Կը վերաբերի յորդանանեան արտածման ապրանքներու անցքին Սուրիայէն :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ , դեմոկրատ կուսակցութիւնը երեք թեկնածու ունի կրկին : Արդարեւ Հըմֆրկի եւ Մ. Քարթիի վրայ աւելցաւ Մ. Կովերն, հարաւային Տաքոթայի ծերակուտական, «Քենըտիա – կան» : Օգոստոս 26ին, Շիքակոյի մէջ է որ Դեմոկրատները պիտի ընտրեն իրենց թեկնածուն :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ կարմիր Մահիկը կ'ամբաստանէ Իսրայէլը որ նախալմ դործած է Սալթ դիւղի վրայ իր յարձակման առեն: Կը հաստատուի նաեւ որ խորհելեան օդուժը ռմբակոծած է յորդանանեան կարմիր – Մահիկի չորս հիւանդատար կառքեր : Ալ Տիփաա թերթը կը դրէ նաեւ թէ Այսրյորդանանի երեք դիւղերու բնակիչները նամակ մը դրկած են Ու Թանի, ուր կ'ըսեն թէ Իսրայելցիք հիմնայատակ մաքրած են իրենց տուները մշակումի համար :

ՓԱՐԻԶի մէջ, Փրոֆ. Պիէռմէ աննախընթաց դործողութիւն մը ըրած է 40 օրուան երկու սիամական քոյրերու վրայ : Նորածինները որոնք չատ բարդ պայմաններու տակ ծնած են Թոկիօ, իրենց միացած էին սրբանոսկրէն (սաք –

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՒՐԻԻ

Ազնիւ խմբագրապետուհի
« Յառաջ » օրաթերթի

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Շ. Նարդունիի մահը չատ մեծ վիշտ պատճառեց բոլորիս : Ջենք դիտեր որո՛ւ յայտնել մեր ցաւակցութիւնը. կարծեմ ամէնէն աւելի «Յառաջ» ի – բաւունք ունի իբր իր հարազատ ընտանիքը եւ տունը : Ընդունեցէք, ուրեմն , մեր անկեղծ վշտակցութիւնը :

Հայ բանասիրութիւնը եւ Մեծասքանչը դեռ չատ բաներ, բաներ, ի՜նչ բաներ կ'ակնկալէին իրմէ :

Լռեց Նարդունիին սիւնակը : Աւա՜ղ... այսքան չուտ :

Ինկաւ Մեծասքանչին արթուն պահակը : Աստուած հոգին լուսաւորէ : Թէեւ Շըննունդի կամ Զատկի առթիւ , յաճախ, կրօնականներուս սիրան ու ականջները խայթող բաներ կը դրէր, բայց բոլորս ալ ազօթող էինք իրեն համար, հիւանդութեան օրերուն, եւ հիմակ ալ :

Մարդ անդամ մը հեռը խօսելէն ետք , անպատճառ կը համակրէր, կը սիրէր :

Վերջերս իր զրքերէն սկսած էր զրկել ինծի. մանաւանդ Մաչթոցի առթիւ զրպայքարէն ետք՝ մտերմացած էինք :

Կրկին ցաւակից զդացումներով

Ջերդ

Ազօթարար

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Նոր Սերունդի բանակումէն կը հեռաձայնեն թէ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է բանակումին մէջ :

Բանակավայրէն կը հաղորդեն նաեւ թէ տեղւոյն վրայ չատ աւելի զեղեցիկ եւ բոլոր յարմարութիւններով օժտուած ջնջ մը դտած ըլլալով, այժմէն իսկ բանակողները հոն տեղափոխուած են եւ կը չարունակեն իրենց արձակուրդը, հանդստաւէտ պայմաններու մէջ :

Ուրեմն բանակավայրին նոր հասցէն է.

CAMP DU NOR SEROUND
Colonie de St. André
Route de Bessan — Chemin n° 78
34 - BEZIERS

ՈՍՏԻՆ ՀԱՏԱԾ

ՎԻՊ

ԸԹԼՈՒԱԾ ՀԱՐՍԸ

ՊՈՒՌՆԱՏՈՒՆ

ՖՈՒՐԱ ՀԱՅՈՒՀԻ ՇԱՀՈՒՄ

Ընիւ ոչխարներ միայն չեն որ ոսկի կը ծնին, այլ նաեւ կանայք։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն։

Ընիւ ոչխարներ միայն չեն որ ոսկի կը ծնին, այլ նաեւ կանայք։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝ ամուսնալուծութիւն եւ ամուսնալուծութենէ ետք՝ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն եւ նորէն ամուսնութիւն եւ նորէն ամուսնալուծութիւն։

Ընիւ ոչխարներ միայն չեն որ ոսկի կը ծնին, այլ նաեւ կանայք։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն։ Ասոնք ալ ոսկի կը ծնին, բայց ոչ միայն ոսկի, այլ նաեւ ամուսնութիւն եւ ամուսնութենէ ետք՝

ՀԱԼԻՊԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՏԽԱՒՈՐ ՈՃԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ե.

1915ին, Հայերու տարագրութեան տարին, Հալէպի ընդհանուր կառավարիչն էր Ճէմալ Պէյ ազգայնական, զարգացած Թուրք մը, որ թէեւ չէր սիրեր Հայերը, բայց բնաւ կողմնակից չէր սպանութիւններուն: 1915 Փետրուարի կիսուն, Յունվարի 26րդ Քրըզայի (զօրաբաժինի) հրամանատարներէն Ֆախրի փաշա եւ Դ. զօրանոցներէն Ձեվրի պէյը, ընդհանուր ոստիկանապետ Ռէշիտ պէյի հետ, Հալէպ կու գան ձեւերով ու վայելչութիւններով, յեղափոխական, մօտաւորապէս երկու դար, իրենց օրինակ ծառայեց Նորոզ կանդնը – ուած չինութիւնների՝ առաւել կամ նուազ չափով, թէ Հայաստանի սահմաններում եւ թէ նոյնիսկ նրա սահմաններից դուրս այլ երկիրներում: Հոխոխութիւն հարատած ընդօրինակութիւններն են Հնչի Ղարայի, Ասլանեանի, Երասխա – ձորի Ք. դարու ու այլ բազմաթիւ յուշանիները եւ Անիի Առաքելոց եկեղեցին 6. դարում: Եւ զարմանալի կերպով բոլոր այս չինքերը մինչեւ այսօր կանգուն են, բացի մէկից – Հալչի Ղարայից, որի մնացորդ զմբէթի մասը դեռ երկու տարի առաջ ինկաւ:

Բացի բնութեան արկածներից, քաղաքական փոթորկալի անցքերն եւս պակաս ազդեցութիւն չեն պատճառել Հոխոխմէի չինքին, սակայն յամառ կերպով կուրծ տալով վեհօրէն կանգնել է այսօր, իր պարծանս կանգնող արուեստագէտների յաղանդին եւ քնքուշ ճաշակին: Ժ. դարու կէսից մինչեւ Ժէ. դարի առաջին կէսը հին մատենադիրները ողբում են նրա անտէր ու քայքայման վիճակի մատնուած լինելը: 1652 – 53 թուականներին էր, որ մի լուրջ նորոգութիւն կատարուեց արտաքին երեսին, կաւերին եւ զմբէթի ծածկին վրայ: Այս թուականից յետոյ որպէս թէ վանահայրեր հոգում էին, սակայն, չատ քիչ բացառութեամբ, պատկար եղան չինքին ապահովութեան: Վերջին անգամ Արխեանն էր, որ (1898-1907) հոլածու դնուեց անկեղծօրէն եւ մի մանակի նորոգութիւն կատարեց. այս նորոգութեան ականատեսները վկայում են, որ վերին առաիճան խղճամիտ հնարգիտական նորոգութիւն կատարեց, պահելով չինքի մէջ այն ամէնը, ինչ որ պատմական եւ գեղարուեստական արժէք ունէին:

Թ. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (268)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՓՈՋԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ամէնէն պղտորներու մէջ քան երեք տարեկան սիրուն աղջիկ մըն ալ կար որ Պուրգոն կոչուէին էր եւ ապագա Բօղի Թոռը որ աշխարհի մէջ օրհնուդ Բօզ անունը պիտի կրէր, եւ որ մայր Ասօմբոհոն կ'անուանուէր:

Սէնթ Մէկթիլտ մայր եկեղեցին դասը տիրացուհիները հոգելու պաշտօն ունէին եւ եկեղեցին մէջ երգելու պաշտօնը ա – ռանձնաշնորհ կերպով իրենց էր: Ամէն տարի, Յունվարի 26ին, Ֆրանսայի ազգային տօնին առթիւ, մեծ հանդէս մը կ'ըլլար եկեղեցին մէջ, որուն ներկայ կ'ըլլային Ֆրանսայի հիւպատոսը, զինուորական իշխանները, ֆրանսական գաղութի ներկայացուցիչները եւ ուրիշ շատ մեծ անձնաւորութիւններ: Այդ հանդէսին համար, տիրացուհիները ամիսներով առաջ կը սկսէին պատրաստուիլ, եւ ամէն տարի նոր երգեր կ'երգէին: Ամէն տարի, Յունվարի 26ին, Ֆրանսայի ազգային տօնին առթիւ, մեծ հանդէս մը կ'ըլլար եկեղեցին մէջ, որուն ներկայ կ'ըլլային Ֆրանսայի հիւպատոսը, զինուորական իշխանները, ֆրանսական գաղութի ներկայացուցիչները եւ ուրիշ շատ մեծ անձնաւորութիւններ: Այդ հանդէսին համար, տիրացուհիները ամիսներով առաջ կը սկսէին պատրաստուիլ, եւ ամէն տարի նոր երգեր կ'երգէին:

Երբ Մայիսի Ը. չարթուն հրաման եկաւ Կ. Պոլսէն նահանգին բոլոր Հայերը տարագրել եւ սպաննել, ընդհ. կառավարիչ Ճէմալ պէյ չուզեց գործադրել եւ հրաժարեցաւ, Յունիս 8, 1915ին: Անոր յաջորդեց Պէքիր Սամի պէյը (Չէրքէզ), որ նոյնպէս հակառակ էր սպանութիւններու եւ մասամբ տեղի տալով հանդերձ, ան ալ հրաժարեցաւ Յուլիս 31 1915ին: Անոր յաջորդեց մեծ ոճրագործ Մուսթաֆա Ապտիւլ Հալիդ պէյ հրէշը (Եանիացի), Թալէաթի կնոջ եղբայրը, Սղերդի նահապետ միւթէսարըֆը, Պիթլիսի վալին ոճրագործակցեցան ոճիրներու մէջ, Մէհմէտ Ճէմալ պէյ, որ Իթթիհատի քննիչ պատուիրակ էր Հալէպի մէջ, տարագրութենից ընդհ. հսկիչ Շիւքրի պէյը, որ այցելած էր նաեւ ուրիշ նահանգներ. Ապտիւլ Ահատ Նուրի պէյը, քաղթմունկիի, որ եղբայրն էր քեմալական արատքին նախարար Եուսուֆ Քէմալի. Ժան – տարմըրճի հրամանատար Էմին պէյը. Ատանայէն Հալէպ գացած բումէլիցի է – յտուպ պէյը. զարճալ, Իթթիհատի Կեդրոնին դրկուած ուրիշ քննիչ մը՝ Հարիւրապետ Սապանճալը Հաղդը պէյ, դաշն, որ գործակցեցաւ Տէր Զօրի կառավարիչ Սալիհ Զէքի կոչուած մեծ դահիճին հետ:

Դժուար է թուել մէկ առ մէկ, հազարաւոր քիւրտ, պէտուին, չէչէն, զինուոր եւ ոստիկան թուրք ոճրագործները:

Ապտիւլ Հալիդի յաջորդեց Պէքրի պէյ, որ Կ. Պոլսոյ մէջ ոստիկանական անօրէնն էր 1915 – 16ին:

Մուսթաֆա Ապտիւլ Հալիդ, Տէր Զօրի Սալիհ Զէքիին եւ Սապանճալը Հաղդընի դիւանաւոր գործակցութեամբ ցեղասպանական ոճիրները գործադրել տուած եւ 1916ի աշնան Կ. Պոլիս վերադարձած էր եւ զարճած Թալէաթի խորհրդականը, ներքին նախարարութեան մէջ:

Նաղլեան Սրբազան կը յայտնէ, թէ Հալիդ մինչեւ Զինադադար Հալէպ մնաց: Սխալ է: Հալիդին յաջորդեց, որպէս Հալէպի վալի, Կ. Պոլսոյ ոստիկանապետ Պէքրին, որ Թալէաթի գործակիցն էր, հայ մտաւորականներու աքսորին եւ բնաջնջման մէջ, 1915ին:

Պէքրի պէյ Հալէպ եկած էր, մնացած հայ «ամէլէ» (գործաւոր) զինուորները բնաջնջելու նպատակով: Իր հետ բերած էր նաեւ հայ լրտես մը՝ Արշաւիր Եսայեանը:

Այդ իրողութիւնները հաստատող վաստաթուղթերը մեր ձեռքին տակ են:

Պէքրին կազմել տուած էր հայ արհեստաւորներու ցանկերը՝ Դեկտեմբեր 21, 1917ին, հայ գործաւորներուն ցանկը՝ Արհեստից վարժարանին մէջ, Յունուար 6, 1918ին, Մարտ 4, 1918ին, «Մըտմէթ Թաղուր»ի մէջ եղող Հայերուն եւ «Մենղիլ»ի (կայանի) Հալէպի մէջ աշխատող Հայերուն ցանկերը, ըստ տոմարի ու զանոնք սպաննել տուած էր Մարտ 19 եւ 20, 1918ին:

×

Դեսպան Մորկընթաուի Յուշերուն ա – մերիկեան եւ անգլիական տպագրութեանց ուշագրաւ տարբերութիւնը, Պէտրիի մասին ·—

Երբ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մօրգընթաու կընթանաւ իր Յուշերը գրեց Թուրքիոյ կողմէ Հայերու դէմ գործուած ցեղասպանական ոճիրի մասին, իր գրքին ամերիկեան տպագրութիւնը, հրատարակուեցաւ Ամերիկեան Տըպըլ Տէյ Փէյճ Էնտ Քըմփընիի կողմէ, Կարաբըն Սիթի, Ն. Ե., Հոկտեմբեր 8, 1918ին, եւ գրքին անունն էր «Էմպէհատոր Մորկընթա'ուզ Սթօրի»:

Նոյն գիրքը հրատարակուած էր, Լոնտոնի մէջ, Հաչինսըն Էնտ Քըմփընի, փաքէտ Նօսթէր Րօ, Լոնտոն:

Երբ բաղդատեցինք նոյն գրքին երկու տարբեր տպագրութիւնները, հետեւեալ կէտը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց ·—

Լոնտոնի տպագրութեան մէջ ըսուած է, թէ «Հայերու տարագրութեան եւ ջարդի օրերուն Հայերուն ենթարկուելիք չարչարանքներուն եւ տանջանքներուն մանրամասնութիւնները, Իթթիհատի կեդրոնին մէջ, երկար դիչերներ խորհրդակցութենէ նիւթ եղած են, եւ սադայեական նրբազգոյն չարչարանքներու գիւտեր եղած են: Անոնք աչքի առջեւ ունեցած են Սպանական Հաւատաքննութենէն եւ այլ չարչարանքի ուղեցոյցներ. — Օրինակ՝ ուղղակի պայթեցնել, ոտքերու պայտ դամել, եւն. Մօրկընթաու կը գրէ անգլիական տպագրութեան մէջ (էջ252): « Այդ մանրամասնութիւնները, առանց դաղտնապահութեան, պատմեց ինձի Կ. Պոլսոյ ոստիկանապետ Պէտրի պէյը» . եւ յաջորդական էջերու մէջ ալ միշտ յիշուած են յականէ անուանէ, Պէտրի պէյին ըսածները:

Իսկ ամերիկեան տպագրութեան մէջ, (էջ 307), այն տեղերը որ Պէտրիի ոճրային յայտարարութիւնները եւ խոստովանութիւնները կան, Պէտրիին անունը ջնջուած է եւ ըսուած է «բիսպանսիպալըլ Թըրքիչ Օֆիչըլ» (պատասխանատու թուրք պաշտօնատար մը):

Նոյն գիրքը երկու տեսակ չի կրնար տպագրուիլ: Երբ մէկը ոճիր մը կը պատմէ եւ ոճրագործին անունը դանց կ'առնուի, խնդիրը կը մնայ անորոշ: Ո՞վ է պատճառը այս թերութեան: Հեղինա՞կը, տպագրի՞չը: Շատ հաւանաբար հեղինակը:

Թրքական ցեղասպանութեան պատասխանատուութեան մասին թրքական «Րէսիմլի Թարիխ»ին մէջ Իթթիհատի ընդհ. քարտուղար Միհոպէթ Շիւքրի պէյ ըսած է, թէ Հայոց դէմ ցեղասպանութիւնը գործադրողը միայն մէկ հոգի էր՝ Պէքիր Սամի պէյը, կրօնաւորուհին պատասխան չէր տար:

Այս լռութեան կանոնին իրր հետեւանք բոլոր վանքին մէջ մարդկային արարած – ները խօսելէ զրկուած, եւ այս արտօնութիւնը անկենդան իրերու տրուած էր:

Երբեմն եկեղեցիին, երբեմն ալ պար – տիզպանին զանգակը խօսէր: Տեսչուհիին քով աղդու կերպով ճայնող պղպիկ զանգակ մը կար որ վանատունին ամէն կող – մէն կը լսուէր:

Այս զանգակը զանազան հնչիւններով, որոնք ճայնական հետագրի նման բան մըն էին, կը նշանակէր նիւթական կեանքի այն ամէն գործողութիւնները զոր պէտք էր կատարել. եւ ի պահանջել հարկի խօսարանը կը կանչէր վանատունին այս կամ այն բնակչուհին:

Ամէն մէկ անձ եւ ամէն մէկ բան զանգակի յատուկ հնչիւն մը ունէր. տեղատկալ – աւազուհին մէկ երկու: Վեց – հինգը դասարան հրաւիրել էր. հետեւաբար աշակերտուհիները ամենեւին չէին ըսեր թէ դասարան կը մտնեն այլ վեց – հինգը կ'երթան:

Ձորս – չորսը տիկին մը ժանլիի զանգակն էր. այս հնչիւնը սակայ կը լսուէր. «Ձորս պուչով սատանան է ան» կ'ըսէին այն աշակերտուհիներն որ ոտքերնին չունէին:

Զանգակը եթէ տասնըմինը անգամ զարնէր, մեծ դէպք մը կը ծանուցանէր: « Յանկապատին դուռը» կը բացուէր, որ վերէն վար պարզունակներով պատուած երկաթէ ահռելի տախտակ մըն էր եւ որ արքեպիսկոպոսին եկած միջոցին միայն կը զառնար իր ծխնիին վրայ:

Ինչպէս ըսինք արդէն, արքեպիսկոպոսէն եւ պարտիզպանէն զատ ոչ ոք կը մտնէր վանքը: Աշակերտուհիները ուրիշ երկու մարդ ալ կը տեսնէին. մին էր ո – ղորմաբաչխը, պանէն ադբար, ծեր եւ ոտքեղ մը, որուն վանդակին եռեւէն ակ – նասիչ նայելու արտօնութիւնը ունէին երբ դասը կը կենար ան. միւսն էր գծա – գրութեան դասատու Պ. Անսիօ:

Այն նամակը որուն քանի մը տողերը արդէն կարդաց ընթերցողը, այս դասատուին անունը տարբեր կերպով կը գրէ, նաեւ «սոսկալի ծեր սապատող» մը կ'անուանէ զայն:

Ինչպէս կը տեսնենք, ընտրուած էին ամէն մարդերը:

Այս էր աս հետաքրքրական վանատունը:

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մայրանուշ Գործունեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (18 Օգոստոս) Փառտոյի Մայր Եկեղեցին յատարա պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութիւնը չնոր – հակալութեամբ ստացած է իր օգափո – խութեան կայանին համար Վալանսէն Պ· Բաֆֆի Մարգարեանէ տասը fuժo դեղձ եւ յիսուն քիլօ ձաւար , Տիկին Էլիզ Սարդիսեանէ (էքս Ան Փրովանս) 100 Ֆր· :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ եռք, ժամը 14էն 18:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· «Գէորգ Զաւուշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի :

Կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

Կը նախագահէ ընկ· ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , Մարսէյլի Արեւուչներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբաս վարձուած է կի – րակի 25 Օգոստոս , առաւօտ 9էն :

Օթոբասը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէ – նայէն , Մասըլէն կը հասնի ժամը 9·20 – ին , յետոյ Մանեան , Սթատի պղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կը – նան Բոթ ա'Ազիւր Ռափիանները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօն :

ՃՈՒՆ ՊԻԻՖԷ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly

Métro Pont de Neuilly

Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբէքչաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂ – ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի , Օգոստոս 15ին , Ս· Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի ա – ւանդական խաղողօրհնութիւն եւ մատաղ – օրհնութիւն: Շրջանի Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին հաղորդուելու մեծ տօնին խորհուրդով :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին :

Կը պատարագէ Լիոնի Ս· Յակոբ եկե – ղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ԴԱԻԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ : Երեցդպրութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ : Աւանդական մա – տաղ եւ խաղողօրհնէք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՕԹ

Աստուածածնի Վերափոխման տօնին ա – ռիթով Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Լասիոթայի Ս· Կարապետ Մատրան մէջ, այս Հինգշաբ – թի, իսկ Մարսէյլի Փրատոյի Մայր եկե – ղեցիին մէջ այս Կիրակի :

Պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս· Վարդանեան :

Յետ պատարագի կը կատարուի Խա – ղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ :

Սկիզբ պատարագի 9·45, քարոզ՝ 11 , հոգեհանգիստ 11·30: Խաղողօրհնէք 11·45 :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի՝ Վերափոխում : Ջայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ Խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Երկուշաբթի՝ Մեռելոց , ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդուքիւնը, որ յետաձգուեցաւ զորձադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին . Շատօ Երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկայ :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որ – բերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՓՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր· վեցամսեայ 50 Ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր·, վեցամսեայ 60 Ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ «ՅԱՌԱՋԻ»

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղեկ – ղոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ Ա· Ը· Փէ· եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաճայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի զործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ կիսերօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ եռք:

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍ

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ
Այս Կիրակի (Օգոստոս 18)
ԱՍՏԱԻԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ
Ճոխ յայտագիր, երգ, պար: Խնջոյք
Հաճելի օր մը բոլորին համար

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի
Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)
26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle
par
EDOUARD UTUDJIAN
Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
15 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11287 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.287

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Բ.

Ինչ տասով կ'արձանագրենք Հայոց նոր պատմութեան մեծագոյն ողբերգութիւնը :

Հաստատուեւթ տարուան ընթացքին արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթող հայրենակիցներու թիւը երկու հարիւր հազարը չէ անցած :

Գաղտնիք մը չէ այլեւս, որ մեծ նեղութիւններու ենթարկուած են անոնք , իրենց հետեւանք բնակարաններու անբաւականութեան եւ վարչաձեւի խստութեանց , մանաւանդ Սթալինի մեռնելէ յետոյ տարիներուն :

Նստեր բանտերու կամ Սիպերիոյ աք – տավայրերուն մէջ քաւած են բնոյ չդրծած մեղքերը :

Հանրածանօթ է 1937ի բոլշեւիկեան մեծ եղեռնը, որուն զոհ զացին 3500 հազարավոր եւ գաղնակցական մտաւորականներ, հանրային եւ կուսակցական գործիչներ, ինչպէս հրապարակաւ խոստովանեցան Պոլիտբիւրոյի անդամները իրենք՝ կոմկուսի Մոսկուայի քաղաղորդ համագումարին մէջ :

Մեծ թիւով հայրենադարձներ Սիպերիա աքսորուեցան 1949ին : Սթալին եւ ներքին ոչխ էին դեռ :

Անոնց մահէն (1953) ի վեր 15 տարի անցած է : Վարչաձեւի խստութիւնները մեղմացած են եւ ժողովուրդը որոշ ազատութիւններ կը վայելէ :

Պատասխանէն հայրենիք — իրրեւ պատչէկ — այցելութիւնները յաճախ – կրկին են դարձած : Ու այլեւս գաղտնիք չ' Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն կեանքը :

Երեւեկի խստութեանց մեղմացումը պիտաբար վառնդուեր դարձուածքը էն է ստացած տասը տարիէ ի վեր : Հայրենիքէն դէպի արտասահման արտագաղթը սկսած է մտահոգիչ դառնալ :

Ընկ խօսիր Հայաստանէն դէպի Խորհ· Միութեան միւս հանրապետութիւնները պատրուած արտագաղթի մասին, որ կը տրուհակուի տասնեակ տարիներէ ի վեր ու որ ո՛չ մէկ սեղմումի ենթակայ է :

Մեր խօսքը ա՛յն հայրենակիցներու մասին է, որոնք առնուազն քսան տարիէ ի վեր Հայաստան ներգաղթած , տուն – դեղ եղած , իրենց համար նոր անտեսութիւն են սեղծած , եւ որոնք կը լքեն ա – յն ինչ ու կը վերադառնան այն երկիրը, ուսկից մեկնած էին՝ հայրենասիրական ոգեւորումէ մղուած , երբեմն ալ գաղափարական (համայնավարական) հոգեպարուած :

Յատկանշական է նշել, որ փայլուն հեռանքները հայրենիքի երազներով ճամբայ ելած մեր հայրենակիցները չուտով հիասթափուեցան, երբ դէմ առ դէմ գտնուեցան դառն իրականութեան հետ :

Խորհրդային հայրենասէրները համբերեցին իրենց խաչը : Տոկացին ամբողջ կրեցին իրենց արդար քրտինքը զրկանքի եւ իրենց հայրենիքի վերաչի – նուելու յանուն հայրենիքի վերաչի – նուելու :

Անոնք կը չարունակեն հայրենասիրական կապուիլ հայրենի հողին եւ Հայաստանի հետ նկատել իրենց վերջնական ու մնայուն հայրենիքը :

Եթէ սակայն որոշ թիւով հայրենադարձներ, որոնք սեւելի քան քսան տարի Հայաստանի մէջ ապրելէ ետք, չեն կրցած յարմարիլ նոր միջոցի հետ եւ ամէն միջոցի կը դիմեն երկրէն հեռանալու համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ

Կ'ԵՐԹԱՆ - ԿՈՒԳԱՆ

Անցեալ չաբաթավերջին փառաչուք կերպով ընդունելէ ետք նախագահ Թի – թօն, Փրակա, ոչ նուազ խանդավառու – թեամբ, կ'ընդունի Ռումանիոյ նախագահ Ձէուչէսքուն : Թիթոյի նման, Ձէուչէս – քուի այցելութիւնը եւս պիտի տեւէ երկու օր : Ռումանիոյ պարագլուխին կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը, կազմուած կառավարական անդամներէ եւ Ռումէն համայնավար անձնաւորութիւն – ներէ : Այսպիսով, Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքը մէկ չաբթուան ընթացքին պատուած կ'ըլլայ իր երկու կարեւոր նեցուկները : Իրապէս, Թիթոյի նման Ձէուչէսքու եւս յստակ դիրք բռնած է ի նպաստ չեխ ապատականութեան : Տատ– նապի օրերուն, Պուքրէշ եւ Պելկրատ միչտ հաղորդակցութեան մէջ մնացին եւ Չեխոսլովաքիոյ կողքին իրենց դիրքը է – դաւ միանգամ ու նոյնօրինակ, հակառակ անոր որ Ռումանիա, իր սահմաններէն ներս, կը զգծագրէ աւելի խիստ համայ– նավարութիւն մը, քան ինչ որ է զօրու է այսօր Եուկոսլաւիոյ մէջ : Ասիկա կը յի– շեցնէ որոչ չափով «Պալքանեան փոքր համաձայնութիւնը », Բ· աշխարհամարտէն առաջ, երբ Եուկոսլաւիա, Չեխոսլո– վաքիա եւ Ռումանիա դաշինքով մը կապուած էին :

Ձէուչէսքուի այցելութիւնը կը յաջոր – դէ Ուլպրիխթի, Արեւելեան Գերմանիոյ պարագլուխի այցելութեան , որ վերջ դասւ առնի օր : Կարլովի – Վարիէն չը– մեկնած, Ուլպրիխթ մամլոյ ասուլիս մը կուտար , անորոչ ու տարտամ : Ակնար – կելով Բրատիսլավայի հասարակաց յայ – տարարութեան , զայն կը նկատէ «ներ – կայ դարաշրջանի ամէնէն կարեւոր վա – ւերաթուղթը , որ իրրեւ օրինակ պէտք է ծառայէ բոլոր համայնավար կուսակցու – թիւններու փոխ – յարաբերութիւններ – րուն» : Կը հաստատէ թէ Պոն պէտք է հրաժարի ամբողջ Գերմանիան ներկայա – ցընելու իր յաւակնութենէն եւ ճանչնայ վերջին պատերազմին ծնած սահմանները : Այս ուղղութեամբ ոչ մէկ նորութիւն :

Տիւպչէք եւս մամլոյ ասուլիս մը տ – ւաւ, իր կարգին , Կարլովի Վարիէն չմեկնած : Մինչ այն չշուկը կար թէ Լե– հաստանի համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Կոմուլքա եւս Չեխոսլովա – քիա պիտի այցելէ , Տիւպչէք ճշդեց, թէ Չէուչէսքուի այցելութենէն ետք, այլեւս երկկողմանի տեսակցութիւններ տեղի պիտի չունենան, Սեպտեմբերի սկիզբը նախատեսուած Չեխոսլովաքիոյ Համայ – նավար կուսակցութեան համագումարէն առաջ : Տիւպչէք անգամ մը եւս հաստա– տեց թէ չեխ բանակը արտաքին ոչ մէկ օ– ժանդակութեան կը կարօտի, իր սահ – մանները պաշտպանելու համար :

ՖՐԱՆՍԱ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Մինչ նախագահ ոը կոլ կը պատրաս – տուի մամուլի ասուլիս մը տալու Սեպ – տեմբերի առաջին կիսուն , նախարարա – պետ Քուվ ոը Միւրվիլ նոր մուտքեր կը փնտռէ փակելու համար 12 – 13 միլիառի բացը, զոր ունի 1969ի պիւտճէին : Նա – խատեսուած մուտքերը անչուչտ, զանա– զան յաւելումներ են, որոնք վերջնապէս պիտի որոչուին Սեպտեմբեր 4ին : Հաւա– նական յաւելումներն են .— Եկամուտի տուրքը, թղթատարի բոլոր սակերը (զը– բոչմաթուղթը 0·30էն պիտի անցնի 0·40ի) : Հեռաձայնի սակերը 20 առ հա– րիւր յաւելում պիտի կրեն, ինչպէս նաեւ կազը եւ էլեկտրականութիւնը : Կարգ մը նախարարութիւններ հրաւիրուած են ղեկչեր ընել իրենց ծախքերուն մէջ, բացի նախապատուութիւն վայելող երեք նա – խարարութիւններ՝ Լուսաւորութիւն (որ 12,5 առ հարիւր աւելի վարկ պիտի ըս – տանայ), զինուժանախարարութիւն (առաւել՝ 15 առ հարիւր)եւ բնակարաններու չի – նութիւն :

Նախարարաց Խորհուրդը դրաղած է նաեւ պիաֆրայի հարցով : Ըը կոլ յայտ – նած է թէ լուծումը միայն քաղաքական կրնայ ըլլալ : Այս լուծումին համար ալ պէտք է նկատի առնել պիաֆրայի ժողո– վուրդին անհատականութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱԶՈՒՆԵՐՈՒ Միջազգային Դատնակ– ցութիւնը որոչեց պօյքոթի ենթարկել Ա– ժէի օդակայանը , ցորչափ խորայէլեան Պօյինկի անձնակազմը ազատ չարձակ – ուի : Գալով խորայէլեան հողամասին վը– րայ էջը կատարող երկու սուրիական Միկերուն , խորայէլեան կառավարու – թեան համաձայն սխալ ուղղութեան մը հետեւանքն է : Դէպերու կարծիքով սա – կայն միայն այդ բացատրութիւնն է, որ Թոյլ կուտայ Երուսաղէմի իշխանու – թեանց քաղաքական օգտագործում մը ը– նել «Միկ 17»երու մասին :

Ամէնէն մէջ Յունաստանի վարչապե – տը՝ Փափատոփուլոս ազատած է մահա– փորձէ մը, զոր կատարած է Փանակու – լիաս անունով երիտասարդ մը : Մահա – փորձը եղած է Լակոսինէն Աթէնք տանող ճամբուն վրայ, բայց պաթումը տեղի ու– նեցած է վարչապետին կառքին անցնելէն քանի մը վայրկեան ետք : Յունաստանի կառավարութիւնը դեկոյցով մը կը յայտ– նէ թէ փաչիստի զործ է մինչ Սթոքհոլ – մի մէջ , « Ազատագրման Համահելլէ – նական չարժումի » նախագահը՝ Անդրէաս Փափանդրէու կը յայտարարէր թէ «հե – րոսական արարք» մըն է :

ՈՒՐՈՒԿՈՒԻՑԻ մէջ չատ ծանր բա – խումներ եղած են կրկին ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Զորեքչաբթի օր, Հիւ – սիսային Վիէթնամի եւ Միացեալ Նա – հանգներու խօսակցութիւններու 17րդ նիստը տեղի ունեցաւ :

ՌՈՒՏԻ ՏՈՒԶՔԻ (կարմիր Ռուտին , ինչպէս կ'որակուի Պերլինի մէջ) եւ Քոհն Պէնտիթ հրաւիրուած են անիչխանական – ներու համագումարին, որ տեղի կ'ունե– նայ Քառառէի մէջ (Իտալիա), Օգոստոս 31էն Սեպտեմբեր 5 :

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ ժողովը ընդհատ – ուեցաւ տրուած ըլլալով որ Նիժերիա ան– դամ մը եւս մերժեց Պիաֆրայի խոպա – դութեան նոր ծրագիրը : Արտասահմանը միչտ մտահոգ է Պիաֆրայի կացութեան պատճառաւ եւ Նիւ Եորք Թայմզ կ'առա– ջարկէ ՄԱԿի միջամտութիւնը : Վատիկա– նի չաբաթաթերթն ալ՝ Օսսեռվաթոռէ Տելլա Տումէնիֆա կը զրէ· « Այն երկիր – ները որոնք զօրավիզ կը կենան Նիժե – րիոյ, չեն կրնար անչարժ մնալ ի տես այն վտանգին , որ կը սպառնայ Պիաֆրացի ժողովուրդին վրայ » :

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ բրիտանացի զործավարը Հոնք քոնկ հասած է վերջապէս : Անգլիա– ցի դիւանագէտը հոս կանչուած էր իր կառավարութեան կողմէ, այն օրէն երբ Զինացիք կրակի տուած էին Փեքինի բրի– տանական դեսպանատունը, բայց Չինա – ցիք ցարդ եւս չեն տուած :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՉ տօնին առթիւ , «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Օգոստ· 17 :

ՈՒՓՍԱԼԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ա·

ՄՄԲ.— Այս ժողովին մասին ստացանք երկու տեղեկատուութիւն: Մին՝ Էջ – միածնայ պատգամաւորութեան կողմէ, փարիզի եկեղեցիէն, միւսը՝ կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ՝ Պէյրութէն: Բնական ու տրամաբանական էր որ հրատարակէինք առաջինը, եթէ զայն չնկատէինք «թերի ու անընդունելի» իր բովանդակութեամբ: Արդարեւ, մեծեցնա – գրուած հինգ էջնոց թղթակցութեան մէջ, շատ մանրամասնութիւններ կան, յիշուած ու նաեւ *բացականներու* անուններ, բայց չէ յիշուած որ այդ ժողովին մասնակցած է նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պատգամաւորութիւն մը, որու անդամները, մանաւանդ մէկը, ընտրուած են կարեւոր յանձնախումբերու մէջ: Խտրական այս ոգիին յարատեւումը, որմէ ոչ մէկ շահ կրնայ ունենալ Հայաստանեայց առաքելական Սուրբ եկեղեցին, որ մէկ է, կը ստիպէ մեզ, որ հրատարակենք կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատգամաւորութեան տեղեկատուութիւնը, ուր «հրէի եւ հեթանոսի» հարց չկայ, աւելի լրիւ գաղափար մը տալու համար մեր ընթերցողներուն:

Յուլիս 4էն 19ի միջոցին Շուէյտի Ուփսալա քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի չորրորդ ընդհանուր համագումարը: Առաջին երեք համագումարները տեղի ունեցած էին Ամստերտամի (1948), Էվանսթընի (1954) եւ Նիւ Տելհիի (1961) մէջ:

Համաժողովին ներկայ էին աւելի քան երկու հազար անձեր, զանազան հանգամանքներով՝ պատգամաւոր, դիտող, խորհրդական, երիտասարդ – մասնակ – ցողներ, հրաւիրեալներ եւ հարիւրաւոր թղթակիցներ: Ներկայ եղող պատգամաւորներու թիւը 700էն աւելի էր: Բոլորն ալ քուէարկելու իրաւունք ունէին: Կուսակցային հեռեւեալ երկիրներէն.— Աւստրալիա, Աւստրիա, Անգլա, Պելժիա, Պուլկարիա, Պիրմանիա, Դամբրուն, Գանատա, կեդրոնական Ափրիկէ, Սէյլան, Զիլի, Քոնկօ, Կիպրոս, Չեխոսլովաքիա, Տանիմարքա, Արեւելեան Ափրիկէ, Եգիպտոս, Եթովպիա, Ֆինլանտա, Ֆրանսա, կապոն, Գերմանիա, կանա, Յունաստան, Հոնկ – Քոնկ, Հունգարիա, Իսլանտա, Հնդկաստան, Իրան, Իտալիա, Ճամայիքա, Ճափոն, Յորդանան, Քորէա, Լիբանան, Լիպերիա, Մատակասքար, Մալեզիա, Մեքսիկօ, Հոլանտա, Նոր Զելանտա, Նիկերիա, Նորվէգիա, Փաքիստան, Փիլիպպեան կղզիներ, Լեհաստան, Ռումանիա, Սինկափուր, Հարաւային Ափրիկէ, Սպանիա, Շուէտ, Զուիցերիա, Սուրիա, Թահիթի, Թայուան, Թանզանիա, Թայլանտ, Թոկօ, Թրինիտատ, Թուրքիա, Ուկանտա, Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներ, Խորհրդային Միութիւն, արեւմտեան Ափրիկէ, Եուկոսլաւիա, Զամպիա:*

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի բոլոր անդամ – եկեղեցիները, դրբեթէ առանց բացառութեան պատգամաւորութիւնները ղրկած էին: Օրթոտոքս, Անկլիքան եւ Բողոքական աւելի քան 220 եկեղեցիներէ ներկայացուցիչներ կային:

Հայց· եկեղեցւոյ կողմէ կը մասնակցին երկու կաթողիկոսական Աթոռներու պատգամաւորութիւնները: Ցանուն Ս· Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան՝ Սերովբէ Արք· Մանուկեան, Պարզեւ Եպս· Գէորգեան, Մեսրոպ Ծ· Վրդ· Գրիգորեան, Ներսէս Վրդ· Պոզապալեան եւ Արսէն Վրդ· Պէրպէրեան: Ցանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ Գարեգին Եպս· Սարգիսեան եւ Արտաւազդ Եպս· Թրթռեան: Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչն էր Վեր· Յովհ· Ահարոնեան:

Ժողովին նշանարանն էր Աստուածա – շունչէ հեռեւեալ խօսքը· — «Ահաւասիկ առնեմ զամենայն ինչ նոր»: *Հիմնական առաջադրութիւնն էր նախ՝ անդրադառնալ արդի աշխարհի մարդկութիւնը տագնապեցնող էական հարցերուն, երկրորդ՝ քննարկել եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի եօթնամեայ գործունէութիւնը 1961էն ասդին, եւ երրորդ՝ արդի աշխարհի պայմաններու լոյսին տակ վերաքննութեան եւ վերաձեւումի ենթարկել յառաջիկայ տարիներու գործունէութիւնը:*

Համաժողովի աշխատանքները յառաջ կը տարուէին երեք ուղղութիւններով· —

Ա) Ընդհանուր նիստեր, *որոնց ընթացքին տեղի կ'ունենային դասախօսութիւններ կարեւոր հարցերու շուրջ ականաւոր մասնագէտներու կողմէ, եւ՝ տեսակէտ – ներու արտայայտութիւններ պատգամաւորներու կողմէ:*

Բ) Բաժանմունքներու նիստեր· *Համաժողովի անդամները բաշխուած էին վեց բաժանմունքներու մէջ· իւրաքանչիւրին տրուած ըլլալով մասնաւոր նիւթ մը հասարակական վիճաբանութեան միջոցաւ ուսումնասիրութեան համար: Իւրաքանչիւր բաժանմունք ընդհանուր համագումարին պարզեց իր տեղեկագիրը:*

Գ) Յանձնախումբերու նիստեր· *Համաժողովի անդամները բաշխուած էին նաեւ 16 Յանձնախումբերու, որոնց նպատակն էր յառաջ քննարկութեան լոյսին տակ արժեւորել եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդի այլազան բաժանմունքներու եւ Յանձնաժողովներու եօթնամեայ գործունէութիւնը, մասնաւոր բանաձեւերով ուրուագծելու յառաջիկայ աշխատանքներու ուղղութիւնները եւ ճշդորոշ չելու գործունէութեան կալուածները:*

Ուփսալայի Համաժողովին առանձնայատուկ դիծը այն եղաւ, որ Ի· գարու եկեղեցիներու պատմութեան մէջ բացառ նոր ուղղութիւն մը — մարդկութեան արդի կեանքի բոլոր կարեւոր երեւոյթներուն չուրջ ցոյց տալ կենդանի շահագրգռութիւն եւ մատուցանել քրիստոնէական ծառայութիւն ի նպաստ հարցերու լուծման եւ ի մասնաւորի խաղաղ, ապահով եւ արդար կեանքի պայմաններու ստեղծման: Դուրս բերել եկեղեցին նեղ բամփոփ կեանքի այն վիճակէն, ուր եկեղեցիները կը զբաղին զիրենք իրարմէ բաժնող աստուածաբանական, ծիսական խնդիրներու քննարկութեամբ: Բացուիլ դէպի աշխարհ եւ ցոյց տալ թէ Քրիստոս իր վարդապետութեամբ եւ այդ վարդա – պետութիւնը կեանքի կոչող եկեղեցւոյ գործունէութեամբ մարդոց երջանկութեան, խաղաղութեան, արդարութեան համար կը շարունակէ ծառայել մարդկութեան Ի· գարու այս կնճռոտ եւ տագնապալից րոպէին:

Ահա այսպիսի ընդհանուր շահագրգռութեամբ էր որ զանազան նիստերուն դասախօսութիւններ տրուեցան «Հարուստ եւ աղքատ ազգեր» (տնտեսագիտական, «Ցեղային խտրականութիւն եւ միջազգային ընկերութիւն» (ընկերային), «Մարդկային դաստիարակութիւն» (կրթական·) «Մարդկային իրաւունքներ» (ընկերա – քաղաքական), « Հաղորդակցութեան միջոցներ » (ճարտարագիտական), «Մարդկային կարիքներ » (ընկերա–բարոյա – կան), « Արդի մարդկային ընկերութիւն եւ յեղափոխական շարժումներ եւ ճարտարուեստական նուաճումներ», «Քաղաքներու նոր դիմայեղումներ» եւ այլ յարակից հարցերու չուրջ, տեղեկանալով հետաքրքրութեան լայն շրջանակ մը թէ՛ ունկնդիրներու եւ թէ մամուլով Համաժողովի աշխատանքներուն հետեւող հասարակութեան մէջ:

Դասախօսութիւններու այս շարքին մէջ Հայոց համար մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնէր Մարդկային Իրաւանց յատկացուած դասախօսական նիստը, Յուլիս 10ի երեկոյին:

Տոքթ· Ֆրետերիկ Նէօլտէ, Ե· Հ· Ի·ի Միջազգային Գործոց Յանձնախումբի ընդհանուր վարիչ – տնօրէնը դասախօսութիւն մը տուաւ Մարդկային Իրաւանց պաշտպանութեան ի նպաստ եկեղեցիներու կատարած դերին մասին անցեալի մէջ: Հոյակապ դասախօսութիւն մը, ուր կը մատնանշուէին մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման այլազան պարագաները եւ ձեւերը:

Պ· Ռ· Կարմինըր, ափրիկեցի, իր կարգին խօսեցաւ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան մասին յատկապէս ցեղային հաւասարութեան վրայ:

Դասախօսական այս երեկոյին կ'ատենապետէր եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի նախագահներէն եւ Անգլիոյ եկեղեցւոյ պետ՝ Տոքթ· Մ· Թեմփլ, Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը:

ԻՐԱՔՋԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԻՒՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

1966ի Նոյեմբերին կազմուած համախմբման կառավարութիւնը՝ Սոցիալ – դեմոկրատներու եւ քրիստոնէական դեմոկրատներու դործակցութեամբ, յաջողեցաւ ընդհատուած տնտեսական վերելքը վերսկսին շարունակել: Իրվարա, որ կը մերժէր Սոցիալ Դեմոկրատներու հետ որեւէ գործակցութիւն, չէր կրցած իր ծրագիրները Պունտէսթագի մէջ յաջողցնել որովհետեւ իրեն կը պակսէր 2/3ի մեծամասնութիւնը: Քրիզնկըր ձեռք բերելով Պրանտի կազմից մեծ բազինքը եւ կրցաւ շահիլ ժողովրդական համակրութիւն այն բոլոր ծրագիրներուն համար, որոնք տնտեսական եւ քաղաքական մեծ կարեւորութիւն ունէին: Ներքին ճակատի խաղաղեցումը իրականացուց օրէնքներու փոփոխութիւնը Պունտէսթագի բացարձակ մեծամասնութեան, որուն հակառակ քուէարկեցին միայն Ազատական – Ռամկավարներու յիսուն եւ բեսփոխանները:

Վաճառման տուրքի միանուագ տասը առ հարիւրի վերածումը (Յուլիսէն սկսեալ 11 առ հարիւր) եւ կարգ մը նոր տուրքեր՝ ի նպաստ պետական գանձին, ակսան իրենց արդիւնքը տալ: Այս կարգէն է բանուորներու ապրուստին բարելաւումը, արտադրութեան առեւտուրի ուժեղացումը, գիւտական հետազօտութիւններու լայն օժանդակութիւնը, չինարարական ձեռնարկներու օժանդակութեանց լայնացումը եւն·:

Անգործութեան վախը դրեթէ անհետացած է, որովհետեւ անգործներու թիւը իջած է 226·500ի Յունուարի մէջ, եւ Յուլիսին ալ աւելի պակաս են անգործները: Իսկ աշխատանքի բաց տեղ կայ 548 հազար երկու հարիւր հոգիի համար: Փնտռուած գործաւորներու այր եւ կնոջ համեմատութիւնը դրեթէ հաւասար է, այսինքն 289·800 այր, 258·400 կին բանուոր կրնան դեռ աշխատանք գտնել Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Արեւմտեան Պերլին իր կարգին հրաւէր կը կարդայ

կային՝ չեչտը դնելով առաւելապէս գործային հաւասարութեան վրայ:

Դասախօսական այս երեկոյին կ'ատենապետէր եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի նախագահներէն եւ Անգլիոյ եկեղեցւոյ պետ՝ Տոքթ· Մ· Թեմփլ, Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը:

ԻՐԱՔՋԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Մաք Լայն եւ իր ընկերները մէկ կողմէ բէվոլվէրը ձեռքերնին, իրենց չուրջ դանուողներուն կը նայէին, միւս կողմէ գաղտագողի իրենց ակնարկը կ'ուղղէին պէպի ցամաք, տեսնելու համար թէ իրենց ընկերները բաւական հեռացա՞ծ էին:

Նաւապետը, որ հակառակ իրեն եղած սպառնալիքին, պաղարիւնութիւնը չէր կորնցուցած, այլ ընդհակառակն աւելի խրոխտ ու կորովի կերպարանք մը առած էր, դոչեց·

— *Ձէնքերնիդ վար դրէք ու անձնատուր եղէք, եթէ ոչ մենք զէնքի պիտի դիմենք:*

Օսման էֆէնտի այս խօսքերը արտասանած էր ֆրանսերէն լեզուով, որովհետեւ մինչեւ այն տեղն տակաւին կը կարծէր թէ իր դէմինները իրացնէ Անգլիացիներ էին: Այս հրամանը արձակելէ ետքը իր չուրջը դանուող նաւաղներուն դառնալով ըսաւ, թրքերէն:

— *Զեմմէ երկուքը թող երթան պահապանութիւն ընեն երկու տիկիններու խցիկին առջեւ եւ թոյլ չտան որ դուրս ելլեն:*

Այս խօսքերը Զիա փաշայի ծիծաղը չարժեցին, որ նաւապետին դառնալով թրքերէն լեզուով ըսաւ·

— *Անօգուտ է այդ յողնութիւնը, ո – րովհետեւ այդ երկու տիկինները արդէն հեռացած են չոզենաւէն:*

Օսման էֆէնտի իր դիմացինին այն – քան մաքուր եւ զուտ տաճկական չեշտով թրքերէն խօսիլը լսելով ափ ի բերան մնաց:

— *Այդ տիկինները պարզապէս մեր ընկերներն էին որ կանացի զգեստով ծրըտուած էին ձեզի կասկած չներշնչելու համար չարունակեց Զիա փաշա:*

Մաք Լայն, որ առանց այս խօսակցութենէն չհասկըցուելու, աչքը միշտ ա – սիական ցամաքին յառած էր, կամաց մը փսփսաց իր ընկերոջ:

— *Օն, առենք հասաւ, ծով նետուինք:*

Նոյն միջոցին մէկ քանի նաւաղներ կ'երեւային կամրջակին վրայ, հրացաններով զինուած:

Բայց հազիւ թէ անոնք մէկ քանի քայլ առած էին, արդէն երեք ընկերները ոտքի մը ընելով ինքզինքնին ջրանցքը նետեցին եւ սկսան դէպի ցամաք լողալ:

Այս գործողութիւնը այնքան արագ ու անակնկալ կերպով կատարուեցաւ որ ոչ ոք կրցաւ արգիլել:

Վայրկեան մը ետքը արդէն Մաք Լայն, Զիա փաշա եւ ձէյմս ցամաք ելած էին եւ վազելով կը դիմէին դէպի հեռուն պլըպլացող լոյսերը:

Նաւապետը հրամայեց որ կրակ ընեն փախստականներուն վրայ, բայց զնդակները ոչ մին հասաւ անոնց եւ արդէն խոհոյն ըմբռնեց թէ այդ արարքը որքան ծանր պատասխանատուութիւն կրնար բերել իր վրայ եւ անմիջապէս կրակը դադրեցնել տուաւ:

Բոլոր այս դէպքերը, զոր մանրամասնօքէն պատմեցինք, հազիւ քառորդ մը տեւած էին: Ժամը տակաւին երեքը չէր եղած, երբ փախստականները արդէն տափարակ տարածութեան մէջ կը հեռանային իրենց համար նախապէս պատրաստուած ձիերուն վրայ հեծած:

Օսման նաւապետ կամրջակէն կը տեսնէր ասիական եզերքին վրայ լոյսերուն չարժիլը եւ արագ արագ հեռանալը: Նաւուն պատնիչակին կոթնած, յուսահատ կատաղութեամբ մը իր նայուածքը սեւեռեց այդ հեռացող լոյսերուն, մինչեւ որ անոնք բոլորովին աներեւոյթ եղան մը – թութեան մէջ:

Օտարական նաւուղիղներէն մին ժամացաւ իրեն եւ ուսին զարնելով ըսաւ·

— *Նաւապետ, հոս պիտի մնա՞նք թէ ճամբանիս պիտի չարունակենք:*

Օսման էֆէնտի իր խոր մտածմունքէն սթափելով, դարձաւ դէպի անոր եւ ըսաւ·

— *Կարծեմ մինակ եւ օրինաւոր մէկը չ անմիջապէս Սուէզի եղիպտական խանութեան դիմել եւ խնդրել որ փախստականները հետապնդել տալով ձերբակալէ եւ ձեզի յանձնէ պատասխանատուղիղը:*

— *Բայց մինչեւ որ Սուէզ հասնինք, խնդիրը բացատրենք եւ իշխանութիւնները դործել սկսի, արդէն անոնք շատ հեռացած պիտի ըլլան:*

— *Իրաւունք ունիք, բայց մենք ալ բիչ ճար չունինք· չոզենաւը չենք կրնար վերադարձնել Իսմայիլիա, եւ եթէ ցամաք ելլենք եւ Իսմայիլիա երթանք փորձէք, կրկին մէկ քանի ժամ դործածէք, բայց ասոնք Իսմայիլիա իսկ խանութիւնը ինքն իր գլխուն բան պիտի չընէ առանց Սուէզ հարցնելու: հետեւաբար, ինչպէս կը տեսնէք, ամէն ուած էք համակերպիլ ճակատագրին:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(193 Շար·)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ
ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱՒԱՌԻ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԻՆ

Ա. ՍԱՆՈ

ՀՈՍՔԵՐ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՀՐԱՏ 1934

Այս հատորիկը կը պարունակէ ինծի կարդացուած քանի մը դասախօսութիւններ, որոնք տրուած են Հայկական Պետական Համալսարանի Պատմա-Բանասիրական Ֆակուլտէտին մէջ։ Ասոնցմէ առաջինը՝ «Հոգեբանական Ուղղութիւնը Պատմագրութեան մէջ», կարդացուած է 1926 թուականին, իսկ միւսները՝ 1927-ին։ Ասոնք ներկայացնելով հանդերձ, ես կը կարծեմ, որ ամենէն աւելի ներկայացնողը պիտի ըլլայ առաջինը, որովհետեւ ան կը պարունակէ ամենէն ընդհանուր դիտողութիւնները։ Միւսները, ինչպէս կ՚երեւայ անոնց վերնագիրներէն, կը վերաբերին մասնաւոր նիւթերու։

Ա. ՅԱՐՈՅԵԱՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Post corda lapides

Այս հատորիկը, բաղկացած տասնեակ մը փոքրիկ էսսէներէ, որոնք ծնունդ առած են ժամանակ առ ժամանակ, ինծի համար ունի մասնաւոր նշանակութիւն։ Ասոնք ինծի կը յիշեցնեն ամէն անգամ, երբ ես ստիպուած եղած եմ ինքնակենսագրական նշումներ կատարել, թէ ինչպէս ես ինքնուրոյն կերպով սկսած եմ զարգանալ։ Ասոնք ինծի կը յիշեցնեն

Արեւ եւ Շահեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այբի Տիկին Մայրանուէ Գործունեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (18 Օգոստոս) Փրատոյի Մայր եկեղեցին յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Միւնխենէն Կ· Բոյաջեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ «Ցառաջ»ի, անմոռանալի Շ· Նարդունիի մահուան առթիւ եւ այդ առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար :

×

Կոնիակն Տէր եւ Տիկին կիւլկեհան, Շաւարշ Նարդունիի յիշատակին 50ական ֆր կը նուիրեն «Ցառաջ»ի եւ «Հայաստան»ի : (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան դրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· «Գէորգ Զավուշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի :

Կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

Կը նախապահէ ընկ·ԴԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մարմէյլի Արեւուչներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբուս վարձուած է կիրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին :

Օթոբուսը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մաթըլէն կը հասնի ժամը 9·20ին, յետոյ Մանիան, Սթատի պղպիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կրնան Քոթ տ'Ազիւր Ռափիանները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօ :

ՃՈՒՆ ՊԻՒՖԷ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին :

Կը պատարագէ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ : Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ : Աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ այս Կիրակի :

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս· Վարդանեան :

Ցետ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ :

Սկիզբ պատարագի 9·45, քարոզ՝ 11, հոգեհանգիստ 11·30 : Խաղողօրհնէք 11·45 :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի՝ Վերափոխում : Ջայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ Խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Երկուշաբթի՝ Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Տօնն է Վերափոխման Ս· Աստուածածնի : Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն :

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց :

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ, այսօր Հինգշաբթի (15 Օգոստ·) Բ· Աշխարհամարտին, Վալանսի ռմբակոծութեան զոհ եղած մեռնողներու յիշատակին, պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ հասարակութիւնը յարգելու իրենց սիրելիներուն յիշատակը :

Իսկ 18 Օգոստոս, Կիրակի, պատարագ եւ աւանդական Խաղողօրհնութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՓՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեդին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND

Colonie de St. André

Route de Bessan — Chemin n° 78

34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին աճառադրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ՁԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅ ԸՆԹԱՑԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍ

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ
Այս Կիրակի (Օգոստոս 18)
ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ԱՍՏԱՀԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ճոխ յայտագիր, երգ, պար : Խնջոյք
Հաճելի օր մը բոլորին համար

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
17 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11288 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.288

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Ա.

Պատմական իրողութիւն է, որ հայ ազգը հին դարերէ ի վեր իր նպաստը բերած է համաշխարհային քաղաքակրթութեան՝ չափազանց դանդաղ ճիւղերուն մէջ :

Ճարտարապետութիւնը մէկն է այն ճիւղերէն, որ ամէնէն աւելի ուշադրութիւնը գրաւած է եւրոպացի պիտական – ներուն :

Անի աւերակները, հայաշխարհի բոլոր ծագերուն սփռուած վանքերն ու եկեղեցիները — այսօր կիսափուլ կամ բոլորովին քանդուած վիճակներու կողմէ — մանաւանդ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած են օտար յայտնի մասնագէտներու կողմէ, որոնք իրենց հրատարակութեանց մէջ մեծ հիացմամբ կը խօսին Հայոց ճեղարուեստական տեղածագործ տաղանդին վրայ :

Ճատերու մէջէն յիշենք Սարգիկովսկի իր գերմաներէն մեծադիր երկհատոր գրքին մէջ (Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպա, Վիէննա, 1918) բազմաթիւ բազդատական նկարներով կը փաստէ հայկական արուեստի ազդեցութիւնը Եւրոպայի ճարտարապետութեան վրայ :

Իրմէ շատ առաջ եւ իրմէ ետք ուրիշ օտարներ ալ հետաքրքրուած են մեր արուեստով եւ գնահատած զայն :

Մեր օրերուն Ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի գիտնականներ կը շարունակեն զբաղիլ հայկական ճարտարապետութեամբ եւ իրենց ուսումնասիրութեանց արդիւնքը կը հրատարակեն՝ քաղաքական աշխարհին ծանօթացնելով հայկական արուեստի ինքնուրոյն յատկանիշնե – րը :

Ձենք խօսիր հայ հեղինակներու մասին, որոնք Թորամանեանէն սկսեալ Հայաս – տանի եւ արտասահմանի մէջ հայերէն, ռուսերէն, Ֆրանսերէն ու անգլերէն լեզուներով գիտական գրքեր հրատարակած են նոյն նիւթին շուրջ :

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին երկու գրքեր լոյս տեսան հայկական ճարտարապետութեան մասին, մէկը իտալե – րէն՝ Հռոմի մէջ՝ Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութիւնը խորագրով : Միւսը անգլերէն՝ Օքսֆորտի մէջ՝ Նոր Ջուղա, հայկական եկեղեցիներ եւ ուրիշ շէնքեր (*) անունով :

Այսօր կ'ուզենք խօսիլ այս վերջինի մասին :

Հեղինակն է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի դասախօսներէն Ճոն Քար – մէլ, որ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան թելադրութեամբ եւ օժան – դակութեամբ Նոր Ջուղա գացած եւ տեղւոյն վրայ մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան ենթարկած է Սուրբ Ամենա – փրկչեան վանքն ու քաղաքի 13 եկեղեցիները, կուսանոց մը եւ գանազան հին շէն – քեր :

Իրեն օղնած են Նոր Ջուղայի կիլիկեան թեմի առաջնորդ Ներսէս Վրդ. Բախաիկեան, Դոկտ. Կարօ Մինասեան, Լեւոն Մինասեան, Տիկին Մանուկ Բարիքեան (անկուէլ), Հայագէտ Փրոֆ. Տաուսէթ եւ ուրիշներ :

Գիտարուեստական ընկեր տպագրութիւնն ու յատակագիծերը կը ներկայացնէ, այլեւ կը պատկերացնէ Նոր Ջուղայի ստեղծման պատմականը, ինչպէս նաեւ մէջբերումներ կ'ընէ օտար ճանապարհորդներու տպաւորութիւններէն : Վերջաւորութեան կուտայ աղբիւրներու մատենագիտական ցուցակ մը :

Գիրքը կը պարունակէ ընդհանուր առմամբ 7 գունաւոր եւ 96 սեւ նկարներ, իսկ բնագրին մէջ 24 պատկերներ, որոնք կը ներկայացնեն եկեղեցիներու արտաքին, մասնաւոր ներքին մասերը, խորաններն ու որմանկարները :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան դովելի նպատակն է եղած աշխարհի ծանօթացնել հայ ժողովուրդի մշակութային դանձերը : Ու կը յուսանք նաեւ, որ Հիմնարկութիւնը իր նիւթական օժանդակութիւնը պիտի բերէ կորուստէ փրկելու համար ժէ. դարէն մեզի հասնող մնացած այդ հարստութիւնները :

Մասնագէտներուն ձգելով գրքի արուեստագիտական արժէքի քննութիւնը, կ'ուզենք մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել Նոր Ջուղայի գաղութին ծագումն ու զարգացումը, համառօտ գիծերով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ ՁԻ ՅՈՒՍԱՀԱՏԻՐ

ԲԱՅՑ ՆԻԾԵՐԻԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Ատոիս – Ապագայի ժողովը ընդհատուած է, բայց Հայլէ Սելասիէ կ'ուզէ ամէն փորձ ընել ելք մը գտնելու համար Պիաֆրայի ողբերգութեան : Այդ առըն – (ութեամբ երկուշաբթի օրուան համար խորհրդակցական ժողովի մը հրաւէր մը ըրած է Ափրիկեան Միութեան հինգ եր – կիրներու պարագլուխներուն :

Ամէն պարագայի մէջ, անկախ քաղաքական կացութենէն, մարդկային ողբերգութիւնն է, որ զգացնել կուտայ – սած է : Առջի օր որոշ չոյս կար որ Նիժերիա համաձայնի Պիաֆրայի եղած օգնութեանց ճամբայ տալ, բայց յաջորդ օրն իսկ, Նիժերիա ո'չ կ'ըսէր օդային կամուրջի մը ստեղծման : Նիժերիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը դէմ է որ որեւէ ձեւով երկրին մէկ որեւէ կէտը չէզոքացուի կամ «միջազգայնացուի» : Անընդունելի կը գտնէ նման առաջարկ մը զոր ըրած էր կարմիր Խաչը : Ինք կ'ա – ռաջարկէ որ ուտեստեղէն կամ դեղ բերուին մինչեւ նիժերական էնկուի օդակայանը, ապա անկէ ինք պիտի հասցնէ Պիաֆրացիներուն : Տարբեր ձեւ մը, այսինքն թոյլ տալ որ միջազգային կարմիր Խաչը հասնի Պիաֆրա, պիտի նշանակէր Նիժերիոյ համար անուղղակի ընդունած ըլլալ որ «Պիաֆրա» մը գոյութիւն ունի Նիժերիայէն անկախ :

Քաղաքական դեռնի վրայ Նիժերիոյ դիրքը հետեւեալն է, ըստ Թայմզի որ կը հրատարակէ Լոնտոնի նիժերական նե – կայացուցիչ՝ Զօր. Օկունտիվէի յայտարարութիւնը :

« Մեր առաջարկները շատ խելօք են, կ'ըսէ Նիժերացին, եւ կ'ամփոփուին չորս կէտերու մէջ. —

Ա.) Հրատարակութիւն հատուցական

John CARSWELL — New Julfa. The armenian churches and other buildings. Oxford, Clarendon Press, 1968.

յայտարարութեան մը, ուր երկու կողմերը յանձնառու կ'ըլլան պահպանել Նիժերիոյ հողային միասնականութիւնը եւ ամբողջականութիւնը :

Բ) Պիաֆրական ուժերու ապաոյնման համաձայնութեան ստորագրութենէն ետք, այն չրջանները որոնք Պիաֆրայէ – ներուն ձեռքն են, հակակշռին տակ պիտի անցնին ուժի մը, որ բաղկացած ըլլայ պլխաւորաբար Իպոներէ :

Գ) Միջազգային ուժ մը, կազմուած երկու կողմերէն ընդունելի տարրերէ, պիտի մնայ Պիաֆրայիներուն ձեռքը եղած չրջաններուն մէջ, իբրեւ երաշխիք Իպոներու ապահովութեան :

Դ) Կեդրոն–Արեւելք Պետութեան վարչութիւնը պիտի յանձնուի Իպո ինքնուրոյն կառավարիչի մը, որ իր քով կ'ունենայ զործադիր խորհուրդ մը, մեծ մասով կազմուած քաղաքացիներէ եւ որուն բոլոր անդամները Իպոներ պէտք է ըլլան :

Անշուշտ նկատելի է որ լեզու փոխած են եւ եթէ վերը ըսուածները երաշխաւորուած ըլլան, անկարելի չէ որ կարզապրութեան մը յոյսն ըլլայ եւ դադրի, տարիէն աւելի տեւող ցեղասպանութիւնը :

Եթէ յիշենք նաեւ թէ Պիաֆրայի արտաքին նախարարը կ'ընդունի որ «Պիաֆրան զերիչխանութիւնը չի նկատեր իրրեւ նպատակ մը այլ՝ ապահովութեան երաշխաւորութեան իրրեւ միջոց», կարելի կ'ըլլայ յոռետես չըլլալ :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔՆՆԱԴԱՏԵԼ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՆ

Բրատիսլաւայի ժողովին յաջորդող չեխեսլովաքական մամուլի «վինադուլը» հազիւ տասը օր տեւեց : Իրապէս, բանակութիւը վերսկսաւ առջի օր «Լիտերա – տուրնայա կազետայի » բուռն յարձակումովը Փրակայի «Լիտերարնի Լիսթի» դրական թերթին եւ իր պլխաւոր խմբագիր Միլան Ժունկմանի դէմ :

Համաձայնաւոր պրոպոներու պաշտօնաթերթը կը քննադատէ վալեթ գրագէտին մէկ յօդուածը, որ ընդվզում մըն էր չեխ համաձայնաւորութեան հետ իրենց տարաձայնութիւնները լուծելու կապակցութեամբ խորհրդ. ղեկավարներուն որդեդրած ե – ղանակին դէմ : « Չեխ պրոպոներու պաշտօնաթերթին լրագրողները, կ'աւելցնէ, տիրացած են հեղինակութեան մը, այնքան տեւական որքան

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար	6·505
Տոքթ. Լեւոն Գրիգորեան	500
Տիկին Դաւիթեան (Վալանս)	100
Կապ. Խաչ (Վալանս)	100
Յակոբ Յակոբեան	75
Գ. Թաշճեան (Սկնթ Էթիէն)	40
Տիկին Կիւլեան (Լը Փէռէօ)	10
Գումար	7·330

ցաւալի, մարքսիզմ – լենինիզմի դէմ ի – րենց քննադատութիւններով թէ Սորհ. Միութեան դէմ իրենց զրպարտիչ յար – ձակումներովը » :

Սորհ. կարմիր բանակի պաշտօնաթերթին մէջ, Զօր. Վոյչեհ Բրանկի կը քննադատէ վերաքննականութիւնը «իրրեւ ներքին պլխաւոր վտանգ» որ կը սպառնայ Վարչապետ Ուիլսընի : Վերաքննականութիւնը, կը զրէ զօրավարը, « Կը կըռթընի զաւադրութեան եւ Վարչապետ Ուիլսընը քննադատելուն վրայ, պնդելով՝ թէ միջազգային ապահովութեան լաւագոյն եւ տարրեր միջոցներ կան :

Չեխոսլովաքիան, կը զրէ Լէհմ, «Լիտերարնի Լիստի» դլխաւոր աշխատակիցներէն մին, «պէտք է անպայման թիթոյի հետեւի, եթէ կ'ուզէ իր յառաջդիմութիւնը չարունակել : Բրատիսլաւայէն եաք «յաղթանակ» չղոչեցինք : Տիւպչէքի եւ իր խմբակին այս վերապահութիւնը, նայած պարագաներուն, անկասկած որ խոհեմ էր : Ժողովուրդը ի վերջոյ կրցաւ հասկնալ Բրատիսլաւայի յայտարարութեան միտք բանին» : Քանիցս կրկնուած է թէ Սորհ. Միութեան հետ դաշինքը իմաստուն բան մըն է : Ցետոյ, ըսուեցաւ նաեւ թէ ամէնէն աւելի սրտի, դպացութիւն մը հետ կապուած բան է : Նախատինքը սակայն չատ ծանր է, չուտով մոռցուելու համար : Յաղթական ընդունելութիւն մը ցուցաբերելով Եուկոսլաւիոյ նախագահին, ժողովուրդը իր յատուկ Թիթոյն ուներկայացնել իր փափաքը յայտնեց : Չեխ Թիթոյն պէտք է ապահովէ ազգին դերիչխանութիւնը, ինչպէս եւ իր կամքը՝ հասնելու տակաւին հեռու ժողովրդավարութեան մը մեր երկրին մէջ, որուն միշտ կը ձգտինք Եուկոսլաւիոյ հետ նոյն ճամբով » :

« Պրաւդա» ալ կը զրէ, Չէուչէսքուի այցելութեան առթիւ, թէ ընկերվարական երկիրներու մէջ ինչ որ ազգային է չի կրնար նախապատուութիւն ունենալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժէ ազատ չէ արձակած տակաւին իսրայէլեան օդանաւին անձնակազմը եւ իսրայէլցի ճամբորդները : Եղած բոլոր պատանդիքներն ալ չեն ազդած իր անդրդուղ դիրքին վրայ : Ընդհակառակն, Ալժէ կ'ըսէ թէ եթէ Իսրայէլ – Ֆրանսա ալ զործադրէ իր որոշումը եւ երկուշաբթիէն մերժէ Ալժէ երթալ այն տեղ, արաբական բոլոր օդակայանները կրնան արդիլուիլ իրեն : Կացութեան ծանրութեան աղբեւ, անկարելի չէ, որ արաբական Լիկայի արտակարգ նիստ դումարուի այս օրերս :

ՈՒՈՇԻՆԿԹընի պիտի չդադրեցնէ որմբակոծութիւնները Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ, հակառակ նախատեսուածին, ինչպէս յայտարարեց Պաշտպանութեան նախարարութեան բանբերը :

ՆԱՏԱԼԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒ

ԵՎ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՐԸ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ՎԱՂ

ՆԱՄ ՎԱՂՈՒՑԻՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԸ

Ծանուցեցէք. Ներկայ պատմուածքը գրուած է Հայաստանի ներկայ կեանքի մասին, եւ անոր մէջ տեղ գտած անձերը, ինչպէս նաեւ անոնց խօսակցութիւնները, ամբողջովին երեւակայական են։ Հեղինակ

Ա

Ամառուան տաք օրերէն մէկուն, ժամը տասնմէկին, Նատալի Հաստատ ինքզինքը գտաւ Երեւանի կայարանի առջեւ։ Ան Ալաւերդիէն կու գար, ուր ամառնային արձակուրդը անցուցած էր իր ամուսնոյն հետ։ Ամուսինը, որ Երեւանի մէջ կարեւոր պաշտօն մը ունէր, ուղեկցած էր զայն մինչեւ կայարան, ուր ինքզինքը յանձնած էր ուղեւորներու հոսանքին, որ կը թափուէր դուրս։

Նատալի ձեռքերը ծանր ճամպրուկներ կը կրէին, իսկ ուսին կախած էր ձեռագործ պայուսակ մը, որուն մէջ կային ճամբորդական փաստաթուղթերը եւ դրամը։ Ան ուզեց ճամպրուկները վար դնել, որպէսզի կարենայ ազատ շունչ մը քաշել, բայց յանկարծ ետեւէն ձայն մը լսեց։

— Նատալի Հաստատ, չէ՞ որ դուք էք։

Նատալի դարձաւ եւ տեսաւ Ռուբէն Ալաջաջեանը, որ ժպտերես կը մօտենար իրեն։

— Ռուբէն Ալաջաջեան, դուք էք։ Ինչպէ՞ս կը գտնուիք։

— Ես լաւ եմ, շնորհակալ եմ։ Ես ալ ամառը անցուցի Ալաւերդիի մօտ գտնուող գիւղերէն մէկուն մէջ։ Ինչպէ՞ս էր ձեր ամառը։

— Ամառը հրաշալի էր, բայց ես ալ կ՚ուզեմ ձեզ հարցնել, թէ ինչպէ՞ս էր ձեր ամառը։

— Ես ալ հրաշալի անցուցի, ինչպէս որ ըսի։

— Ուրեմն ամուսինդ ալ հոս է։

— Այո, ան ալ հոս է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի. ՄԱՍՆ

ՓՈՉԻ

—*—

ԲԱՀՈՒՄԻԿԸ

ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

—•—

Ա

Ես ոչ միայն ինձ համար եմ ապրում, այլ ամբողջ հայ ազգի համար, որ ինձ նման հազարավոր հայ գրողներ ունի, որոնք ամբողջ հայ ազգի համար են ապրում, ամբողջ հայ ազգի համար են գրում, ամբողջ հայ ազգի համար են մտածում, ամբողջ հայ ազգի համար են տառապում, ամբողջ հայ ազգի համար են ուրախանում, ամբողջ հայ ազգի համար են հպարտանում, ամբողջ հայ ազգի համար են ամաչում, ամբողջ հայ ազգի համար են զայրանում, ամբողջ հայ ազգի համար են ատում, ամբողջ հայ ազգի համար են սիրում, ամբողջ հայ ազգի համար են ապրում, ամբողջ հայ ազգի համար են մեռնում։

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Միջիկանէն Տէր եւ Տիկին Համբար – ձում Զալլաղեան խոր վշտով կ'ողբան մեծանուն դերակտ Շաւարշ Նարդունիի մահը, ցաւակցութիւն կը յայտնեն «Յառաջ»ի եւ փոխան ծաղկեպսակի 10 տոլոր կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործման :

Նոյն տխուր առթիւ «Յառաջ»ի տես – նական ֆրանք կը նուիրեն Տիկին Կիւլ – եան եւ Սէնթ Էթիէնէն Պ. Գ. Թաչճեան :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ ե – ղած նուէրներ . —

Ողբ. Էֆէնտեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պ. Զարդարեան 50ական ֆրանք եկեղեցիին եւ Կ. Խաչին : Խոզիկեան 20 ֆր. եկեղեցիին :

Ողբ. Աղնիւ Ցակոբեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Ցակոբեան չիսուն ֆրանք եկեղեցիին , Տիկին Թիւթիւնեան տասը ե – կեղեցիին :

Ողբ. Տիկին Ադամեանի թաղման առ – թիւ նուէրներ , Պ. Ռուբէն Թէճիրեան փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. եկեղե – ցիին , Գըլըճեան տասը , Արսէն Թէճիր – եան չիսուն , տասը Մուրատ Ուսումնա – սիրացին , Ղազարոս Կիւլեան քսան ֆր . Մուրատ Ուսումնասիրացին , քսան եկե – ղեցիին , Ոսկեան Թէճիրեան քսան եկե – ղեցիին , Արամ Սահակեան տասը եկեղե – ցիին , Հմայեակ Կիւլեան քսան եկեղեցի – ին , երեսուն Մուրատ Ուսումնասիրացին , Մուշեղ Ալմասեան քսան Մուրատ Ու – սումնասիրացին , քսան եկեղեցիին :

Ողբ. Տիկին Գիւմիւշ Կարապետեանի թաղման առթիւ Պ. Մովսէս Մարտիրոս – եան երեսուն ֆր. եկեղեցիին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրա – կի, Հոկտեմբեր 27ին :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ հաք, ժամը 14էն 18 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

Կը նախագահէ ընկ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , Մար – սէյլի Արենուչներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբաս վարձուած է կի – րակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին :

Օթոբասը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէ – նայէն , Մտոլէն կը հասնի ժամը 9·20 – ին, յետոյ Մանիան, Մթատի աղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կըր – նան ֆոթ ա'Ազիւր Թափիսները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօռ :

ՃՈՒՆ ՊԻՒՖԷ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա – յոց Սզդ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնը կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին :

Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Ցակոբ եկե – ղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ : Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ : Աւանդական մա – տաղ եւ խաղողօրհնէք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի Վերափոխման տօնին ա – ռիթով Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ այս կի – րակի :

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Ցետ պատարագի կը կատարուի Ա – ղաղօրհնէք եւ հոգեհանգիստ :

Սկիզբը պատարագի 9·45, քարոզ՝ 11 , հոգեհանգիստ 11·30: Խաղողօրհնէք 11·45 :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի՝ Վերափոխում : Ջայնաւոր պատարագ, Անդաստան եւ Խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Երկուշաբթի՝ Մեռելոց, ձայնաւոր պա – տարագ ժամը 10·30ին :

×

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի Տօնն է Վերափոխման Ս· Աստուածածնի : Այս առթիւ փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն :

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց :

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ , այս կիրակի, պատարագ եւ ասանդական Խաղողօրհնութիւն կը կատարուի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ա – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե – րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն է վեր «Յառաջ»է բա – ժանորդագրութեան պայմանները են՝

ՏԱՐԱՆՍ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեզին կը զանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND

Colonie de St. André

Route de Bessan — Chemin n° 78

34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Ամբակն պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն

երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

ԳԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍ

ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի (Օգոստոս 18)

ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ԱՍՏԱՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ճոխ յայտագիր, երգ, պար: Խնջոյք

Հաճելի օր մը բոլորին համար

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէ մա — փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
18
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
18 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11289 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.289

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Բ·

Նոր Ջուղայի հիմնադրութեան պատմութիւնը սերտօրէն կապուած է Պարսից Սէֆէվի թագաւոր Շահ Աբբաս Ա·ի (1586 – 1629) անուան հետ :

ԺԶ· դարուն Հայաստան բաժնուած էր Օսմանեան կայսրութեան եւ Պարսկաստանի միջեւ : Մեծագոյն մասը կը պատկանէր Օսմանցիներուն :

Յարութիւն Թ· Տէր – Յովհաննեանց, հնդկահայ երկհատոր «Պատմութիւն Նոր Ջուղայու որ յԱսպահան» գրքին, տպագրեալ ի Նոր Ջուղա, ի տպարանի Ամենափրկչեան Ս· Վանից, 1880 – 1881, կը գրէ թէ Օսմանցիներու կառավարութիւնը՝ նկատի ունենալով Հայոց հարստահարութիւնները՝ կամ քահանայքին վրայ՝ անշափ կը հարստահարէր իր հպատակները : Այն ատեն եւ ընչաքաղց հարկահաւաքները ծեծով ու բռնութեամբ տուրք կը դանձէին, ժողովուրդը կը կեղեքէին : Մարդիկ ի – րենց անձին տէրը չէին : Անօրէնները սըրի պատճառներով Հայոց գոյքերը կը գրաւէին եւ անոնց «կեանքը կը կարճցընէին» :

Ասոի անոնք փախչելով Թուրքերու ձեռքէն՝ Պարսկաստան կ'ապաստանէին : Տէր – Յովհաննեանցէն առաջ Նոր Ջուղայի եւ Շահ Աբբասի պատմութիւնը գրած է էջմիածնի միաբան Առաքել վարդապետ Դաւրիժեցի, որուն գիրքը առաջին անգամ լոյս տեսած է երեք հարիւր տարի առաջ Ոսկան վարդապետի Ամբոց – քերատի տպարանէն, 1669ին· երկրորդ տպագրութիւնը վաղարշապատ՝ 1884ին :

Այս երկու հեղինակները մանրամասնօրէն կը ներկայացնեն Նոր Ջուղայի ծագումնն ու զարգացումը, Հայաստանի բնակչութեան բռնագաղթը Շահ Աբբասի հրամանով դէպի Սպահան՝ Պարսից մայրաքաղաքը, եւ դէպի Քէչան, Շիրազ, Եազտ ու Ղազուին, 1603ին, 1604ին եւ 1605ին :

Օսմանեան բռնակալներու ձեռքէն վտարեալ ազատելով Պարսկաստան կ'ապաստանէին «լաւագոյն արուեստն աղուանից եւ զգոյշն Հայոց» բազմաթիւ մարդիկ, ո – րոնք «կարեկցական չնորհացն արժանի լինին Շահ-Աբասայ» :

1583ին Սուլթան Մուրատ հրամանով Արշաւ փաշա դրաւած էր Երեւանը եւ փախուստի մատնած Պարսիկ Մահմատ Խանը՝ Շահ Աբբասի հօր՝ Խիւտապանտա Թագաւորի օրով :

Իր հօր վրէժը լուծելու համար Շահ Աբբաս 1603ին մեծ պատրաստութեամբ արշաւեցաւ Թուրքերուն վրայ, արա – գութեամբ հասաւ Դաւրէժ (Թաւրիզ), փախուստի մատնելով քաղաքին Թուրք հրամակալ Ալի փաշան : Ցետոյ դրաւեց Նախիջեւանը :

Հին Ջուղայի Հայերը լսելով Շահ Աբբասի յաղթանակները, « անխորհուրդ ձեռնարկութեամբ արքայավայել եւ չըքնաղիս հանդերձանօք» ընդ առաջ գացին անոր : Իշխաններ, ծերեր եւ երիտասարդներ ոսկեհուռ եւ սնոտաւեսիլ հագուստներով պճնազարդուած : « Նորատոպրջ գեռահաս մանկունք» ոսկի բաժակով անուշահամ եւ ազնիւ գինի կը տային զինուորներուն : Քահանաներ ու գպիր – ներ մոմերով, խունկով ու կնդրուկով շքափոր կազմած երգելով կ'ընթանային : Աբբաս կազմած երգելով կ'ընթանային : Աբբաս եղերքէն մինչեւ Ասճա Խաչիկի գետաքաղաքը, եւ դէպի Քէչան, Շիրազ, Եազտ ու Ղազուին, 1603ին, 1604ին եւ 1605ին :

Օսմանեան բռնակալներու ձեռքէն վտարեալ ազատելով Պարսկաստան կ'ապաստանէին «լաւագոյն արուեստն աղուանից եւ զգոյշն Հայոց» բազմաթիւ մարդիկ, ո – րոնք «կարեկցական չնորհացն արժանի լինին Շահ-Աբասայ» :

1583ին Սուլթան Մուրատ հրամանով Արշաւ փաշա դրաւած էր Երեւանը եւ փախուստի մատնած Պարսիկ Մահմատ Խանը՝ Շահ Աբբասի հօր՝ Խիւտապանտա Թագաւորի օրով :

Իր հօր վրէժը լուծելու համար Շահ Աբբաս 1603ին մեծ պատրաստութեամբ արշաւեցաւ Թուրքերուն վրայ, արագութեամբ հասաւ Դաւրէժ (Թաւրիզ), փախուստի մատնելով քաղաքին Թուրք հրամակալ Ալի փաշան : Ցետոյ դրաւեց Նախիջեւանը :

Հին Ջուղայի Հայերը լսելով Շահ Աբբասի յաղթանակները, « անխորհուրդ ձեռնարկութեամբ արքայավայել եւ չըքնաղիս հանդերձանօք» ընդ առաջ գացին անոր : Իշխաններ, ծերեր եւ երիտասարդներ ոսկեհուռ եւ սնոտաւեսիլ հագուստներով պճնազարդուած : « Նորատոպրջ գեռահաս մանկունք» ոսկի բաժակով անուշահամ եւ ազնիւ գինի կը տային զինուորներուն : Քահանաներ ու գպիրներ մոմերով, խունկով ու կնդրուկով շքափոր

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱՄ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Մարտաս, Մարգաս, Մարգ, Մարդ, Մարդի, Մարդա, Մարդան – ահա այն տարբերակները, որոնք հանդիպում են հայկական տեղանունների մեջ: Հայ ժողովրդի նախնիների մասին հնագույն տեղեկությունները պահպանել են ասորական աղբյուրները: Ասորեստանի արձանագրություններում հիշատակվում են Մարդի կամ Մարդա երկրի բնակիչները, որոնք ապրել են Վանա լճից հարավ-արևելք գտնվող տարածքում: Ասորական արձանագրությունները հայերին անվանում են Մարդա, Մարդան, Մարդի, Մարդիա, Մարդիայ, Մարդիայա, Մարդիայան, Մարդիայան, Մարդիայան

ԳՐՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ֆ. ՄԱՍՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Հրատարակութիւն Ա. Ս. Ս. Ի. Ա. Ս. Ի. Ա. Ս. Ի. Ա

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յ· Պարտաքճեանէ իրենց ազգական Ժօզիանի Պաշոյի յիշատակութեան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան ղրաւունը բաց է միայն կէսօրէ հաք, ժամը 14էն 18 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Գէորգ Զաւուշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի :

կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

կը նախագահէ ընկ·ԴԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

կը բանախօսէ՝

ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մարսէյլի Արենուչներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբուս վարձուած է կիրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին :

Օթոքարը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մաթըլէն կը հասնի ժամը 9·20ին, յետոյ Մանիան, Սթատի աղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կը – նան գտնէ մ'Աղիւր Թափիաները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօ :

ՃՈՒ ՊԻՖԷ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց :

Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 – 01 – 72 :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեղին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋԻ»

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻԼԻՈՒՇԻՆ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆ Ե ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒՍ· ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, ՄՈՍԿՈՒԱ, ԹԻՓԼԻՋ

ԵՐԵՒԱՆ

կազմակերպուած

երեւանի՝ հիմնարկութեան 2750րդ տարեդարձին տօնակատարութիւններու առթիւ

OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE (Գործակալութեան կողմէ)

18, Rue Bleue - Paris 9 Tél 770. 19-93

Սեպտեմբեր 30էն մինչեւ Հոկտեմբեր 26

27 ՕՐ, ԳԻՆ 2750 ՖՐ.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆԵՐ

1) *Հինգ ցրի տոմսեր ռուսական եւ վրացական օփերայի եւ պալէներու ներկայացման :*

2) *Պատյաներ Լենինկրատի ռազմաճակատին, աշխարհահռչակ Էրմիթաժի թանգարանին, Պալթեան ծովափին, Կրէմլինի եւ այլ հանրածանօթ պալատներու եւ արդիական հաստատութիւններուն :*

3) *Պատյաններ Հայաստանի բազմամարդ եւ ղլխաւոր քաղաքները տեսարժան վայրերը , այցելութիւն գեղարուեստական ու պատմական թանգարանները :*

4) *Ամբողջական մասնակցութիւն տեղի ունենալիք հայրենասիրական խրախճանքներուն , տօնակատարութիւններուն (փառատօն) , գեղարուեստական եւ մարզական հանդէսներուն :*

Հանդիպումներ եւ ընդունելութիւններ պետական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ :

ՏԵՍԷՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՇՐՋԱՆԸ

Արձանագրութեան պայմաններուն համար դիմել

OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE Paris — Tél : 770. 19-93

Հայկ Աղապէկեանի՝ 8, Rue A. Bruneau Paris — 527. 19-93

Մեկնում Պուրժէի օդակայանէն Սեպտ· 30ին, ժամը 12·15,

Ժամանում Մոսկուա ժամը 17·40ին

Սեպտ· 30 — Հոկտ· 1 Մոսկուա, Հոկտ· 2 — Հոկտ· 25 Երեւան (ժամը 4·20)

Հոկտ· 22 — Հոկտ· 24 Թիֆլիզ , Հոկտ· 24 — Հոկտեմբեր 26 Լենինկրատ

Վերադարձ Փարիզ Պուրժէի օդակայանը Հոկտեմբեր 26ին,

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով աճապարեցէք արձանագրուիլ

Classe Touriste

Ճամբորդութիւնը կը կատարուի ինքնուրոյն ծրագրին համաձայն:

Նաեւ էնեաև անցագրով կարելի է ճամբորդել :

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND

Colonie de St. André

Route de Bessan — Chemin n° 78

34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարզական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն

երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ուենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ ՍԷ· Ը.Ը Փէ· եւ Ցրդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիչերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ հաք: Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

POUR TOUS

VOYAGES

Par

VOIE FERROVIAIRE

VOIE MARITIME

VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian

AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière

MARSEILLE (1er)

Téléphone :

62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
20 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԴՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11290 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.290

ՃՐԱԳ ՄԸՆ ԱԼ ՄԱՐԵՑԱԻ

—o—

Ո՛ տայր ինձ գրել
զրանս իմ եւ հանել
զնոսա ի մատեան
յաւիտեան, գրչաւ
երկաթաւ ի կապարի
կամ ի վէմս ֆանդակեալ :
(Յոբ· ԺԹ· 25)

Ցաղնառատ ածականներով ու ակտրոս-
ներով չէ որ պիտի պանծացնէինք Նար-
դունին կամ պիտի կարենայինք տալ իր
տարազատ դիմագիծը եւ իբրեւ դրագէտ
ու իբրեւ բանաստէղ :

Տիպրոնները մանրուք մահկանացուներ-
ու համար են : Մեր արտին մէջ, դլխա-
տրարք, յատուկ վեղարաւորներուն եւ
ամենարներուն, որոնք անթափացուպերու-
պէտք ունին՝ վար չէնդալու համար :

Նարդունին, ի ծննդենէ դրագէտ եւ
անվիճելի մտաւորական, յենարաններու-
պէտք չունի :

×

Սովրականէն բոլորովին տարբեր մէկն
էր Նարդունին՝ իր խառնուածքով եւ իր
մտաւոր ու հոգեկան կառոյցով :

Նոյնիսկ, կարելի է ըսել, իր արտաքի-
նով :

Մեծկակ գլուխ մը, որ ինքնին կը վը-
կայէր լեցուն ուղեղի մը ներկայութիւնը :
Լերկ կատար, բոլորտիքը քիչ մը մազ,
որուն վրայ երբեք ձիւն չնստաւ՝ հակա-
ռակ իր ապրած տարիներու համրանքին :
Եպիսկոպոսական չէր վիրէն վար իջ-
նող տարածութիւնը : Մեր ո՞ր վաւերա-
կան մտաւորականը կրցաւ մրցումի ելլել
փորը - կուշտ հոդեւորականներու փիլի-
սական ծանալին հետ :

Կարճահասակ էր, ողբացեալ Նարդու-
նին :

Այս պարագան յատկապէս կը չեչտեմ,
վասնզի իմացած եմ որ հոդեբաններու
քէչ - շատ հեղինակաւոր կարծիքով,
հասակի բարձրութիւնն ու կարճութիւնը,
ճամա, կարեւոր դեր կը կատարեն նկա-
րագիրներու կազմութեան մէջ :

Բարձր հասակը կը չեչտէ անհատին
« ներկայութիւնը » եւ տեսակ մը հով
հասակ անոր : Նոյնիսկ կը վայրկեայ ա-
նոր ինքնաիերութիւնը, երբ այս վերջինը
վայրկեայ ուրիշ առաքինութիւններ բա-
ցակայ են :

Մինչդէն չուրանար բարձրահասակու-
թեան կարեւորութիւնը :

Աքքը Ուայլտ կը հպարտանար իր ան-
ձոյր բարձրութեամբ — եւ դիտեցկու-
թեամբ :

Նափոլէոնի համար մտահոդիչ էր իր
կարճութիւնը :

Նարդունի չատ կ'ուզէր որ քանի մը
տատ աւելի վերերը հասած ըլլար :

Անգամ մը, երբ Միջերկրականի ափե-
րը, դինքը, առաջին անգամ ըլլալով, կը
ներկայացնեն նոր բարեկամի մը, այս
վերջինը իր աչքերուն չի հաւատար :

— Չէ՛, չէ՛ , անկարելի է, դուք Նար-
դունին չէք ...

— Ինչո՞ւ ...

— Որովհետեւ ինծի համար — ամէ-
նուս համար — Նարդունին պէտք է ու-
նենայ վահանի մը կեղրպարանքը ...

Ինդալով կը պատմէր այս պատմու-
թիւնը՝ Ամերիկայի մէջ ու յետոյ կ'աւել-
ցնէր .

— Սրունքներս չատ կարճ են, ժի-
դուլը ...

— Այո ալ հոգ ընելիք բա՞ն է, Նար-
դունի ... Բարտին ալ բարձր է, բայց
գլուխ չունի ...

Իր աչքերուն չհաւատացող հայրենակից-
ը իրաւունք ունէր—արդարեւ ո՞վ կրնար
երեւակայել Նափոլէոնը երեք, չորս
մեթրէն պակաս :

Բարձրահասակները, ընդհանուր առ-
մամբ, դիտակցութիւնը չունին — յարդը
չեն դիտեր — իրենց բարձրութեան :

Բայց, կարճահասակին համար, երբե-
մըն, կարճութիւնը ապէտի պէս բան մըն
է : Բացառութիւն էր Լոյտ Ճորճը, որ դի-
տել կուտար թէ Անգլիոյ մէջ, մարդը կը
չափեն իր վիզէն վեր, ո՛չ թէ վիզէն վար :

Նարդունին փաստեց այս ճշմարտու-
թիւնը : Ընդվզեցաւ իր այդ աննշան թե-
րութեան դէմ, բայց հպարտօրէն եւ ինք-
նավստահ, յայտարարեց .

— Սպասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք, ես պիտի
ըլլամ Հայոց դրականութեան ամէնէն
« բարձրահասակ » մշակը եւ Հայոց
աստուածափայլ լեզուին վհատղնը ...

Ու եղաւ :

×

Ասքերը Ուայլտի մօտիկ բարեկամներէն
մէկը իր խմբագրած ամսագրին մէջ,
անցողակի, խորհուրդ կուտայ օրուան
մտաւորականներուն որ Շէյքսփիրը կար-
դան :

— Կ'արժէ որ աւելի եւս ճանչնանք
դինքը ...

Ոայլտ, որ ամէն մարդէ առաջ ինքն իր
վրայ կը հիանար, կը բողոքէ .

— Բարեկամ, մոռցեր ես իմ անունս
տալու... Անկասկած, կ'արժէ որ աւելի
եւս ճանչնան զիս, Շէյքսփիրէն ալ ա-
ռաջ ...

Պերնըրտ Շօ — ինքն իր վրայ հիացող
մըն ալ ան — իր անունը կ'արտասանէր
Շէյքսփիրի անունէն առաջ .

— Ե՛ս — եւ Շէյքսփիրը ... Ինչ որ ես
կ'ըսեմ, այսօր, մարդիկ պիտի ըսեն հա-
րիւր տարի ետք ...

Նարդունին ալ, ի հարկէ, ունէր ինք-
նահիացման այս դիծը :

Իրանահայերը չէն մոռցած իր մէկ
յայտարարութիւնը .

— Ձեր ժամացոյցները իմ ժամացոյցիս
վրայ պիտի լարէք ...

Եղան մարդիկ, որոնք անտեսեցին հիւ-
մըրը, որ, ընդհանրապէս , յատկանիշն
էր Նարդեան այս կարգի յայտարարու-
թեանց :

Այո՛, Նարդունին խորապէս — եւ ար-
դարօրէն — ունէր դիտակցութիւնը իր
անկասկածելի եւ անխոցելի տաղանդին
եւ հմտութեան : Ու աւելով կ'ատէր կեղծ
համեստութիւնը :

Արդար ըլլանք եւ յիշուն տարի չարու-
նակ, յաղագս հայ դրականութեան եւ
հայերէնի պաշտպանութեան աչքի լոյս
թափող Նարդունիին համար չատ չտես -
նենք այս անհամեստութիւնը, որ չի կր-
նար ատուերի մէջ առնել անոր վաւերա-
կան ու անվիճելի տաղանդը :

Անոր հունձքը :

Ողբացեալ Նարդունին, որ կամովին
հրաժարեցաւ աշխարհիկ ամէն վայելքէ
— եւ Փարիզի նման կախարդիչ միջա-
վայրի մը մէջ —ու հերոսական նուիրու-
մով մշակեց մեր դրականութեան ածուն
արտասահմանի մէջ, ինչո՞ւ իրաւունք
պիտի չունենար ազազակելու .

— Բարեկամներ, Ես Փարիզ չեկայ այծ
արածելու... երբ ես կամ, դուք չկաք...

Բերնին չափն էր որ կուտար իրեն հետ
չափուելու յանդգնութիւնը ունեցողնե-
րուն : Ալելուիայէն անդին բան չդիտցող-
ներուն :

Ո՞ր կատուն չի ճանկեր, երբ պոչէն
քաշես :

×

Նարդունին չատ լայն բացաւ իր թեւե-
րը : Անյագուրդ ընթերցող, իմացական
ամէն կալուածէ ներս մտաւ՝ արծիւի աչ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԴՐԱՄ ԿՐՆԱՅ ՈՒԶԵԼ

—o—

Ռումանիոյ վարչապետը Չէուչէսքու
հպիւռ մեկնած, կը խօսուի արդէն Ու
Թանի ժամանման մասին : Արդարեւ
ՄԱԿԷՆ կը հաղորդեն թէ Ու Թան Փրա-
կա պիտի երթայ Օգոստոս ամսուն, Չե-
խոսլովաքիոյ ղեկավարներուն հրաւէրով :
Այս անդամ համայնավար ղեկավար մը
չէ դոր կ'ընդունի Փրակա, այլ ներկայա-
ցուցիչը պաշտօնական կազմակերպու-
թեան մը, որուն մէջ, հակառակ իրենց
մասնակցութեան, համայնավար երկիր-
ները մեծամասնութիւն չեն : Փրակայի
ազատագրական չարժման մէջ նոր ան-
կիւնադարձ մըն է ասիկա :

Ազատագրական ճամբուն վրայ եւ Ա-
րեւմուտքի հետ մերձեցման առընչու-
թեաբ յատկանշական են Չէրնիքի յայ-
տարարութիւնները, աւստրիական ձայ-
նասփիւռին տուած տեսակցութեան մը
ընթացքին : Չէրնիք յայտարարեց թէ
Չեխոսլովաքիա կը մտածէ բանակցել հա-
մաշխարհային Դրամատան եւ արեւմըտ-
եան զանազան երկիրներու հետ՝ դրամա-
կան փոխառութեան մը համար : Ուրեմն ,
անկարելի չէ որ Փրակա Արեւմուտքի դի-
մէ, ձեռք բերելու համար Մոսկուայի
մերժած փոխառութիւնը : Չեխոսլո-
վաքիա , իրապէս , ստիպուած է նուա-
զադոյն երկու միլիոն ֆրանքի փոխառու-
թիւն մը կատարել, կարենալ պահպանե-
լու համար երկրին տնտեսութիւնը :
Չէրնիք նչած է թէ կը մտածէ ուղել այդ
դրամարը միջազգային վարկի թէ առան-
ձին ընկերութիւններէ փոխառութեան
ձեւին տակ, արեւմտեան երկիրներէն ,
ինչպէս օրինակ Ֆրանսա, Պելժիա, Իտա-
լիա կամ Աւստրիա : Փրակա, տակաւին
Մայիսին, Մոսկուայէն ուզած էր երկու
միլիոն հինգ հարիւր հազար ֆրանք :
Կրեմլին չէ պատասխանած տակաւին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԿՈՐԹԱՅԻ մէջ, Պապին Փոխանձն Նը-
ւիրակը կարդինալ Լեռքառօ բացումը
կատարեց Ս· Հաղորդութեան 39րդ մի-
ջազգային համագումարին : Նախորդին
կը նախագահէր յանուն Պապին՝ կարդի-
նալ Գրիդոր – Պետրոս Աղաճանեան : Այս

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

Անմրցելի էր իր հայերէնին մաքրու-
թեամբ : Իր անսահման սէրը մեր մեղ-
րածորան լեզուին հանդէպ հասցուց կրօ-
նական պաշտամունքի աստիճանին :

Խառնուածքով հեթանոս եւ թշնամի
բոլոր ընկալեալ հաւատալիքներու , իրեն
համար Աստուած հոչակեց հայերէնը :

Ժամ չդնաց, բայց դոց ըրաւ Աստ-
ուածաչունչը : Զաղօթեց, բայց ծունկի
եկաւ ոսկեդարեան դրաբարին առջեւ :

Ցիսուն տարի, անընդհատ , ինքզինքը
նահատակեց , որպէսզի թոյլ չտար անօ-
րէնները — կիսկատար գրոց - բրոցնե-
րուն — որ նահատակէին մեր հայերէնը
արտասհամանի լուսայեղց ճամբաներուն
վրայ :

×

— Շաւարչ Նարդունի աչխարհ եկած էր
Արմաշի Զարխափան Աստուածածնի չու-
քին տակ :

Ցետոյ, Աստիպազարի ճամբով գացած
էր Վոսփոր՝ ուսանելու :

Առաւօտ մըն ալ որոշած էր — «Ես
կ'երթամ դէպի ազբիւրը լոյսին» :

Փարիզի մատենադարաններուն ու դրա-
տուներուն մէջ էր որ Նարդունին ծագ-
կեցաւ ու տասնամեակներու թաւալումին
հետ, հասաւ մտաւորական կատարելու-
թեան մը :

×

Ձրագ մըն էր, որ մարեցաւ, յանկարծ :

Ո՛վ պիտէ քանի տարի, ճրագ ի ձե-
ռին, պիտի փնտռենք իր գահին ար-
դարօրէն արժանի իր յաջորդը :

Երանի՛ իմաստութիւնը ունենանք —ե-
թէ ո՛չ երեւանի, գոնէ արտասահմանի
ծփուն հայրենիքին մէջ, երկաթէ դրի-
չով քանդակելու իր անունը «ի կապարի
կամ ի վէմս», որպէսզի իր յիշատակը
չթառամի եւ իր գործը ըլլայ յաւիտե-
նական :

Իր բաղձանքն էր որ մութը չիջնէր հա-
յերէնին վրայ :

Մեր մաղթանքն է — մեր աղօթքը —
որ լոյսը անպակաս ըլլայ իր հոդածում-
բին վրայ :

Իր անունին վրայ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՈՍՈՒՑԻՉ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ

ԵՎ

ՆԱՏԱԼԻ ՀԱՎԱՏՈ

ԲԵՐԱԾ ՍՈՒՐԵՆ ՄԱՐՏԻՆԻ

ՈՐՈՆ ՀԱՅՍԱԿԱԶ

— Ո՛չ, ոչ մեծ բան, ընդհակառակն, բոլորովին աննշան բան, որ ես ուզում եմ ձեզ պատմել, պարոն Ավետ, — ասաց Նատալին, ինչպես միշտ, ժպտալով, — մանավանդ որ ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչ է այդ, ինչ կարելի է անվանել, ինչ կարելի է ասել այդ մասին, ինչ կարելի է մտածել...

Բագրատեանի, Համբարձում Պլէճեանի եւ ալլոց գանկերը :

Հոգեպատկան բոլոր արդելքներն – Հոգեպատկան եւ սպառնալիքներուն, վերման դէմ – րան եւ սպառնալիքներուն, վերման դէմ – րան Ֆօն Քրէս Քրէսէնշթայն, որ ձէ – մալ վաչկատ Ձրդ զօրաբանակին սպայա – նութեան պետն էր, Հալպէն Կ. Պոլիս եւ Պերլինի վերադառնալու ընթացքին, Պերլինի վերադառնալու ընթացքին, ականատես էր բազմաթիւ նկարներ հայ տա – րագիրներու, Հալէպի եւ Ասանայի մի – ջոցներու, Հալէպի եւ Ասանայի մի – ջոցներու, Հալէպի եւ Ասանայի մի – ջոց

(Շար. Ա. Էջէն)

անդամուան ժողովը բացառիկ երեւոյթ մըն է սակայն արուած ըլլալով որ Հինգշաբթի օր, Պոկոթա կը ժամանէ նաեւ Պապը :

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ ուժերը բոլորովին «փակած »են երուսաղէմի հին քաղաքը (ներկայիս վերաւուած Իսրայէլի կողմէ) ահաբեկչական արարքներու պատճառով : Ինչ կը վերաբերի Ալժէ վար ղրուած խոթա – յեվեան Պօյիճկին, ցարդ ոչ մէկ կարգա – դրութիւն եղած է, բայց էօ – Ֆրանս հրաժարած է Ալժէի օդակայանը պօյքոթի ենթարկելէ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի մէջ մահափուիչ մթնոլորտ մը կը տիրէ ձերբակալութիւններու պատճառով, որոնք մինչ կը շարունակուին, եւ ծաւալած են փախստականներու դէմ ձախողած մահափորձէն ի վեր : Ի դէպ կ'լսուի թէ «կեղծ» մահափորձ մըն էր :

ՆԱԽԱԳԱՀ Նասր առջի օր գահերէ վերադարձաւ, երեք շաբաթ Խորհ. Միութեան մէջ խնամուելէ ետք : Օդանաւէն հազիւ իջած, տեսակցութիւն ունեցաւ պաշտպանութեան նախարար Ֆաուզիի հետ : Նոյն երեկոյեան Նասր մեկնեցաւ Աղեքսանդրիա :

ՊՈԼԻՎԻՈՑ Ներքին նախկին նախարարը, որ ամբաստանութեան տակ էր (Քաստրոյին յանձնած էր «Ձէ» կուեվառայի օրագիրը) Լա Փաղ վերադարձած է եւ յայտարարած թէ ամերիկեան դաշնակցութեանց համար աշխատած է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆիի ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹիի

Պ. Տաղէսեան (Կրօլէ) 25ական ֆրանք կը նուիրէ Շ. Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ «Ցառաջ »ի, փոխան Ծաղկեպսակի Շ. Նարդունիի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

Ցառաջ եւ Յառաջ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍի ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զաւուշ » խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

կը նախագահէ ընկ. ԴԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

կը բանախօսէ՝

ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մարսէյլի Արենուշներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբուս վարձուած է կիրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին :

Օթոբուսը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մատըլէն կը հասնի ժամը 9·20ին, յետոյ Մանիան, Սթատի աղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կը-նան ֆոթ տ'Ազիւր Ռափիտները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօռ :

ՃՈՒՆ ՊԻՒՖԷ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆի

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնա Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցառաջի» բաժանորդագրութեան պայմանները են՝

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹիՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական առաջադիմութիւն :

Արձանագրութեան եւ լուսանկարութեան համար դիմել Տնօրէնութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : DANton 88-65

ՃԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND

Colonie de St. André

Route de Bessan — Chemin n° 78

34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Ամբակեան պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն

երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ.

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօսրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ Ճրդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ կիսերօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տնօրէնութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼի ԳԻՆՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
21 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11291

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.291

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Շահ Աբբաս Ա·, «Մեծ» կոչեցեալ, բարեկա՞մ էր Հայոց թէ թշնամի :

Ժամանակակից պատմիչներէն Առաքել Դավրիժեցի, որ իր պատմութիւնը գրած է 1603 – 1605ի դէպքերէն կէս դար ետք, բառերը չի խնայեր թագաւորը ներկայացնելու համար իբրեւ ընչաքաղց, ան – խիղճ ու անգութ բռնակալ մը :

Ընչաքաղցութեան փաստերը չատ են : Ցիշենք միայն մէկը : Մայր Աթոռը երկու կաթողիկոս ունէր այդ օրերուն՝ Դաւիթ եւ Մելքիսեթ : Շահ Աբբաս Երեւանի պատրաստման առեն անոնցմէ պահանջեց Աթոռին Օսմանցիներուն ունեցած պարտքը, աւելի քան չորս հազար դրուշ եւ չատ նկատ զանոնք : Երկու կաթողիկոսները իրենց մօտ հրաւիրեցին Տիգրանակերտի առաջնորդ Եղեսացի Սրապիոն վարդապետը, որ դրամ ունէր, եւ կաթողիկոսութիւնը անոր առաջարկեցին, պայմանով նաեւ որ էջմիածնի պարտքերը վճարէ : Սրապիոն Ջուղայի մէջ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ, ասկէ անկէ դրամ փոխ առաւ եւ Մայր Աթոռի պարտքերը վճարելէ ետք միայն օձիքը ազատեց Պարսիկներէն :

« էջմիածնասէր »ները թող չզայթակղին, երբ լսենք թէ ԺԶ· դարու սկիզբը Մայր Աթոռը միաժամանակ երկու կաթողիկոս ունեցաւ ... :

Անխղճութեան օրինակները մէկէ ա – ւելի են :

Շահ Աբբասի զօրապետները « խժդժարար » « աշխարհաւեր գործեր » կը կատարէին Օսմանցիներէն գրաւուած հողամասերու բնակիչները իրենց դէմ գինով Պարսկաստան գինու զօրութեամբ ու վայրենաբար :

Ցարութիւն Տէր – Յովհաննեանց աւելի քան քառասուն հոգի կը հաշուէ Գան – ձակէն, Արծկէէն, Արճէշէն, Վանէն, Մանազկերտէն, Ալաշկերտէն, Բասենէն, Կաղզուանէն, Կարինէն, Խնուսէն եւ չորս կամ հինգ գաւառներէն դէպի տարտաղնները : Պարսիկները այն վատահութեամբ, որ Օսմանցիները չուտով պիտի դրաւեն այդ վայրերը, կ'աւերէին բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը, կ'այրէին հունձքերն ու մթերքները, յարդ, ցորեն, գարի, թշնամիին նեղութեան մատնելու համար :

Ձկալօղլու իր բանակատեղին հաստատած էր կարս, Շահ Աբբասը՝ Ադճա գիւղ : Օսմանցիք չէին ուզեր յարձակում կատարել : Ուստի պատմիչները անբացատրելի կը գտնեն Շահ Աբբասի հրամանը՝ Ջուղան երեք օրէն պարպելու մասին : Ու յուզուած կը նկարագրեն բռնագաղթի սրտաճմլիկ տեսարանները : Մանաւանդ կանչուած Աթաբեկի անցքը : Լսելու անկարող հազարաւոր կանանց ու երախաներու խեղդուիլը՝ պարսիկ գինուորներու մեղակցութեամբ :

Փորթուգալցի կաթոլիկ միսիոնէր մը՝ Հ· Անթուան տը Կուվէա՝ Օգոստինեան միաբանութենէն, որ Փորթուգալի թագաւոր Փիլիպպոս Բ·ի կողմէ Պարսկաստան ղրկուած էր, ականատես եւ ականջալուր է եղած այդ օրերու դէպքերուն եւ 1610ին՝ Լիզպոնի մէջ հրատարակած է իր ապստրութիւնները : Իր վիրքը փորթուգալերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանուած եւ 1646ին ապրուած է Ռուանի մէջ :

Գրքին Գ· մասը (էջ 341 – 546) կը վերաբերի « Հայոց գերութեան եւ վերստին տարագրութեան, ինչպէս նաեւ Ս· Օգոստինեան հայրերու ձեռնարկներուն՝ Հայերը հռոմէական եկեղեցիին հպատակեցնելու մասին » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉՆ ԱԼ ԱՆԿԱՐՈՂ

Առջի օր հակասական լուրեր իրարու յաջորդեցին Ժընեւի մէջ : Նախ ըսուեցաւ թէ կարմիր Խաչը որոշած է բանի ուժով ճեղքել Նիժերացիներուն զրած պլոքիսը, օդնութեան հասնելու համար մինիսնաւոր սովահարներու : Բայց քիչ նաք լուրը կը հերքուէր, արդարեւ կարմիր Խաչի իր ուխտով իսկ, չի կրնար մինչեւ մեռնիլ որեւէ բախումի մէջ, առանց երկու կողմերու համաձայնութեան : Կացութիւնը աւելի քան ողբերգական է եւ կարմիր Խաչի բանբերը յայտարարեց թէ այլեւս քանի մը հարիւր հազար հոգի չէ, որ սովէն կը մեռնի Պիաֆրայի մէջ այլ երկուքէն երեք միլիոն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ձոնսըն դէմ արտայայտուեցաւ առջի օր Հիւսիսային Վիէթնամի վերայ ռմբակոծութիւններու ամբողջական դադարի մը : Յայտարարեց թէ ոչ ինքը եւ ոչ ալ իր կառավարութիւնը կրնայ « այս լերկ զառիվարը » ընտրել, քանի որ Հանոյ փոխադարձ ոչ մէկ պիջում ըրած է ցարդ : « Յառաջիկայ նախագահական ընտրութիւնը, եղրակացուց նախագահ ձոնսըն, կ'լլցնայ Հիւսիսային Վիէթնամցիներուն :

Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն ծովային եւ օդային ուժերուն մէջ զոր – ծող բազմաթիւ սպաներ ձերբակալուած են : Որոնց մէջ յատկապէս Ռոդաքես՝ որ անցեալ Դեկտեմբերի պետական հար – ուածի ընթացքին կը հրամայէր եղած – կան ծովու ուժերուն եւ օդուժի նախկին պետ Անթոնաքոս՝ որ յաջողցուցած է Կոստանդին թագաւորին փախուստը :

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Մակարիոս, որ ասոր օրուան ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Սքանտինաւեան երկիրներուն մէկ, վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի տեսակցի Գոլոս Ջ· Պալին եւ Յունաստանի կոստանդին թագաւորին հետ :

ԻՍՐԱՑԷԼԻ Պաշտպանութեան նախա – ռուածը» : (էջ 347 – 348) :

Փորթուգալցի միսիոնէրը չատ աւելի սրտաճմլիկ տեսարաններ ալ կը նկարագրէ : Անհաւատալի ըլլալու աստիճան անօթութեան, ծայրայեղ թշուառութեան, դիակերութեան, որդեսպանութեան եւ այլ անորակելի դէպքերու մասին կը խօսի :

Բոլոր աղբիւրները կը հաստատեն թէ Մեծն Շահ Աբբաս Ա· մեծ չարիք հասցուցած է Հայոց, բազմահազար հոգիներու մահուան, անհաչիւ հարստութեանց կորստեան եւ բազմաթիւ գիւղերու ու քաղաքներու պարպումին ու աւերման պատճառ դարձած է :

Միւս կողմէ սակայն ստոյգ է, որ նոյն Շահ Աբբասը գնահատելով Հայոց ուշիմութիւնը, աշխատասիրութիւնը, արհեստներու եւ առեւտուրի ընդունակութիւնները ու այլ յատկութիւնները ուզած է զանոնք փոխադրել իր մայրաքաղաքը, պարն չէնցնելու եւ բարգաւաճացնելու համար :

Իրենց ծննդավայրի յիշատակը յաւերժացնելու համար Աբաքսեան հին Ջուղայի բնակիչները տեղաւորած է Սպահանի մօտ եւ ամէն չնաք ըրած է, որպէսզի անոնք կապուած մնան իրենց նոր հայրենիքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(2)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԻՆԱԿ Է ՊԻԱՖՐԱ ...

« Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի կռիւը, համաշխարհային վերջին պատերազմէն ետք, ամիսպոլական օդնութեան պէտք ունեցող ամէնէն կարեւոր պարագան է », կը յայտարարէ միջազգային կարմիր Խաչի, Միացեալ Ազգերու մանուկներու օգնութեան կազմակերպութեան, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Մարտունքին եւ Քարիթաս կաթոլիկէ կազմակերպութեան հասարակաց հաղորդակցութիւնը՝ հրապարակուած ժընեւի մէջ :

Պիաֆրա կ'ողեւարքի : Ամէն օր կը մեռնին հոն աւելի քան հինգ հազար հոգի՝ զոհ անօթութեան եւ հիւանդութիւններու : Հակառակորդները զերի չեն պահեր : Ներողամտութիւնն ալ մարդկայնութիւնը չթացած են : Նման վայրագութիւն մը կը սկսի յուզել միջազգային կարծիքը, բայց Մոսկուա եւ Լոնտոն կը

բարը Մոչէ Տայեան դատապարտեց հըրեայ երիտասարդներու ահաբեկչական ապրքները Արաբներու դէմ : « Մուլիկան » որակելէ ետք, պատանի Հրեաներու խըմբակները, Տայեան չէշտեց · « Երուսաղէմի մէջ գործուած ահաբեկչական արարքները անհատներու գործեր են եւ պէտք չէ վերագրուին ամբողջ համայնքի մը » :

ԺԱՆ ԻՈՆԻԼ, Ֆրանսական գաղափարի ամէնէն փայլուն դէմքերէն մին, որ իր սկզբնական քայլերը ըրած է Սառա Պէրնայի կողքին, մեռաւ առջի օր, 77 տարեկանին :

ԱՑՁՐՆՀԱՒՈՒԲՐ կը պայքարէր մահ – ուան դէմ, երեքշաբթի առաւօտ երբ բըժիշկները այլեւս ոչ մէկ յոյս ունէին դինքը փրկելու : Գիտական բոլոր միջոցները սպառած են այլեւս եւ հաւանական չէ որ արտի փոխարկում մը կարելի ըլլայ : Նախկին նախագահը 77 տարեկան է :

ՊՈԿՈԹԱՑԻ մէջ 12 հազար ոտիկաններ պիտի հսկեն Պալին ապահովութեան վրայ :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար	7·330
Գարգու	300
Խոսրով Վշտունի	100
Տէր եւ Տիկին Աբաւեան	50
Պ· Տագէսեան	25
Ումն	10
Մ· Տ· Գ·	5
Ընդհ· գումար	7·820

չարունակէն զինել Լակոսը եւ Ուշինկ – թըն վերջ չի տար իր քաղաքական օժանդակութեան նիժերական դաշնակցային կառավարութեան :

Եւ սակայն Պիաֆրա մինակ չէ այլեւս : Թանզանիա, Զամպիա, Կապոն եւ Քոթ – տ'Իվուար զայն ճանչցան իբրեւ անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն : Ֆրանսա Պիաֆրացիներու ինքնորոշման իրաւունքը հռչակեց : Այս երկիրները, ատ՛պ, ոչ զինադադարի բերելու եւ ոչ ալ ազդու կերպով Պիաֆրացիներուն օդնելու միջոցները ունին : Զօրացած Խորհ· Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու նեցուկով, Նիժերիացիները Լոնտոնի, Քամփալայի, Նիամէյի եւ Ատիս Ապապայի բանակցութիւններուն ընթացքին փաստեցին թէ պինուորական յաղթանակի մը կը ձգտին՝ ցեղասպանութեան իսկ գնով :

Լակոսի դաշնակիցները ծանօթ են այս պարագային : Արդեօք կը սպասեն որ ամէն ինչ ոչնչանայ, եւ ապա նոր դատապարտեն պատերազմը : Ուրեմն ինչո՞ւ կը մնան խուլ՝ չարդուղ ժողովուրդի մը օդնութեան կոչերուն ի լուր :

Անջատումի դէմ կռուած ըլլալով ժամանակին, Միացեալ Նահանգները համակրանք չեն եղած ճանչնալու արտասահմանի ապստամբական կամ անջատողական կառավարութիւնները : Այս վերաբերումը ունեցան երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի եւ Քաթանկացիներու ըմբոստութեան առեն Քոնկօ – Քինոսասայի նկատմամբ :

Խորհրդ· Միութիւնը, աւելի իրապաշտ, կը խորհի թէ Նիժերիոյ խնդրոյն յաղթանակը կրնայ իր ազդեցութիւնը տարածել Ափրիկէի մէջ, որով – հետեւ անհատապաշտ եւ միաստուածական խնդրութիւնը · հակառակ կերպով, այսօր լուսադէն զինակիցն է Խորհրդ· Միութեան ՝որ հաւաքապաշտ է եւ անաստուած :

Մեծն Բրիտանիա կը վախնայ, որ Լակոսի իր օդնութիւնը զլանալու պարագային, կրնայ Հասարակապետութիւնը աւելի եւս պառակտիլ : Իսկ ինչ կը վերաբերի մահմետական երկիրներուն, ինքզինքին կը հռչակեն Ջատապով սեւամորթ խնդրութեան՝ պաշտպանելով դաշնակցայինները :

Այս բոլոր երկիրներուն ղէրքը ունի նաեւ այլ ղրդպատճառներ : Կը վախնան, որ Պիաֆրան ճանչնալու պարագային, յայտնաբերած կ'ըլլան ապստամբական ոգիներ իրենց տարածքին վրայ : Պիաֆրայի անջատումը յառաջ կուգայ ցեղային տարբերութիւններէ եւ տարբեր նպատակներ ընթացքին կոստակուած տեղու – թիւնէ : Կը հակադրէ ափրիկեան երկու աշխարհներ, հիւսիսինը՝ հաւատարիմ իր ատանդութիւններուն եւ հարաւինը՝ աւելի բացուած արդի աշխարհին :

Թ· Ա· Թ·

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՋԿՈՎ

ՄՄԲ.— Փարիզի Գիտական Հետազօտութեան Ազգ. Կեդրոնը լոյս ընծայած է խիստ շահեկան տարեկան հատոր մը՝ *Անիւէռ տը լ'Իւ – Էռ – Էս – Էս* (1967), ուր կարեւոր բաժին մը կայ Հայաստանի շուրջ: Այս մասին հեղինակն է Սթրազ – պուրկի գրական համալսարանի փրոֆէ – սէօր՝ Ռոպէր Թրիոմֆ: Եւրոպացի մտաւորականի աչքով դիտուած Հայաստանը, ունի յատուկ շահեկանութիւն մը: Թարգմանաբար կուտանք գլխաւոր մասերը, առանց ծանրաբանելու պատմական կարգ մը սխալներու վրայ, զոր մեր ընթերցողները հիմնաբերաբար կ'ուղղեն.—

Երեւան, չուրջ հազար մեթր բարձրութեան մը վրայ, քանի մը օր եռք պիս կ'ընդունի իր Թիֆեռնապոյա ճիւնով: Ամբարտը կը մնայ անտեսանելի: Աստուածաշնչական լեռան նկարները պիտի տեսնեմ միայն՝ ամենուրեք ներկայ: Եւ սակայն մեծ բացական կը խօսէր մշուշին ընդմէջէն. նախ Իրիւսովի քերթուածով.

«Սպիտակափայլ, մելամաղձոտ կնճիռներով ակօսուած, դաշտերու հարթութիւններուն վրայ կը բարձրացնես լուռ եւ հնամեայ դիմաստուերդ, ուսերդ ի վար ձգած քեզ պէս սպիտակ ամպեղէն Թիկնոց մը ...

Մարդու ստեղծագործութեան հետ ապրեցար նաեւ իր վախճանը՝ ջրհեղեղի ընթացքին — եւ ստեղծողը ճերմակահեր քու գլուխին վտահեցաւ գալիք օրերու դաղանիքը. ոսքի արիւնաներկ դաշտե – րուն վրայ՝ դուն միակն ես դիտնալու թէ ինչ պիտի կատարուի »...

Մեծ բացական կը խօսի նաեւ յանկար – ծաբանելու միշտ պատրաստ ժողովուրդ – դին մանրավէպերովը, որոնք վերի քնարերգութեան վրայ քաղաքական սրամտութիւն մը կ'աւելցնեն, օրինակ ցարին մանրավէպը (որ Երեւա – նէն կը մեկնի առանց տեսած ըլլալու Ա. – րարատը եւ որուն յուսախաբութիւնը կը խտացնէ չողոքորթ պատասխան մը. «Ա – րարատը ձեզ չտեսաւ, Տէր») եւ կամ Թուրք դեսպանինը (այցի եկած Երեւան եւ վրդոված ամէն կողմ տեսնելով Ա – րարատը, որ Թրքական հողի վրայ է, հարց կուտայ, թէ ի՞նչ կը նշանակէ խորհրդը – դանչական այս «կցումը». Հայը կը պա – տասխանէ. « Դո՞ւք ինչ կը հասկնաք, երբ լուսինը կը կցէք, դնելով իր մահակը ձեր դրօշակին վրայ»):

×

Ուրարտացիներու, Արմէններու եւ Հայերու համայնքներով է կազմուած հայ աղգը, որուն լեզուին մէջ արդէն կը գտնան տարբեր տարբեր. հնդեւրոպական լեզու մը որ մաս կը կազմէ «հարաւային» ճիւղին, կապուած Թրակիոյնի եւ փրիւգերէնի, չմման մէջ հնդեւրոպեան եւ յունական լեզուին հետ, ինչպէս կը հաստատէ իր ժխտական մի մասնիկը եւ բառեր բարդելու ու դուրգրելու յատկութիւնը, որուն սակայն բառամթերքը, հնչեամանութիւնն ու քերականական կազմը կը կրեն նաեւ կովկասեան ազդեցութիւններ: Նախ Աքեմենեան, ապա Մեծն Ալեքսանդրի կայսրութիւններուն ենթա – կայ, Հայաստան կը կազմէր փոքր պե – տութիւններու ամբողջութիւն մը, որ անկախութիւն ձեռք կը բերէ Դ. դարուն վերջաւորութեան իսկ՝ փոքր Հայաստանի եւ Աբարատեան դաշտին մէջ: 220ին Ա. – րարատեան դաշտի եւ հարաւային Հա – յաստանի թագաւորութիւնները կը միա – նան, կազմելով մեծ Հայաստանը, որ, Սելեւկեաններու պարտութենէն եռք, 190ին, կը հռչակէ իր անկախութիւնը ... ի վերջոյ կուդայ Տիգրան (Տիգրան Բ. Աբտաշէսեան) եւ երկիրը կը դարձնէ հելլենական զօրաւոր պետութիւն մը, ուր կը զարգանան քաղաքները (Տիգրանակերտ, Աբտաշատ, Արմաւիր), եւ, անոնց հետ, վաճառականութիւնն ու մշակոյթը յու – նական փայլ մը կը առանան: Այս փայլը կը ցոլայ մանաւանդ, յունեւսպական յատկանշումով, Տիգրանի որդի Արտա – ւազդի օրով, զարգացած անձնաւորու – թիւն, հեղինակ յունարէն լեզուով ող – բերգութիւններու, ճառերու եւ «պատ – մութեան դիրքերու»:

Շուտով կը յայտնուին սակայն Հռոմայեցի զրաւիչները, որ պիտի երթան փըն – տռելու հոն հեռաւոր ճակատամարտներու դափնիները — Սիլլա, Լուկուլլոս, Պոմ – պէոս, Անտոնիոս, եւ աւելի ուշ՝ Մար – կոս Աւրելիոս: Երբեմն պարտութիւն է որ պիտի գտնեն եւ այս ուղղութեամբ այնքան ալ պիտի չկարենան տարածել Կայսրութեան սահմանները:

Անկասկած որ անկարելի է Կովկասը ճանչնալ եւ ըմբռնել, եթէ երբեք չմը – խորհուինք այն հեռաւոր անցեալին մէջ, որուն արմատները այնքան կենսունակ են եւ չարունակուող, որ, ձեւով մը, կ'ապրեցնեն զայն: Չկարենալով ձեռնհասօրէն մխրճուիլ հնախօսութեան եւ լեզուաբանութեան մէջ, ուղեցի, քիչ մը կովկասցի ըլլալու դիտումով, իմ կարգին սուզուիլ, բայց նախաքրիստոնէական Հայաստանի անսահման ծովուն ամէնէն ցած մասին մէջ: Հոն, հին առասպել մը ուշադրու – թիւնս գրաւեց եւ մղեց երազանքի: Պէտք է պատմեմ զայն:

Ուղեցոյցս Բրիւսով եղաւ, իր հայա – չունչ քերթուածովը՝ նուիրուած Կրասոսի պարտութեան, 53 Թուականին (Ք. Ա.): Ռուս մեծ բանաստեղծը չէ զոհացած ոգեկոչելու, իրապէս կովկասեան հայրենասիրութեամբ, Հռոմի պարտութիւնը. նշած է նաեւ գինք ներչնչող պատմական աղբիւրը, որու քննութիւնը այնքան յուզիչ էր, այնքան կովկասեան, աշխարհի պատմութեան վրայ այնքան հեռաւոր հոգիներով հարուստ՝ որ զայն պատմելով, խորքին մէջ, իմ առասպելս պիտի դառնայ կամաց կամաց «պատմական», միթոս մը որ պիտի առաջնորդէ զիս ուղեւորութեանս լոկոսին իսկ:

×

Պլուտարքոս է միայն որ այս դէպքին բոլոր մանրամասնութիւնները կը ճանչնայ. կրասոսի կեանքին մէջ: Հայերը, տեսնելով որ Պարթեւները կը յաղթեն Կրասոսի, որուն ի զուր թելադրած էին իրենց բարի խորհուրդները, իրենց սովորութեան համեմատ դիւանագիտական դիմաշրջում մը կ'ընեն եւ Հռոմայեցի – ներու հետ իրենց դաշինքը կը փոխարկեն Պարթեւներու հետ դաշնակցու – թեամբ: Արդէն իսկ երկու թագաւորներ – րը, Արտաւազդ եւ Որոնդէս, Հայաստա – նի մայրաքաղաքին մէջ, ամուսնու – թեամբ մը կը կնքէին երկու երկիրներուն վերահաստատութիւնը: Հարանեկան հան – դէսները կը վերածուէին արքայական ռօնակատարութիւններու, թատերական ներկայացումներով՝ որոնց համար հել – լէնացած թագաւորը յատկապէս յոյն դերասաններ բերել տուած էր: Երբ հան – դիսութիւնը, Դիոնիսոսի ծիսական դիւնեճօններով օծուն, վերջ գտաւ, սկը – սաւ ներկայացումը: Յոյն գլխաւոր դե – րասանը, Յասուն, Եւրիպիդէսի Բագոսա – կաններուն գլխաւոր հերոսի ողբերգական դերին վերջին վանկերը կ'արտասանէր եւ ծափահարութիւնները կը թնդային արդէն, երբ յանկարծ սուրհանդակ մը, պատերազմի դաշտէն փութացած, դրան առջեւ ասպետլով որ ներկայացումը վերջ դտնէ, ներս վազեց, ծունկի եկաւ եւ հան – դիսականներուն ներկայացուց Կրասոսի կտրուած գլուխը: Մինչ խանդավառ բացագանչութիւններ կ'ողջունէին յաղ – թանակի այս խորհրդանիշը, յոյն դերասանը, դերը փոխելով, ձեռքն առաւ ա – րիւնլուայ գլուխը, եւ երբեւ Բագոսա – կան, երգեց.

« Լեռնէն պալատ կը քերեմ
Բարուրնակ մը բաղեղի
Տակաւին նոր կտրուած,
Ջոհ երանաւէտ »:

Այս մանրավէպով Պլուտարքոս կը ջանայ բնորոշել Կրասոսի մահը, ցոյց տալով թէ յունական ամէնէն նշանաւոր ողբերգութիւններուն նման թատերական մեծութիւն մը ունի: Կը բնորոշէ նաեւ որոշ բարքեր: Բանաստեղծական երեւակայութով փակուող այս հանդիսութեամբ, որուն ներկայ եղած է հայ թագաւոր մը եւ զոր Պլուտարքոս կարծես դիտումով կը ներկայացնէ իր կարդին թատերագիր, ճշդուած է Հայաստանի հելլենականութիւնն ու իր սահմանները միաժամանակ. կարուած այդ գլուխը ողջունող եւ հանդիսութիւնը ընդհատող աղաղակները, միջնարարին ցայտած այս իրականութիւնը որուն բիրտ բովանդակութիւնը կը հակասէ թատրոնի դրական տեսարանին, կը նշէ, որոշ տկարութիւն մը, եթէ ոչ մշակոյթի հեղնանք, հելլենական աշխարհի այս ծայրամասին մէջ որուն մաս կը կազմէ Հայաստանը, ուր, ընտրեալ դասակարգի մը հելլենական կրթութիւնը չէ կրցած ազդել ժողովուրդի բարքերուն, եւ որ, ինչպէս քաղաքականութիւնը, կը տարուբերի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ուր թագաւորները, փոխանակ Եւրիպիդէսի հերոսին պէս կրնալու բագոսականներու մոլեգնութեան դէմ, զայն կը ծափահարեն, ուր հանդիսութիւնները թատերական նրբութեան կը խառնեն դինի, արիւն եւ թոյն: Չին կրնար վկայութիւն մըն է ասիկա ծայրամասերու այս բաղաձակրթութեան աոընչութեամբ, ուր կովկաս խաղացած է — եւ Թերեւս տակաւին կը չարունակէ խա – ղալ — իր ճակատագրէն մաս մը: Բայց, ինչ որ աւելին է, մանրավիպային բան մը չէ կազմեր Եւրիպիդէսի ողբերգութեան եւ կովկասեան իրականութեան բախումը, եւ Պլուտարքոսի պատմած միջադէպը բարքերու ներկայացումէն անդին, դէպքը կը պատկերէ իսկապէս ինչպէս կը կազմէ :

Ռ. ԹՐԻՄՓ

(1 Շար.)

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄԸ

Կեանքի երկարաձգումը, նախ եւ առաջ, կը կայանայ զայն չկարճեցնելուն մէջ: Տեսականօրէն, կեանքի տեւողութիւնն է 120 – 150 տարի: Պատմութեան սեմին, մարդը կ'ապրէր միջին հաշուով 20 – 40 տարի: Ցառաջդիմութիւնը կատարուեցաւ շատ դանդաղ քայլերով: Անթուելիութիւնը, պատերազմները եւ ախտածին դործօններուն դէմ պայքարելու անկարողութիւնը պատճառ դարձան, որ դարեր շարունակ նոյն կենսամակարդակին վրայ մնայ ան: Վերջին մէկուկէս դարուն ընթացքին Եւրոպայի մէջ կրկնապատկուեցաւ կեանքի տեւողութեան միջինը: Մարդկութեան ճարտարարուեստական դարաշրջանը աւելի երկարատեւ կեանք մը բերաւ: Ընդհանուր առողջապահութիւնը, մասնաւոր դեղերը, վիրահատական արուեստը եւ յատկապէս կենսաբանութեան ու տարրաբանութեան մէջ կատարուած յառաջդիմութիւնը նուազեցուցին կեանքին թելը կարճեցնող արտաքին արկածները:

Հաւանական է, որ յառաջիկային եւս մարդիկ պիտի չարունակեն ձեռք բերել յաւելեալ երկարակեցութիւն մը. ներկայիս, զարդացած երկրի մը մէջ, այր մարդոց համար 75 միջին տարիքը եւ կիներու

Թիւնը որուն բիրտ բովանդակութիւնը կը հակասէ թատրոնի դրական տեսարանին, կը նշէ, որոշ տկարութիւն մը, եթէ ոչ մշակոյթի հեղնանք, հելլենական աշխարհի այս ծայրամասին մէջ որուն մաս կը կազմէ Հայաստանը, ուր, ընտրեալ դասակարգի մը հելլենական կրթութիւնը չէ կրցած ազդել ժողովուրդի բարքերուն, եւ որ, ինչպէս քաղաքականութիւնը, կը տարուբերի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ուր թագաւորները, փոխանակ Եւրիպիդէսի հերոսին պէս կրնալու բագոսականներու մոլեգնութեան դէմ, զայն կը ծափահարեն, ուր հանդիսութիւնները թատերական նրբութեան կը խառնեն դինի, արիւն եւ թոյն: Չին կրնար վկայութիւն մըն է ասիկա ծայրամասերու այս բաղաձակրթութեան առընչութեամբ, ուր կովկաս խաղացած է — եւ Թերեւս տակաւին կը չարունակէ խաղալ — իր ճակատագրէն մաս մը: Բայց, ինչ որ աւելին է, մանրավիպային բան մը չէ կազմեր Եւրիպիդէսի ողբերգութեան եւ կովկասեան իրականութեան բախումը, եւ Պլուտարքոսի պատմած միջադէպը բարքերու ներկայացումէն անդին, դէպքը կը պատկերէ իսկապէս ինչպէս կը կազմէ :

Ռ. ԹՐԻՄՓ

(1 Շար.)

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Լաւ ուրեմն ձեր ըսածին պէս կ'ը – նենք, պատասխանեց նաւապետը, որ արդէն իր ինչ ընելիքը չէր գիտեր :

Քանի մը վայրկեան եռքը երկուքը միասին նաւակ կը մտնէին ցամաք ելլելու համար: Հազիւ թէ ոտքերնին քարափ դրին՝ իսկոյն հեռագրատուն դիմեցին եւ հոն Օսման նաւապետ հեռեւեալ հեռագիրը խմբագրեց Եըլտըզի պալատին քարտուղարութեան ուղղուած :

« Զորս աքսորեալները Սուէզի ջրանցքէն անցած առենիս գիշեր ժամանակ խոյս տուին դուրսէն եկած օղնութեան չնորհիւ : Ձեր հրահանգին կը սպասենք Սուէզի մէջ»:

— Երբ հեռագրատունէն դուրս ելան, Սամի պէյ բաժնուեցաւ նաւապետէն : Ասիկա մեծ թեթեւացում մը եղաւ խեղճ Օսման էֆէնտիի համար որ ապատ չունէր մը առաւ: Ցորմէհետէ Սամի պէյ իր ովքեր ըլլալը յայտնած էր նաւապետին, այս վերջինը իր հանդստութիւնը կորնցուցած էր բոլորովին: Իրաւ է որ ինք այդ կատարուած փախուստին մէջ ոեւէ մեղակցութիւն չունէր, այսուհանդերձ հակառակ տրուած հրամանին օտարականները իր չողենաւը ընդունած ըլլալուն պարագան գինքը չափազանց կը վտանգէր եւ մեծ փորձանք մը կը սպասէր իրեն երբոր Պոլիս հասնէր: Շատ դժուար պիտի ըլլար իր անմեղութիւնն ապացուցանել. երբ – ւոյթները իրեն դէմ էին եւ ասկէ զատ. յայտնապէս կ'երեւար որ Սամի պէյ իր մեղակցութեանը համոզուած էր եւ ըստ այնմ վկայութիւն պիտի տար. եւ այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլար իր վիճակը. առ նուազն բանտարկութիւն եւ աքսոր :

— Ապահովաբար փախստականներուն տեղ պիտի ղրկեն եգիպտն, մտածեց եւ այս մտածումը սարսափեցուց գինքը:

Ծորին թախծութեան մը մատնուած՝ իր դէմը ելլող սրճարանը մտաւ ու սեղանի մը առջեւ նստաւ, սուրճ մը ապսպրելու:

Ամբողջ ժամ մը մնաց հոն իր վիճակին վրայ խորհելով : Սամի պէյի ապատնան – կան խօսքերը միշտ իր ականջին կը հընչէին եւ անընդհատ իր արարքները կը քննէր իր յանցաւորութեան չափը որոշելու համար :

— Այո, ի'նքնէր ինքնիրեն յանցաւոր եմ եւ կարելի չէ ինքզինքս արդարացնել : Նախ չատ միամտօրէն խաբուեցայ այդ օտարականներէն եւ գիրենք չողենաւ մտցուցի, իրենց վճարած դումարին դանակութենէն չլացած. յետոյ, չողենաւին մէջ, պէտք եղածին չափ զգուշութիւն չըրի իրենց վրայ. նոյնիսկ աքսորեալները փախցընելէն եռքը, անմիջապէս զանոնք հետապնդելու չձեռնարկեցի, թէեւ այդ բանը չատ դժուար էր ... :

Յանկարծ միտքը մտածում մը ինկաւ .

— Բայց ինչո՞ւ համար Սամի պէյ չուզեր որ անմիջապէս տեղական կառավարութեան դիմեմ եւ անոր օժանդակութիւնը խնդրեմ փախստականները դտնելու համար ... ասիկա իմ պարտականութիւնս էր եւ ես ասոր մէջէն ալ թերացայ... արդեօք այդ լրտեսը դիտմա՞մբ այս խորհուրդը տուաւ ինծի, որպէսզի իմ յանցանքը աւելի ծանրացնէ ... եւ ես ապուշի պէս իր խօսքին հաւատացի :

Այս նոր մտածումը ալ աւելի տագնապներու մատնեց գինքը:

— Եւ սակայն խորհեցաւ, հիմա կըը – նամ երթալ եւ պէտք եղած դիմումը ընել, թէեւ բաւական ժամանակ կորնցուցեր, այսուհանդերձ դոնէ իմ պարտակա – նութիւնս կատարած կ'ըլլամ :

Եւ այս որոշումը տալով՝ իսկոյն դուրս ելաւ սրճարանէն եւ ուղղուեցաւ ոստիկանատունը ուր արաբացի միւտիրի մը բացատրեց գլխուն եկած փորձանքը :

Ոստիկանատան պաշտօնեան պատասխանեց թէ խնդիրը քաղաքական դոյն մը կ'առնէ, հետեւաբար ինք չի կրնար միջամտել մինչեւ որ կեդրոնին լուր չտայ ատ անկէ հրաման չստանայ :

Օսման էֆէնտի խնդրեց որ իսկոյն հեռագիրով պէտք եղած բանակցութիւնները կատարէ : Միւտիրը խոստացաւ, բայց միանդամայն զգացուց թէ ինք յոյժ չունէր որ այդպիսի հետապնդումի մասին հրաման տրուի եւ աւելցուց նաեւ որ չատ դժուար եւ դրեթէ անկարելի էր այլեւս փախստականները դտնել, քանի արդէն հինդ – վեց ժամէ ի վեր հեռացած էին :

Հակառակ այս յուսահատական պատասխանին՝ նաւապետը ոստիկանատունէն դուրս ելաւ բաւական թեթեւցած.

— Ինչ որ ալ ըլլայ դոնէ խղճս հանդարտ է, մտածեց, իմ պարտականութիւնս կատարեցի ... :

Ցերեկուան մօս, ճաշարան մը նստած կերակուր ուտելու կը պատրաստուէր, երբոր չողենաւին առաջին մեքենավարը տեսաւ որ փողոցէն կ'անցնէր. իսկոյն իր սեղանը հրաւիրեց զայն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(197 Շար.)

ԲԵՐԱՏՈՒ

Ֆ. ՄԱՍՆ

ՓՈՇԻ

—*—

ԲԵՐԱՏՈՒՑ ԿԱՄԱՑԻ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ՀԱՐԿԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՈՒ ՀԱՄԱՐՈՒՄ Է ՀԱՄԱՐԱՎՈՐ ԳՆԵՐՈՎ

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է ՀԱՄԱՐԱՎՈՐ ԳՆԵՐՈՎ

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԵՐ, ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ, ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՍՑԵ ՏԱԼԻՍ ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ

ԴԻՄԱՑԵՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Աթանեան (Տիթրօյթէն) խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ 50ական ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Էթիէնի Հայ Ազգ· Մխիթարեանը շնորհակալութեամբ առացած է կարպիս Փափազեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ եկեղեցւոյս եւ դպրոցին, փոխան ծաղկեպակի·— Յ· Փափազեանէ (Մարսէյլէն) 500 ֆրանք և 250 Սէնթ Էնըմոնի, Ղուկասեան ընտանիք (Մարսէյլէն)200, Գուշէիկեան ընտանիք (Ս· Էթիէն) հարիւր, Մ· Պօղոսեան ընտանիք (Մարսէյլէն) 50, Գօճապաշեան ընտանիկ (Թուլուզէն) 50, Պանոէզեան ընտանիք (Նիսէն) 50, Այրի Տիկին Ե· Փափազեան (Լիոնէն) 50 ֆր·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Առաջնորդութեան խորհուրդը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները ·—

Յակոբ Սարգիսեանի թաղման առթիւ, Մերկեր Սուքիասեանէ տասը ֆրանք, Զար Սանճագի Հայր· Միւռեթենէն քսան, Հ· Ց· Դ· Էքսի «Քեռի» խումբէն քսան :

Յարութիւն Նաւարեանի թաղման առթիւ, իր այրիէն՝ Աբշալոյս Նաւարեանէ՝ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեանէ՝ 20, Գրիգոր Թիւթիւնճեանէ՝ տասը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մելեանէ տասը :

Յակոբ Պետրոսեանի տարելիցի հոգեհանդստեան առթիւ՝ Քլէման Խոզեանէ 10:

Գրիգոր Խաչիճեանի հոգեհանդստեան առթիւ, հօրմէն՝ Յակոբ Խաչիճեանէ 10 :

Տիկին Գէորգեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Խաչիճեանէ՝ 10, Տօրում-եան եղբայրներէ՝ տասը :

Գաբրիէլ Վարդանեանի մահուան տարելիցին առթիւ, Մինաս եւ Յակոբ Կիւրճեանէ յիսուն :

Մեծանուն Գրագէտ՝ Տոքթ· Շաւարշ Նարդունիի թաղման առթիւ, Լոնտոնաբնակ Յովհաննէս Կ· Զալըքեանէ 210 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· «Գէորգ Զաւուշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի :

Կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

Կը նախագահէ ընկ·ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մարսէյլի Արենուշներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբաս վարձուած է կի-լոմեթրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին :

Օթոբասը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մաթըլէն կը հասնի ժամը 9·20-ին, յետոյ Մանիան, Սթաթի աղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կրնան Քոթ տ'Ազիւր Ռափիտները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօն :

ՃՈՒՆ ՊԻՒՖԷ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ-կէսօրէ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ· կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր· վեցամսեայ 50 Ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր·, վեցամսեայ 60 Ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեղին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND
Colonie de St. André
Route de Bessan — Chemin n° 78
34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ ՍԷ· ԸԲ ՓԷ· եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:
Հեռաձայն՝ 179 կոնէս :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն ·— 927 – 01 – 72 :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
22 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11292 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.292

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻԱ ՄՏԱԻ

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԻՐԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՂԱԾ ԵՆ

ԱՄԷՆ ԿԱՊ ԿՏՐՈՒԱԾ ՓՐԱԿԱՑԻ ՀԵՏ

Ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար ինչ որ յանկարծ պատահեցաւ Երեքշաբթի գիշեր, մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Արդարեւ դիւշերուան 11ին սկսաւ երկիրին բոլոր սահմաններէն կը սկսին յառաջանալ Վարշաւայի ուխտի հինգ բանակներ՝ խորհրդային, լեհ, հունգար, արեւելեան – գերմանեան եւ Պուլկար :

Մինչպէս միշտ այս տուրին կը յայտարկէին խան ի խուռն եւ հակառակ բոլորը, որոնք անուշադ թոյլ չէին կրնար տալ որ կարելի էլայ յստակ դաղափար մը կազմել տիրող կացութեան մասին :

Խորհրդային միջամտութեան լուրը կը հաղորդուէր արեւմտեան պետութեանց տիրոջ խորհրդային դեսպաններուն միջոցաւ : Ուշչինկիթնի մէջ, Տոպրինին (խորհ· դեսպանը) յանձնելէ եռք իր կառավարութեան դիրը այդ մասին, կը հրաւիրուէր արտաքին նախարար Ռուսքի կողմէ, որ կարգ մը լուսաբանութիւններ տայ : Տեսակցութիւնը քառորդ ժամ կը տեւէր :

Ֆրանսայի մէջ, դեսպան Զորին Պ· Քրէջոյի կը յանձնէր նման դիր մը, մինչ Պուլ մը Միւրվիլ որ արձակուղը կ'անցնէր Նամոնիքա , կը վերադառնար անմիջապէս, Զորեքշաբթի առաւօտ իսկ տեսնուելու համար նախագահ տը Կոլի հետ, որ Քոլոմպէ կը դտնուի :

Իրենց արձակուրդէն Լոնտոն կը վերադառնային նաեւ Անգլիոյ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը :

Չեխոսլովաքիոյ մասին , կարելի եղած էր կարդ մը լուրեր առնել մինչեւ առաւտեան (Զորեքշաբթի) 8·40երը ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլի չէնքերն ալ կը գրաւէին խորհրդային զօրքին կողմէ :

Մինչ այդ ձայնասփիւռը կրցած էր ծիսկէքի մէկ կոչը հաղորդել, որ հրաւիրած էր ժողովուրդին հանդարտ մնալու եւ նաեւ յայտնել թէ Սպդ· Ժողովրդական Պրեզիտիումը միաձայնութեամբ որոշած է դիմել միջամտող հինգ պետութեանց որ նոր քաղեն իրենց զօրքը :

Ժամը 8ին խօսնակը կը յայտնէր արդէն թէ խորհրդային զօրքը սկսած է կրակել դէպի չէնքին պատուհանները, իբրեւ զդուշարարութիւն :

Չէնքին գրաւումէն եռք, կը ձայնասփռուէր Հանրապետեան նախագահ Զվոտոցայի մէկ յայտարարութիւնը : Ցայտնի չ անշուշտ թէ այդ յայտարարութիւնը ազատօրէն պատրաստուած էր թէ զբաւման բանակի ճնշումին տակ : Զվոտոցայ կ'ըսէր թէ բան չի կրնար ըսել, կացութիւնը բարդ ու չփոթ է եւ կը հրաւիրէր ժողովուրդը ը անխորհուրդ քայլ չառնել եւ հանդարտ մնայ :

Հեռատեսիլի մէկ ուրիշ կայանէ, խօսնակը կը յայտնէր թէ կուսակցութեան չէնքին առջեւ, բախումներ տեղի ունեցած են, խորհրդային զօրքը սկսած է կրակել եւ երեք հոգի վիրաւորուած են :

Խորհրդային ուժերը կարճ ժամանակի մէջ կը նուաճէին ամբողջ երկիրը, ոչ միայն սահմաններէն, այլեւ օդէն : Արդարեւ խորհրդային վայրաչուներ եւ հրասայլեր կը տեսնուին ամէն կողմ , օդանաւերով փոխադրուած : Ցայտնի չէ թէ ո՞ւր են Տիւպչէք եւ իր ընկերները , կ'ըսուէր թէ ձերբակալութիւններ սկսած են արդէն : Մխա կողմէ թռուցիկներ կ'ողղեն ամբողջ մայրաքաղաքը, ուր կը չեշտուի թէ երկրին օրինաւոր ղեկավարն է՝ Նովոթնի : Հակառակ եղած կոչերուն եւ հանդարտութեան հրաւէրներուն, անկարելի չի թուիր որ կռիւներ տեղի ունենան : Երիտասարդները դժուար կրնան համակերպիլ կատարուած իրողութեան մը առջեւ, կեսոյ կան նաեւ անոնք, որ ձերբակալուած Նովոթնիի օրով եւ նոր ազատ արձակուած , այլեւս ոչ մէկ բան ունին կորսնցնելիք :

× Չէուչէսքու յայտարարած է թէ Ռումանիա պատրաստ է օդնելու Տիւպչէքի կառավարութեան : Ցիշենք թէ դեռ քանի մը օր առաջ, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա զաչինք կը սատրպրէին , 20 տարուան համար , ուր նաեւ յօդուած մը կայ, որ զինուորական փոխադարձ օժանդակութիւն կը նախատեսէ :

× Հռոմի մէջ համայնավար կուսակցութիւնը, որ, ոչ միայն արեւմտեան համայնավար կարեւորագոյն կուսակցութիւնն է այլեւ աչխարհի երկրորդը , խորհրդայինէն եռք, իր պաշտօնաթերթի բացառիկ թիւ մը հրատարակեց Զորեքշաբթի առաւտ, ուր կ'ըսուի թէ խորհրդային զօրքերու միջամտութիւնը «դէմ է պետութեանց իրաւունքներուն»: Կուսակցութեան պարագլուխը՝ Լուիճի Լոնկօ, որ արձակուրդը կ'անցընէր Խորհ· Միութեան մէջ, անմիջապէս Հռոմ վերադարձաւ :

× Մոսկուայի մէջ, Թաս գործակալութիւնը լակոնական հաղորդագրութեամբ մը, կը յայտարարէ թէ Վարշաւայի Ուխտի զօրքը Չեխոսլովաքիա մտած է, «Չեխ ղեկավարներու հրաւէրին ի պատասխան, դէմ դնելու համար հակայեղափոխական տարրերու գործունէութեան, որ կը վը – տանդէ երկրին ընկերվարական վարչակարգը» :

× Հաւանական չի նկատուիր որ Ա· Մերիկա միջամտէ, արուած ըլլալով որ իր քաղաքականութիւնն է հաւատարիմ մնալ Եալթայի ոզիին եւ «սիրալիր յարաբերութիւններ» պահել Խորհ· Միութեան հետ :

Փետրուարի ողբերգութենէն 12 տարի առաջ, այս անսպասելի միջամտութիւնը , արդարօրէն կը մտահոգէ բոլորը: Եթէ նոյնիսկ արիւն չհոսի, չյամարտի սաստկացումն է եւ խորհրդային քաղաքական նուաճման կարծրատծում մը, որ մտածել կուտայ նաեւ անոնք որ կ'ապրին խորհրդային սահմաններէն ներս :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Փրակայէն հասած լուրերու համաձայն (ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի երկու կայաններ որոնք Զորեքշաբթի ժամը 11ին դեռ չէին զրաւուած , կ'օդտագործէին Չեխերու կողմէ) արտակարգ ժողովի մը տեղի կ'ունենայ կուսակցութեան կեդրոնատեղին, բանակցութիւններու ձեւին տակ, մինչ չեխ երիտասարդութիւնը սկսած է պատնէշներ բարձրացնել քաղաքին մէջ, դէմ դնելու համար խորհրդային զրաւման :

× *Խորհրդային Տուպոլեւ օդանաւ մը փրակա հասաւ Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին : Այս օդանաւով Չեխոսլովաքիա կը հասնէին խորհրդային զօրավարներ եւ սպայակոյտի անդամներ : Կացութիւնը ծանր է :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՆԻԺԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ միջազգային կարմիր Խաչին դէմ» , յայտարարեց Նիժերիոյ արտաքին նախարար Արիփքօ : «Կարմիր Խաչը, նչեց նախարարը, են – թակայ է կաթողիկէ Քարիթաս կազմակերպութեան եւ եկեղեցիներու Համաչ – խարհային Խորհուրդի յոռի ազդեցութիւններուն » : Նիժերիոյ կառավարութիւնը դործադրած է իր սպառնալիքը , ամբակոծելով, առջի օր, կարմիր Խաչին սահմանուած օդակայան մը : Նչենք, թէ հակառակ արդելքին, Ֆրանսական կարմիր Խաչը տեղի չէ տուած եւ դեղօրայք ու սննդեղէն փոխադացուցած է Պիաֆրա, առանց յայտնելու օդտագործած փոխադրութեան ճամբաները : Պատերազմական դեռնի վրայ Ապայի անկումը կը թուի անխուսափելի եւ Նիժերեան բանակները կը յառաջանան դէպի Պիաֆրայի կեդրոնը : Հարիւր հազարաւոր անպատսպարներ ի դուր կը փորձեն փախչիլ կռիւներու չրջանէն : Կը մնայ վերջին յոյս մը միայն. Օդոստոս 15էն ի վեր ընդհատուած Աստիս Ապապայի բանակցութիւնները կը վերսկսին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ «փրինւեյաւ» պետական նոր հարուածէ մը: Լուրը, որ լիբա – նանեան «Ալ Նահար» թերթը կը հրապարակէ, տակաւին չէ հաստատուած Սուրիական կառավարութեան կողմէ : Ըստ լիբանանեան օրաթերթին, 185 սուրիացի սպաներ, որոնց մէջ հին սպայակոյտի պետ Զօր· Սուէյտանի, անցեալ չարթու Իրաք անցա ծեն, չձերբակալուելու եւ չդատապարտուելու համար : Նչելով թէ Դամասկոսի կառավարութեան մօտիկ չրջանակներէն քաղած է իր տեղեկութիւնները, «Ալ Նահար» կը հաստատէ թէ 12 օդաչուներ եւս, իրենց «Միկ 21» օդանաւերով ապաստանած են Պաղտատ եւ թէ ամէն ինչ պատրաստ էր Օդոստոս 15ի համար, բայց առենին դիմակալերծ ըլլալով, պետական հարուածը չէ յաջողած :

ՓԱՐԻԶի խօսակցութիւններուն 18րդ հանդիպումը սկսաւ դրեթէ անել մթնոլորտի մը մէջ : Իրապէս, նախագահ ձոնսըն առջի օրուան իր յայտարարութեամբ վերջ կուտար այն լուրերուն, որոնց համաձայն կրնար չուտով հրահանդել Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները ամբողջական դադարը: Մինչ այդ , Հարաւային Վիէթնամի մէջ կռիւները նոր սաստկութիւն մը կը ստանան : Կիրակի օրուընէ ի վեր Ամերիկացիները ունեցած են 65 սպանեալ եւ 361 վիրաւոր: Հարաւային Վիէթնամի կորուստները չեն յայտարարուած , մինչ համայնավարներունը չատ ծանր է: Փարիզի բանակցութիւններու սկսելէն ի վեր 50 հազար հոգի սպաննուած են Վիէթնամի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԻՆԱԿ Է ՊԻԱՖՐԱ ...

(Բ· եւ վերջին մաս)

Նման կացութիւններ դոյութիւն ունին ափրիկեան զանազան երկիրներու մէջ, ուր փոքրամասնութիւնները՝ ընկճուած կամ իշխանութենէ զրկուած՝ կը ձգտին աւելի լայն քաղաքական իրաւունքներու :

Պիաֆրայի ճանաչումը կրնայ ստեղծել այն նախընթացը, որմէ կը վախնան բոլոր պետութիւնները :

Բայց ուրիչ պատճառներ եւս, այս անդամ աւելի տնտեսական քան թէ քաղաքական , կը բացատրեն մեծ պետութիւններուն որդեդրած այս դիրքը :

Նիժերիա հարուստ երկիր է: Աչխարհի վրայ արմատաձկի առաջին, քաքաոյի երկրորդ, արաշիտի երրորդ եւ անագի եօթներորդ արտադրողն է: Քանի մը տարուան ընթացքին , դարձած է քարիւղի մեծ արտադրող մը (250 հազար թոն 1958ին, քսան միլիոն 1966ին, երեսուն միլիոն նախատեսուած էր 1967ին): Նիժերիա կ'արտադրէ մանաւանդ հա – մաչխարհային արտադրութեան fոլում – պիքի 80 առ հարիւրը, որ միջերկրային հրթիռներու չինութեան համար չափա – զանց կարեւոր եւ փնտուուած մետաղ մըն է: Այս վերջինին քանքարը կը դտնուին Նիժերիոյ մէջ : Արդ, Նիժերիա կրնայ fոլումպիք չտալ իր քաղաքականութիւնը դատապարտող պետութիւններուն :

Ինչ ալ պատահի սակայն, այս պատերազմը , անորոչ երկար ժամանակով մը խախտելով Նիժերիոյ տնտեսութիւնը , կը վնասէ ամէնուն չահերուն : Որով , նման պատերազմի մը տարածին ու անօ – դուտ հանդամանքը կը թուի թէ համաչ – խարհային կարծիքը կը լարէ ի նպաստ Պիաֆրայի :

Նախագահ Ճոնսըն անցեալ չարթու կը թելադրէր դաչնակցային կառավարութեան վարչապետ Զօր· Կովունի, որ խաղաղութեան բանակցութիւններուն ընթացքին աւելի հաչտարար ըլլայ եւ անմիջական օդնութիւն փութացնէ պատերազմի զոհերուն :

Իր կարգին Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Քիզինկըր կը նչէր· թէ «հարաւակաց Շուկայի վեց անդամները պէտք է օդանաւեր, սննդեղէն եւ դեղօրայք փութացնեն Պիաֆրա »... Ուրիչ երկիրներ եւս նոյն վերաբերումը ցոյց կուտան: Փորթուկալ, Շուէտ եւ Իրլանտա դրամագլուխներ տրամադրած են եւ սըննդեղէն դրկած բարեսիրական դանա – դան կազմակերպութիւններու : Սակայն Պիաֆրացիներու ապրելու իրաւունքը ճանչցող քաղաքական լուծում մը միայն կրնայ անմիջապէս վերջ տալ պատերազմին: Պիաֆրայի ղեկավարները արդէն իսկ մերժած են դաչնակցային սկզբունքը, որ ղիրենք պիտի թողու յաղթակա – նին ձեռքը : Իսկ ինչ կը վերաբերի Նիժերիոյ դէպի ձախ թող

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱԶԴՈՎ

Այս խորագրումէն եաք , սակայն, վերապահանք իրերու մակերեսին : կը խօսէինք Կայսրութեան սկզբնաւորու – թեան մասին: Հայաստան կը ժխտա – նայ իր ինքնութիւնը պահել Հռոմի եւ Բիւ – զանդիոնի միջեւ: Պե – տութիւնը կը դիմէ դէպի անկում : Եր – կիրը քրիստոնէացած է սակայն Դ. դա – րու սկզբնաւորութեան խակ, եւ աւելի ուշ պիտի կարենայ պարծենալ թէ աշխարհի վրայ առաջին պետութիւնն է որ պաշտօ – նապէս ընդունած է նոր կրօնքը : Քրիս – տոնէութեան այս դարձը խորհրդանիշ – ուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի առաս – պելական դէմքով (որդի Անակի, որ կաշառուած Պարսիկներու թագաւորէն , կը սպաննէ Հայոց թագաւորը. Գրիգոր դարձի կը բերէ Տրդատը՝ որդի սպան – նուած թագաւորին, որմէ անասելի չար – չարանքներու կ'ենթարկուի՝ իբր հատու – ցում իր հօրը գործած ոճիրին, բայց հրաշքով Տրդատը կը բերէ քրիստոնէու – թեան, ապա կ'ըլլայ եպիսկոպոս Հայաս – տանի, եւ աւելին, ամուսնացած ըլլալով՝ կը դառնայ հիմնադիրը եպիսկոպոսներու « հարստութեան» մը) : Դարու վերջաւո – րութեան իսկ Հայաստան պիտի մնայ բաժնուած Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ,— մեծ մասը պիտի մնայ Պարսկաստանի տիրապետութեան ներքեւ: Հայերը պիտի պայքարին՝ պահ – պանեու համար իրենց մշակոյթը՝ են – թարկուած, աքեմինեանէն եաք, իրան – եան այս երկրորդ ալիքի սպառնալիքին : 393ին Մեսրոպ Մաշտոց կը հնարէ կամ կը կատարելագործէ հայերէն տառերը , որմէ եաք ծաղկելու նոր միջոցներ ունի լեզուն : Շուտով կը հետեւի «հելլէնա – բաններու » Ոսկեդարը: Բայց արաբական արշաւանքները, Է. դարու երկրորդ կի – սուն, կը վերածեն երկիրը կրակի եւ ար – եան կրկէսի մը: Արաբներու դէմ ապըս – տամբութիւնները, երեք դարեր շարու – նակ, յաջորդելով Պարսիկներու դէմ ծա – ռացումներուն, պիտի կազմեն ազգային դիտակցութեան այն ցանցառ արտայայ – տութիւններէն մին, որուն գլխաւոր հա – յելինները կը կազմեն, լեզուին հետ միա – սին, արշաւողներէն խնայուած եկեղե – ցիներու քարերը: Մինչ այդ դանդաղ ազանդներ, շնորհիւ իրանեան (մազդէ – ական) հետքերու, կը տիրեն կրօնքին: Հայաստան կը վերածուի միաբնութեա – կան բեմի մը, բացի է դարուն, որ Քաղկեդոնականութեան յաղթանակը կը հռչակէր : Արաբական լուծը , իր վերջոյ, չվնասեց ոչ կրօնական ազատու – թեան եւ ոչ ալ ռնտեսական զարգացու – մին: Հայաստան սակայն հետու մնաց Բիւզանդիոնէն եւ աւելի տուաւ իրեն (իր նկարիչներով , ճարտարապետներով , կայսրերով), քան թէ իրմէ ստացաւ :

Թ. դարու վերջաւորութեան, Բագրա – տունիներու թագաւորութիւնը Հայաս – տանի կը պարզուէ վերածնունդի երկու դարեր , մինչեւ որ նոր պառակտումներ յայտնուին եւ վրայ հասնի Սելճուքեան Թուրքերու աւերիչ արշաւանքը, ամէնէն յոռեգոյնը , որ նոյնիսկ փնտռել կուտայ Արաբներն ու Պարսիկները, որոնք, դռնէ, կը յարձակին վաճառականութիւնը , սէր ունէին ղրականութեան ու արուեստին հանդէպ:

Ազգային մշակոյթը կ'ոչնչանայ ջարդե – րու եւ կողոպուտներու հետեւանքով : ԺԳ. դարուն այս ամէնուն վրայ կ'աւել – նայ թաթարական արշաւանքը: Այդ ժա – մանակէն խակ Հայերը մեծ թիւով կը սկսին գաղթել դէպի արեւմտեան Եւրո – պա: Միմիայն Կիլիկիոյ Հայկական Թա – գաւորութիւնը, 1030 – 1375ին, կը հան – դիսանայ անտեսական կեդրոն եւ ազգա – յին–մշակութային օճախ, բացուած ,չնոր – հիւ խաչակիրներուն՝ եւրոպական ազգե – ցութեան :

Զոհ դառնալէ եաք Յանուիթիններու եւ Մոնղոլական կայսրութեան, Հայաստան, ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն կը վերածուի Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ կռուախնճոյրի մը, որոնք ի վերջոյ զայն կը բաժնուին: Գաղթը կը դառնայ աւելի զանգուածա – յին՝ դէպի Արեւելք թէ Արեւմուտք. կը հասնի մինչեւ Հնդկաստան (Տէլհի, Պոմ – պէյ, Մատրաս, Կալկաթա), Սիամ, Զի – նաստան եւ նոյնիսկ Թիպէթ, կը ծաւա – լի, անկասկած, արեւմտեան Եւրոպա , Հարաւային Ափրիկէ, եւ աւելի ուշ՝ Ա – մերիկա, Ռուսա, Աւստրալիա: Մշակու – թային ջահը իր ապաստանը պիտի գտնէ Հայաստանի վանքերուն մէջ եւ ապա պիտի անցնի արտասահմանի ամէնէն կո – րովի գաղութները՝ Վենետիկ, Վիէննա , Ամստերտամ, Փարիզ: Այս գաղութները տէր են տպարաններու, յատկապէս Վե – նետիկի մէջ, ԺԶ. դարէն սկսած , ապա Կոստանդնուպոլսոյ մէջ՝ ուր Մխիթար Սեբաստացի պիտի հիմնէ իր միաբանու – թիւնը՝ իր անունով կոչուած Մխիթար – եան : Իրապէս Վենետիկէն եւ Պոլսէն է որ ծայր կուտայ, ԺԶ. եւ ԺԷ. դարե – րուն, ազգային վերածնունդը: Ռուսիոյ միջամտութիւնը, որ կը յայտնուի իբրեւ պաշտպան եւ աշխարհակալ, վերջնական կերպով պիտի հաստատուի երկրին արե – ւելքը 1828ին, պիտի չընդմիջէ արտա – սահմանի արծարծած այս գործօնը՝ որ իր դինուորագրեալները ունի արդէն եր – կրին մէջ: Դասական հին լեզուն (գրա – բար), զոր ժողովուրդը չէր հասկնար այլեւս, մաքրուած է իր հնաբանութիւն – ներէն եւ փոխարինուած աշխարհաբա – րով՝ երեւցած ԺԱ. դարուն իսկ: Խաչա – տուր Աբովեան Արարատեան դաւառա – բարբառով կը գրէ իր «Վէրք Հայաստա – նի» վէպը, գրեթէ նոյն ժամանակաշրջա – նին երբ լոյս կը տեսնէն, Պոլսոյ բար – բառով , արեւմտահայ հեղինակներու ա – ռաջին գործերը (ԺԹ. դարու կիսուն): Եւ սակայն, ինչպէս Վրաստանի մէջ, նա – հապետական եւ ուսուցական կարգերու մէջ մուտք կը գործեն գրամատերութիւ – նըն ու ընկերվարութիւնը : Եւ մինչդեռ Արեւմտահայութիւնը (Թուրքիոյ մէջ) կ'ենթարկուի, 1895 – 1896ին եւ մանա – ւանդ 1915 – 1916ին սարսափելի հարա – ծանքներու , որոնք տակաւին չեն մո – ռցուած, Արեւելահայութիւնը (Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ) չուտով կը մը – խրճուի, ցարին անկումով, յոյսի եւ ան – յուսութեան անել քաոսի մը մէջ:

Հակառակ ջանքերուս, չեմ կրնար յի – շել ինչ որ Լուսաւորութեան նախարարը պատմեց այդ ժամանակաշրջանի մասին : Արդեօ՞ք ծանրացաւ, ինչպէս սովորու – թիւն է, ռուսական դրաման յառաջդէ – մական իմաստին վրայ եւ խոհեմաբար չհինարկեց 1917 – 1920ի անկախ Հայաս – տանին : Հակառակ Վրացիներուն, Հայե – րուն մէջ միջին կարեւոր դասակարգ մը կար, արեւելեան Անատոլուի թէ Անդր – կովկասի մէջ, որով, վաճառականու – թեան աւելի նպաստաւոր իրենց կարգերը պահելու մտահոգութեամբ , Վրացինե – րէն նուազ կը միտէին ընկերվարական քարոզչութեան : Իրենց ընկերվարական – ները, խմբուած նախ Հնչակեան կուսակ – ցութեան ապա Դաշնակցութեան չուրջ , լաւ աչքով չէին դիտուած ռուս յեղափո – խական ընկերվարականներէն, որոնք ա . սոնց վարդապետութեան մէջ կը տեսնէին փոքր – քաղքենիական քօղարկուած ազ – գայնականութիւն մը: Երազելով նախ ռուս Դաշնակցային Հանրապետութեան մը մաս կազմող Անդրկովկասի ներքին ինքնավարութիւն, գիտակից էին թէ ցա – րերու կայսրութեան ծայրամասերուն վը – րայ անորոշ սահմաններ միայն կրնային դնել իրենց համար (ազգակցական պատ – ճառներով), ապա աչքերը դարձուցին դէպի Թուրքիա, ուր իրենց պահանջները կրնային հողային աւելի յստակ պատկեր մը առնալ: Եւ սակայն, 1918ի քաոսին մէջ, հակառակ համաչխարհային պատե – րազմին եւ բոլշեւիկեան քարոզչութեան , հակառակ Հայաստան խուժող դասալիք – ներուն ու զգլխականներուն , հակառակ մուսաւաթական Ատրպէյճանի եւ մենչե – ւիկ Վրաստանի հետ իրենց տարակար – ծութիւններուն՝ Դաշնակցականները փորձեցին անկախ Հայաստանի մը սխրա – գործութիւնը: Հակառակ Դաշնակիցներու նեցուկին, այս վերջինս աւելի կարճ կեանք մը ունեցաւ քան Վրացի իր քոյ – րը, եւ բոլշեւիկները , 1921 Փետրուար – Ապրիլի վերջին պոռթկումով հանդերձ , չատ աւելի չուտով տիրեցին անոր :

Ռ. ԹՐԻՈՄՓ

(2 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՔԻՐԱՄ ԿԱԶՄՈՂԸ

1828ի ռուս – պարսկական պատերազմի ժամանակ, տասնեակ հազարներով Հա – յեր Պարսկաստանէն դպրեցին դէպի արդէն սահման դարձած Արաքսի ձախ ափը՝ Ռուսահայաստան : Գաղթեցին նա – եւ Մակու գաւառի Հայերը : Այդ գաւա – ռը, որուն մէջ կ'ինկայ Ալարայրի դաշ – տը, Ս. Վարդան անունով եկեղեցի մը կար, ուր կը գտնուէր քար – յուշարձան մը: Աւանդաբար կ'ըսէին , թէ այս քա – րը Վարդան Մամիկոնեանի արիւնով ներ – կուած է : Գաղթի արհաւիրքի օրերուն ժողովուրդը նուիրական քարին կառը – նելը կը բերէ իրեն հետ եւ նոր կառուց – ուող եկեղեցին հիման մէջ «Վարդանի քարի» բեկորները կը դնէ ու գայն կը կոչէ Ս. Վարդան : Նոյն անունով վեր – մրկրաւած են այն եկեղեցիները, որոնց վերաշինութեան առեն՝ բեմին մէջ կթա – ղէին սրբատործուած քարի կտորները : Ահա այսպէս է, որ կ'աւելնայ Ս. Վար – գան անունը ունեցող եկեղեցիներու թիւը:

Հայաստանի մէջ կոթողներ կանգնե – ցնելու սովորութիւնը կուգայ քարէ դա – րու ժամանակներէն եւ մշակոյթի պար – զացման տարբեր փուլերու մէջ ունեցած է տարբեր արտայայտութիւններ, մինչեւ որ Թ. դարու սահմաններուն մէջ վերջ – նապէս յանգած է խաչքարերուն :

Այդ շրջանէն սկսեալ, խաչքարը կը դառնայ յուշարձանին սիրուած եւ միակ ձեւը : Խաչքարեր կը չինեն զանազան ա – րիթներով՝ նշանաւոր մարդոց եւ դէպք – երու յիշատակին, մեծ կառոյցներու հիմ – նադրութեան ժամանակ, ճամբաներու ուղղութիւնները նշելու, կամուրջներու , ջրանցքներու, դիւղերու հիմնադրութեան առեն՝ յաւերժացնելու համար զանոնք:

Խաչքարեր դետեղելու սովորութիւնը տեւած է Թ.էն մինչեւ ԺԹ. դարու վեր – ջը, ամբողջ հազարամեակ մը, եւ հիմա Հայաստանի մէջ ամէն տեղ, ամէն քայ – լափոխի կարելի է հանդիպիլ մեր անց – եալի մեծ գործերը յիշեցնող այդ կան – դուն վկաներուն :

Շնորհիւ ճարտարապետական պարզ, բայց ներդաշնակ ձեւին եւ բազմապիսի եւ բարձրարուեստ քանդակներու, խաչ – քարերը, արուեստի կատարեալ յուշար – ձաններ են, մեր ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան հետ՝ հայ մշա – նակաբեան արուեստի ցայտուն արտա – յայտիչները :

Մինչեւ վերջին տասնամեակները խաչ – քարերու ուսումնասիրութիւնը բոլորո – վին երեսի վրայ ձգուած էր եւ պատա – հական կերպով յայտնի էին քանի մը վարպետներու անուններ միայն : Այժմ արդէն ծանօթ է մօտ երկու հարիւր վար – պետի անուն, իրենց չատ աւելի մեծ թիւ ներկայացնող գործերով միասին : Ա – նոնք կոչուած են դծող, գործող, կոփ – ող, նկարիչ, կազմիչ, նկարող, չինող,

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Վայ Օսման նաւապետ, հո՞ս էք և – ղեր, բսաւ նորեկը, ես ալ ձեզի կը փըն – տրէի ժամէ մը ի վեր ...:

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց նաւապետը չփոթած կերպարանքով մը :

— Շատ կարեւոր լուր մը ունիմ ձեզի հաղորդելիք :

— Ըսէ տեսնենք :

— Շոգենաւին մէջ մեզի հետ ճամբոր – դող Սամի պէյը ութ – տասը դինեալ մար – դոց հետ ճամբայ ելաւ փախստականները հալածելու համար, իրենց նաւակ մտնելը եւ ջրանցքին միւս կողմ անցնիլը տեսայ :

Այս անակնկալ լուրը նորանոր մտա – տանջութիւններու մատնեց նաւապետը :

— Վայ չունչանորդի, բսաւ, դիս ուղեց արդիլել որ դիմում չընեմ տեղական իշ – խանութեան, որպէսզի ինք իր ձեռքով դործ տեսնէ ու փառք ու պատիւ տիրա – նայ եւ միեւնոյն առեն դիս ալ աւելի վը – տանգէ ... Բայց ո՞վ էին այդ դինեալ մարդիկը... անշուշտ ոստիկաններ չէն.

— Չէ, պատասխանեց մեքենավարը , հարցուցի փնտռելի եւ հասկցայ որ պէ – տէվիներ են եղեր դրթս Սամի պէյ վար – ձեր է կարեւոր դումարներ վճարելով :

Այս տեղեկութիւնները բոլորովին վերի վայր շրջեցին նաւապետը. հասկցաւ թէ Սամի պէյ դինքը խաչի բերած էր եւ նո – ըէն լինկաւ խոր մտածումի մը մէջ: Բայց այս անգամ երկար չտեւեց եւ վճռական որոշում մը տուաւ : Մեքենավարէն բաժ – նուեցաւ, իսկոյն չտենաւ վերապարձաւ, իր խցիկը դնաց, օտարականներէն ըն – դունած դրամը եւ իր պահեստի դումարը առաւ դրպանեց . յետոյ կրկին նաւակ մտնելով վերադարձաւ ցամաք եւ ուղղա – կի դնաց կայարան եւ տոմսակ մը առաւ Ադեքսանդրիոյ համար եւ մասւ վակօն : Քառորդէ մը կառախումբը ճամբայ ելաւ, մինչ Օսման էֆէնտի , մտատանջութիւնը փարատած, ինքնիրեն կ'ըսէր .

— Թող Ապահիւլ Համիտ ու Սամի պէյ, եթէ կրնան դիս ձեռք անցընեն ու պատ – ժեն :

Մինչդեռ Սուէզի մէջ մեր պատմած դէպքերը տեղի կ'ունենային, աքսորեալ – ներու փախուստը ծանուցանող հեռագի – րը կը հասնէր Եըլտըզ եւ իսկոյն Իզզէթ փաշայի ձեռքով բռնաւորին կը հաղորդ – ուէր :

Պոմպա մը եթէ նոյն միջոցին Եըլտըզի մէջ պայթէր, այնքան պիտի չցնցէր Ապ – տիւլ Համիտ որքան ցնցուեցաւ այդ կարճ հեռագիրը կարդալով :

Գունաթափ թուղթը ձեռքին մէջ՝ լինկաւ թիկնաթոռին վրայ ու հոն անշարժ մնաց, առանց բառ մը արտասանելու : Իր սիրա – կան քարտուղարը ինքն ալ այդ անակընկալ լուրէն չփոթած, չէր գիտեր ինչ ը – սելիքը, եւ դլուխը կախ, իր սիրոջ կը նայէր :

Ի վերջոյ իր ամբողջ քաջութիւնը ժող – վելով՝ քարտուղարը ըսաւ .

— Վեհափառ տէր, ի՞նչ պատասխան պիտի տանք այս հեռագրին :

Ապահիւլ Համիտ յանկարծ դլուխը վեր – ցուց եւ իբրեւ միակ պատասխան՝ պոռաց իր քարտուղարի երեսին .

— Դուրս կորսուէ :

Իզզէթ փաշա այդ խօսքերը կրկնել չտեւաւ, խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս սպրդեցաւ սենեակէն :

Բռնաւորը ծայրայեղ սրտաբեկութեան մը մատնուած՝ գամուեր մնացեր էր իր աթոռին վրայ :

Այդ թաքուն գործութիւնը որ իր դէմ կը դործէր եւ որուն չէր կրցած յայդնել , նախ դինքը կատաղութեան մատնած էր եւ այժմ ալ, կամաց կամաց դինքը յու – սահատութեան կը մղէր : Իր երկարամ – եայ բռնակալութեան չրջանին առա – նգամ ըլլալով վհատութիւն մը կը զգար եւ մխանգամայն խոնջէնք մը: Աներեւոյթ ձայն մը իր ներսիդիէն իրեն կ'ըսէր թէ անկումի ու նահանջի ազետալի վայրկեա – նը կը մօտենար եւ թէ իր ահեղ գործու – թիւնը որ քանեւէհինդ տարուան մէջ հատատուած էր, կը սկսէր տեսի տալ ուրիշ անտեսանելի եւ անըմբռնելի գործ – եան մը առջեւ որ օրէ օր կը մեծնար եւ որ կը սպառնար դինքը փշրել :

Ու մինչեւնոյն առեն կը զգար որ իր կողմէ ամենափոքր սխալացում մը կործանումը պիտի փութացնէր .

— Եթէ փոքրիկ դիջողութիւն մը ընեմ արդէն նոյն վայրկեանին գործս լմնցած է, կը խորհէր :

Իր չուրջը գտնուղ հաւատարիմներուն վրայ այլեւս ոեւէ վստահութիւն չունէր: Իրեն այնպէս կը թուէր որ ամէնքն ալ իրեն դէմ կը դաւէին եւ սակայն անոնցմէ չէր կրնար բաժնուիլ: Գաղտնի զգու – թիւն մը դինքը անոնց կը կապէր: Ամէն անգամ որ իր հինաւուրց պալատականնե – րէն մէկը մեռնէր, Ապտիւլ Համիտ մը չունէ մը կ'ատնէր, կարծես թէ չնամիէ մը ազատած պէս :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(198 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Բ. ՊԱՍՏ

—*—

ՓՈՇԱԿ

ԲԱՂԱԿԱՑԻ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻՑ

—*—

Ա. Ա. Ա.

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սրմաքէշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զաքարեան եւ զաւակները, Պ. Զաքարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները (Հայաստան եւ Ամերիկա) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հոր, մեծ հոր եւ եղբօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

(Նախապէս վիէննաբնակ)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստոս 23, ժամը 15·30-ին, Ալֆորվիլի Մ. Պօղոս - Պետրոս եւ - Կեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Խաչիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչիճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յ. Գէորգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թօզաթլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (25 Օգոստ.), Պուլվար Օտոյի Մ. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կողակցին, մօր, մեծ մօր՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Յարութիւն Նաւարեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են «Հայ - Բոյժ»ին, — Այրի Տիկին Արշալոյս Նաւարեան քսան Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Թիւթիւնեան 20, Վաղ. Տէր - Վարդանեան քսան, Պօղոս Արզումանեան տասը Ֆրանք։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Աստուածածնայ Տօնին առթիւ կազմակերպուած դաշտահանդէսին (Պէլֆոն - թէն), կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ — Տէր եւ Տիկին Բամպուքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խանթեմուրեան (Քաշան) 200ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէրոյեան (Մարսէյլ), Տիկրան Ղազարեան (Մարսէյլ), Տիկին Ղուկասեան (Իսթ), Տիկին Միհալէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Թորիկեան (Կուսէնվիլ), Տէր եւ Տիկին Զիչէքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հիւսաւէչեան (Մարսէյլ), Տիկին Հ. Գազազեան 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալթունեան (Լիոն) 70, Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կոստանեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Պոնպուչ-Ալթունեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Պոնպուչ-Ալթունեան (Լիոն), փոքրիկն Փասքալը Կոստանեան (Լիոն), փոքրիկն Ֆիլիփ Ղազարեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկին Թըլոթթի (Լիոն), փոքրիկն Մարիլին Տէրոյեան (Մարսէյլ), փոքրիկն Կղավիէ Սարգիսեան (Փարիզ) քահանայ, Հելմուէթ (Ժընեւ), փոքրիկն Թիէերի Պզտիկեան (Լիոնը), Կարօ Տէրտէրեան (Մարսէյլ) տասնական։

Տիկին Միհալէճեան պիւֆէին երեք անտուկ դեղձ եւ 2 չիշ օղի։

×

Իրենց այցելութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան (Պօմոն) 50 ֆրանք։

×

ՁՇԴՈՒՄ.— Վալանսէն Պ. Բաֆֆի Մարգարեան նուիրած էր տասը քաժօ դեղձ եւ յիսուն քիլօ ձմերուկ, իսկ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ինչպէս ա - մէն տարի յիսուն քիլօ ցաւար։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զաւարշ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի։

կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER

Route nationale 7 arret des chauffeurs

(Bouche de loup le biot)

A 20 mètres du bar des chauffeurs

կը նախագահէ ընկ. ԴԱՐՔԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

կը բանախօսէ՝

Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մարսէյլի Արենուչներու կողմէ եւ տեղական ուժերու։

Մասնաւոր օթոբաս վարձուած է կիրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին։

Օթոբասը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մարսէյլէն կը հասնի ժամը 9·20-ին, յետոյ Մանիան, Սթաւէլ աղբիւրին քովը սպասել։ Աւելի ուշ եկողները կըրնան Քոթ տ'Ազիւր Ռափիտները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօռ։

ՃՈՒ ՊԻՖԷ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մկկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՓՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մկկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեգին կը դանձուի հին սակով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ։

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան։

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : DANton 88-65

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND

Colonie de St. André

Route de Bessan — Chemin n° 78

34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը։ Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն

երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 Ֆ.

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՓՈՑՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Ցղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9։ Մանկապարտէզ — Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ Ճրղի մուտք։

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաճայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ ետք։

Հեռաձայն՝ 179 կոնէս։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 - 01 - 72 :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻԿՆԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
23 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ԴՈՒ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11293 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.293

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Երբ բռնապաղթի ենթակայ Հայերը վերջնապէս հաստատուեցան Պարսկաս – ամէն զանազան քաղաքները, մասնաւո – րապէս նորաչէն Նոր Ջուղա (Սպահանի ծայր), Շահ Աբբաս ամէն մէջտեղ դիմաց դանոնք իր երկրէն չհեռացնելու համար : Գիտնալով , որ Հայերը Ջերմեռանդ քրիստոնեաներ են՝ կապուած իրենց կը – րօնքին եւ մայր Աթոռին, Թոյլ տուաւ եւ օգնեց, որ անոնք եկեղեցիներ շինեն :

Ու որպէսզի Մայր Աթոռի կարօտը չը – քաչէ, 1614ին էջմիածնէն բերել տուաւ 15 արքաստաչ քարեր, որոնք տեղւորուե – ցան Նոր Ջուղայի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ խորանին վրայ : Աւելի առաջ երթալով , բերել տուաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Աջը եւ զայն ի պահ դրաւ իր բարեկամ Յօճա Նազարի տունը : Երեւանցի Հայեր 1637– ին խորամանկութեամբ, Թաւրիզի ճամ – բով, էջմիածին վերադարձուցին զայն :

Շահ Աբբաս յաճախ անձամբ ներկայ կ'ըլլար Հայոց կրօնական հանդիսաւոր արարողութեանց, Զատկին, Վարդավա – րին, Մանաւանդ Ծնունդի Ջրօրհնէքին, երբ խաչը կը նետէին Զանգրուա գետը , որ նոր Ջուղան կը բաժնէր մայրաքաղա – քէն :

Շահ Աբբաս հայ ճարտարապետները եւ մանաւոր արհեստաւորները հրաւիրեց Սպահան՝ պալատներ եւ նոր չէնքեր կա – ուցանելու համար իր մայրաքաղաքին մէջ :

Արդիս Ֆաչաուրեան ժամանակին ընդօրինակեց Սպահանի պալատներու ոճանկարները, որոնք գեղարուեստական մեծ արժէք կը ներկայացնէին :

Շահ Աբբասի եւ յաջորդներուն օրով Ջուղայեցի Հայեր մեծապէս եւ թանկա – գին քարերու առեւտուր կ'ընէին Իտալիոյ Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի հետ :

Ֆրանսայի Թագաւորներէն Լուտովիկ – ոս ԺԴ. (1601 – 1643) եւ Լուտովիկոս ԺԴ. (1643 – 1715) եւ իրենց նախարար – ները՝ կարդինալ Ռիշելիէօ, կարդինալ Մազարէն եւ Քոլպէր՝ կը քաջալերէին Հայ (մեծ մասամբ Ջուղայեցի) առեւտը – րականները , որոնք արեւելքի ապրանք – ները Ֆրանսա կը ներածէին , փոխարէնը Ֆրանսական ապրանք գնելով արեւելք կը տանէին :

Աղբրագտնելով Նոր Ջուղայի եկեղե – ցիներուն, Յարութիւն Տէր – Յովհան – նէս կը զրէ, որ երբ Հայերը Սպահան հաստատուեցան, առաջին անգամ չհնեցին «անփառաւոր եւ առանց արձակ շինութեան» վանք մը, « տալով նմա զանուն Ամենափրկիչ Վա – նից, զոր ունէին ի հին Ջուղայ» :

Ցիսուն տարի ետք՝ 1654ին, Շահ Աբ – բաս Բ.ի օրով հինը քանդեցին եւ սկսան շինել նոր եւ ընդարձակ վանք մը, եկեղե – ցիով եւ միաբաններու սենեակներով : Շինութիւնը աւարտեցաւ 1664ին :

Եւրոպացի ճանապարհորդներ այցելած են Պարսկաստան Ժէ. դարուն : Իտալացի Փիէթրօ Տէլլա Վալլէ 1617ին Նոր Ջու – ղայի մէջ տեսեր է տասը, Սպահանի մէջ երկու հայ եկեղեցիներ : Ֆրանսացի Ժան Թաւէռնիէ Թաւէրնիէ կը յիշէ 15 – 16 եկե – ղեցիներ, երկու կուսանոցներով : Ոսկան վարդապետ եւ Տէլանտ 1664ին քսան եւ – կեղեցի կը հաշուեն Նոր Ջուղայի մէջ , Լը Պրէօն 1701ին՝ 27 – 30 եկեղեցի : Ա – յոյ բացի 1730ին քսան եկեղեցի տեսեր է հոն, մէջն ըլլալով Ամենափրկչ – եան վանքն ու կուսանաց անապատը : Յա – րութիւն Տէր – Յովհաննէսի համաձայն, 1871ին Նոր Ջուղայի մէջ կային 24 եկե – ղեցիներ, վեցը աւերուած , բայց ոչ ան – հետ : երկուքը աւերուելու ճամբան բռ –

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ՉԻ ԲԱՒԵՐ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴԻՄՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԸ ԲԱԽԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Ջեխոսլովաքիոյ ընդհանուր դրաւու – մէն 24 ժամ առաջ մէկ բան յայտնի էր մի – այն թէ քաղաքական դեմքի վրայ Ռու – սերը կացութեան տէրը չեն եւ հարկ է – դած մարդիկն ալ չեն դտած նոր ղեկա – վարութիւն մը մէջտեղ բերելու համար : Ցաւալի է թէ նոյնիսկ կրեմլինի մէջ, ա – մէն ոք համաձայն չէ եղած այս միջա – մտուածին : Նախ Փրակայի ազատ ձայնասփիւռը կ'ըսէր թէ Կոսիկին եւ Պաշտպանութեան նախարարը՝ կրէչքօ հրաժարած են, մինչ Մոսկուա կը հեր – քէր : Բայց կը հաստատուի թէ Պրեժի – նեւ մէջ Կոսիկին, Շելեպին եւ Սուս – լով դէմ եղած այս միջամտութեան, որու դէմաւոր ջատագովն է՝ Բրեժնեւ :

Փրակայի մէջ կը թուի թէ նախադահը, Զվոտոպա ազատ է տակաւին : Ազդարեւ նոյն օրուան մէջ երկու յայտարարու – թիւններ ըրած է եւ չէ վարանած դատա – պարտել «Հինգերու» դինուորական մի – ջամտութիւնը , չէ՛տելով մանաւանդ թէ այդ միջամտութիւնը եղած է առանց իսկ նախապէս լուր տալու չեխ կառավարու – թեան կամ կեդրոնական կոմիտէին : Ինչ որ անշուշտ կը փաստէ թէ իրականու – թեան չի համապատասխաներ Մոսկուա – յի յայտարարութիւնը ըստ որուն . — « Չեխ ղեկավարներ Խորհ. Միութեան եւ անոր դաշնակիցներուն դիմած են ստի – պողական օգնութեան համար, մէջէն ըլլա – լով դինեալ ուժերը » :

Անշուշտ որեւէ ձեւով կարելի չէ Փրա – կան նմանցընել Փէշտայի, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ համաձնաւոր կու – սակցութիւններն իսկ չեն վարանիր դա – տապարտել Մոսկուան : Այս առընչու – թեամբ խիստ չհեկան է Ֆրանսայի հա – մայնավար կուսակցութեան յայտարա – բարութիւնը, ուր քաղաքական Բիւրօն իր դարմանքն ու դատապարտումը կը յայտ – նէ ընկերվարական հինգ երկիրներու դին – ուորական միջամտութեան առթիւ : Քա – ղաքական Բիւրօն արտակարգ նիստի հր – աւիրած էր կեդրոնական կոմիտէն Հինգշաբթի օրուան համար :

Ջեխոսլովաքիոյ մասին լուրեր կը հաս – նին չնորհիւ ձայնասփիւռի կայանի մը որ դեռ Ռուսերուն ձեռքը չէ անցած : Այս կայանին անունն է «Փրակայի օրինաւոր ձայնասփիւռ» : Ըստ այս կայանին Ռու – սերը սկսած են ազատ արձակել Նովոթ – նիի բարեկամները, որոնք ձերբակալուած էին :

Հարցը այն է թէ ներքին ճակատի վը – րայ, Ռուսերը չեն կրցած քաղաքական դեկավարութիւն մը ստեղծել : Դուրսի ճակատի վրայ կացութիւնը չատ աւելի ծանր է Ռուսերուն համար, Ֆրանսացի – ներէն եւ Իտալացիներէն զատ, պէտք չէ անտեսել նաեւ դիրքը այն երկիրներուն , որոնց իշխանութիւնը ընկերվարական է ինչպէս՝ Ռումանիա եւ Եուկոսլավիա :

Ռումանիոյ մէջ, Չէուչէսկու չատ բու – ռըն կերպով դատապարտեց իր «դաչնա – կիցներու » (Ռումանիան ալ անդամ է Վարչաւայի Ուխտին) միջամտութիւնը : Աւելին՝ Չէուչէսկու ժողովրդական մի – լիցիաներ կը կազմէ պաշտպանելու հա – մար երկրին անկախութիւնը, իսկ Հինգ – շաբթի առաւօտ Վիէննայէն կը հաղորդէ – ին թէ նոյնիսկ ընդհանուր զօրակոչ հըր – չակած է :

Թիթօ, իր կարգին, յայտարարած է թէ « ընկերվարական երկրի մը գերիշխանու – թիւնը բռնաբարուած է » :

Նախադահ տը Կոլ խորհրդակցած է Քուվ տը Միւրվիլի եւ Ալտաքին նախա – րար Տըպրէի հետ : Ապա նախադահութիւ – նը, գեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը չեշտուի թէ Խորհրդային Միութեան դին – եալ միջամտութիւնը ցոյց կուտայ թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը չէ ձերբա – դատուած պլոքներու քաղաքականութե – նէն՝ Եւրոպայի պարտադրուած եալ – թայի համաձայնութեամբ , որ խո – տոր կը համեմատէր ժողովուրդներու ի – րաւունքներուն հետ, իրենց ճակատագի – րը տնօրինելու » :

Հաւանական է անշուշտ որ Ապահովու – թեան խորհուրդն ալ բանաձեւ մը առա – ջարկէ դատապարտելու համար Խորհ. Միութիւնը եւ զօրքերուն քաշուիլը պա – հանջելով , բայց խորհրդային վեթօն թոյլ պիտի չտայ որ միաձայնութեամբ քուէարկուի նման բանաձեւ մը : Աւելցը – նենք թէ քուէարկուելու պարագային ալ չատ բան չի փոխուիր : Բաւական քուէ – արկուած բանաձեւեր կան Մանհաթանի դարակներուն մէջ :

× Փարիզի լատինական թաղին մէջ հակախորհրդային ցոյցեր տեղի ունեցան Զորեքշաբթի գիշեր : Նման ցոյցեր եղած են նաեւ Պերն, Ցիւրիխ, Լոնտոն : Ընդ – հանրապէս պաշտպանութեան տակ առ – նուած են արեւմտեան երկիրներու խոր – հրդային դեսպանատուները :

× Պրիւսէլի մէջ Ատլանտեան Ուխտի արտակարգ ժողով մը կը դումարուի :

× Պապը չընդնեց իր ճամբորդութիւնը դէպի Պոլոնիա եւ Ֆիւմիչինոյի օդակա – յանէն մեկնեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ : Նախապէս արտայայտուած էր Ջեխոսլո – վաքիոյ դէպքերուն մասին եւ ըսած . — « Կը յուսանք որ պիտի չնախատուի ժո – ղովուրդի մը արժանապատուութիւնը, որ նախանձախնդիր է իր ճակատագրին » :

× Նախագահ Ճոնսըն յայտարարու – թեամբ մը կոչ կ'ընէ Խորհ. Միութեան եւ իր ընկերներուն որ քաշեն իրենց զօր – քերը, բայց պարզ է որ այդ առընչու – թեամբ դրական ոչ մէկ քայլ պիտի առ – նէ :

× Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտու – ղարը Ու Թանն ալ կոչ մը ըրած է կրեմ – լինի, ուր կը չեշտէ .— « Աւելի չափաւոր կերպով վարուեցէք Փրակայի հետ» :

× Արեւմտեան Գերմանիա ցաւ կը յայտնէ նաեւ որ Ջեխոսլովաքիոյ դին – ուորական դրաման մէջ բաժին ունին նաեւ Գերմանացիները (Արեւելեան Գեր – մանիոյ զօրք) , ինչ որ կրնայ դառն յի – շատակներու ծնունդ տալ Ջեխերու մըտ – քին մէջ :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ջեխոսլովաքիոյ Սպայակոյտը դիր մը ուղղած է Հանրապետութեան նախագա – հին, ուր կ'ըսէ թէ հրահանգներ կը ըս – տանայ մարդոցմէ որոնք չեն կառավա – րութիւնը չեն ներկայացներ եւ կը խնդրէ որ նախագահը հարկ եղած հրահանգները ինք տայ սպայակոյտին, ի հարկին պաշ – պանելու համար Ջեխոսլովաքիոյ պետու – թեան եւ կառավարութեան անդամները :

× Յայտնի չէ թէ ուր են Տիւպչէք եւ իր կոմմանակիցները :

× Իտալիոյ համայնավար պարագլուխ՝ Լուիճի Լոնկօ Խորհ. Միութենէն վե – րադարձին, Փարիզ կը հասնէր Հինգշաբ – թի օր, տեսնուելու համար Ֆրանսայի համայնավար պարագլուխ՝ Վալտէք – Ռոչէի հետ :

× Վերջին պահուն կը հաղորդեն թէ Ջեխերու ձեռքը եղած ձայնասփիւռի կա – յանն ալ գրաւուած է եւ այլեւս ռուսե – րէն կը լսուի ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՈՒԸՐՏ ՔԵՆԸՏԻ չորս կէտերէ բաղ – կացած ծրագիրը մը ներկայացուցած է վերջ դնելու համար Վիէթնամի պատե – րազմին : Նախ, առանց պայմանի, դադ – րեցնել ռմբակոծութիւնները Հիւսիսի վը – րայ : Ապա բանակցիլ Հանոյի հետ, որ – պէսզի երկրէն քաչուին բոլոր օտար դին – եալ ուժերը : Այս պարզումին հետ օդ – նել հարաւային Վիէթնամի հաստատելու համար քաղաքական եւ տնտեսական կա – ռոյց մը որ դիմանայ : Ցոյց տալ թէ Հանոյի, թէ Սայկոնի որ անկեղծ է Ա. – մերիկա :

ԱՅԶԸՆՀԱՒՈՒԸՐ կը չարունակէ իր պայքարը մահուան դէմ, որ ըստ բժիչկ – ներու անխուսափելի է, թէեւ թէթեւ բա – րելաւում մը արձանագրուած էր առջի օր :

ԻՍՐԱՅԷԼի եւ Յորդանանի սահմանին վրայ միջադէպերը կը չարունակուին : Մեռեալ մը եւ վիրաւոր մը կան :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Օգոստոս 20ին իր մահ – կանացուն կնքած է Վաղարշակ Մելիք – եան :

Ողբացեալը , բնիկ Աքիսարցի, 73 տա – րեկան էր : Վերջին տարիներու իր հի – ւանդութիւնը պատճառ դարձած էր որ մեկուսացած կեանք մը ապրի : Նախքան այդ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է Փարիզի Ազգ. կեանքին : Աչխատակցած է «Ցառաջ»ի, նաեւ «Արեւմուտք»ի եւ հիմնադիր անդամներէն եղած է Ֆրան – սահայ լսարանին :

Պոլսէն եաք ու Փարիզ հաստատուելէ առաջ, ուր ակնոցի վաճառատուն ունէր, Վաղարշակ Մելիքեան եղած է Պերլին , ուր հետեւած է փիլիսոփայութեան : Լաւ դերմաներէն գիտէր եւ կատարած է նաեւ թարգմանութիւններ : Կը սիրէր « պատ – մաբանի ակնոցով» մօտենալ հարցերու ու ուսումնասիրական յօդուածներ կը գրէր զանազան նիւթերու շուրջ :

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանիքին :

(Վերջ)

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՋԿՈՎ

Հայաստանի պատմական այս մեծ որմնանկարը, զոհուած հանճարեղ կարգ մը գաղթական ուրուականներէ եւ դաշնակ դաւաճաններէ, համակրելի նախարարը զարդարեց, յամենայն դէպս, Հայաստանի եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն համառօտ ակնարկով մը: Իբրեւ Հայաստանի վրայ եւ արեւելեան Հայաստանի ձգած ռուսոյ հետեւելու մենաշնորհը: Առաւելաբար Թուրքիոյ Հայերն են որ պիտի փորձեն նմանիլ Հիւկոյի, Վինեի, Միւսէի, Լամարթինի, Սիւլլի-Փրիւտոմի, մեր Պառնասեաններուն եւ խորհրդապաշտներուն: Պէշիկթաշլեանի վրայ Միւսէի եւ Դուբեանի (հեղինակ պատմական թատերգութիւններու եւ քերթողական քերթուածներու) վրայ Հիւկոյի եւ Լամարթինի ազդեցութիւն – ներուն կը յաջորդեն Վերհարընին ու Վիէլէ-Կրէֆֆէյնինը՝ Վարուժանի եւ Սիամանթոյի վրայ, երկուքն ալ բա – նաստեղծներ, ուրիշ չառերու կարգին Թուրքերու կողմէ Ջարդուած 1915ին:

Քանի մը ժամ եառ նման ընդունելու – թիւն մը կուտար փոխ – նախարարը եւս: Կը չեշտէր աւելի անցեալի եւ ներկայի ներհակութիւնը, խորհրդային արեւով լուսաւորուած երկրին ներկայի երջան – կութիւնը բաղդատելով անցեալի դժ – բախտութեան հետ. ժամանակին, Հա – յաստանի հողը «այնքա՛ն չաղախուած է իր զաւակներուն արիւնովն ու արցունք – վը, որ ամէն արիւնն ու արցունքը պիտի բաւէին իր նախկին մակերեսին բերելու Սեւանայ լիճը»:

Այս լիճին անունը կը պատկերացնէ, Արարատէն եառ, ազգային աշխարհա – գրական երկրորդ խորհրդանշանը: Թուրքերու կապուած ասուպածաշնչական լեռնէն եառ, ահաւասիկ որ Հայութեան պատմական երկու լիճերէն մին՝ Վանայ լիճը, ինքն ալ ձերի Թուրքերուն ձեռքը, պարպուած է իր նախկին մեծութենէն. միւսը, խորհրդային հայ քաղաքացիներ – րու սեփականութիւն, կը պարպուի իր ջուրերէն՝ ելեկտրականութիւն արտա – գրելու համար. խորհրդանշանի այս հեղնանքը չի՞ բացատրեր արդեօք, Թր – քական անգամահատման հետ, ազգի մը ծածուկ տառապանքը: Բարեբախտաբար միլոցներ նախատեսուած են պահելու համար լիճը եթէ ոչ նախկին, գոնէ բա – ւարար մակերեսի մը վրայ: Յաջորդ օրը պիտի բարձրանամ հոն, դիտելու համար հատատուն հողով չրջապատուած պատ – մական «կղզին», որ, ձմեռնային մռայլ բնանկարի մը մէջ, կը պիրկ սառած լի – ճի հեռաւոր ափերուն: Մօտակայ ճա – չարանին մէջ կերած մեր իշխանաճուկե – րը չկրնար մոռցնել այս տխուր երե – ւոյթը, կիսով պարպուած այս բնանկա – րը: Փորուածք, քանդում, ճարտարար – ուեստական անդունթ աւերները Խորհ. Միութեան մէջ բիրտ են, միշտ կոյս բը – նութեան անսահման հարստութեան հետ իրենց հակադրութեանը մէջ: Հոս, եղա – նակը առաւել եւս կը ծանրացնէ այս ե – րեւոյթը: Անցեալը, աւելի մերկ, կը թափանցէ ներկային ընդմէջէն եւ «արա – ցանքի լիճ»ը, ինքնաբերաբար, իր իրա – կանութիւնը կը վերագրէ իրական լիճին:

Դիւրին է հակադրել ասոր արդի Հա – յաստան մը՝ իր զեղեցիկ մայրաքաղա – քով՝ պաշտօնական չէնքերով, սպասար – կութիւններով եւ մշակութային բազմա – թիւ ճիւղերով օժտուած: Սակայն ինչո՞ւ, երբ երեկոյեան կը վերադառնամ պան – դոկ, սենեակս, պիտի հեռաձայնեն ինծի դժբախտ Հայեր որոնք կը ճանչնան եր – կու աշխարհներն ալ (խորհրդային եւ միւսը) եւ Խորհրդ. Միութեան մէջ ի – րենց կեանքը պիտի որակեն տխուր եւ անտանելի: Ոմանք կը դանդատին թէ ի – րենց ծնողքները բոնի բերին դիրենք Հա – յաստան, երկրորդ աշխարհամարտին յա – ջորդող ներգաղթի մեծ չարժումի ըն – թացքին: Ճիշդ է որ 1946 – 1949ին չուրջ հարիւր հազար Հայեր Սուրիայէն, Լի – բանանէն, Իրաքէն, Իրանէն, Յունաստա – նէն, Եգիպտոսէն, Պուլկարիայէն, Ռու – մանիայէն, Ֆրանսայէն եւ նոյնիսկ Մի – ացեալ Նահանգներէն վերադարձան խոր – հրդային փարախը: Հայրենասիրական քարոզչութիւն մը, չատ աւելի ազդու քան 24 – 26 եւ 32 – 36 տարիներու աւելի քաղաքական քարոզչութիւնը, արթնցուց իրենց մէջ նախնիքներու ձայնը: Խորհ. կառավարութիւնն ու երեւանի քաղաքա – պետութիւնը ի պին մեծ ծախսերու կա – ռուցած էին բնակարաններ՝ ձեռնարկը յաջողութեամբ դլուխ բերելու համար: Կը վստահեցնէին ներգաղթել փափաքող – ները թէ պիտի ըլլային լման իրաւունք – ներով Խորհրդ. քաղաքացիներ՝ գործօն կառուցողները աշխարհի առաջին ընկե – րութեան՝ համայնավար ընկերութեանը: Օրաթերթերն ու պարբերաթերթերը կը ցուցադրէին չողեկառքեր՝ հայրենա – դարձներով լեցուն՝ Երեւանի կայարանին մէջ, չողեկառքի պատուհաններէն երկա – րած երիտասարդ աղջիկներու դէմքեր՝ ժպիտը չրթներուն, մինչ հոծ եւ ուրախ բազմութիւն մը, քարափին վրայ, կը դիմաւորէր տուն վերադարձող որդինե – րը: Քանիսնե՞ր սակայն չկրցան իրենց մասնակցութիւնը բերել դրախտային այդ ընկերութեան, եւ ինչո՞ւ: Նախ պէտք է նկատի առնել տանջանք, որ արդէն իսկ ըն – կերային դեանի վրայ արտասահմանի հայկական զաղութներուն մէջ ձախողած էին:

Աւելին, կան հոդեբանական պարագա – ները: Լիբանանցի հայ մը, որ չնորհիւ իր անցագրին կրնար ազատ մուտք դոր – ծել Ֆրանսական հիւպատոսարան, պիտի պայ օր մը, Մոսկուայի մէջ, պատմելու ինծի քանի մը դրուագները: Գաղթերու եւ կրկնակ հայրենիքի հարցին եառ կը ցըց – ուի նաեւ, հոս ու հոն, հարցը կրկնակի կիներու, կնոջ ու մօր, ապուհարպանն – րու, կրկնակի արհեստներու եւ արհես – տագիտական յարմարումի: Երկուու – թիւն, զոր, ինչպէս տեսանք, լաւագոյնս տուած է Եւրիպիդէս: Ընկերային, ար – հեստագիտական եւ ընտանեկան հանդոյ – ցը յաճախ կը մնայ անլուծելի, եւ կը կարծեն թէ ներգաղթը կամ արտագաղ – թը զայն լուծելու միջոց մըն են: Իրար – մէ կարուած անհատ, ընդանիք եւ ընկե – րութիւն կը մերժեն տառնձնել եւ իրարու վրայ կը նետեն ամէն պատասխանա – տուութիւն: Երիտասարդ կին մը պիտի պատմէ ինծի թէ ինչպէս իր հայրը, բաժնուած Ֆրանսուհիէ մը, Ֆրանսայէն վերադարձած է Հայաստան, վերամուս – նացած է հոն, մինչդեռ ինքը՝ իր աղջի – կը (հօրը հետ Հայաստան եկած 14 տա – րեկանին) կ'ամուսնանար խորհ. հայ քաղաքացիի մը հետ՝ երկու տարի եառ բաժնուելու համար: Ահա թէ ինչո՛ւ ե – րիտասարդ այս կնոջ անձնական ճախո – ղութիւնը (եւ սակայն արհեստով լաւ դիրքի տէր) վերածուած է Խորհրդ. ըն – կերութեան իսկ ձախողութեան, մինչ Ֆրանսական մանկութեան ու մոռցուած մօր դրախտը կրկին կը ցոլայ՝ իրրեւ եր – կանկութեան հեռանկար՝ որուն պէտք է ամէն դնով հասնիլ: Բացառիկ պարագայ մըն է ասիկա: Սակայն 25 – 30 տարեկան ուրիշ երիտասարդներ, առանց երբեք տուժելու ընտանեկան իրենց կեանքին մէջ, իրենք եւս Հայաստան եկած տա – կաւին պատանի, կը ձգտին նմանապէս Ֆրանսա վերադառնալու: Մինչ այս վեր – ջինները կը պնդեն թէ կը խեղդուին Խորհդ. Միութեան մէջ, անդին խորհդ. քարոզչութիւնը կը չարունակուի, ան – վրդով. « 1962ին հայրենադարձներու նոր խումբեր ընդունած է Հայաստան՝ Կիպրոսէն եւ Իրանէն: Մեծ հեռանկար – ներու իրականացումն ու կառուցումները պիտի տեղծեն, յառաջիկայ տարինե – րուն, արտասահմանէն աւելի զանգը – ւածային ներգաղթողներու կարելիութիւ – նը » (Ա. Սիմոնեան, Երեւան, էջ 118): 1963ի Երեւանի քաղաքապետական ընտ – րութիւններուն, պաշտօնական թեկնա – ծուները ստացան ձայներու 99,88 առ հարիւրը՝ ընտրողներու 99,99 առ հա – րիւրին մասնակցութեամբ: Այն առեն, արդեօ՞ք բոլոր լինծի հեռախօսող այդ դժ – գոհները «աւելցուքներ» չեն, որոնք ո – չինչ կրնան խնդրոյ առարկայ » դարձը – նել: Անկարելի է: Եւ սակայն, տալով հանդերձ պատասխանատուութեան իր բաժինը Խորհրդ. ընկ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Ֆ. ՊԱՍՊ
ՀՈՑԼԻԿ
ԲԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Պասպ. — Հոցլիկ (Պատմուածք) Ըստ ազգային աւանդութեան։ — Հայկական գիւղերէն մէկուն մէջ կ՚ապրի Հոցլիկ անունով մանուկ մը, որ ծնած է ոտքերուն վրայ կանգնած։ Ան ամէն առաւօտ կ՚երթայ արօտ՝ հօտը արածեցնելու։ Հոցլիկ ունի ոչ միայն հաւատարիմ շուն մը, այլ նաեւ ընկեր մը, որ կը հետեւի իրեն ամէն տեղ։ Ան ունի նաեւ ընկերուհի մը, որ կը սիրէ զինք։ Ան է Ծաղիկ անունով աղջնակ մը։ Հոցլիկ կը սիրէ Ծաղիկը, բայց չի համարձակիր ըսել անոր։ Ան կը վախնայ, որ Ծաղիկ կը ծաղրէ զինք։ Հոցլիկ ունի նաեւ ուրիշ ընկերներ։ Անոնք են Ծիրանը, Ծիրանի քոյրը՝ Ծիրանիկը, Ծիրանիկի մայրը՝ Ծիրանամայրը, Ծիրանամօրաքոյրը, Ծիրանամօրաքրոջ աղջիկը՝ Ծիրանաղջիկը, Ծիրանաղջկան մայրը՝ Ծիրանամայրիկը, Ծիրանամայրիկին քոյրը՝

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Այրի Տիկին Վաղարշակ Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Այվազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մելիքեան, Ժամհան, Արզումանեան, Այվազեան եւ Ստեփանեան, ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 20ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Օգոստոս 23, ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ ·Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Տիմէճեանի, Փափազեան եղբայր – ներու եւ ընտանեկան պարագաներուն ի – րենց տապրոջ եւ հօրեղբօր կարապետ Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊ· Խաչի Կրընոպլի դպրոցական ա – մաւերջին դաշտահանդէսի օրուան նը – ւիրատուութեանց ցանկը·— Ազգ· Մխու – թիւն 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Քիւրքէէն հարիւր, Անտոնեան ընտանիք, Պ· Համբարձում Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, փոքրիկն Պետիկ եւ Սօնիա Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Բաբախեան 50ական, Տիկ· Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Գապաքճեան 30ական, փոքրիկն Յարու – թիւն Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկ· Թիւ – թիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Զաուիկեան, Տէր եւ Տիկին Գուտնուեան (Գապ), Տէր եւ Տիկին Ալապեան Փիրայր, Յովակիմ – եան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ· Սինանեան քահանան, Տիկ· Վարդ Մխքայէլեան, փոքրիկն Ժամկոչեան տասնեակ, Օր· Իլտա Սապունճեան քոյր, Սարգիս Տէր – Յարութիւնեան տասը ֆրանք: Գումար՝ 700 ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, կիրա – կի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդու – թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՅ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ առք, ժամը 14էն 18:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Գէորգ Զաւարշ» խումբի, Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի:

Կիրակի, 25 Օգոստոս, ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER
Route nationale 7 arret des chauffeurs
(Bouche de loup le biot)
A 20 mètres du bar des chauffeurs

Կը նախագահէ ընկ·ԴԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝
ԸՆԿ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Մաթէյլի Արեւուշներու կողմէ եւ տեղական ուժերու:

Մասնաւոր օթոբաս վարձուած է Կիրակի 25 Օգոստոս, առաւօտ 9ին:

Օթոքարը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէնայէն, Մարըլէն կը հասնի ժամը 9·20ին, յետոյ Մանիան, Սթաամ աղբիւրին քովը սպասել: Աւելի ուշ եկողները կըրնան Քոթ ա'Ազիւր Ռափիանները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօփէօն:

ՃՈՒՆ ՊԻՒՖԷ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND
Colonie de St. André
Route de Bessan — Chemin n° 78
34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն
Երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

ԼՕՑԸ ԳՕՑՆ Է ··· ԳՕՑՆԸ ԼՕՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՕՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՕՑ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻԿՆԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղեկավարուհին կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ ՍԷ· Ը Փէ· եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի ղործադրութեան:

Կ'ընդունուին զիւերօթիկ եւ ցերեկոթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ առք:

Հեռաձայն՝ 179 կոնէս:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 – 01 – 72:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 90 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 105 Ֆ· Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
24 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11294 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.294

ՋՎՈՊՈՏԱ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԿՍԱՆ

ՉԵԽ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՏԻԿՊԶԷՔԻ ԿՈՂՔԻՆ

Չինուորական դրաւումէն երկու օր առաջ, ոչ մէկ բան լուծուած էր Ուրբաթ առաւօտ երբ յանկարծ կը հաղորդուէր թէ Չեխոսլովաքիոյ Հանրապետութեան նախագահը, եօթը հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը, Մոսկուա կ'երթար բանակցութիւններ տանելու համար եւ կը յայտարարէր « կը յուսամ իրավունքը վերջապէս պիտի յաղթանակէ » :

Նախքան այս լուրը, որ նոր հանգրուան մը կը դնէր դէպքերու մէջ, Հինգշաբթի օր Չեխ ժողովուրդը եւ կուսակցութիւնը ցոյց տուին իրենց վճռական կեցուածքը :

Արդարեւ համայնավար կուսակցութիւնը աւելի քան հազար անդամներով (1400ի չափ) արտակարգ ժողով մը կրցած է գումարել գործատան մը մէջ եւ մեծամասնութեամբ (մէկ ձեռնպահ) բանաձեւ մը քուէարկած է ուր կը պահանջէ օտար զօրքերու մեկնումը մինչեւ Ուրբաթ ցերեկ, հակառակ պարագային ընդհ· զօրաշարժի հրահանգ կը տրուէր ամբողջ երկրին մէջ :

Նահեկան է նաեւ նկատել թէ համայնավար կուսակցութեան համագումարը ամբողջովին վերջնորոշած է կուսակցութեան պրեզիտիումը, այլ խօսքով՝ Տիւպչեք եւ ընկերները :

Նոյն օրը զրաւման խորհրդային բանակի ընդհ· հրամանատարը վերջնագիր մը հասցուր Չեխերուն , յայտնելով թէ մինչեւ կէս գիշեր պէտք է անպայման նոր կառավարութիւն մը կազմած ըլլան : Ասկէ պարագայի մէջ յստակ է թէ Խորհրդային Միութիւնը սխալ հաշիւ մը ըրած էր : Արդարեւ չէր սպասեր որ պիտի չկարենայ երկու օրուան ընթացքին կարգ դնել կառավարութիւն մը կազմելու համար : Բոլոր զեկավարները վճռական կերպով կը մնան Տիւպչեքի կողքին, որու մահուան լուրը կը տարածուէր Ուրբաթ առաւօտ կարգ մը ձայնասփիւռներէ : կը հաստատուէր նաեւ թէ Խորհ· Միութիւնը կառավարութիւն մը առած կ'ըլլար եթէ Խնտլայի նախագահութեան ատեն, որ «կարծր» մըն է, այլ խօսքով աջակցական , բայց Զվոպոտա բացարձակապէս մերժած է վաւերացնել նման գործի մը :

Միւս կողմէ, ամբողջ ժողովուրդը, ի պատասխանութիւնը, փողոց փողոց կ'արտայայտուէր ցոյցերը դրաւման բանակներուն դէմ, բայց հետեւանքի կարգապահութեամբ մը, եւ կը ցրուի երբ հրահանգ տրուեցաւ Չեխերէն : Անշուշտ բախումներ տեղի ունեցած են եւ Ռուսերը սկսած են կրակել ժողովուրդին վրայ, միաժամանակ յայտարարելով թէ«եկած են պերճանք պահելու եւ իրենց օգնելու, պէտք է հասկնան ու չնեղահակաղ ըլլան »...

× Խորհրդային զինուոր մը անձնասպան եղած է, նկատելով որ Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնը այն չէ ինչ որ ըսուած էր իրեն :

× Արտասահմանի մէջ վրդովումը, դէպքի վրայ անչուշտ, կը չարունակ է : Խորհրդային միջամտութիւնը դատապարտող բանաձեւը կարելի չեղաւ քուէարկել Ազգերու Խորհուրդին մէջ, Ռուսերուն վեթոյին պատճառով : Լոնտոնի մէջ խորհրդային թաւջուծախաղաղ ցոյցերու ընթացքին Ռոսարոպովիչ, Տվորժաք նուաղած է, յայտարէր դուրս, ի պատասխան ժողովուրդին փափաքին , Արդարեւ երբ բեմ կ'ելլէր ռուս պետական նուագախումբին հետ, Ալպէրթ Հոլի մէջ, ժողովուրդը պոռացած է «Չեխերուն համար նուագեցէ՛ք» ու Ռոստրոպովիչ, որ արդէն դժուարութիւններ ունի խորհրդային զեկավարներուն հետ, անմիջապէս նուագած է, աւելի լաւ քան երբեք , Տվորժաքի թաւջութակի քոնչերթօն :

× Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը յետ քայլ մը ըրած է Քաղաքական Բիւրոյի իր առաջին յայտարարութենէն հաք : Արդարեւ կեդր· Կոմիտէն երեքշաբթի էջնոց յայտարարութիւն մը հրապարակեց ուր որոշ դատապարտում մը կայ նաեւ Չեխ համայնավար կուսակցութեան : Լուիճի Լոնկոյի հետ ալ խորհրդակցելէ ետք, ճշդուեցաւ թէ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնները միտք չունին հատաքական որեւէ նախաձեռնութիւն առնել :

Ամէն պարագայի մէջ, «Իւմանիթէ» կ'ընդունի միշտ թէ օտար միջամտութիւնը վրդովեցուցած է Չեխերը եւ կր հատատէ նոյնիսկ թէ Պրեզիտիումի չորս անդամները (որոնք , ըստ Մոսկուայի , օգնութեան կանչած էին Վարշաւայի Ուխտի ուժերը) հերքած են կուսակցական համագումարին առջեւ թէ նման «հրաւէր » մը ըրած ըլլան :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՊԸ արտակարգ ընդունելութեան ժամացոյց է Պոկոթայի մէջ, ուր պինքը ընդունած է աւելի քան մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը: Իր ճառին մէջ , Պօղոս Զ· ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է Չեխոսլովաքիոյ դէպքերուն :

ԱՆԳԱՐԱՁԻՆ կը հաղորդեն թէ կարեւոր փոփոխութիւններ եղած են բարձր հրամանատարութեան մէջ: Միւս կողմէ Թուրքիա Ամերիկայի դիմում կատարած է որպէսզի Միացեալ Նահանգները յետաձգեն այն այցելութիւնը զոր ամերիկեան ճրդ նաւատորմը պիտի կատարէր Օգոստ· 29ին Իզմիր Անգարա կը վախնայ որ հակամերիկեան ցոյցերու առիթ տայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կրթ· ծրագրին մէջ փոփոխութիւններ կ'ըլլան : Այսպէս լատիներէնը չպիտի ուսուցուի ճրդ դասարանին մէջ: Ակնկ զատ չպիտի ուսուցուի նաեւ պարոյի Սեպտեմբերի քննութիւնը, որ վերապահուած էր անոնց որոնք ձախողած են Ցունիսին:

ԱԼԺԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն կրնայ ըլլալ որ իսրայէլեան Պօյինկի անձնակազմը եւ ճամբորդները ազատ արձակուին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Արաբները զործադուլ կ'ընեն :

ԱՅԶԸՆՀԱՒԻՐ յամառօրէն կը պայքարի մահուան դէմ ,թէեւ վիճակը ոչ մէկ յոյս կը ներչէչէր Ուրբաթ առաւօտ :

ՃՈՆՍԸՆ կրնայ Մոսկուա երթալ, հակառակ չեխական դէպքերուն, որպէսզի « խաղաղ գոյակեցութիւնը» չտուժէ :

ՓՐԱԿԱՅԻ ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՐԿԱՐ ՁՏԵՒԵՑ

—o—

Ութ ամիս առաջ սկսաւ չեխական «գարունը» : Ստորեւ ժամանակագրութիւնը այդ շրջանէն ցայսօր դէպքերուն :—

ՄԱՐՏԻ ՍԿԻԶԲԸ

Մտաւորականները կը պահանջեն որ ապատադրումը արագ ընթացք մը ունենայ :

ՄԱՐՏ 3

Զօր· Սէժնա, ապայակոյաի պետ, կ'ապատանի Միացեալ Նահանգներ :

ՄԱՐՏ 8

Պատասխանատու կարգ մը ապահներ կը պահանջեն Նովոթնիի հրաժարումը, ամբաստանելով զայն երբ մեղսակից Զօր· Սէժնայի :

ՄԱՐՏ 20

Մամուլի զրաքննութիւնը տակաւ կը մեղմանայ :

ՄԱՐՏ 22

Նովոթնի կը հրաժարի հանրապետութեան նախագահի իր պաշտօնէն՝ «առողջական» պատճառներով: Հրաժարումի ընդհ· ալիք մը կուսակցութեան եւ կառավարութեան բարձր անձնաւորութիւններուն մէջ:

ԱՊՐԻԼ 9

Չեխ նոր զեկավարութիւնը կը հրապարակէ գործունէութեան իր ծրագիրը : Տիւպչեք կ'ազդարարէ Խորհ· Միութեան որ եթէ չզադրին Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն խառնուելէ, Մոսկուա պիտի չվերադառնայ, խորհրդակցութեան համար Փրակա կանչուած, Չեխոսլովաքիոյ դեսպանը :

ՄԱՅԻՍ

Լեհեւխորհրդային ռազմախորձեր Լեհաստանի մէջ, Չեխոսլովաքիոյ սահմանին մօտ :

ՄԱՅԻՍ 3

Նովոթնի , ինչպէս չատեր իր համախոհներէն, կ'արտաքսուին կուսակցութեան պրեզիտիումէն, ապա կուսակցութենէն իսկ :

ՄԱՅԻՍ 17

Կոսիկին Փրակա կը ժամանէ : Երկու օր չարունակ տեսակցութիւններ կ'ունենայ չեխ զեկավարներուն հետ :

ՄԱՅԻՍ 25

Փրակայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Ցունիս ամսուն Չեխոսլովաքիոյ մէջ Վարշաւայի Ուխտի ռազմախորձեր պիտի կատարուին :

ՅՈՒՆԻՍ

Վարշաւայի Ուխտի ռազմախորձեր: Խորհրդային զօրքը արտակարգ դանդաղութիւն մը կը ցուցաբերէ , ռազմախորձերէն ետք, Չեխոսլովաքիայէն հեռանալու համար :

ՅՈՒՆԻՍ 15

« Ուղղափառ » համայնավարներու վեհաժողով, Վարշաւայի մէջ, մասնակցութեամբ Խորհ· Միութեան, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ: Հինգերը Փրակա կը ղրկեն « Վարշաւայի նամակը» բայց ի բայ քննադատելով չեխ ազատականութիւնը : Չեխերը կը մնան անդրդուելի եւ կը յայտնեն թէ պիտի չարունակեն Ցունուարին որդեգրած իրենց ուղեգիծը :

ՅՈՒԼԻՍ 22

Խորհրդ· Միութեան զեկավարները կը յայտնեն թէ կը փափաքին տեսակցիլ չեխ զեկավարներուն հետ, խօսելու համար « տարակարծութիւններու մասին» : Մոսկուա եւ Փրակա կը վճռեն հանդիպումի վայրին չուրջ: Չեխերը կը պահանջեն որ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ըլլայ :

ՅՈՒԼԻՍ 23

Խորհրդ· Թաս զործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ նոր ռազմախորձեր պիտի կատարուին Չեխոսլովաքիոյ սահմանին մօտ :

ՅՈՒԼԻՍ 27

Խորհրդ· մամուլը բուռն յարձակում մը կը չղթայազերծէ Չեխոսլովաքիոյ դէմ :

ՅՈՒԼԻՍ 29

Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Զիէրնա, բանակցութիւններ կը սկսին չեխ եւ խորհր· կուսակցութիւններու զեկավարներուն միջեւ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Վերջ Զիէրնայի բանակցութիւններուն: Խորհրդ· զեկավարները կ'ընդունին Չեխոսլովաքիայէն ետ քաշել իրենց բոլոր զօրքերը (քանի մը զունդեր կը մնային տակաւին) :

ՕԳՈՍՏՈՍ 3

Վարշաւայի ժողովին մասնակցողներն ու չեխ զեկավարները կը հանդիպին Բրատիսլաւայի մէջ: Բրատիսլաւայի հռչակագրով կը յայտարարէ թէ ժողովին մասնակցող պետութիւնները վերջ պիտի տան մամլոյ վէճերուն :

ՕԳՈՍՏՈՍ 9

Նախագահ Թիթօ Չեխոսլովաքիա կը ժամանէ եւ կ'արժանանայ ժողովուրդին կողմէ խանդավառ ցոյցերու :

ՕԳՈՍՏՈՍ 12

Կարլովի – Վարիի մէջ, Արեւելեան Գերմանիոյ պարագլուխ Ուլպրիխթ կը տեսակցի Տիւպչեքի հետ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 14

Փրակա կը ժամանէ Ռումանիոյ վար – չապետ Չէուչէսքու :

ՕԳՈՍՏՈՍ 16

Խորհ· մամուլը կը վերսկսի Չեխոսլովաքիոյ դէմ իր յարձակումները : Տիւպչեք կը յայտարարէ թէ Խորհ· Միութեան հետ խղելու հարց չկայ եւ կը փորձէ զսպել չեխ լրագրողները :

ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Պրեզիտիումը կը կանչէ լրագրողները եւ կը հրահանգէ որ Խորհ· Միութեան դէմ չարաչայտուին :

ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Խորհ· Միութեան մամուլին յարձակումները աւելի կը խստանան :

ՕԳՈՍՏՈՍ 20

Խորհ· համայնավար կուսակցութեան Կ· Կոմիտէն բացառիկ նիստ կը գումարէ : Մասնակցելու համար՝ Խորհ· զեկավարները կը վերադառնան արձակուրդի վայրերէն : Գիշերը, չեխ Կ· Կոմիտէն եւս ժողովի կը նստի :

ՕԳՈՍՏՈՍ 21

Խորհրդային Միութեան, Արեւելեան Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի եւ Պուլկարիոյ զօրքերը Չեխոսլովաքիա կը մտնեն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՋԲՈՎ

Մխիթարական ոչինչ ունէի ըսելու այս դժբախտներուն, եւ պաշտօնական հան – դամանքս կը մղէր զիս ղէպի հնախօսու – թիւն ու թանգարան, զլուխ ու համա – լսարան: Զիւնախառն օդը, դժբախտա – բար, չթոյլատրեց պեղումներու վայրե – րուն այցելութիւնը եւ դէհացայ հեռուէն մխայն դիտելով կարմիր – Բլուրը ուր Ուրարտական պետութիւնը ամրոց մըն էր հաստատած եւ ուր Երեւանի հնութեան կապակցաբար կարեւոր վկայութիւններ յայտնուեցան ։— կենդանիներու զարդա – քանդակներով վահաններ, բեւեռագիր արձանագրութիւններ, եւ այլն: Քաղաքին իրրեւ հիմնարկութեան թուական այսօր ընդունուած է 782 (Ք. Ա.): Տակաւին մանուկ մըն է Հոմ, երբ Հայաստանի մայրաքաղաքը իր անունին արժանի մե – ծութիւն մըն է արդէն : Երեւան անունը կը ծագի ուրարտական արի – ապաձի բառէն (ապաձի = երկիր, զաւառ, որ – մէ՝ հայերէն աւան = վայր, քաղաք, իր – նակավայր , ինչպէս՝ Նախիջ–եւան, Եր– –եւան, եւայլն). այսպէս կը վկայէ Ար – դեշտի Ա.ի արձանագրութիւնը, թագա – ւոր Վանայ երկրին , նշելով թէ ինչպէս հիմնած է Երեւանը : Երեւանի անուան նշանակութիւնը զանելով , Խորհրդ. Մի – ութեան Հայերը տիրացան... իրենց ըս – տուգաբանական անկախութեան : Պատ – մական թանգարանը այս ամբողջ պատ – մութիւնն է որ կը պարզէ եւ իր փորա – դրութիւններով, լուսանկարներով ու կաղապարներով թոյլ կուտայ որոշ գա – զափար մը կազմելու երկրի Ուրարտա – կան, հելլենական, հռոմէական եւ քրիս – տոնէական անցեալի եւ յուշարձաններու մասին :

Երեւանի մէջ դիրքերու հարստութիւնը կը զէ կ՝անցնի քարերունը: Հայկական մշակոյթի սիրտը պահուած է ոչ թէ պատմական թանգարանին , այլ Մաշ – նադարանին մէջ: Այս դրազարանը, որու միացաւ էջմիածնի հազուագիւտ հաւա – քածոն, կազմուած է. զարէն սկսած, կը պարունակէ աւելի քան 11 հազար հին ձեռագիրներ: Այս թիւը առանձին կը հաւասարի զրեթէ երուսաղէմի (4500) , վէնետիկի (4000), Վիէննայի եւ Սպա – հանի մատենադարաններու զանձերուն : Այս ձեռագիրները, որոնցմէ չատեր ըն – դօրինակուեցան կամ փրկուեցան արշա – ւանքներէ եւ ջարդերէ ի զին անպատմե – լի զոհողութիւններու եւ որոնցմէ մաս մը կը կրէ տակաւին արեան եւ կրակի հետ – քեր, կուգան ընդօրինակողներու զանա – զան զլրոցներէ՝ հաստատուած Բիւզան – զիոն եւ Պաղեստին , Սուրիա եւ Եգիպ – տոս, Հնդկաստան եւ Արեւմտեան Եւրո – պա, կը պարունակեն հին խմաստասիրա – կան, զիտական եւ զրական բազմաթիւ թարգմանութիւնները, որոնց մէջ ամէնէն նշանաւորներն են յունական հին բնազրին մէջ կորսուած հայերէն թարգմանութիւն – ները (Փլհոն Աղեքսանդրացիի եւ Զենոնի գործերը , ինչպէս եւ Եւսեբիոս Կեսարա – ցիի հռչակաւոր «Քրոնիկոն»ը): Կան նա – եւ յունարէն, պարսկերէն, արաբերէն եւ վրացերէն հին ձեռագրերներ: Բայց ամէ – նէն աւելի ներկայացուած է հոն հայ զը – րականութիւնը՝ իր կրօնական, պատմա – կան, աշխարհագրական, թուաբանական, բժշկապիտական , իրաւաբանական, քե – րականական, ալեզրաբանական , փիլի – սոփայական ու բանաստեղծական հին օ – րինակներով: Մանրանկարները, որոնց դեղեցկագոյնները կը պատկանին Կիլիկ – եան զպրոցին (Թորոս Ռոսլին եւ Պի – ծակ), կը գոլացնեն, Ժբ. զարէն սկսեալ, բոյսերու զարդանկարչական արուեստի կողքին, որոշ քաղաքակրթութիւն մը՝ իրրեւ կարեւոր վկայութիւն թատրոնի , երաժշտութեան, ճարտարապետութեան , երկրագործութեան եւ դիմանկարի պատ – մութեան :

Երբ հայերէն չենք դիտեր, այնքան որ զրչութեան մէջ սասանեան զարզաքան – զակներու մէկ փոխոխակը միայն տես – նենք, եւ երբ անբաւական կը դանենք մանրանկարներու լեզուն եւ առաջնորդ – ներու համառօտ բացատրութիւնները, օ – տար մէջնորդութիւններ միայն կրնան ա – ռաջնորդել մեզ «իրերու ոդիին»: Իմ կարդին Բրիւսովի կը դիմեմ, ի խնդիր ներածութեան հայկական ոդիին, որուն սրբավայրը նոր այցելեցի: Բանաստեղծը ձեռնհասութեամբ կը վերլուծէ պարթե – ւական և սեմական ,յունական եւ հռոմէ – ական, արեւելեան եւ արեւմտեան աղ – ցութիւններու պատմական խառնուրդը , որմէ մեկնելով կը բնորոշէ հայ ժողո – վուրդը յատկանշող երկուութիւն մը, զոր ժողովրդական հէքեաթով մը կը ներկա – յացնէ :

Բլբուլը, սիրահար վարդին, իր սիրու – հին կ՝երգէր եւ ուրիշ ոչ մէկ թռչուն կրնար հասնիլ իր երգի դեղեցկութեան : Բայց օր մը եկաւ նոր թռչուն մը, եա – տռնը, որ նոյնպէս սիրահարեցաւ վար – դին: Այս վերջինը սկսաւ լաւագոյնս եր – գել, այնպէս որ, բլբուլը փախաւ ու իր երգը մոռցուեցաւ : Վարդը Հայաստանն է եւ առաջին թռչունը կը ներկայացնէ իր մշակոյթի առաջին արտայայտութիւնը. բլբուլ պարսկական ծագումով հայերէն բառ մըն է եւ կը նշանակէ սոխակ : Եա – տռն եւս, որ յունական ծագում ունի , կը նշանակէ սոխակ : Հէքեաթը տեսակ մը խորհրդանշական ակնարկ մըն է ա – քեմինեան եւ յունական ազդեցութիւննե – րու յաջորդականութեան : Եւ սակայն մշակութային դիրքաւորման այս պատկե – րը, որ կը յանդի որոշ հելլենականու – թեան մը վերջնական յաղթանակին, վե – րացական բան մը ունի: Սոխակի եւ վար – դի ընտրութիւնն իսկ, որ հայ զրակա – նութեան սիրած քերթողանիւթերէն է , զուա պարսկական չէ՞ արդեօք: Գրեթէ միշտ, ժողովրդական դիւցազնավէպերուն թէ միջնադարեան բանաստեղծութեան մէջ, Սայեաթ – Նովայի քնարական դի – նովութեան թէ արդի բանաստեղծ Իսա – հակեանի մէջ հաւասարապէս՝ խոր է ա – րեւելեան ազդեցութիւնը : Աւելցնենք , թէ քրիստոնէական միջնադարեան ար – ուեստը եկաւ արծարծելու հին յունական փայլը : Բրիւսով հայ երգին ու բանաս – տեղծութեան մէջ կը դտնէ արեւելեան կիրքերու եւ նրբերանգներու խառնուրդ մը՝ միացած զուսպ եւ ձեւին մէջ արեւ – մըտեան արտայայտութեան մը. «Հայ – կական երգը կ՝անգիտանայ արեւելեան երգերուն չափազանցուած զգայնականու – թիւնը: Արիական արիւնն ու հելլենական զպրոցը իրենց փրկարար սանձը պարտա – դրած են արեւելեան ծայրայեղ երեւակա – յութեան : Հայկական երգը իր կիրքին մէջ կը մնայ զգաստ, տեղերու արտա – յայտութեան մէջ՝ զուսպ : Այս բանաս – տեղծութիւնը ունի արեւելեան ծագում մը՝ զրոչմուած սակայն արեւմտեան ըզ – գաստութեամբ ... փոխանակ հարեմի տէր Պարսիկի մը երգին՝ իր սիրուհիի ժամանման սպասող սիրահարին հառա – չանքն է ան, փոխանակ Մահմէտի կո – չին, թէ «Երիտասարդ զերուհիները տա – րէք իրրեւ ձեր ստացուածքը»՝ մօր մը օրհնութիւնն է իր զաւկին՝ արդար պա – տերազմէ մը առաջ... կամ կնոջ քրիս – տոնեայ ոդին՝ ամուսինին զերեզմանին վրայ»: Ինչ կը վերաբերի ներկայ դար – ջրջանին, Բրիւսով արեւմտեան զպրոցին կը վերագրէ ոճի եւ ձեւի արժանիքը , ռուսական զպրոցին ձզելով խորքի միտ – չնորհը: Կը տարակուսիմ որ Հայաստան, Բրիւսովի համաձայն, իր էական երկու – թիւնը կազապարած ըլլայ ձեւ – խորք թիւնը կազապարած ըլլայ ձեւ – խորք թիւնը կազապարած ըլլայ, որմով տար – հին երկուութեան վրայ, ուուած են կարդ մը խմաստասէրներ (ին – պէս եւ մեր խորհրդային մարքսիստնե – րը՝ մշակութային իրենց ազգային ըն – կերվարական տեսութեամբ,— ձեւով ազ – գային, խորքով ընկերվարական): Բայց ինչպէ՞ս էյուսալ բանաստեղծին հետ որ հայկական մեծ համադրութեան մը մէջ լուծուի այս երկուութիւնը՝ որ կ՝ընդ – դրկէ Եւրոպայի եւ Ասիոյ հանդարը մի – ժամանակ :

Ռ. ԹՐԻՄԱՖ

(4 Շար.)

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Թումանեանի ստեղծագործութիւննե – րուն հմայքը իրենց մայրենի լեզուով ճա – չակած են չատ ժողովուրդներ :

Առաջին անդամ պարս ռուս ընթերցողին ծանօթացուցած է կոնստանդին Բէլմոնտ, որուն թարգմանութեամբ 1893ին «Սեմ – եա» չաթաթաթերթին մէջ լոյս տեսաւ «Ախթամար» հէքեաթը: Այս հէքեաթը չատ անդամներ վերահրատարակուեցաւ առանձին գիրքով մը պարբերականներու մէջ: Ցաջորդ տարին, Մոսկուա հրատա – րակուած «Հայ արձակագիրները » երկ – հատորեակի երկրորդ գիրքին մէջ «Ախ – թամար»ին հետ լոյս տեսան երկու այլ բանաստեղծութիւններ եւս : Անկէ ետք , մինչեւ 1905, « Նովոյէ Օբոզրէնիէ», «Կաւկազսկի Վեստնիկ», « Ռուսսկայա միսլ» պարբերականներուն եւ «Հայ ար – ձակագիրները », «Ժամանակակից հայ բանաստեղծները » ժողովածուներուն մէջ կը տպագրուին Թումանեանի աւելի քան 25 բանաստեղծութիւններն ու հէքեաթ – ները, որոնցմէ ամանք վերահրատարա – կութիւններ էին :

Թումանեանի ստեղծագործութիւնները ռուսական թերթերուն, ամսագիրներուն, հաւաքածոներուն եւ այլ ժողովածուներ – րուն մէջ տպագրուելով մէկտեղ, 1905էն սկսեալ , կը հրատարակուին նաեւ ա – ռանձին գիրքերով : Հոս եւս առաջնու – թեան պատիւը կը պատկանի Բելմոն – տին: «Ախթամար»ը Պետերբուրգի մէջ լոյս տեսաւ հայերէն եւ ռուսերէն բնա – գիրներով, նկարազարդ եւ ճաշակաւոր ձեւաւորուած: 1907ին Մոսկուայի մէջ ե. Վստաւկինայի թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ « Անբախտ վաճառականները»: 1913ին Թիֆլիսի մէջ Ս. Քափանակովի թարգմանութեամբ առանձին գիրքով տպուեցաւ «Փարւանա», իսկ Գ. Երիցեա – նի թարգմանութեամբ՝ «Շունն ու կա – տուն » հէքեաթները : 1919ին բանաս – տեղծ Սերգէյ Գորոդեցկիի թարգմանու – թեամբ կը հրատարակուի Թումանեանի բանաստեղծութիւններու ժողովածուն : Այդ տարիներուն լոյս կը տեսնէ նաեւ « Գիքորը» (առանց Թուականի), որ կը վերահրատարակուի եւ ուրիշ թարգմա – նութիւններու կ՝արժանանայ : 1932ին «Զակկինիպա» հրատարակչականը «Մի կա – թիլ մեղր» ընդհանուր խորագրով լոյս կ՝ընծայէ փոքրիկ ժողովածու մը : 1937 – ին կը հրատարակուի Թումանեանի ըն – տիր երկերու ժողովածուն, ուր ներկա – յուած են իր քնարերգական քերթուած – ները , պօէմները, հէքեաթները եւ պատ – մուածքները : Այդ նոյն Թուականին « Զարեա Վոստոկա» հրատարակչականը լոյս կ՝ընծայէ չափածոյի եւ արձակի հա – տորները :

1939ին Թումանեանի ծննդեան 70ամ – եակին առիթով Մոսկուայի, Լենինգրա – դի եւ Երեւանի մէջ լոյս տեսան «Անու – շը»՝ Վեսչեսլաւ Իվանովի, «Թմբիրաբե – դի առումը»՝ Պաւել Անոկոլսկիի, «Սա – սունցի Դաւիթ»ը՝ Ս. Շերվինսկիի, «Շու – նըն ու կատուն »՝ Սամուէլ Մարչակի թարգմանութիւններով :

Յովհ. Թումանեանի ստեղծագործու –

(199 Շար.)

ԱՐԵՒԻ ԼՈԳԱՆՔԸ

« Մենք արեւի զաւակներն ենք» կ'ըսէր պուլկար ղեկտնական Ասեն Զլատարով : Առանց արեւի երկրի վրայ կեանք գոյութիւն չէր կրնար ունենալ :

Անհրաժեշտ է խելացի կերպով օգտագործել արեւի ճառագայթները, լողանքի պահուն: Արեւի լողանքի պահուն կ'օգտագործուին ինչպէս ուղղակի, նոյնպէս մթնոլորտի ցրուած եւ չընկալուած ճառագայթները : Փայլուն մանր աւազը եւ ջուրի լոյն տարածութիւնը կ'արտացոլացնեն ղեկտնական ճառագայթները՝ արեւի ճառագայթներու ամենաթանկագին մասը :

Արեւի լողանքը կ'ազդէ ղեկտուր ուղեղի աշխատանքային դրութեան վրայ, դայն աշխուժացնելով : Կ'աշխուժացնէ կենսական գործունէութիւնը , կ'ուժեղացնէ աշխատունակութիւնը , երկար եւ խոր քուն կը պարգեւէ , կը հանդարտեցնէ ամէն տեսակ ցաւերը, կը բարելաւէ արեան բաղադրութիւնը, կը ցրուէ հիւանդագին կազմութիւնները, կը բարձացնէ փոխանակութիւնը : Մարմնի պաշտպանողական ուժերը կ'աւելնան :

Սեւ ծովու ափերը չատ յարմար են արեւի լողանքի : Օդը բիւրեղային մաք է, երկինքը անսահման կապոյտ է, ծովը վէպվէտուն ալիքներով կը փայլի կապոյտ – կանաչ : Փլաժները օժտուած են ամէն յարմարութիւններով . հանդերձարան , օդային լողանքի հրապարակ , արեւի լողանքի հրապարակ , ցնցուղ, մարզանքի տեղ :

Առաջին 3 – 4 օրերը կտաւէ թեթեւ ծածկի մը տակ 10 – 15 վայրկեան պէտք է կենալ արեւի ուղղակի ճառագայթներէն պահպանուելով, այսպէս օգտուելով սակայն արեւի ճառագայթներէն : Ամէն նայարմարն է վայրկեան կտաւ հովանոցներու օգտագործումը , որոնց մէջ օդը չի մնար ու տաքնար : Կարելի է օգտուիլ ծառերու տակերէն, կարճ ճիւղերու տակ :

Արեւի լողանքը պէտք է ընել ծովէն քիչ բարակ, մանր , ոսկեզոյն աւազին վրայ : Մարմինը վարժեցնելու համար նախ պէտք է մէկ մեթր տարածութեան վրայ ձերմակ տաւան դնել եւ պառկիլ վրան : Գլխուն կողմը դնել փոքր բարձ մը : Արեւին ենթարկել ոտքերը : Լաւագոյն է արեւի լողանք ընել 17 – 20 աստիճան ջերմութեան տակ , երկվայրկեանը երեք տեղ տարածութեամբ հովի պահուն. կէսօրէ առաջ ժամը 8 – 12 եւ կէսօրէն ետք 16 – 18 , Յունիս , Յուլիս , Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն :

Լաւ է լողանքէն առաջ թեթեւ , բայց աննդարար եւ քալորիով հարուստ ճաշ մը ընել: Արեւի ջերմութեան ենթարկել նախ կուրծքը, կողերը եւ կռնակը: Առաջին օրը արեւին տակ մնալ հինգ վայրկեան : 2-3ական վայրկեան կռնակը եւ կուրծքը: Ամէն օր աւելցնել չորսական վայրկեան , հասնելով օրական 70 – 80 վայրկեանի : Ապաքինման չրջանի մէջ եղող ,անարիւն, նիհար մարմիններու համար լողանքի տեւողութիւնը պէտք է կրճատել ,աւելցնելով օդային լողանքի տեւողութիւնը : Ջորս օրը անգամ մը դադար պէտք է տալ : Հետեւիլ օդի փոփոխութեան եւ մարմնի դիմադրական ուժին : Թուլութիւն, տրամադրութեան պակաս , ախորժակի կորուստ, նիհարութիւն, բարձր ջերմութիւն, սրտի բաբախում , դլխապտոյտ, անքնութիւն, դրդռութիւն դլալու պարագային դիմել բժիշկին : Սառնցմէ խուսափելու համար , մանաւանդ չղայիններդ 20 վայրկեանը անգամ մը տասը վայրկեան չուրչի մէջ պէտք է մնան :

Արեւի լողանքի տեւողութեան ժամանակը վեց –ութ չարաթ է : Ջորս – վեց չարաթ հանդիստէ ետք կարելի է վերսկսիլ : Արեւի լողանքէն ետք ծովու պաղ չուրով լողանքը կ'աշխուժացնէ, կը թարմացնէ , կը հանդարտեցնէ , հանդարտութեան եւ ուժերու ածման զդացում կը պարգեւէ :

Արեւի լողանք կրնան ընել ոչ միայն առողջ մարդիկ, այլ ոսկրախտէ , յօդացաւէ , մորթի , երիկամունքի եւ լարինգսի հիւանդութենէ տառապողները : Թեթեւ անարիւնութենէ , դիրութենէ , պոդագրայէ, թեթեւ չաքարախտէ , քրոնիկ արթրիթէ տառապողները բժիշկական հսկողութեամբ կրնան բուժուիլ պատշաճ ծրագրով , կենսատու ճառագայթներու տակ :

Ուղիղ չէ գործող թոքախտէ , ընդհանուր տկարութենէ , սրտանօթային տկարութենէ , արեան բարձրութենէ , աւերիսաքլերոզէ , լուսնոտութենէ , նեղքին եւ մորթային արիւնահոսումէ տառապողներու արեւի լողանք ընելը :

ՏՈՒԲ. Ֆ. ԱԼԱՃՈՎ

«Ս. Փ.»

ԱՐԱՐԱՏԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԱԳԱԾ

Արարատեան դաշտ կը կոչուի Արաքս գետի միջին հարթութիւնը , որ կը փռըուի ծովու մակերեւոյթէն մօտ 850 մեթր բարձրութեան վրայ : Իր բնական սահմանները կը կազմեն , հիւսիսէն՝ Արագած , որ իր լանջերով կը զրաւէ մօտ վեց հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն մը : Դաշտի արեւմուտքը կը խոյանայ Արարատ լեռը, որու սառոյտէն կը հոսի Արաքսը : Վերջինիս ալ կազմէն , դեռ է վեր , կ'երկարի Հայկական Պարլեռնաշղթան : Դէպի արեւելք՝ դաշտը կ'երկարի մինչեւ Գեղամայ լեռները :

Իբր մակերեւոյթ, Արարատեան դաշտը կը ներկայացնէ միապաղաղ հարթութիւն մը, որ ասկէ կամ նուազ լայնութեամբ հաւասարապէս կը տարածուի Արաքսի երկու ափերուն վրայ : Սովորական հարթութենէն կը տարբերին դաշտին եզրամասերը, որոնք լեռնալանջերուն մօտիկ չրջաններուն մէջ կը բնորոշուին առաւելապէս իբրեւ սարահարթեր :

Արարատեան դաշտի ձմեռը ցուրտ է. թէեւ՝ կարճատեւ : Ձիւնը կը տեղայ, ընդհանրապէս սակայն չի նստիր : Բայց կ'ըլլան բացառիկ տարիներ, երբ զօրաւոր սառնամանիքներու հետեւանքով ձիւնը ոչ միայն կը նստի՝ սառած, այլեւ ջերմաչափը կ'իջնէ մինչեւ նուազ 20 – 30 աստիճանի :

Արաքսի հովիտին մէջ վաղ գարունին կը սկսին ծաղկիլ ծառերը եւ ամառը կը սկսի Մայիսին : Տաք է Արարատեան դաշտի ամառը : Երեկոները ընդհանրապէս զով են սակայն :

Արարատեան դաշտը ծանօթ է իր չոր կլիմայով : Այս չորութիւնը զդալի է յատկապէս ամրան (Յուլիս – Օգոստոս) ամիսներուն երբ տուերին տակ ջերմաչափը կը բարձրանայ սովորաբար 38 – 41 աստիճանի :

Ներկայիս Արարատեան դաշտը ծածկուած է ջրանցքներով եւ ջրամբարներու չատ խիտ ցանցով մը, որոնց մեծ մասը կառուցուած է վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին : Ասոնց չնորհիւ Արարատեան դաշտին մէջ ոռոգելի դարձած է չուրջ 200 հազար հեկտար հող :

Կ. Օ.

Ծովորական ժամանակ այսպիսի սխալ մը ուղղելու եւ անհետացնելու համար ամբիւլը մենաստանին հեղել տալը կը բաւէ : Բայց սովորական ժամանակի մէջ չենք .

Կուտինք ուրեմն :

Կուտինք , բայց զանազանենք :

Ճշմարտութեան յատկութիւնն էր բնաւ չանցնիլ չափը : Ի՞նչ պէտք ունի չափազանցելու : Կան բաներ զոր պէտք է չըսենք, կան նաեւ բաներ որոնց պէտք է միայն լոյս տալ եւ նայիլ :

ՎԻՔՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Ամերիկայի մէջ կը հրատարակուի «Հայ Ուսանող» անունով ամսագիր մը, որ կը խմբագրուի Ուիսքանսինի համալսարանի հայ ուսանողներէն : Ամսագրին առաջին համարը լոյս տեսած է Մայիսին : Ամսագրին նպատակն է ամերիկահայ ուսանողութեան մէջ ազգային զգացումներ արթնցնել եւ զանոնք ամրապնդել :

Ֆրանսայի մէջ հրատարակուող «Ազատ Հայաստան» շաբաթաթերթը կը գրէ, թէ Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին 1500 հայ ուսանողներ, որոնցմէ 500ը Փարիզի մէջ : Ասոնցմէ 200ը կ'ապրին ծանր նիւթական պայմաններու մէջ : Ասոնց համար ոչ մէկ կազմակերպութիւն կայ, որ կարենայ օգնութեան հասնիլ : Ասոնց մեծ մասը կը զրկուի ամառնային արձակուրդի ատեն ընտանեկան ջերմութենէ եւ կը մնայ Փարիզի մէջ :

Ամերիկայի մէջ կը հրատարակուի «Ազգային Ընտանիք» անունով ամսագիր մը, որ կը խմբագրուի Պոսթընի մէջ : Ամսագրին առաջին համարը լոյս տեսած է Մայիսին : Ամսագրին նպատակն է ամերիկահայ ընտանիքներուն մէջ ազգային զգացումներ արթնցնել եւ զանոնք ամրապնդել :

Յաքաջ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Այրի Տիկին Քրիստինէ Սեդրոսեան , Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Սեդրոսեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Ժան Կոնիէ , Տէր եւ Տիկին Հայկ Սեդրոսեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Նշան Բարթիկեան , Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Համբարձումեան եւ զաւակները , Ստեփան Բարձիկեան , Տէր եւ Տիկին Օննիկ Հայկազեան (Մարսէյլ) , Այրի Տիկին Սրբուհի Պէքմէկեան (Մարսէյլ) , ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուս – նոյն , հօր , եղբօր , քեռայրին եւ ազգականին՝

ՍԵՂԲՈՍ ՍԵՂԲՈՍԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը , որ պատահեցաւ Օգոստ· 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ , (Օգոստ· 24) ժամը 11ին , Նուազի լը Կոան , Սէն Սիւլփիս եկեղեցւոյ մէջ ((Րիւ Փասքէօր) : Իջնել Րիւ Փասքէօր , (օթոպիւս 220 , Շաթօ տը Վէն – սէն) :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Վիքթորիա Ալթունեան եւ զաւակները , Տիկին Պայծառ Մարզպետեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր , մօրեղբօր , տաղրոջ եւ ազգականին

ՄԻՐԻՃԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը , որ պատահեցաւ Օգոստ· 21ին , 86 տարեկանին , Անթիլիի Հանգստեան տան մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ , ժամը 10·30ին Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ , 28 Ավրընիւ Պուրկէն , ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն , կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Պ· Հմայեակ Պէկեան , Պ· Վարդան Պէկեան , Օր· Աբշալոյս Պէկեան (Պոլիս) , Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէկեան եւ զաւակները ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ , զարմուհիին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊԷԿԵԱՆԻ

մահը , որ պատահեցաւ Օգոստ· 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Օգոստ· 24) ժամը 14·15ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին , (15 Րիւ Ժան Կուժօն) , ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի գերեզմանատունը , ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով , կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Կրընոպլէն Պ· Պ· Մանուկեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին , փոխան Ծաղկեպսակի Շ· Նարդունիի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ կապ· Յակէ Լիոնի մաս – նաճիւղը 50 Ֆր· « Յառաջ »ի , (150 ալ՝ դործերու փոնտին , առանձին կը յայտարարուի ցանկով) : Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յովհ· Հարէլեան 25 «Յառաջ»ին (եւ 25 փոնտին) :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի ընկեր ընկե – րուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնն – րը կը յայտնեն ընկերուհի Մառա Պա – պիկեանի եւ պարագաներու իրենց սիրեց– եալ քրոջ Տիկին Երանուհի Ֆէրճեանի մահուան առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ· Ց· Աբգարեան տասը Ֆրանք, Փարիզէն Տիկին մը՝ տասը, Տիկին Նուարդ տասը Ֆրանք :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Սզ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Կիրակնօրեայ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· «Գէորգ Զաւուշ » խումբի , հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի :

կիրակի , 25 Օգոստոս , ամբողջ օրը

PARC VAUGRENIER
Route nationale 7 arret des chauffeurs
(Bouche de loup le biot)
A 20 mètres du bar des chauffeurs

կը նախագահէ ընկ·ԳԱՐԵԳԻՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
կը բանախօսէ՝
ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , Մարսէյլի Արենուշներու կողմէ եւ տեղական ուժերու :

Մասնաւոր օթոբառ վարձուած է կէ – բակի 25 Օգոստոս , առաւօտ 9ին :

Օթոբառը ճամբայ կ'ելլէ Փլաս Մասէ – նայէն , Մատըլէն կը հասնի ժամը 9·20 – ին , յետոյ Մանկան , Սթատ աղբիւրին քովը սպասել : Աւելի ուշ եկողները կըր– նան Ֆոթ տ'Ազիւր Ռափիտները առնել եւ իջնել Առէ տէ Շօֆէօռ :

ՃՈՒՆ ՊԻՖՖ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին հատպատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր· վեցամսեայ 50 Ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր· , վեցամսեայ 60 Ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեղին կը դանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր· , առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական , նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներ եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

CAMP DU NOR SEROUND
Colonie de St. André
Route de Bessan — Chemin n° 78
34 - BEZIERS

ՄԻՆՉԵՒ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 5000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մբաական պտոյտներ , դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ , ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն
երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ·

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն ·— 927 – 01 – 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՔ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
25 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11295 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.295

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական հին ճարտարապետութեան մասին վերջին տարիներու ընթացքին Եւրոպացիներու ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը իր վերադոյն արտայայտու – թիւնն ունեցաւ Իտալիոյ մէջ :

Մեր ձեռքին տակ է Յունիսին Հռոմի մէջ տպուած իտալերէն հատոր մը, ո – րուն առաջին մասը 167 էջերու մէջ կը պարունակէ մասնագիտական ուսումնա – սիրութիւններ միջնադարեան հայ ճար – տարապետութեան ինքնատիպ յատկա – նիշներուն մասին եւ բազմաթիւ եկեղե – ցիներու յատակագիծներ :

Երկրորդ մասը կը ներկայացնէ 212 պատկերներ, զորս հատորին հեղինակնե – րը անձամբ լուսանկարած են Հայաստա – նի մէջ :

Սոյն պատկերները այս տարուան Յու – նիս 10էն 30 ցուցադրուած են Հռոմի Փա – լացցոյ Վենեցիայի նկարասրահին մէջ :

Այս հատորը յիշեալ ցուցահանդէսին առթիւ հրատարակուած ցուցակ մըն է (fascicolo) : Աւելի ճիշդը նախապորձ մը, կոչուած ճաշակ մը տալու հայկա – կան արուեստի մասին : Հեղինակները ջրդրած են յառաջիկային հրատարակել հայկական ճարտարապետութեան ընդ – հանուր պատմութիւնը , բազմաթիւ հա – տորներով :

Հռոմի ցուցահանդէսի կազմակերպու – թեան եւ նկարացուցակի հրատարակու – թեան օժանդակած են Իտալիոյ «Հետա – զօտութեանց Ազգային Խորհուրդ»ն ու Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւ – նը :

Հատորին մէջ յօդուածներ ունին Դէպա – տը Ֆրանկովիչ, Տիկին Թէրնանդա տը Մաֆէյ, Հերման Ս. Վահրամեան, Թոմա – սոյ Բրեչչիա Ֆրատադոքքի, Պաոլոյ Կու – նէյոյ եւ Ինրիքոյ Կոստա :

Հռոմի համալսարանի դրականութեան Փակիլտէի Արուեստի պատմութեան Հիմնարկութեան միջնադարեան ճիւղը՝ Հետազօտութեանց Ազգ· Խորհուրդի նիւ – թական օժանդակութեամբ երկու դիտա – ման արշաւախումբեր ղրկած է Հայաս – տան՝ ուսումնասիրելու համար հայկա – կան միջնադարեան ճարտարապետութիւ – նը :

Առաջին խումբը գացած է 1966ին : Կը բաղկանար հետ ճարտարապետներէ — Թատադոքքի, Կունէոյ, Մաւրիցիոյ Նուխի եւ Ձան-Լուիճի Նիգրոյ : Առանք ուղղակի չգիան մէջ մանելով Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի մասնագէտ – ներուն հետ, հետազօտութիւններ կատա – րած են երեւանի կեդր· չրջանին ու հիւսիսային գաւառներուն մէջ եւ Սեւա – նայ լիճին արեւելեան կողմը :

Իտալացի դիտնականները տեսած եւ լուսանկարած են հին քրիստոնէական ու միջնադարեան բազմաթիւ չէնքեր, ո – րոնցմէ մաս մը բոլորովին անծանօթ էր եղած երկար տարիներէ ի վեր եւրոպայի մասնագէտներու այցելութիւնը չէր ըն – դունած :

1967ին երկրորդ խումբ մը ղրկուած է արեւելեան Թուրքիա (արեւմտահայաս – տան) եւ հիւսիս – արեւելեան Պարսկաս – տան (Ատրպատական) : Կը բաղկանար հինգ հոգիէ, — Ուգոյ Արդնանի, Ֆրա – տադոքքի, Ընրիկոյ Կոստա, Կունէոյ եւ Նուխի :

Նոյնպէս Միլանոյի Բազմաբուեստից Հիմնարկութեան կողմէ 1967ին Հայաս – տան այցելած են Ալպակոյ – Նովելլոյ, Ամրոն Մանուկեան եւ Ց· Գալանճեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒ – ԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Երբորդ օրն է որ Չեխոսլովաքիա կը – բաւուած կը մնայ Վարշաւայի Ուխտին իր հինգ եղբայրական – ընկերվարական բանակներէն : Երբորդ օրն է որ չեխ ժո – ղովուրդը միակամ իր կառավարութեան կողքին, զուսպ՝ հայրենասիրական իր կիրքին եւ կարզապահ՝ քաղաքակրթուած քաղաքացիի իր պարտականութիւններուն մէջ, իր իրաւունքներուն դիտակից եւ անդրդուելի, կը պահանջէ օտար բանակ – ներու ետ քաշուիլը :

Նախագահ Զվոպոտայի Մոսկուա ճամ – բորդութիւնը, իր բանակցութիւններով , ի՛նչ արդիւնք ալ տայ՝ կը մատնէ ինքնին Խորհ· Միութեան տեսակ մը նահանջը :

Հինգշաբթի, ռուս իշխանութիւնները ուզելով վերջ տալ անել կացութեան, ուր մխրճուեցան, վերջնագիր մը կուտային Չեխերուն : Վերջնագիր մը, որուն պայ – մանաժամը կը լրանար նոյն օրը, կէս դիչերին : Կը պահանջէին կառավարու – թեան մը անմիջական կազմութիւնը · այլապէս՝ կը սպառնային ձեռք առնել Չեխոսլովաքիոյ տնօրինումը : Նոյն վայր – կեանին, Չեխերը եւս, իրենց կարգին, վերջնագրի պէս՝ ընդհ· գործադուլ կը յայտարարէին երկրին մէջ, զրաման բա – նակներու չքաշուելուն պարագային : Գործադուլը տեղի ունեցաւ· եւ եթէ մէկ ժամ միայն տեւեց՝ պատճառը նախ· Զվոպոտայի Մոսկուա ճամբորդութիւնն էր : Ընդհակառակն, ռուսական վերջնա – գիրը մնաց օդին մէջ բառ մը, մինչ չեխ նախագահը կը յայտարարէր թէ Մոս – կուա կ'երթայ Խորհրդ· բարձր անձնա – ւորութիւններուն հետ խօսելու կացու – թեան մասին, յայտնելով միաժամանակ թէ կը մերժէր զրաւիչներուն հրահանգ – ներով զործող որեւէ կառավարութիւն :

Այն իրողութիւնը, որ կրեմլինի պա – շտպանները չանձն առած են ընդունիլ նախ· Զվոպոտան եւ նահանջած իրենց նախկին սպառնալիքներուն մէջ, կը վստահ, թէ այսօր չուարած են եւ ըս – տիպուած տանելու օրուան քաղաքակա – նութիւն մը՝ իբր միակ լուծում իրենց իսկ ստեղծած այս անել կացութեան : Ռուսերը չեն դիտեր ի՛նչ ընել իրենց դին – ուորական յաղթանակը : Մեծ չուքով կ'ընդունին նախագահ մը, որու կառա – վարութիւնը կը յայտարարեն ապօրինի :

Յօսուեցաւ նաեւ· թէ Զվոպոտա Մոս – կուա կ'երթար իր երկրին չէզոքացումը պահանջելու, ինչ որ, այլ խօսքով, կը նշանակէ Չեխոսլովաքիոյ քաշուիլը Վար – չաւայի Ուխտէն թէ արեւելեան երկիր – ներու խմբակէն : Չափազանցութիւն է անկասկած , մանաւանդ ներկայ կացու – թեան մէջ : Ցայտնի է սակայն որ Ռու – սերը, իրենց իսկ ստեղծած քաղաքական այս պարապին առջեւ, ստիպուած են տեսակ մը պատասխանատուութեան մը յանդիլ : Այլապէս , Չեխ ժողովուր – դի ցուցաբերած այս բացառիկ միակա – մութեան դէմ յանդիման՝ կը մնայ ընա – րել ուժի քաղաքականութիւնը՝ որ պիտի նչանակէր համայնավար ճակատի քայ – քայում :

Հետաքրքրական է նչել նաեւ, թէ որոշ լուրերու համաձայն, առջի երեկոյեան զրաման բանակներու ռուս սպայակոյտի պետը յայտնած է որ Տիւպչէք չէ ձեր – բակալուած եւ թէ նոյնիսկ իր կարծիքը թէ Պոլիս 1899ին : Աւարտելէ ետք կեդրո – նական վարժարանը , իր ուսումը կատա – րելագործած է Մանչէսթըր, Պերլին եւ Փարիզ :

Մահուան պարագաներու մասին, ցարդ ոչ մէկ մանրամասնութիւն ունինք : Ե – կու տարի է կը տառապէր փրոսթաթի բանսէռէ, բայց ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար այս արագ վախճանը :

Մեր անհուն վշտին մէջ, աւելի բան մը չենք կրնար ըսել առայժմ :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Վերջին պահուն , Շաբաթ ստաւօտ , Պոսթընէն հեռագիր մը կը ստանայինք որ կը հաղորդէր մեզի նոր եւ անսպասելի գոյժ մը՝ ոչ եւս է ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ : Դեռ բանի մը օր առաջ էր, որ կը ստա – նայինք իր վերջին գրութիւնը՝ «Ձրագ մըն ալ մարեցաւ », նուիրուած Նարդու – նիի յիշատակին :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, գրչի անուանով՝ Եւրոպացի, կրտսեր եղբայրն էր մեր յա – ւէտ ողբացեալ խմբագրապետին : Ծնած էր Պոլիս 1899ին : Աւարտելէ ետք կեդրո – նական վարժարանը , իր ուսումը կատա – րելագործած է Մանչէսթըր, Պերլին եւ Փարիզ :

Մահուան պարագաներու մասին, ցարդ ոչ մէկ մանրամասնութիւն ունինք : Ե – կու տարի է կը տառապէր փրոսթաթի բանսէռէ, բայց ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար այս արագ վախճանը :

Մեր անհուն վշտին մէջ, աւելի բան մը չենք կրնար ըսել առայժմ :

Վերջին պահուն , Շաբաթ ստաւօտ , Պոսթընէն հեռագիր մը կը ստանայինք որ կը հաղորդէր մեզի նոր եւ անսպասելի գոյժ մը՝ ոչ եւս է ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ : Դեռ բանի մը օր առաջ էր, որ կը ստա – նայինք իր վերջին գրութիւնը՝ «Ձրագ մըն ալ մարեցաւ », նուիրուած Նարդու – նիի յիշատակին :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, գրչի անուանով՝ Եւրոպացի, կրտսեր եղբայրն էր մեր յա – ւէտ ողբացեալ խմբագրապետին : Ծնած էր Պոլիս 1899ին : Աւարտելէ ետք կեդրո – նական վարժարանը , իր ուսումը կատա – րելագործած է Մանչէսթըր, Պերլին եւ Փարիզ :

Մահուան պարագաներու մասին, ցարդ ոչ մէկ մանրամասնութիւն ունինք : Ե – կու տարի է կը տառապէր փրոսթաթի բանսէռէ, բայց ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար այս արագ վախճանը :

Մեր անհուն վշտին մէջ, աւելի բան մը չենք կրնար ըսել առայժմ :

Հռոմի համալսարանի երկրորդ խում – բը այցելած է Վանայ լիճի, Կարսի, Ա. – նիի եւ Ատրպատականի չրջանի հայկա – կան պատմական սրբավայրերն ու չէն – քերը : Վանայ լիճի չրջանի հայկական ե – կեղեցիներու եւ վանքերու հետազօտու – թեանց մասնակցած են Տիկին Պրոֆ· Թէրնանդա տը Մաֆֆէյ եւ Գէզա տը Ֆրանկովիչ :

Այս վերջինը, որ նկարացուցակի յա – ռաջաբանն է զրած , կ'ըսէ թէ Ատրպա – տականի եւ արեւելեան Թուրքիոյ մէջ տակաւին չատ ընելիքներ կան : Լինչ , Բախման եւ Սարգիկովակի չեն տեսած ամէն բան այդ չրջանին մէջ : 1967ի ար – չաւախումբը Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ երեւան հանած է բոլորովին անծանօթ քանի մը եկեղեցիներ ու վանքեր, ինչ – պէս Հոզոց, Սորագիր, Զիբինի, Մու – ժումբար, կամ չատ տարտամ ձեւով յի – չատակուած սրբավայրեր (Ս· Յակոբ , Ս· Թումմաս, Ս· Թադէոս ,եւայլն) :

Այս առթիւ յիշենք նաեւ, որ տարինե – րէ ի վեր Ֆրանսացի բժիչկ մը՝ Դոկտ· Թիէրի եւ կինը՝ Բժչկուհի Նիկոլ Թիէրի հետազօտական այցելութիւններ կր կա – տարեն արեւելեան եւ արեւմտեան Հա – յաստան : Հաւաքած են մեծ թիւով ար – ժէքաւոր նիւթեր ու լուսանկարներ, զորս պիտի հրատարակեն առանձին հատորով մը :

Թիէրի ամոլը քանի մը տարի առաջ հրատարակած էր կարեւոր գիրք մը Կա – պադովկիոյ ժայռափոր եկեղեցիներուն մասին :

Իտալացի ճարտարապետները իրենց կրկնակ այցելութիւններով թանկագին նիւթեր հաւաքած են հայկական արուես – տի մասին : Տեղեկութեան մը համաձայն, անոնք իրենց հետ բերած են 15 հազար լուսանկարներ եւ չորս հարիւր չափա – գրութիւն :

Անցեալ տարի յիչեալ ճարտարապետ – ներէն Պաոլոյ Կունէոյ եւ մէկ ընկերը այցելեցին մեզի, Հայաստանէն իրենց վերադարձին : Հաշեւորով Փարիզի Հայ Ուսանողական Տան մէջ կազմակերպուած – ցաւ հաւաքոյթ մը, ուր անոնք առիթ ու – նեցան իրենց բերած զեղեցիկ լուսանը – կարներէն նմոյշներ ցոյց տալու :

Իտալացի ճարտարապետները մեծապէս խանդավառուած են իրենց աչխատան – քով :

Անհամբեր կը սպասենք իրենց հրատա – րակելիք հատորներուն, որոնք մեծ լոյս պիտի սփռեն հայկական ճարտարապե – տութեան ինքնատիպ յատկանիչներուն վրայ եւ միջազգային հասարակութեան պիտի ճանչցնեն հայ զարաւոր մչակոյթի թանկարժէք գանձերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՈՂՋՈՒՅՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ա.

(Արտասանուած՝ 1949 Ապրիլին, Մարսէյլ, Նոր Սերունդին կողմէ կազմակերպուած հանդէսի մը մէջ)

Սիրելի երիտասարդներ, ձեր հրաւէրին պատասխանելով՝ ահաւասիկ կը դանուիմ ձեր մէջ : Բայց ձեր հրաւէրը ինծի յիշեցուց երեսունդ Օտեանի գրական մէկ սրամիտ պատկերը ։—

Մեր մեծ երկիծաբանը, իր կեանքի վերջալոյսին մէջ, հրաւէր կը ստանայ քանի մը տող բան գրելու ալպոմին մէջ օրիորդի մը, որ կ'ողջունէր իր կեանքի արշալոյսը եւ կը կոչուէր Արշալոյս (Թէրլէմէզեան, այժմ՝ Տիկին Սարգիս – եան) : Օտեան կը դիտէ այդ երկու բառերուն հականշութիւնը, եւ կ'ըսէ · — « Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ վերջալոյսը խօսի արշալոյսին մասին » :

Այնպէս ալ , այսօր, այս ձեր հանդէսին մէջ, ուր հաւաքուած երիտասարդուհիները ծաղկաստանի մը վերածեր է այս սրահը, ուր հաւաքուած երիտասարդուհիներուն պայծառ աչքերը արշալոյսներ կը ձեւացնեն, ի՞նչքան ճիշդ կը դանէք որ արշալոյսին, հորիզոնն ի վեր բարձրացող արեւին մասին գայ դուէտա հիւսել մէկը, որուն արեւը վար կ'իջնէ հորիզոնէն : Ահա ձեր արեւը կը բարձրանայ հորիզոնն ի վեր, արշալոյսներ կը դծուին ձեր աչքերուն դիմաց՝ ձեր աչքերուն լոյսով, մինչ իմ սերունդս տխրութեամբ կը դիտէ մայրամուտին մօտենալը · կար ժամանակ մը, երբ ես ալ, ձեզի պէս, հը – պարտութեամբ եւ պարծանքով, կ'ողջունէի հեղինակութիւնը որ կ'ուզղուի ծաղող արեւին , վստահ որ մեծ է բարձրացող արեւը պաշտպաններուն թիւը : Բայց բնութիւնը մեզի կը դգայնէ թէ գահերը միշտ նոր թագաւորներ կ'ուզեն,— այնպէս որ մենք պէտք է գահընկէց ըլլանք՝ որպէսզի դուք բազմիք: Հարկ չկայ ցաւելու կեանքի այս օրէնքին համար, մեր ցաւը արդար է այն առեն միայն՝ երբ թափուր կը մնայ գահը :

Այն գահին վրայ, որուն կը մօտենաք դուք հպարտութեամբ եւ երկիւղածու – թեամբ, մի՛ մոռնաք որ ժամանակին բազմեր են մեր ազգային փառքերը: Եւ վերջապէս , մեր ազգային պատմութիւնը կը յիշէ երիտասարդներու փաղանդներ , որոնք դար են կերտեր , փառք են հիւ – սեր, եւ ես ձեր բազմութեան մէջ կը սիրեմ տեսնել վաղուան մեր փառքերը :

Կը պատմուի թէ ուսուցիչ մը, ամէն առաւօտ դասարան մտած պահուն , կը խոնարհէր աշակերտութեան առջեւ՝ փոխանակ թոյլ տալու որ աշակերտները խոնարհէին իր վաւերական արժէքին առջեւ: Անիկա այսպէս կը բացատրէր իր այդ չարժումը.— Այս աշակերտներուս մէջէն, թէեւ այսօր բոլորն ալ աննշան , վաղը ապահով եմ որ արեւի պէս պիտի բարձրանայ գէմք մը, որուն առջեւ այժմէն կը խոնարհիմ, ինչպէս մոդերը՝ Ցիսուս մանուկին առջեւ :

Այսօր, ես ալ, սիրելի երիտասարդներ, կը խոնարհիմ ձեր բազմութեան առջեւ, այն ամուր հաւատքով որ ձեր մէջ կ'ողջունեմ վաղուան մեր արեւը : Պիտի ծագի այդ արեւը, չի կրնար չծագիլ, պիտի ծագի ձե՛ր մէջէն, որովհետեւ այդպէս կ'ուզէ մեր մեծ, մեր տալանդաշատ, մեր աստուածարժան ժողովուրդը: Կը հաւատամ, որ պիտի ծագի այդ արեւը ձեր մէջէն , որովհետեւ կը հաւատամ որ յաւիտենական է մեր ժողովուրդը եւ արդասաբեր է հայ հանճարը :

Վկա՛յ ձեր այս ճիպը: Ուրիշ ժողո – վուրդներ փոշի դարձած են ու փոշի պիտի դառնային նորէն՝ եթէ դտնուէին ձեր պայմաններուն մէջ, մինչդեռ մեր հայկազանց ժողովուրդը կը ծաղկի ու կը վերածագկի հակառակ ժամանակին թշնաութեան , հակառակ քաղաքական պայմաններու խստութեանց : Ահաւա – սիկ, ապրելով ձեր հայրենիքէն դուրս եւ օտար ժողովուրդներու ծոցին մէջ՝ դուք կը չանաք ստեղծել հոգեկան հայրենիք մը : Ցաւ է ինձ յիշել, որ մեր ժողո – վուրդին կէսը կը ոքնի ու կը քրանի օ – տար հողի վրայ, բայց եւ այնպէս կը մը – խիթարուիմ խորհելով որ Հայուն ոդին պիտի յարմարիլ ժամանակին հետ ու պայմաններուն հետ, վերստեղծելու հա – մար հայրենիք մը իրրեւ բնակավայր սաեառնաթեւ հայ հանճարին կամ իրրեւ տապանակ հայկական սուրբ մշակոյթին :

Անշուշտ, հողն է որ կը պայմանուրէ հայրենիքի մը գոյութիւնը, բայց պէտք է դիտնաք թէ ամէն բան չէ հողը : Այս տեսութեան է վկայութիւն՝ կ'ուզեմ օրինակ մը բերել Պատմութենէն :

Հայոց մեծ թագաւորին՝ Մեծն Տիգրանի օրով, երբ Սիլլա յաղթական մտաւ Հռոմ, քաղաքական տպդնապ մը կ'ապրէր Հռովմէական կայսրութիւնը : Համատիրական (թօթալիթէր) ցանկութիւններ պայքարի մէջ էին ներակոյտին հետ , ժողովրդապետական սկզբունքներու հետ , ազատութեան ոդիին հետ : Սիլլա, է վերջոյ, արեան մէջ խեղդեց բոլոր հանրապետական ընդդիմադիրները եւ ազա – տութեան դիցուհին: Ստեղծեց մենատիրութիւն մը, ահաւոր եւ ամէհի, որ անհնախընթաց չէր անչուշտ, ոչ ալ վերջին օրինակն էր, քանի որ մեր օրերուն իսկ հանդիսատես ենք նման վայրագ ինքնակալութեանց :

Սիլլայի տիրապետութեան չհանդուր – ժելով՝ Սերտորիոս զօրավարը հեռացաւ Հռոմէն, անցաւ արեւմուտք եւ անտեղ մէջէն, թէեւ այսօր բոլորն ալ աննշան , վաղը ապահով եմ որ արեւի պէս պիտի բարձրանայ գէմք մը, որուն առջեւ այժմէն կը խոնարհիմ, ինչպէս մոդերը՝ Ցիսուս մանուկին առջեւ :

Այսօր, ես ալ, սիրելի երիտասարդներ, կը խոնարհիմ ձեր բազմութեան առջեւ, այն ամուր հաւատքով որ ձեր մէջ կ'ողջունեմ վաղուան մեր արեւը : Պիտի ծագի այդ արեւը, չի կրնար չծագիլ, պիտի ծագի ձե՛ր մէջէն, որովհետեւ այդպէս կ'ուզէ մեր մեծ, մեր տալանդաշատ, մեր աստուածարժան ժողովուրդը: Կը հաւատամ, որ պիտի ծագի այդ արեւը ձեր մէջէն , որովհետեւ կը հաւատամ որ յաւիտենական է մեր ժողովուրդը եւ արդասաբեր է հայ հանճարը :

Վկա՛յ ձեր այս ճիպը: Ուրիշ ժողո – վուրդներ փոշի դարձած են ու փոշի պիտի դառնային նորէն՝ եթէ դտնուէին ձեր պայմաններուն մէջ, մինչդեռ մեր հայկազանց ժողովուրդը կը ծաղկի ու կը վերածագկի հակառակ ժամանակին թշնաութեան , հակառակ քաղաքական պայմաններու խստութեանց : Ահաւա – սիկ, ապրելով ձեր հայրենիքէն դուրս եւ օտար ժողովուրդներու ծոցին մէջ՝ դուք կը չանաք ստեղծել հոգեկան հայրենիք մը : Ցաւ է ինձ յիշել, որ մեր ժողո – վուրդին կէսը կը ոքնի ու կը քրանի օ – տար հողի վրայ, բայց եւ այնպէս կը մը – խիթարուիմ խորհելով որ Հայուն ոդին պիտի յարմարիլ ժամանակին հետ ու պայմաններուն հետ, վերստեղծելու հա – մար հայրենիք մը իրրեւ բնակավայր սաեառնաթեւ հայ հանճարին կամ իրրեւ տապանակ հայկական սուրբ մշակոյթին :

Անշուշտ, հողն է որ կը պայմանուրէ հայրենիքի մը գոյութիւնը, բայց պէտք է դիտնաք թէ ամէն բան չէ հողը : Այս տեսութեան է վկայութիւն՝ կ'ուզեմ օրինակ մը բերել Պատմութենէն :

Հայոց մեծ թագաւորին՝ Մեծն Տիգրանի օրով, երբ Սիլլա յաղթական մտաւ Հռոմ, քաղաքական տպդնապ մը կ'ապրէր Հռովմէական կայսրութիւնը : Համատիրական (թօթալիթէր) ցանկութիւններ պայքարի մէջ էին ներակոյտին հետ , ժողովրդապետական սկզբունքներու հետ , ազատութեան ոդիին հետ : Սիլլա, է վերջոյ, արեան մէջ խեղդեց բոլոր հանրապետական ընդդիմադիրները եւ ազա – տութեան դիցուհին: Ստեղծեց մենատիրութիւն մը, ահաւոր եւ ամէհի, որ անհնախընթաց չէր անչուշտ, ոչ ալ վերջին օրինակն էր, քանի որ մեր օրերուն իսկ հանդիսատես ենք նման վայրագ ինքնակալութեանց :

Սիլլայի տիրապետութեան չհանդուր – ժելով՝ Սերտորիոս զօրավարը հեռացաւ Հռոմէն, անցաւ արեւմուտք եւ անտեղ

ՅՈՒՇԵՐ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԷՆ

«ՔԻՉ ՄԸ ՊԱԿԱՍ ԽԱՂԱ...»

Սեվրի Միսիթարեան վարժարանի սրահին մէջ ներկայացուած « Քօրրաւօ »էն առ, որուն նկարագրութիւնը ըրած էի անցեալ յօդուածով, Վահրամ Փափազեանի հետ մեր բարեկամական կապերը քիչ մը թուլցան , առանց սակայն բոլո – րովին խզուելու : Վասնզի , կար բեմը՝ որ մեզ կը միացնէր իրարու : Եւ իրաւ ալ սկսած էինք Մոլիէրի «Տոն Ժուան»ի բեմադրութեան որ պիտի ներկայացուէր Փարիզի Աֆըլիէ Թատրոնի բեմին վրայ , նոյն թատրոնին մէջ փափազեանի ֆրանսերէնէն «Օթէլլօ»ի ներկայացումէն առ ետք :

Միջանկեալ կերպով ըսեմ որ, այս գոյդ ներկայացումներն ալ՝ ֆրանսերէն «Օթէլլօ»ն եւ հայերէն «Տոն Ժուան»ը նոյնպէս պիտի կայանային Միւտ Արմե – նակ Համբարձումեանի նիւթական օժան – դակութեամբ եւ ողբացեալ դերասան Լեւոն Ցարութի կազմակերպչական տնօրէն – նութեամբ: Վահրամ Փափազեան իր Ցու – չերու հատորներուն մէջ թէեւ անդրա – դարձած է ֆրանսերէն «Օթէլլօ»ի ներ – կայացման եւ անոր ծնունդը կապած է ֆրանսական կրթական նախարարութեան «պնդումին» եւ Օտէոն Թատրոնի տնօրէն Փոլ Ապրամի «առաջարկ»ին, եւ սակայն, իրականին մէջ, Օտէոն Թատրոնի ֆրան – սացի դերասաններու մասնակցութեամբ կայացած այդ ներկայացման գաղափարը յղացողը եղած է Լեւոն Ցարութ՝ Արմե – նակ Համբարձումեանի դրամով: Դժբախտաբար, Վահրամ Փափազեան դլացած է այն խնկելի անունները յիշատակել իր Ցուչերու հատորներուն մէջ,այս ներկայացումներուն կապակցութեամբ : Եւ սակայն, դառնանք մեր նիւթին :

իր բանակին իշխանութեան սահմաննե – րուն մէջ ստեղծեց հանրապետական կարդ , վերաակդմեց ծերակուտական ա – նդնդութիւնները եւ վերահաստատեց ժո – ղովրդավարական սկզբունքները :

Ֆրանսացի թատերագիր մը, Քոռնէյլ , որ Սերտորիոսի կեանքը բեմ հանեց այն – քան զեղեցկօրէն, այս առթիւ Հռովմէա – ցի զօրավարին բերանը կը դնէ հետեւեալ խօսքը.—

Հռոմ չի գտնուիր միայն ու միայն Հռոմի մէջ, Հռոմ կը գտնուի նաեւ հոն՝ ուր կը գտնուիմ ես:

Քոռնէյլի այս խօսքը, որ կը խորհիմ թէ առնուած է Ովրատիոսէն, կը խտացնէ Հռովմէական քաղաքակրթութեան հպարտ առանդութիւնները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

կը չարունակէինք «Տոն Ժուան»ի փորձերը , եւ ամէն փորձի , վահրամ անդնդահատ կը բանար երկու հարիւր ֆրանքի հարցը, կը պահանջէր այդ դումարը, ինքզինքը իրաւազրկուած կը յայտարարէր ու կ'որոճար վրէժ լուծել ինծմէ :

Ես, կատակի կը դարնէի, քանի որ համոզուած էի թէ ոչ մէկ կերպով իր բեմկամութիւնը չարաչար չէի դրծածած, այլ դիմած էի անմեղ հնարամտութեան մը՝ իմ իրաւունքիս տիրանալու համար: Եւ յետոյ, չէի ուզեր երբեք իմ կողմէս ալ թշնամական դիրքով մը խախտել վերջնականապէս մեր բարեկամական ու մանաւանդ բեմական կապերը, որովհետեւ արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիմ որ մեծ պատիւ ու երջանկութիւն կը համարէի մեծանուն վարպետին Տոն Ժուանի կողքին մարմնաւորելով քանարելի կարեւոր տիպարը :

Առաջին ներկայացումին՝ եակոյի մեկնարկութեամբ կոկիկ յաջողութիւն մը ձեռք ձգած էի, եւ ահա, Սկանարէլի դիրքով կը չանայի նոր պատկ մը եւս ամրագրնել անունիս շուրջ :

Այս ձգտումիս մէջ մեծամտութեան դոյդն նշոյլն իսկ չէր կրնար ըլլալ : երիտասարդ դերասանի իմ բովանդակ մտահեւեռումս էր մեծ վարպետի մը կողքին հասնիլ բարձունքի մը, բան մը որ ինքնին համոյք պէտք էր պատճառէր իրական վարպետի մը ··:

Ցաւօք սրտի սկսայ նշմարել թէ վահրամ Փափազեան նոյն ձեւով չէր մտածեր : Ան կ'ուզէր այս անդամ դիս «տապալել» , ոամիկ ոսպդուածքով՝ «էֆփագէ» ընել ու այդպէսով լուծել իրմէն « յափշտակուած » 200 ֆրանքին վրէժը :

Ու այդ նպատակին հասնելու հաստատ որոշումով, Վահրամ Փափազեան սկսաւ փորձերու պահուն բեմական օրէնքներու եւ կանոններու հակառակ ընթացք մը որդեդրել : Ծալքին ռէփլիէները վերվայր կը չրջէր, փոխանակ ալֆայէն բակըսելու՝ կը ցատկէր օմեկահն, տիալոգները կ'այլայլանէր՝ դիս բոլորովին չտարտմի մատնելու եւ բեմին վրայ պպտանճումի ենթարկելու համար :

Առաջին վայրկեաններուն, ճիշդ է, չուարումի մատնուեցայ, քաղցրութեամբ եւ հեդհամբոյր կերպով դիտել տուի իրեն որ եղածը ընդհանուր ոդբին ձախողութեան կրնար պատճառ դառնալ, եւ սակայն, Վահրամ չարունակեց յամառիլ, իմ մէջս ծնցնելով այն համոզումը թէ՝ իմ անկումիս մէջ իր փառքը կառուցանելով պիտի լուծէր իր «վրէժը»···

Այդ օրէն իսկ, սկսայ նախապատրաստուիլ գալիք փորձանքին դէմ դնելու տրամադրութեամբ մը դինուելու համար : Բոլոր սխալ ու անտեղի ռէփլիէներուն պատշաճ փոխառացութիւններ կը տեսնէի, ու երկուստեք , այլեւս դոյութիւն ունեցող ցաւալի դրութեան մասին առանց որեւէ անդադարձումի չարունակեցինք փորձերը :

Եկաւ ներկայացման օրը : Մեծ վարպետը կը չարունակէինք «Տոն Ժուան»ի փորձերը , եւ ամէն փորձի , վահրամ անդնդահատ կը բանար երկու հարիւր ֆրանքի հարցը, կը պահանջէր այդ դումարը, ինքզինքը իրաւազրկուած կը յայտարարէր ու կ'որոճար վրէժ լուծել ինծմէ :

Ես, կատակի կը դարնէի, քանի որ համոզուած էի թէ ոչ մէկ կերպով իր բեմկամութիւնը չարաչար չէի դրծածած, այլ դիմած էի անմեղ հնարամտութեան մը՝ իմ իրաւունքիս տիրանալու համար: Եւ յետոյ, չէի ուզեր երբեք իմ կողմէս ալ թշնամական դիրքով մը խախտել վերջնականապէս մեր բարեկամական ու մանաւանդ բեմական կապերը, որովհետեւ արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիմ որ մեծ պատիւ ու երջանկութիւն կը համարէի մեծանուն վարպետին Տոն Ժուանի կողքին մարմնաւորելով քանարելի կարեւոր տիպարը :

Առաջին ներկայացումին՝ եակոյի մեկնարկութեամբ կոկիկ յաջողութիւն մը ձեռք ձգած էի, եւ ահա, Սկանարէլի դերով կը չանայի նոր պատկ մը եւս ամրագրնել անունիս շուրջ :

Այս ձգտումիս մէջ մեծամտութեան դոյդն նշոյլն իսկ չէր կրնար ըլլալ : երիտասարդ դերասանի իմ բովանդակ մտահեւեռումս էր մեծ վարպետի մը կողքին հասնիլ բարձունքի մը, բան մը որ ինքնին համոյք պէտք էր պատճառէր իրական վարպետի մը ··:

Ցաւօք սրտի սկսայ նշմարել թէ վահրամ Փափազեան նոյն ձեւով չէր մտածեր : Ան կ'ուզէր այս անդամ դիս «տապալել» , ոամիկ ոսպդուածքով՝ «էֆփագէ» ընել ու այդպէսով լուծել իրմէն « յափշտակուած » 200 ֆրանքին վրէժը :

Ու այդ նպատակին հասնելու հաստատ որոշումով, Վահրամ Փափազեան սկսաւ փորձերու պահուն բեմական օրէնքներու եւ կանոններու հակառակ ընթացք մը որդեդրել : Ծալքին ռէփլիէները վերվայր կը չրջէր, փոխանակ ալֆայէն բակըսելու՝ կը ցատկէր օմեկահն, տիալոգները կ'այլայլանէր՝ դիս բոլորովին չտարտմի մատնելու եւ բեմին վրայ պպտանճումի ենթարկելու համար :

Առաջին վայրկեաններուն, ճիշդ է, չուարումի մատնուեցայ, քաղցրութեամբ եւ հեդհամբոյր կերպով դիտել տուի իրեն որ եղածը ընդհանուր ոդբին ձախողութեան կրնար պատճառ դառնալ, եւ սակայն, Վահրամ չարունակեց յամառիլ, իմ մէջս ծնցնելով այն համոզումը թէ՝ իմ անկումիս մէջ իր փառքը կառուցանելով պիտի լուծէր իր «վրէժը»···

Այդ օրէն իսկ, սկսայ նախապատրաստուիլ գալիք փորձանքին դէմ դնելու տրամադրութեամբ մը դինուելու համար : Բոլոր սխալ ու անտեղի ռէփլիէներուն պատշաճ փոխառացութիւններ կը տեսնէի, ու երկուստեք , այլեւս դոյութիւն ունեցող ցաւալի դրութեան մասին առանց որեւէ անդադարձումի չարունակեցինք փորձերը :

Եկաւ ներկայացման օրը : Մեծ վարպե-

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԲՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Երբ կրկին, աչքերը դոց դետին լնկաւ, դլուխը դէպի ձեղուն երկարած, դոչեց ·

— Հարցուցէք, վեհափառ տէր, ոդի – ները պատրաստ են պատասխանելու :

—Ապտիւլ Համիտ, որ անհամբեր կը սպասէր այդ վայրկեանին, ըսաւ ·

— Կ'ուզեմ հասկնալ թէ Պոլսէն եկմէն աքսորուած չորս աքսորեալները որոնք չոդենաւը Սուէզի ջրանցքէն անցած առեն խոյս տուած են, ո՞ւր կը գտնուին :

Ծերուկ կախարդին չրթունքը սկսաւ չարժիլ եւ քիչ յետոյ ըսաւ :

— Ոդիները ահա կը պատասխանեն եւ կ'ըսեն թէ այդ չորս անձերը ուրիչ բազմաթիւ մարդերով չրջապատուած՝ կը փախչին դէպի աւազուտ անապատը ··· արագ արագ կը փախչին առանց եաեւնին նայելու· բայց ահա ուրիշներ որոնք դիրենք կը հալածեն ու պիտի հասնին ա – նոնց , այսպէս կ'ըսեն ոդիները :

— Պիտի հասնին ու պիտի բռնեն փա – խստականները, բայց ո՞վ են այս եաեւ – նէն վազողները , դոչեց Ապտիւլ Համիտ յուզուած ձայնով մը :

— Այս , փախստականներուն եաեւէն կը հալածեն եւ կամաց կամաց անոնց կը մօ – տենան, ու փախստականները չեն կասկածիր թէ իրենց եաեւէն եկողներ կան ··· իրենց ընթացքը կը դանդաղեցնեն ··· ա – հա միւսները մօտեցան , մօտեցան ···

Կախարդը կրկին դետին տապալեցաւ , ճակատը տախտակամածին զարնելով ու անշարժ մնաց :

Ապտիւլ Համիտ տհաճութեան չար – ժում մը ըրաւ ·

— Այս մարդը պարզապէս կամ կը դառանգէ եւ կամ դիս խարել կ'ուզէ , ըսաւ ինքնիրեն, ո՞վ պիտի հալածէ փախստա – կանները անապատին մէջ··· խորամանկ ծերուկը ինծի հաճելի ըլլալու համար միտքէն առասպելներ կը հնարէ ···

Էպիւլ Հիւտա դլուխը վեր առաւ և աչքերը բացաւ ·

— Վեհափառ տէր, դոհ մնացի՞ք ոդի – ներու պատասխաններէն, հարցուց :

— Այդ ոդիներուն պատասխանները քեղ սուդի պիտի նատին, դոչեց բռնաւորը սրամտած չեչառով մը, կը կարծես որ այդ խաբեբայութիւններուդ հաւա՞տք կ'ընծայեմ ··· բայց արդէն առաջուց ըսի որ եթէ ըսածներդ չհաստատուին՝ այս ան – դամ քու արժանի պատժիդ պիտի դտնես ··· ուսաի պատրաստուէ ···:

— Վեհափառ տէր, դերազոյն ոդիները չեմ կարծեր որ սուտ խօսին, պատասխանեց ծերուկը խոնարհ՝ բայց հաստատուն ձայնով մը եւ եթէ նոյնիսկ իրենց խօսքերուն ճշմարտութիւնը կարելի չըլլայ հաստատել, ես պատրաստ եմ ոդիներու սիրոյն ձեր յարմար տեսած պատիժը կրել անտրտունջ :

Ապտիւլ Համիտ, առանց պատասխա – նելու, բարկութեամբ դլուխը անդին դարձուց , մինչ Էպիւլ Հիւտա ողջմուկ դէմքով մը ծունկի եկած, անշարժ կը մնար :

Ցանկարծ դուռը զարնուեցաւ եւ Իպղէթ փաշա ներս մտաւ : Քարտուղարին դէմքը կը ճառագայթէր եւ յայտնի էր որ ապդկ լուր մը կը բերէր : Բռնաւորը իր թափանցող աչքերովը իսկոյն հասկցաւ ասիկա եւ դուարթ ձայնով մը հարցուց ·

— Ի՞նչ կայ տեսնենք :

— Հեռագիր մը ստացայ այս միջոցիս Սամի պէյէն, որ ինչպէս յայտնի է, ձեր վեհափառութեան, չորս աքսորեալները փոխադրող չոդենաւին մէջ կը գտնուէր հսկողութիւն կատարելու համար , ըսաւ քարտուղարը :

— Ի՞նչ հեռագիր է , կարդա նայինք : Իպղէթ փաչա իր ձեռքը գտնուած թուդթը բացաւ եւ հետեւեալը կարդաց ·

« Սուէզի ջրանցքէն անցած միջոցնուս, դիչեր առեն, երբ չոդենաւին մէջ ամէն մարդ քնացած էր, չորս աքսորեալները յանկարծ փախչիլ , Բօրթ – Սայիտէն, նաւապետին թոյլտուութեամբ , չոդենաւին մէջ մտնող հինդ անձերու օժանդակութեամբ : Ծանր կասկածներ կան Օտեանի մեղսակցութեան մասին: Ես, պարտ համարեցի Սուէզ հասնելուս պէս դինուած օժանդակներու խումբ մը կազմել եւ փախստականներուն եաեւէն կարնալ եւ կը յուսամ որ չնորհիւ Աստուծոյ եւ վեհափառ Սուլթանին պիտի յաջողիմ դիրենք դանել ու ձերբակալել, երբ այս հեռագիրս Պոլիս հասնի, եւ արդէն ճամբայ ելած եւ դուդ նպատակիս նայած կ'ըլլամ » :

Այս հեռագրին ընթերցումը խորին ապշութիւն մը ըրաւ Ապտիւլ Համիտի վրայ որուն աչքերը ուրախութենէ կայծկլտան : Ցանկարծ նչմարեց ծերուկի կախարդը որուն դէմքը նոյնպէս յաղթական հաւնօրէն կը ճառագայթէր :

— Ի՞նչ հեռագիր է , կարդա նայինք : Իպղէթ փաչա իր ձեռքը գտնուած թուդթը բացաւ եւ հետեւեալը կարդաց ·

« Սուէզի ջրանցքէն անցած միջոցնուս, դիչեր առեն, երբ չոդենաւին մէջ ամէն մարդ քնացած էր, չորս աքսորեալները յանկարծ փախչիլ , Բօրթ – Սայիտէն, նաւապետին թոյլտուութեամբ , չոդենաւին մէջ մտնող հինդ անձերու օժանդակութեան մէջ մտնող հինդ անձերու օժանդակութեամբ : Ծանր կասկածներ կան Օտեանի մեղսակցութեան մասին: Ես, պարտ համարեցի Սուէզ հասնելուս պէս դինուած օժանդակներու խումբ մը կազմել եւ փախստականներուն եաեւէն կարնալ եւ կը յուսամ որ չնորհիւ Աստուծոյ եւ վեհափառ Սուլթանին պիտի յաջողիմ դիրենք դանել ու ձերբակալել, երբ այս հեռագիրս Պոլիս հասնի, եւ արդէն ճամբայ ելած եւ դուդ նպատակիս նայած կ'ըլլամ » :

Այս հեռագրին ընթերցումը խորին ապշութիւն մը ըրաւ Ապտիւլ Համիտի վրայ որուն աչքերը ուրախութենէ կայծկլտան : Ցանկարծ նչմարեց ծերուկի կախարդը որուն դէմքը նոյնպէս յաղթական հաւնօրէն կը ճառագայթէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(200 Շար ·)

ՊՈՂՈՍԻ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. ՊՍՍՈ

ԺԱՂՈՎ ԿԱՄՍԿԱՎ

—*—

Երանի ինձ, որ ես ծնվել եմ այս ժամանակ, երբ ամեն մարդ ազատ է իր կարծիքը հայտնելու մեջ, երբ ամեն մարդ կարող է իր կարծիքը հրատարակել, երբ ամեն մարդ կարող է ազատ կերպով քննադատել իր կառավարության գործերը, առանց վախենալու, որ իրեն կբռնեն և կտանեն ոստիկանատուն, կամ կամ կբանտարկեն, կամ կաքսորեն Սիբիր, կամ կկախեն, կամ կգլխատեն, կամ կխեղդեն, կամ կթունավորեն, կամ կդարձնեն անհետ, կամ կդատեն ռազմական դատարանի կողմից, կամ կդատեն ժողովրդական դատարանի կողմից, կամ կդատեն ոչ մի դատարանի կողմից, կամ կդատեն ոչ մի դատարանի կողմից, կամ կդատեն ոչ մի

Արեւ եւ Շահեր

ՇԱՀԱՐԾ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՇԱՀԱՐԾ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏ

	Ֆրանք
Նախորդ գումար	7·820
կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ	150
Հաճեան ընտանիք	100
Վազգէն Եզեկէլեան ՍԷն – Ժերմէն	100
ՍԷնք Մարկրիթի թաղականուքիւնը	100
Հ· Յ ·Դ· Համազասպ խումբ	100
Տէր եւ Տիկ· Խ· Մարկոսեան	50
Պ· Ելէովանեան (ՍԷն – Լու)	50
Տէր եւ Տիկ· Անքիկեան (Քանատա)	40
Տէր եւ Տիկ· Յովհ· Հաբէլեան	25
Գ· Փիլիկեան ՍԷն – Լու	20
Տիկին Սրապեան Մոնրուժ	10
Գումար	8·565

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, կիրա – կի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդու– թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շա– բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Ման– րամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ – բերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնա Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յայնորդիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զբաղեցեալի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(*Մարսէյլ*)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա– յոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար– ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե– րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 – 72 :

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (1er)

Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԻՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ **ՎԱՐԴԱՆ**
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ **ԷՋՄԻԱԾԻՆ**

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցարաչ»ի բա– ժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՏՐԱՆՍՄ

Տարեկան 90 Ֆր· վեցամսեայ 50 Ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր·, վեցամսեայ 60 Ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեգին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՉ»

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին հա– պատասխան նաեւ ուսումնական ա– տիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու– թեան համար դիմել Տնօրէնութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue **avec une carte d'Arménie**
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՓԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐՔԷՔ
ԹՈՄԼԱՓ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա– կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներ եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
27 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11296 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.296

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ «ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Շաւարշ Նարդունիի անժամակ մահ – ուան առթած ցնցումէն չսթափած, նոր հարուած մը կուգայ կրկին սուգի են – թարկելու «Ցառաջ»ի ընտանիքը :

Ո՛չ եւս է Ժիրայր Միսաքեան, մեծ Շա– ւարշի կրտսեր եղբայրը, Ցառաջի Եւրո – պային, որ դեռ քանի մը օր առաջ, այս էջերէն ա՛նքան յուզիչ տողերով կ'ողբար իր հոգեկից եղբօր՝ Նարդունիի անդամ – ահեղի կորուստը :

Անդարմանելի՝ նաեւ իր կորուստը : «Ձրագ » մըն ալ ինք, որ «կը մարի» :

Կատարեալ տերեւաթափ «միջին» կոչ – ուած սերունդին, որ Մեծ Եղեռնէն եւաք յոխորտած էր նահատակուած երէկնե – րուն եւ պահ մը ապրած՝ հրաշքով ա – զատուած մեծերու հովանիին ու չունչին տակ :

Ժիրայր Միսաքեան իր տարեկիցներու չաւերուն պէս Պոլսէն Փարիզ էր եկած Ջինազադարի խանդավառ օրերուն , լոյս քաղաքի անսպառ լոյսէն բաժին ստանա – լու եւ իր կարգին իր մտքին լոյսով յա – զդոյնս ծառայելու բազմաչարչար ազ – գին, որուն կը պատկանէր :

1920ական թուականներու ուսումնա – անէզ երիտասարդները իրենց «գաղթա – կան» չէին եկած Փարիզ: Գաղթականու – թիւնը պիտի զար աւելի ուշ , 1922 Սեպ– տեմբերի Իզմիրեան աղէտէն եառ :

Անոնք եկած էին ուսանելու համալսա – րանի զանազան ճիւղերուն մէջ, մասնա – գիտութիւն ձեռք բերելէ եառ Հայաստան երթալու եւ հայրենիքի վերելքին ու բարգաւաճման նուիրուելու հայրենասի – րական նպատակներով :

Ձակատագիրը սակայն տարբեր կերը – պով պիտի զատուորէր անոնց կեանքը : Հայաստանի անկախութեան կորուստը , ծիրայր Միսաքեան, որ իր պատրաս– տութեամբ տարիներուն ընդմիշտ փակ– ուած էր Հոլերուն պիտի ցրուէր զա – նիենք : Ամէն մէկը իր ղէմուն ճարը պիտի տեսնէր, է ինդիրը ապրուստի : Ցաճախ հա– կադրելով տապալումի մը, որուն հա – մար չէ, որ պատրաստուած էր :

Ժ

ՈՂՋՈՒՅՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Այո՛, սիրելի երիտասարդներ, Հայաստան չի գոնուիր միայն ու միայն Հայաստանի մէջ, Հայաստան կը գոնուի նաեւ հոն ուր կը գոնուիք դուք՝ երի – տասարդութի՛ւն Հայոց :

Եւ թող գիտնան բոլոր ասպետները, թէ կարելի չէ ժողո – վուրդ մը սպանել՝ խլելով հայրենիքը նոյն ժողովուրդին ձեռքէն : Հայրենիքը ազգային ուխտի տապանակն է, զոր Իս – րայելացի ժողովուրդը իր հետ կը փո – խադրէր՝ երբ կը բռնագրաւէին իր հո – ղերը : Հայրենիքը ազգային մշակոյթի մագաղաթն է, զոր Հելլէնները իրենց հետ կը փոխադրէին՝ երբ կը հարկադ – րուէին գաղթել : Հայրենիքը մեր Աւետա – բաններուն կողքին ներսի էջին վրայ գր – ուած պատմական վկայաբաններն են, ժողովրդական ոգերն ու երգերն են, ընդօրինակուած Նարեկներն ու Մորենա – յիներն են, զորս Հայոց ժողովուրդը իր գօտիին մէջ կը խրէր եւ ցուցը ձեռք կ'առնէր՝ տարաշխարհ կը փոխադրէր, ապահովութեան կը տանէր, երբ թալանն ու հրդեհը, երբ չարդն ու անօթութիւ – նը կը քանդէին հողային հայրենիքը :

Սիրելի երիտասարդներ, այսօր դուք ձեր այս հանդիսով, ձեր երդերով ու ձեր արտասանութիւններով, այդ տարազներ մշակոյթն է որ կ'ապրեցնէք, եւ հայրե – նիք կուտաք հայ մշակոյթին՝ ձեր հո – ղին, ձեր սիրտը, ձեր երիտասարդու – թիւնը :

Վասնզի, դիտցէ՛ք, դիտցէ՛ք, հայրե – նիք կը նշանակէ երիտասարդութիւն : Եւ վա՛յ այն ժողովուրդին, որ կ՚ապ – ծէ, նոյնիսկ իր հողին վրայ, թէ հայրե – նիք ունի՝ երբ երիտասարդութիւն չու – նի : Կը մեռնին բոլոր ազգերը, երբ երի – տասարդութիւն չունին :

Ի՞նչ օգուտ ունի ապրիլ հողի մը վը – րայ, հող չէ թէ արդաւանդ, երբ երի – տասարդութիւն չկայ : Ոսկի դաշտ մըն է հողը ժողովուրդի մը համար՝ որ երի – տասարդութիւն չունի :

Բայց, ո՛վ հրաշուի երիտասարդութիւն Հայոց, մի՛ մոռնար երբեք ճշմարտու – թիւնը որ կ'ըսէ. — Իսէ՛րն է միայն որ կ'ապրեցնէ երիտասարդութիւնը : Քան տարեկան ըլլալը բան չի նշանա – կեր՝ երբ հոգիով պարպուած, զգացում – ներով բթացած, փիլիքապէս քայքայ – ուած է այդ երիտասարդը :

Երիտասարդ կոչուելու համար պէտք է երիտասարդ ըլլալ հոգիով, զգացումնե – րով, փիլիքական կազմով, եւ մանաւանդ խէալի մը չոգարձակումով : Պէտք է պատմութիւն ունենալ իր եռեւը, եւ նոր պատմութիւն ստեղծելու սրբազան ցան – կութիւն մը՝ իր աչքերուն առջեւ :

Ձեր հայրերը ձեզի տուին մեծ պատ – մութիւն մը,— սակայն հերիք խօսեցան ձեզի, յոգնած մարդիկ, մեր ազգային ակարութիւններուն եւ թերութիւններուն մասին, ժամանակն է խօսելու եւ յաճախ խօսելու նաեւ մեր մեծութիւններուն, մեր տաղանդներուն մասին, մեր հանճարային ստեղծագործութեանց մա – սին : Անկի՛ «մեռանք – կորանք»ի քաղա – քականութիւնը : Անկի՛ անցեալապաշտնե – րուն սովորութիւնը ներկան ոչընչել : Անկի՛ հին արժէքներով նոր արժէքները ուրանալու ռոմանթիզմը : Անկի՛ նահան – ջականութիւնը :

Ահա այդ է որ կը կատարէ ձեր ուսու – ցիչը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հորիզոն բանալու համար ձեր աչքերուն առջեւ : Դուք բարեբախտ պէտք է ղգաք ձեզ, որ ունիք նման մեծ ուսուցիչ մը ձեզի ա – ռաջնորդ, ձեզի ղեկավար, ձեզի պաշտ – պան : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հսկէ ձեր վրայ, ինչպէս մեր ժողովուրդին վը – րայ :

Դիցաբանութենէն կը յիշէք անշուշտ Արգոսը :

Արամազդ, աստուածներուն հայրը, սի – րահարած էր Հերայի քրմուհիներէն մէ – կուն, Յովի, որ օժտուած էր աննման դեղեցկութեամբ մը : Հերայի նախանձէն պաշտպանելու համար, Արամազդ երինջի փոխակերպած էր զայն, բայց Հերա խնդրեց որ իրեն յանձնէ դեղեցիկ երին – ջը : Եւ Հերա, պահպանելու համար աստ – ուածահօր հետապնդումներէն, երինջը տուաւ Արգոսի, որ քալ հովիւ մըն էր հարիւր աչքով : Գիշեր ու ցերեկ Արգոս կը հսկէր երինջին վրայ, եւ երբ քնանալ ուզէր, կը խփէր յիսուն աչքերը եւ միւս յիսուն աչքերով կը հետեւէր երինջին շարժումներուն :

Աստուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ ստեղծեց որ իր հազարաւոր աչքերով հսկէ հայ ժողովուրդին վրայ, հայ երի – տասարդութեան վրայ, ձեր վրայ : Եւ դուք ձեր կարդին, ո՛վ սիրելի երիտա – սարդներ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ճրագ – ներ էք, հազարաւոր աչքերը, հսկելու համար մեր մշակոյթին վրայ :

Մեծցէք, մեծցէք, չո՛ւտ մեծցէք, սի – րելի երիտասարդներ, որովհետեւ Հայոց տաղանդաւոր ժողովուրդին երկնակամա – րին վրայ սկսան պակսիլ լոյսերը,— Ա. – հարոնեանները մարեցան : Օշականները մարեցան : Աղբալեանները մարեցան : Թէ – քէեաններն մարեցան : Մին թոքախտա – ւոր լինած է մահճին վրայ՝ կռնակը տախտակին դամուած, միւսը կորնչու – ցած է աչքը՝ խաւարին մէջ առ խարխափ : Եւ մեծ Հայը, Ահարոնեան, կարծես կ'ը – սէ երկինքէն.— Շո՛ւտ մեծցէք, երեխէքս, չո՛ւտ մեծցէք եւ առէք ջահերը ձեզ նա – խորդող սերունդին ձեռքէն : Ես դեռ կ'աւելցնեմ. — Մի կորնցնէք ձեր ժա – մանակը պարահանդէսներու եւ դբօսա – րաններու մէջ, վասնզի եղէք որ կնոջ մը տուած դողը կամ ղինին չնորհած դը – ւարթութիւնը խաբուսիկ հաճոյքներ են, — մեծադո՛յն հաճոյքը այն է զոր ազգի մը ծառայելու, ազգի մը մէջ դիրք դրա – ւելու արդար փառասիրութիւնը կուտայ երիտասարդութեան : Մի՛ յոգնեցնէք ձեր մխքն ու մարմինը երեսխաբական դբօսանքներով, մեծցէք ու մեծութեան մասին մտածեցէք : Սիրեցէք հայ լեզուն, աստուածաքնար այդ բարբառը, մի՛ խոր – հիք երբեք թէ կրնաք դիրքի հասնիլ օ – տարներու մէջ, վասնզի միշտ պիտի մը – նաք միջակ եւ պիտի տառապիք տա – րաղացութենէ (սանթիման տ'էնթէրիօ – րիթէ) օտարներու մօտ : Վերադարձէք ձեր ազգին, վասնզի մեր ազգին մէջ եւս կան բարձրանալու սանդուխներ, մինչեւ երկինք, մինչեւ Աստուծոյ մօտ : Մենք եւս կրնանք հպարտութեան զինուորիին պարզեւել ձեզի, հերոսացնել, պանծացը – նել, ափոթէօզ սարքել : Մնայցէք Հայ, մեծցէք Հայ, պարծենցէք Հայութեամբ :

Կ'ապրինք դարու մը մէջ, որ թէեւ հին օրերու պատմական կայսրութիւններէն իսկ մեծ կայսրութիւններ կերտեց, ո – րոնց վրայ արեւը մայրը չէ մտներ իրա – պէս, բայց եւ այնպէս անպարեւելի չեն անոնք ,ոչ ալ անխորտակելի : Վասնզ եղէք որ պիտի յաղթենք,— պիտի յաղ – թենք որովհետեւ երիտասարդ ենք : Ու – րիշ օր մը ես ձեզի պիտի խօսիմ մեր ժա – մանակի հիւանդութեան մասին, հոգէ – ախտաբանական երեւոյթի մը մասին, որ կը կոչուի յոդնութիւն կամ խոնջոյնք : Յոդնած են ժողովուրդները, մանաւանդ մեծերը : Յաղթականն ալ, պարտեալն ալ : Արեւմտեան յոդնութեան ձեւը կը կոչուի ափաթի,— արդարեւ ափաթիֆ են երի – տասարդները Եւրոպայէն մինչեւ Ամե – րիկա, — չատեր անձնասուր եղած են ֆոթբէյլին, , սեռային դողին կամ ար – կածներու սիրահարութեան (օդանաւ, լինքնաչարժ եւ նման ռիսքերու), մոռնա – լու համար հոգեկան խոնջոյնքին ցաւը : Արեւելեան յոդնութեան ձեւը կը կոչուի օթոմաթիզմ,— մարդը ձանձրացած է աշխարհէն, չոգչողուն սկզբունքներէն, յեղափոխութիւններէն, այնքան որ նախ – ընտրած է մնալ օթոմաթ, կ'ապրի եւ չապրիր, — կը չարժի ըստ հրամանի, կ'աշխատի ըստ հրահանգի :

Այսպէս, երկու աշխարհներն ալ, ու – րեմն արդի մեծադոյն կայսրութիւնները ծայր աստիճան յոդնութեան ախտանշան – ներ ցոյց կուտան : Ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար, — արթուն հսկենք, առոյգ կե – նանք, աչխոյժ մնանք, միշտ երիտա – սարդ ըլլանք, ո՛վ Վահաղնի թոռներ : Մեր պատմութիւնը թող ներչնչէ ձեզ, մեր մշակոյթը թող խանդավառէ ձեզ,— վասնզ եղէք որ մեր արեւը պիտի չխա – փանի՝ որքան ատեն ազգային երազը կը խայտայ ձեր աչքերուն մէջ : Մենք Հա – յերս, արեւորդիներ ենք, արեւը մեր ու – սերուն վրայ՝ պայքարի ելած ենք մեր մեծադոյն թշնամիին դէմ, որ իր ուսե – րուն վրայ ունի լուսնկային քառորդը մի – այն : Ու տեսնենք թէ ո՛վ պիտի յաղթա – նակէ,— ա՛յն որ արեւ հագած է եւ արեւ է չալկած ու կը քալէ պատմութեան մէջ արեւին քաղաքջը ուսերուն վրայ, թէ ա՛յն որ լուսնկային քառորդին լոյսով ճամբայ կը փնտռէ թաթարական խաւա – րին մէջ :

Մեր նշանաբանն է տեւել, դիմանալ, ու միաժամանակ պահպանել մեր հինաւուրց քաղաքակրթութիւնը : Մեր պատմութիւ – նը մրցահանդէս մըն է,— մրցումի ելած ենք ժողովուրդներու հետ : Շատ «փէհ – լիւան»ներ տեսանք,— ամէնէն վերջինը՝ ամէնէն վայրագը եւ անզուրը : Մեր քա – ջութիւնը կուգայ անկից որ լոյս ունինք, արեւ ունինք մեր աչքերուն մէջ, մինչ մեր թշնամին, որքան ալ զօրաւոր, չունի լոյս ու կը կռուի կոյրի պէս խարխափե – լով : Մենք, Սասունցի Դաւիթին թոռնե – րը, պիտի յաղթահարենք ու դեռին պի – տի փառենք այս աժտահարն ալ :

Մեր պատմութեան առաջին օրէն, ա – մէն մէկ սերունդ փառաւոր թրօֆէով մը կը ներկայանայ յաջորդող սերունդին եւ ամէն սերունդ կը պայքարի խլելու հա – մար վերջնական յաղթանակի դաշինի : Դուք, երիտասարդներ, պիտի կրնա՞ք լեպլեպիճիներու ժողովուրդին պարտա – դրել հայ քաղաքակրթութեան յաւիտ – նական ճանաչումը : Սրտանց այդ կ'ուզենք : Ամէն սառն դուք է որ կը մաղթեմ, եւ այն ատեն դուք պիտի կոչուիք ոչ թէ Նոր Սերունդ, այլ հայ ժողովուրդին աչքին լոյսը՝ լուսնկին Սերունդ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՔԷՍԱՊԻ ՄԷՋ

(ՍՈՒՐԻԱ)

Քէսապ, Կասիոս լերան լանջքին, հար – սի նման բաղմած, զուտ հայկական ամ – րոնոց մըն է :

Հալէպէն ու Լաթաքիայէն բազմաթիւ Հայեր ու տեղացի Քրիստոնեաներ ամառ – ները լրնոց չունէը հոն կ'առնէին, 3 ա – միս մաքուր օդն ու պաղ ջուրը վայել – լու համար :

Քէսապը բոլորուած է, նոյնպէս, զուտ հայկական ինը գիւղակներով.— Էֆիզ Օ – լուք, Գարատուրան, Քէօրքէնէ, Չրնար – ճըլս, Զախալճըլս, Սիւզ Աղաճ, Սեւ Աղ – բիւր, Ներբին գիւղ եւ Պաղճաղազ :

Գլխաւոր արտադրութիւնները են, դափնիի իւղ, ծխախոտ եւ խնձոր ,որուն մէկ տեսակը կը կոչուի «Զալուքճեան խն – ձոր» մինչեւ իսկ Հալէպի չուկաներուն

(201 Շար.)

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Արդէն ես այդ հեռագրին պարու – նակութիւնը դիտէի, ըսաւ Ապտիւլ Հա – միտ խօսքը իր սիրական քարտուղարին ուղղելով զոհունակ ղէմքով մը՝ նոյնիսկ այդ հեռագրին մէջ չեղած մանրամասնութիւններն ալ դիտեմ ...:

— Ճշմարիտը, վեհափառ տէր, դիս չափազանց կը զարմացնէք, պատասխա – նեց Իզզէթ փաշա, որովհետեւ հեռագիրը ճիշդ այս վայրկեանիս հասաւ եւ ես ալ փութացի անմիջապէս ձեր վեհափառու – թեան մատուցանել :

— Իմ տեղեկութիւններս հեռագրի մի – ջոցաւ չեն հասած, չարունակեց բոնա – տրը որ խիստ լաւ տրամադրութեան մը մէջ կը գտնուէր , այլ դերմարդկային մի – ջոցներով :

— Վեհափառ տէր, ներեցէք որ խոս – տովանիմ թէ ձեր ըսածները չեմ ըմբռը – ներ :

— Եւ սակայն չատ պարզ են ըսածնե – րըս, ինչ որ այդ հեռագիրը կը հաղորդէ, մեր չէյխ Էսլիւլ Հիւտան մանրամասնօրէն պատմեց ինծի :

— Զարմանալի բան, դոչեց քարտու – ղարը :

— Այո, եւ անոնք որ իր կարողութեան վրայ հաւատք չունին ու կը ծաղրեն գին – քը կամ խաբեբայի մը տեղ կը դնեն, թող ամօթահար մնան, որովհետեւ, նորէն կը կրկնեմ Էսլիւլ Հիւտա ոչ թէ միայն աք – սորեաններուն հետապնդուած ըլլալը ը – սաւ, այլ նոյնիսկ հաւատաց թէ Սամի պէյ անոնց քով հասած ու ձերբակալած է զանոնք... այնպէս չէ՞ Շէյխ Էսլիւլ Հիւ – տա, աւելցուց Ապտիւլ Համիտ, դէպի ծե – րունի դուչակը դառնալով :

Կախարդը ուրախ ու գուարթ դէմքով մը մօտեցաւ իր տիրոջ, մինչեւ դետին խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ .

— Ես այս յայտնութիւններուն մէջ ոեւէ արժանիք մը չունիմ պարզապէս երկնային ոգիներուն եւ ձեր բարձր վե – հափառութեան միջեւ միջնորդի մը դերը կը կատարեմ ...

— Եւ ես քու միջնորդչէզդ առատօրէն պիտի վճարեմ , պատասխանեց բռնաւո – րը թեթեւ մը ժպտելով ...

— Աստուած ձեզի երկար կեանք պար – գեւէ :

Այս սուլթանական նոր չնորհը ապա – հովաբար հինգ հարիւր ոսկիէն պակաս պիտի չըլլար, որով Էսլիւլ Հիւտայի երկ – նային ոգիները մէկ օրուան մէջ հազար ոսկի պիտի վաստկցնէին իրեն :

— Հիմա ալ դնա հաղչէ, որովհետեւ ո – գիները քեզ չատ յոգնեցուցին , ըսաւ ծե – րունիին դառնալով :

— Ձեր վեհափառութեան կամքը կա – տարողը երբեք չի յոգնիր, պատասխանեց Էսլիւլ Հիւտա, խոնարհելով ու եռեւ է – տեւ երթալով մինչեւ դուռը :

Երբ Համիտ առանձին մնաց իր քար – տուղարին հետ ըսաւ .

— Այս մարդը ճշմարտապէս տարօրի – նակ կարողութեան տէր է եւ կը հաւա – տամ որ ոգիներու հետ հաղորդակցու – թիւն ունի :

— Այնպէս է, ես ալ ձեր վեհափառու – թեան կարծիքէն եմ, պատասխանեց քար – տուղարը չողոքորթութեամբ, եթէ ոչ անկարելի էր որ կարենար դիտնալ Սամի պէյի արշաւանքը , քանի որ այդ մասին մենք ոեւէ տեղեկութիւն չունինք :

— Հիմա պէտք է որ միջոցներ ձեռք առնենք դաւաճան հաւատքին դէմ, այդ մարդը դուցէ դաղտնի քոմիթէին անդամ – ներէն է ... չուտ ոստիկանութեան նա – խարարին լուր դրկէ որպէսզի իր բնակած տանը մէջ դտնուողները ձերբակալեն.

նոյնպէս պէտք է չուտով ձերբակալել բո – լոր անոնք որոնց հետ ինքը կը տեսնուի կամ յարաբերութիւն ունի, այս գործո – ղութիւնները պէտք է կատարուին առանց ժամանակ կորսնցնելու :

— Շատ աղէկ, վեհափառ տէր, այ – վայրկեանին պէտք եղած հրահանգները կուտամ :

— Ասկէ դատ, իսկոյն Սուէզ իրեն հե – ռագրէ `որ անմիջապէս իր չոգենաւով ճամբայ ելլէ Պոլիս վերադառնալու հա – մար. նոյնպէս Տարսոնէլ լուր դրկեւ է որ չոգենաւը հոն հասնելուն պէս պատ – վար դնեն ու նաւապետը ձերբակալելով, խիստ հսկողութեան տակ հոս դրկեն :

— Հիմա ինչ որ հարկ է՝ կը հեռագրեմ :

— Այդ դաւաճանը եւ իր մեղսակիցնե – րը պէտք չէ որ մեր ձեռքէն խուսափի, դոչեց բռնաւորը, հետզհետէ բորբոքելով :

— Ներեցէք ձեր վեհափառութեան , ինչպէս միշտ ամէնուն ալ արժանի պատիժը կուտանք :

— Օն, ժամանակ մը անցընենք եւ գնա հրամաններս կատարելու :

Համիտ սիրական քարտուղարը խո – նարհելով հեռացաւ իր տիրոջ քովէն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե. ՏԱՍՆ

ՀՈՑԿԱ

—*—

ՅԱՎԱՌԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Ամենայն մարդ մեռնելոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ ապրելոց է հարյուր տարի։ Ամենայն մարդ ծնունդ առնելոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ ծերանալոց է։ Ամենայն մարդ ամուսնանալոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ զավակներ ունենալոց է։ Ամենայն մարդ ունենալոց է ինչ որ կամենայ, բայց ոչ ամենայն մարդ կամենալոց է ինչ որ ունի։ Ամենայն մարդ ուրախանալոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ ցավ չքաշելոց է։ Ամենայն մարդ ծիծաղելոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ լալոց է։ Ամենայն մարդ ուտելոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ քաղցելոց է։ Ամենայն մարդ ուրախանալոց է, բայց ոչ ամենայն մարդ տխր

Ծանր եւ Ժամկոչ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Ազգ. Մուրթիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տիկին Մալվինէ Տեւմէճեան ,Տիկին Եաղուպեան, Տիկին Զըլզլաեան Թագու– հի 50ական Ֆրանք , Տիկին Յովակիմ – եան, Տիկին Խաղնաճեան, Տիկին Յով – հաննէսեան, Հաւատացեալ մըն 20ական, Տիկին Մարիամ Գալայճեան, Ոմն հա – ւատացեալ 15ական, Տիկին Արաքսի Զաքարեան, Տիկին Ադաւնի Միքայէլ – եան, Տիկին Վերժին Խաչատուրեան, Պ. Յակոբ Պալթաեան, Տիկին Սրբուհի Պարսամեան, Ոմն հաւատացեալ, Տիկին Վերդին Զաֆրաճեան, Տիկին Արաքսի Խաչատուրեան, Շահինիկ Մատոեան, Պ. Հայկ Կուրտիկեան, Տիկին Վարդուհի Դերճակեան , Ոմն հաւատացեալ, Տիկին Տիրուհի Օհաննէսեան, Տիկին Արշալոյս Ինէքճեան, Տէր եւ Տիկին Բեթրաքեան , Տիկին Սիրանուշ Տէրմանեան , Տիկին Հայկանուշ Սաթըեան, Տիկին Եանօղօ – եան, Տիկին Մառի Տէտէեան , Այրի Տի– կին Վերժին Խաչատուրեան, Տիկին Մե – լինէ Սիմոնեան , Տիկին Մառի Շահին – եան, Տիկին Վարսենիկ Ադամեան , Ոմն հաւատացեալ, Տիկին Զալըքեան , Տիկին Թավչանճեան, Պ. Գուլումճեան 10ական:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, կիրա – կի, Հոկտեմբեր 27ին:

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդու– թիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատ – րոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շա– բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մաս– բամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ – բերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զբաւսենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա– յոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Շաբաթ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան զբաւտունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար– ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե– րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօս – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկա– պարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա– մաճայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան:

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօ – թիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն – ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

Հեռաձայն՝ 179 կոնէս :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բա– ժանորդագրութեան պայմաններն են՝

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեգին կը դանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարե– կիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Որոնք ունին իրենց տարիքին հա– պատասխան նաեւ ուսումնական ա– տիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանու– թեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՅԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 90 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 105 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
28 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՐ Տ. ԱՐԻ — ԹԻՒ 11297 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.297

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ՄՈՍԿՈՒԱ

Հայաստանի պէս Չեխոսլովաքիա եւս զուն է իր աշխարհագրական դիրքին :

Չեխերն ու Սլովաքները Ժ. դարուն բաժնուեցան իրարմէ : Պոհեմիա կորսընցուց իր անկախութիւնը 1620ին : Ցեղա – կից երկու ազգերը ինկան օտար տիրապետութեան տակ :

1848ի յեղափոխութեան առեն անյաջող փորձ մը կատարեցին աւստրեւհունգար կայսրութեան դէմ՝ իրենց միութիւնն ու անկախութիւնը վերականգնելու համար :

Հարկ եղաւ սպասել մինչեւ առաջին աշխարհամարտը՝ հասնելու համար ի – րենց զաղափարականի իրականացման : Թուական, ֆրանսական եւ իտալական բանակներուն մէջ չեխ եւ սլովաք զին – ուորներ 1917էն սկսեալ կռուեցան Գեր – մանիոյ եւ Աւստրեւհունգարիոյ դէմ : Մազարիք, Պենէշ եւ ընկերները նախ Լոնտոնի, յետոյ Փարիզի մէջ կազմեցին Ազգային Խորհուրդ մը, որ դաշնակիցնե – րուն կողմէ ճանչցուեցաւ իբրեւ կառա – վարութիւն 1918ի աշնան :

Չեխոսլովաքիա անկախ հանրապետու – թիւն հռչակուեցաւ 1918 Հոկտեմբեր 30– ին, երբ Գերմանիոյ զինակից Աւստրեւ – հունգարիա եւ Թուրքիա՝ չարաչար պար– տուած ճակատներու վրայ՝ վար դրին զէնքերը :

Հայաստանի Հանրապետութիւնը բա – ցառիկական կապեր հաստատեց նորա – պատ երկրին հետ : Չեխոսլովաքիա մէկն էր այն պետութիւններէն, որոնք յաղթա – կան դաշնակիցներու կողքին, 1920 Օ – գոստոս 10ին ստորագրեցին Սեւրի դաշ – նագիրը :

Փարիզի մէջ Հայաստանի Հանրապե – տութեան պատուիրակութիւնը սերտ յա – րաբերութիւններ մշակեց հաչտութեան Խորհրդաժողովի չեխ պատուիրակու – թեան, մանաւանդ Պենէշի հետ, որ Աւետիս Ահարոնի – նման հետ իր խօսակցութեանց ընթաց – քին մեծ մտահոգութիւններ կը յայտնէր իր երկրի ապագային մասին : Կը չեշտէր, որ Չեխոսլովաքիոյ հարցը անձնուէր էր միջազգային հասարակութեան, մինչդեռ Հայկական ինդիրը կը ճանչնային բոլո – ը, իբրեւ հետեւանք Թուրքերու ցեղաս – պանութեան, որուն յիշատակը տակաւին թարմ էր մարքերու մէջ :

Այդ բարեկամական կապերուն չնորհիւ է, որ Մազարիք — Պենէշի կառավարու – թիւնը իր ծանրքերով Փրակայի համալը– սարանի պահպան ճիւղերուն մէջ ընդու – նեցաւ յիսուն հայ ուսանողներ՝ զանազան երկիրներէ : Ասոնցմէ չատեր մասնագի – տական ուսում առանալէ ետք նուիրուե – ցան հանրային գործունէութեան :

Ութ (8) թիւը ճակատագրական դեր խաղացած է Չեխոսլովաքիոյ պատմու – թեան մէջ : 1848ին ըմբոստութիւն՝ Հունգարիոյ դէմ : 1918 Հոկտեմբեր 30ին անկախութիւն : 1938 Սեպտեմբեր 29–30– ին Միւնխէնի դաշը եւ Հոկտեմբեր 1 – 10 Չեխիէի գրաւումը Հիթլէրի բանակին կողմէ : 1948 Փետրուար 25ին համայնա – վարական իշխանութեան հաստատում : Վերջապէ՛ս 1968ին Նովոտնիի հեռացումն ու ազատական տարրերու յաղթանակը, Մոսկուայի իբարանցումը, Չեխիայի եւ Սլովաքիոյ ժողովներն ու երկրին գրաւումը կարմիր բանակին եւ վարչա – պետ Ուլխի պինուորական ուժերուն կողմէ :

Քանի տարուան համայնավարական վարչաձեւը չէր կրցած արմատ ձգել ա – րեւմտ. Գերմանիոյ սահմանին վրայ :

Համաձայնութեան այս կէտերը, որոնք տակաւ կը հասուսուին, կրնան յարու – ցանել կարգ մը հակառ դժուարութիւն – ներ : Յայտնի է որ չեխ ժողովուրդն ու մանաւանդ երկրին մէջ մնացած զեկա – վարները , գրաւման բանակներու ներ – կայութենէն աւելի «կարծրացած», ինչ – պէս Բրատիսլաւայի ժողովէն առաջ, այս անգամ աւելի բուռն ընդդիմութիւն մը պիտի ցուցաբերեն Չեխոսլովաքիոյ մէջ Վարչաւայի Ուխտի բանակներուն ներկա – յութեան : Ուրեմն, ներկայ կացութեան մէջ, երբ յայտարարութիւն իսկ չէ եղած բանակցութիւններու արդիւնքի մասին , կարելի չէ վերջացած համարիլ չեխական տագնապը :

Մինչ այդ չեխ ժողովուրդը, հինգ օրե – րու տագնապալի եւ լարուած կեանքէ մը ետք, կը պատրաստուէր մեծ ցոյցերու՝ ողջունելու «յաղթական» վերադարձը իր սիրած զեկավարներուն : Գրաւման բա – նակները սկսան քաշուիլ արդէն Փրակայի թէ միւս քաղաքներու կեդրոններէն :

× Չեխոսլովաքիոյ մէջ ձեռք ձեռք կը խլուին Թռուցիկներ , ուր ըսուած են «Չեխ քաղաքացիին ատոր պատուիրան – ները»ը, որոնց մէջ կարելի է կարդալ յատ – կապէս. «իբրեւ Չեխոսլովաքիոյ նախա – գահ պիտի ճանչնամ միայն Զօր. Զվոպո – տա, իբրեւ կուսակցապետ՝ Տիւպչէկը : — Ուրիշ ոչ մէկուն խորհուրդներուն պի – տի հետեւիմ : — Դաշնակից կամ բարե – կամ պիտի ունենամ զայն միայն, որ իր գործով կը համոզէ զիս : — Երբեք պի – տի չմոռնամ ոչ Սպիտակ լեռը (1920ի Փրակայի ըմբոստութիւնը, որ արեան մէջ խեղդուեցաւ), ոչ 1939 Մարտ 15ը (Հիթ – լէրի գունդերուն մուտքը Չեխոսլովա – քիա), եւ ոչ 1968 Օգոստոս 21ը :

× Վալտէք Ռոյէ, Ֆրանսայի Համայ – նավար կուսակցութեան պարագլուխը , անդամ մը եւս խստօրէն քննադատեց Խորհ. Միութիւնը, յայտնելով իր ընդ – վզումը՝ Չեխոսլովաքիոյ զինուորական գրաւման համար :

× «Ունիթա», Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, չատ խիստ արտայայտութիւններով –կը պա – տասխանէ «Պրաւդայի» քննադատութիւն – ներուն՝ որ դիրք բռնած էր Իտալիոյ Հա – մայնավար կուսակցութեան դէմ :

× Փեքին կ'ամբաստանէ Խորհ. Միու – թիւնը, որուն զինուորները, Փրակայի մէջ, մուտք գործած են չինական դես – պանատուն : Փեքինի ձայնասփիւռը , լուրը հաղորդելով, կը բողոքէ Խ. Մի – ութեան դէմ :

× Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, երբ Զվոպոտա եւ Տիւպչէկ վերադարձած էին արդէն, Չեխոսլովաքիոյ բոլոր եկե – ղեցիներու զանգակները հնչեցին , քա – ոորդ ժամ չարունակ, այս անգամ ի նը – շան ուրախութեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

ԶՎՈՊՈՏԱ ԵՒ ՏԻՒՊՉԷԿ ՓՐԱԿԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Չորս օր չարունակ Մոսկուայի մէջ բա – նակցեցէք ետք նախ միայն Խորհդ. Միու – թեան, ապա գրաւման բանակներու միւս պետութիւններու զեկավարներուն հետ, Նախ. Զվոպոտա, Տիւպչէկ, Զերնիք եւ Սմրքովսկի վերադարձան Փրակա : Թէ ի՞նչ է ստորագրուած համաձայնութիւնը՝ այդ մասին ոչ մէկ յայտարարութիւն Մոսկուայի մէջ : Քանի մը տողով կ'ըս – ուէր միայն, թէ խօսակցութիւնները վերջ գտան եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ եւ թէ Չեխ պարագլուխները մեկնեցան Փը – րակա :

Ըստ լաւատեղեակ չրջանակներու լուրե – րուն, համաձայնութիւնը կայացած է փո – խադարձ զիջումներով : Խորհրդ. Միու – թիւն եւս քայլ ընելով ընդունած է Տիւպ – չէկի եւ ազատական իր խմբակին կառա – վարութիւնը, ինչպէս եւ չեխ ազատական չարժումը՝ սակայն որոշ սանձումով : Փոխադարձաբար, չեխ զեկավարները յանձն առած են վերահաստատել մամլոյ քննութիւն՝ յատկապէս արեւելեան եր – կիրներու կապակցութեամբ, ինչպէս եւ Վարչաւայի Ուխտի զօրքերէն որոշ թիւի մը ներկայութիւնը՝ Չեխոսլովաքիոյ եւ դաշտաւնէչ Չեխերու եւ Սլովաքներու հո – դիին մէջ :

1917ին Լենին, Տրոցկի եւ ընկերները հրապարակ կուգային ազատութիւն եւ երկրային զրահ խոստանալով մարդ – կութեան : Կոխ կը հռչակէին աչխարհա – թիւնը անցեալի մխուր յիշատակներ են դարձած, կրեմլին կը յամառի իր պոզ – պատեայ թաղերուն մէջ պահելու եւրա – պայի քաղաքակիրթ ազգերը, ու ասիկա՝ Սթալինի մահէն 15 տարի ետք :

Չեխոսլովաքիոյ գրաւումն ու չուրջ 15 միլիոն մարդոց (10 միլիոն չեխ, 4·500·– 000 սլովաք եւ կէս միլիոն գերման, լեհ, մաճառ եւ ուկրայնացի,) ազատ ապրելու կամքին հրապայլ, թնդանօթ ու զնդացիր հակադրելը պերճախօս ապացոյց մըն է, որ կէս դարէ ի վեր ո՛չ մէկ բան փոխ – ուած է Մոսկուայի վարիչներու մտայ – նութեան մէջ:

Խաղաղութիւն, ազատութիւն , ինքնո – րոշում սոսկ անամէջ բառեր են, կոչուած խաբելու միամիտներն ու կոյր չարքա – յինները :

Վերջ գտած է խաղաղ համակեցութեան Խրուչչեւեան վարդապետութիւնը :

Վէ՛րջ նաեւ՝ Աւալանեանէն մինչեւ Ռո – բալ միացեալ Եւրոպա մը կազմելու տը Կոլեան երազին : Ու մանաւանդ վերջ Կրեմլինի տիրապետութեան՝ օտար հա – մայնավար կուսակցութեանց խղճին վը – րայ :

Համայն մարդկութեան աչքերը ուղ – ղուած էին դէպի Մոսկուա, սպասելով անկէ ծագելիք բախտորոշ լոյսին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԻԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժիրայր Միսաքեանի մահուան առթիւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները ստա – ցանք Պոսթընի մեր պաշտօնակից «Հայ – բենիք»էն :—

Ժիրայր Միսաքեան Ուրբաթ օր իր աչ – խատանքէն վերադարձին , ժամը 17·30 – ին, սրտի անհանգստութիւններ զգալով , փութացած է բարեկամ ընտանիքի մը տունը, ապա հիւանդանոց փոխադրուած, ուր հոգին աւանդած է հազիւ ժամ մը ետք, գոհ սրտի տագնապի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Շորեքշաբթի :

Թերթիս տնօրէնուհին, Տիկին Արփիկ Միսաքեան, Պոսթըն մեկնեցաւ Երեքշաբ – թի օր :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

— * —

Շաւարչ Նարդունիի ընտանիքը (Պոլիս) եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը ծա – նուցանեն հանրութեան թէ ըստ ոզբացեալ զրադիտին կատակին (բերանացի Տիկին Արփիկ Միսաքեանի եւ զրաւոր Գիլիկիոյ Կաթողիկոսին), իր միակ հարստութիւ – նը՝ Մատենադարանը, կը նուիրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Շա – ւարչ Նարդունի Գրադարան » բաժին մը բանալու համար Կաթողիկոսարանի մա – տենադարանին մէջ :

Այս մասին Նարդունի հետեւեալը զրած է Խորէն Կաթողիկոսին 1968 Փետրուար 6 թուականով.—

« ... եթէ մահը չխնայէ, գրադարանս որ այնքան հարուստ է, կ'ուզեմ նուիրել Կաթողիկոսարանին, «ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԳՐԱ – ԴԱՐԱՆ » բաժին մը բանալու համար Կաթող. Մատենադարանին մէջ » :

Այս առընչութեամբ Փարիզ ժամանած է Գարեգին Եպս. Սարգիսեան , Կաթող – կոսարանին կողմէ, որ, Պ. Յակոբ Այ – վազեանի (Նարդունիի եղբայրը), եւ Պ. Պետրոս Զաքաճեանի (Կաթողիկոսարանի Փարիզի ներկայացուցիչը եւ լիազօրը՝ փոխադրութեան ձեւակերպութիւններով զբաղելու համար) ըրին հարկ եղած կար – գադրութիւնները որպէսզի անմիջապէս կատարուի Անթիլիաս փոխադրութիւնը :

ՅԱՐՈՒԱՆԱՆ զեպի ափերուն վրայ, Խ – րայէլի եւ Յորդանանի միջեւ կիրակի օր – ուան բուռն բախումներէն ետք, որոշ խաղաղութիւն մը կը տիրէ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի ուժերը , ո – րոնք երեք օրէ ի վեր պաշարած էին Տուք Լափի ամերիկեան խարիսխը, նա – հանջեցին : Այս պաշարման ընթացքին , ամերիկեան հաղորդակցութեան մը հա – մաձայն, սպաննուած են աւելի քան 625 Հիւսիսային Վիէթնամցի զինուորներ : Ամերիկացիները, իրենց կարգին, ունե – ցած են վաթսուն սպաննեալ :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

× Մոսկուայի բանակցութիւններուն մասնակցող եւ Չեխոսլովաքիա մնացած չեխ միւս զեկավարները ժողով մը կը գումարեն :

× Չեխոսլովաքիոյ բոլոր ձայնասփիւռ – ները կը թելադրեն որ ժողովուրդը խա – դայ մնայ եւ սպասէ՝ իր զեկավարներու հրահանգներուն :

× Հեւ ի հեւ կը սպասուի , որ Զվո – պոտա եւ Տիւպչէկ խօսին ժողովուր – դին :

ՀԱՅՈՑ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՕՐՐԱՆԸ

Հին Հայաստանը, վարչական եւ աշ – հագրական առումով, բաժնուած էր 15 փոքր երկիրներու՝ «աշխարհներու», ո – րոնցմէ մէկը, երկրին կեդրոնը, Այրա – րատեան աշխարհն է :

Ընդաճակ ու արփաւանդ էր Այրարատ – եան աշխարհը : Կը բաղկանար Կարսի, Շիրակի, Ալաշկերտի, Բասենի բարերը դաշտերէն, Հայկական պար լեռնաշղթ – թայի հիւսիսային, Արագածի ու Գեղա – մայ լեռներուն հարաւային լանջերէն : Սակայն Այրարատեան աշխարհի սիրտը կը կազմէր Այրարատեան(*) ընդարձակ ու բարերեր դաշտը :

Արարատ անունը շատ հին ծագում ու – նի եւ առաջացած է Ուրարտու անունէն : Այրարատեան դաշտը նախամարդուն հը – նագոյն օթարաններէն է : Հոն յայտնաբեր – ուած են հին եւ նոր քարէ դարերու ժա – մանակաշրջանի մարդկային մշակոյթի զանազան մնացորդներ, որոնք որոշ դա – զափար մը կուտան մարդու վաղագոյն շրջանի ըղձումներուն եւ ապրելակեր – պին մասին :

Ը. – Զ. դարերուն (Ք. Ա.) Այրարատ – եան դաշտը մեծ նշանակութիւն ստացած էր, իբրեւ Ուրարտական պետութեան հիւսիսային երկրամասերու կեդրոնական շրջան : Ուրարտացիները Այրարատեան դաշտին մէջ կառուցած էին շարք մը բերդաքաղաքներ՝ Մենուախինիլի, Ար – գիշտիխինիլի, Թէյշէբաինի, եւայլն : Ա – ռանց կարգին էր նաեւ Հայաստանի ներ – կայ մայրաքաղաք էրեբունի — Երեւա – նը :

Բայց Այրարատեան դաշտն ու յարա – կից շրջանները մեծ կարեւորութիւն մը կը ստանան մանաւանդ հայկական ժա – մանակաշրջանին՝ դառնալով մեր ժողո – վուրդին քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կենսական կեդրոնը : Բա – ւական է նշել, որ բացառութեամբ Վանի եւ Տիգրանակերտի, մեր միւս մայրա – քաղքները կը գտնուին Այրարատեան աշխարհին մէջ : Հոն էին Արմաւիրը, Արտաշատը, Վաղարշապատը, Դուինը, Բագարանը, Կարսը, Անին, Երեւանը, ինչպէս եւ ժամանակաւոր քանի մը աթո – ռանիստներ : Ասոնցմէ Արմաւիրը, Ար – տաշատը, Վաղարշապատը, Դուինը և Ե – րեւանը կը գտնուէին բուն Այրարատեան դաշտին՝ Հայոց մայրաքաղաքներու օր – բանին մէջ :

Տեսնենք թէ ի՛նչ ճակատագիր վերա – պահուած էր Այրարատեան դաշտի մայ – րաքաղաքներուն :

Ժամանակագրական կարգով, Այրա – րատեան դաշտին մէջ գտնուող Հայոց ա – ռաջին մայրաքաղաքը Արմաւիրն էր, հիմնուած Ուրարտուի Արգիշտի Ա. թա – գաւորին օրով եւ իր անունով ալ կոչուած Արգիշտիխինիլի : Արգիշտիխինիլին կը գտնուէր ներկայ Հոկտեմբերեանի շրջա – նի Արմաւիր գիւղին մօտ եւ ուրարտական ժամանակաշրջանին առմական, տնտե – սական եւ վարչական կարեւոր կեդրոն մըն էր : Ուրարտական պետութեան ան – կումէն ետք քաղաքը կը շարունակէր իր գոյութիւնը, բայց արդէն Արմաւիր ա – նունը կը կրէր : Արմաւիրը երեւանդու – նիներու Այրարատեան թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր եւ հեթանոսական կը – րօնքին մեծագոյն կեդրոնը : Ք. գարուն (Ք. Ա.) Արմաւիրը կը դադրի մայրա – քաղաք ըլլալէ : Արտաշէսեան հարստու – թեան հիմնադիր Արտաշէս Ա. նկատելով թէ Արմաւիր, ռազմավարական առու – մով, յարմար դիրք մը չունի, եւ Արաքսը դէպի հարաւ թեքելու հետեւանքով քա – ղաքը կը զրկէ իր ջուրերէն, նոր մայրա – քաղաք մը կը կառուցանէ, Արտաշատը, եւ հոն կը տեղափոխէ իր արքունիքը :

Անկէ ետք, հակառակ հինգ – վեց պա – րերի, Արմաւիր կը շարունակէ իր գոյու – թիւնը իբրեւ «լքուած մայրաքաղաք», ապա ի սպառ կը ջնջուի պատմական աս – պարէզէն : Հին Արմաւիրին տեղը յայտ – նաբերուած են շարք մը արձանագրու – թիւններ եւ մշակոյթի զանազան մնա – ցորդներ : Վերջին տարիներուն, Հայաս – տանի դիտութիւններու կաճառի հնագի – տութեան եւ ազգագրութեան հաստատու – թիւնը քաղաքի աւերակներուն վայրին վրայ պեղումներ կը կատարէ, որոնք մօտ ատենէն հնարաւոր պիտի դարձնեն լու – սաբանելու քաղաքի անցած պատմական ուղին՝ իր ընդհանուր գիծերով :

Աւելի համբաւաւոր եղած է Արմաւիրին յաջորդող Արտաշատը, որ հիմնուած է Ք. դարու (Ք. Ա.) 70ական թուականնե – րուն : Արտաշատը կը գտնուէր Արաքս եւ Ազատ գետերու խառնարանին մօտ, Ար – վիրապ վանքի շրջակայքը : Հին աշխար – հին հանրածանօթ այդ քաղաքը երբեմն կոչուած է «հայկական Կարթագինէ» : Արտաշատը, փոքր ընդհատումներով, մօտ վեց հարիւր տարի եղած է Մեծ Հայքի մայրաքաղաքը : Արտաշատ կը հանդիսանար միջազգային վաճառական – նական ճամբաներու մեծ հանգոյց մը, ո – րով, առեւտրական եւ մշակութային կա – րեւոր կեդրոն մըն էր : Ճայտնի էին, մա – նաւանդ, Արտաշատի թատրոնի չինքը, արքունական պալատները, Արաքսի վր – րայի կամուրջները եւ հին հայկական ճարտարապետական այլ կոթողներ : Կ'ենթադրուի, որ իր ծագկուն շրջանին, քաղաքը ունեցած է քանի մը հարիւր հա – զար բնակիչ :

Հայաստանի միւս քաղաքներուն նման, Արտաշատի պատմութիւնն ալ ունեցած է բազմաթիւ եւ ելեւէջներ : Քաղաքը, առանձ – նապէս, մեծ աւերման ենթարկուած է Կորբուղոնի կողմէ յիսուն թուականին, սակայն Տրդատ, Հայոց թագաւորը, կը վերաշինէ մայրաքաղաքը՝ ջնջելով հոս – մէական զօրքերու աւերումներուն հետ – քերը :

Գ. – Դ. դարերուն Արտաշատի դար – դացումը կը դանդաղի, իսկ 451ին կը դադրի Հայոց մայրաքաղաք ըլլալէ : Բնակչութեան մեծ մասը աստիճանաբար կը տեղափոխուի Դուին, եւ Արտաշատ կամաց կամաց ամայանալով կը ջնջուի պատմական ասպարէզէն :

Արտաշատի հետ միասին, Արշակունի որոշ թագաւորներու օրով, մայրաքաղաք է եղած նաեւ Վաղարշապատ : Վաղարշա – պատ ունեցած է ուրիշ անուններ եւս, (Քաղաքգաշտ, Քաղաքամայր, Կայնո – պոլիս, եւայլն) : Վաղարշապատի մէջ, Դ. դարուն, կառուցուած է Էջմիածնի տաճարը, իսկ Ե. դարուն կառուցուած են Հռիփսիմէն, Գայանէն եւ Շողակաթը : Միջնադարեան Վաղարշապատի սահման – ներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Զուարթնոց տաճարը՝ հայկական ճարտարապետու – թեան անդուզական գլուխ գործոցը :

Վաղարշապատը տակաւին մինչեւ Ը. դար կը շարունակէ պարզանալ, որմէ ետք, Հայաստանի միւս քաղաքներուն նը – ման, օտարներու ծանր տիրապետութեան մասլ դարերուն կը յետադիմէ եւ ի վերջոյ կը վերածուի սովորական գիւղի :

Դուինը հիմնուած է Վաղարշապատէն մէկ դար ուշ՝ Յոսրով Բ. Քաղաւորին օ – րով (334 – 339) : Աւելի քան երկու դար քաղաքը միայն ժամանակաւոր աթոռա – նիստ մըն էր, հիմնական մայրաքաղաք մնալով Արտաշատը : Դուին Հայաստանի մայրաքաղաք կը դառնայ 451ին, եւ երկ – րի հիմնական կեդրոնի իր նշանակութիւ – նը պահպանած է մինչեւ Բագրատունիներու հարստութեան հաստատումը (Թ. դար) :

Դուինը իր ժամանակի աշխարհի մեծա – գոյն քաղաքներէն էր : Հակառակ անոր որ Թ. դարու երկրորդ կիսուն երկու ան – դամ կործանած էր աւերիչ երկրաշարժ – ներէ, բայց շուտով կը վերականգնի եւ կը զարգանայ : ԺԱ. – ԺԳ. դարերուն իր բնակչութեան թիւը կը հասնէր հարիւր հազարի : ԺԳ. դարու երկրորդ կիսուն, երկրին հետ միասին Դուին եւս կ'ինյնայ քաղաքական ու տնտեսական աննպաստ դրութեան մը մէջ եւ աստիճանաբար անշուքանալով՝ կը դադրի գոյութիւն ունե – նալէ :

Այս օրերուն, Հայաստան կը պատ – րաստուի նշելու օրուան մայրաքաղաք Ե – րեւանի հիմնադրութեան 2750ամեակը : Երեւանը հիմնուած է Ուրարտուի թա – գաւոր Արգիշտի Ա.ի օրով, 782 թուակա – նին (Ք. Ա.) եւ կոչուած Էրեբունի : Էրե – բունի – Երեւանը աւելի քան հարիւր տարի եղած է Ուրարտական պետութեան կարեւոր կեդրոններէն մէկը :

Ուրարտական պետութեան անկումէն ետք, Էրեբունի – Երեւանը նախ կը դառ – նայ Աքեմինեաններու սահմանած սատ – րապութիւններէն մէկուն կեդրոնը, ապա կը մտնէ Երուանդունիներու թագա – ւորութեան կազմին մէջ՝ իբրեւ իր կարե – ւոր քաղաքներէն մէկը : Ե.-Դ. դարերուն (Ք. Ա.) Էրեբունին, որ կը դանուէր ներ –

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Այս վերջին ամիսներուն շատ կը խօս – ուի Միջերկրական Ծովուն մասին : Ու – պատահական չէ ասիկա :

Միջերկրականը ամէնէն վճռական դե – րը խաղացած է աշխարհի պատմութեան մէջ եւ իսկապէս քաղաքակրթութեան օր – րանն է :

Անդեալին, որ պետութիւնները որ հա – կակշռէին զայն, կրնային վերապրիլ :

Սուէզի Ջրանցքին մէջ երթալ կու հանդիպին երեք ցամաքամասեր եւ չորս ծովեր, — Եւրոպա, Ասիա եւ Ափրիկէ ինչպէս նաեւ՝ Միջերկրական ու Կարմիր Ծովերը եւ Հնդկաց ու Ատլանտեան Ով – կէանոսները :

Արեւելեան Միջերկրականի պատմու – թիւնը՝ Արեւմտեան քաղաքակրթութեան պատմութիւնն է : Ով որ հակակշռ անոր ջուրերը, ան կ'ապահովէ իր վերապրու – մը :

Այսպէս կ'ըսէին Հռոմայեցիները, ո – րոնք Միջերկրականը կը կոչէին «Մեր Ծովը» (Մարէ Նոսթրում) :

Մեծն Ալեքսանդր, 2500 տարի առաջ, դէպի Ասիա արշաւելէ առաջ, պէտք է Ա – րեւելեան Միջերկրականի նաւահան – գիստները գրաւէր, վտահ ըլլալու հա – մար թէ կողերէն պիտի չհարուածուէր :

հայ Երեւանի հարաւ – արեւելեան մա – սին մէջ, Արփնաբերդ բլուրի շրջանը, «ոչ դաշթէ» դէպի Գետառի ափերը : Երեւանի շրջանին մէջ յայտնաբերուած դրամները եւ անուղղակի աղբիւրները կուգան նչե – լու, որ քաղաքին կեանքը չէ ընդհատ – ուած նաեւ յետադայ դարերուն, իսկ Ի. դարու սկիզբները, Երեւանը արդէն յի – շատակուած է մեր աղբիւրներուն մէջ :

1440ին Երեւան կեդրոն է խռովութիւն – ներու : Բայց Թուրքմենական ցեղերու եւ օսմանեան Թուրքերու ու Պարսիկներու միջեւ մղուող պատերազմներուն հետ – ևանքով, ԺԵ.-ԺԶ. դարերուն Երեւան բազմիցս կ'ենթարկուի աւերման եւ աւե – լի քան 14 անգամ ձեռք ձեռք կ'անց – նի :

ԺԹ. դարու 80ական թուականներուն Երեւան կը սկսի յառաջդիմել. կը հիմ – նուին գործարաններ, կը կառուցուի երե – ւան – Թիֆլիս երկաթուղին, կը սկսի քաղաքին մէջ գործել ձիաքարշ հանրա – կառքը, եւայլն : Վերջին 30 – 40 տարի – ներուն Երեւան կը կերպարանափոխուի, եւ այսօր, իր 708 հազար բնակիչներով, արդիւնաբերութեամբ, բարձր մշակոյ – թով գարձած է աշխարհի գեղեցիկ քա – ղաքներէն մէկը :

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(*) Բոլոր «Այրարատեան դաշտերը՝ կարդալ «Արարատեան» :

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Սամի պէյ մեծախօս ու խաբեբայ մարդ մը չէր : Լրտեսութեան անարդ պաշտօնը ընդունած էր, բայց զայն քաջութեամբ եւ հաւատարմօրէն կը կատարէր : Ան համոզումը ունէր թէ արդար եւ պատ – ուաւոր ասպարէզ մըն էր իր ընտրածը : Պոլսոյ մէջ իսկ, իր լրտեսութեան պաշ – տօնին մէջ, մեծամեծ ծառա – յութիւններ մատուցած էր Ապտիւլ Համիտի, հալածելով ու մատնելով բո – լոր անոնք որ ազատական ձգտումներ ու – նէին ու կը համարձակէին բռնակալու – թեան դէմ բողոքելու : Անգամ մը չէ վա – րանած նոյնիսկ ժուռնալ մը դրել իր քե – ռայերին դէմ որ ազատական գինուորական մըն էր եւ որուն հետ միեւնոյն երդիքին տակ կը բնակէին : Այս ժուռնալին վրայ քեռայրը ծիծաղած էր եւ իր քոյրն ալ սրտին ցաւէն հիւանդանալով մեռած : Բազմաթիւ էին նաեւ անոնք ո – րոնք զոհ գացած էին իր կեղծուպատիր բարեկամութեան եւ միամտութիւնը ու – նեցած էին մտերմական խօսակցութեան մէջ ազատական զգացումներ յայտ – նելու կամ Երլտըզի բռնաւորին վրայ քն – նադատութիւններ ընելու :

Իր այս նկարագրով Սամի պէյ սոսկու – մի առարկայ մը դարձած էր ամէնուն համար : Իր եղբայրներն անգամ կը վախնային հետը խօսքի բռնուիլ, որով – հետեւ վատահ էին որ կարող էր նոյնիսկ դիրենք մատնելու : Ամէն մարդ կը ջա – նար խուսափիլ իր ներկայութենէն, այն – պէս որ ալ դրեթէ առանձին կ'ապրէր ու այս բանը ալ աւելի կատարելութեամբ կը լեցնէր իր տուին : Դէմը ելլողին դէմքին վրայ կը ջանար կարդալ անոր մտքին անցածը, վատանդաւոր մտածումներ դու – շակել եւ գանոնք Երլտըզ տեղեկագրել :

Երբ իրեն պաշտօն յանձնուեցաւ չորս աքսորեալներուն վրայ հսկելու եւ մինչեւ Արաբիա անոնց ընկերանալու, մեծ վար – ձատրութեան մը փոխարէն, շատ զոհ չմնաց, որովհետեւ վերջին ժամանակնե – րըս այնքան ծայրայեղ կասկածանքով կը վարուէին իրեն հետ որ առիթ չէր ունե – նար ծառայութիւն մը մատուցանելու իր տիրոջ : Հիմա կը յուսար որ իր շրջանա – կէն հեռանալով՝ պիտի կրնար նոր զոհեր գտնել գտնոնք գազանին կլլուիլը նետելու համար : Առաջին օրէն աչքը տնկած էր Օսման նաւապետին վրայ, որ քաղաքին ապականիչ մթնոլորտէն դուրս, ազատ ծովուն վրայ ապրելով միշտ ու լրտեսնե – րու չարունակական վախին ազդեցութեան տակ չըլլալով, խօսելու եւ իր գաղափար – ները արտայայտելու աւելի ազատ ձեւ մը ունէր եւ յաճախ իր մտածումը ըսելու քաջութիւնը կ'ունենար : Սամի պէյ ար – դէն որոշած էր այդ մարդուն կորուստը երբ որ Սուէզի Ջրանցքին մէջ փախուստը տեղի ունեցաւ : Այդ անակնկալ պատա – հարը խորտակս ցնցեց զինքը :

— Եթէ կարենամ այս տեսիլ փայլուն ծառայութիւն մը մատուցանել Սուլթա – նին, ալ վճռականօրէն բախտս չինած կ'ըլլամ, մտածեց, փառք, պատիւ, հա – րստութիւն, ամէնուն ալ կը տիրանամ :

Բայց այդ ծառայութիւնը մէկ կերպով միայն կարելի էր մատուցանել, այն է փախստականները ձեռք ձգելով եւ զա – նոնք կրկին Ապտիւլ Համիտի դարձնելով : Արդարեւ չափազանց դժուարին ձեռ – նարկ մըն էր այս, բայց վարձատրութիւ – նը այնքան մեծ պիտի ըլլար որ կա'յժէր փորձել : Եւ Սամի պէյ չվարանեցաւ :

Ինչպէս տեսանք, Սուէզի մէջ յաջող – յաւ քանի մը ժամուան մէջ, չնորհիւ իր քով զտնուած դրամին, արկածախնդիր Պէտվիններէ խումբ մը կազմել եւ մեծ ծանօթ հեռագիրը պալատ ուղղելէ ետ – քը, անոնց հետ անցնիլ ասիական եզերքը, իր արշաւանքը սկսելու համար :

Սամի պէյ Պաղտատի եւ Պէյրութի մէջ պաշտօնավարած ըլլալով, ոչ թէ միայն ծանօթ էր արաբերէն լեզուին՝ այլ նաեւ Պէտվիններու խիստ լաւ կը ճանչնար կեանքն ու բարքերը :

Մէկ քանի խօսքով բացատրած էր ի – րենց արշաւանքին նպատակը՝ անոնց ը – սած էր որ Սուլթանին ծառայութեան մէջ կը մտնէին եւ թէ գործը եթէ յաջող – ութեամբ վարձատրութիւններ կը սպա – սէր իրենց : Բայց ապագայի խոստում – ներով միայն չգոհանալով՝ կանխիկ դա – րերով մի քանի ոսկիներ ալ տուած էր իրենց :

Սամի պէյ երբ ալ յստակ կազմած էր փոքրիկ խումբով անցալ ասիական եզեր – քը, կարճ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Պէտվիններու մեծին՝ Շէյխ Սալէհի հետ, որ 55 տարեկան, կայտառ ու պատկառե – լի ծերունի մըն էր :

— Կարծեմ թէ մեր կազմած խումբը բաւական չէ մեր ձեռնարկը յաջողու – թեամբ գլուխ հանելու համար, ըսաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(202 Շար.)

Հնդկաց վրայ յարձակած առեն , Ֆրանսական պէտք է Արեւելեան Մի – ջերկրականի նաւահանգիստներու հակա – ռակորդը , դէպի արեւմտուք նաւարկել յառաջանալու համար : Սա – կայն , որք Սաղամինայի նաւամարտը կրկնեցուց՝ չկրցաւ կենալ : Պարսկաստան ինկաւ :

Քարկեդոնացիները Միջերկրականի մէջ ու ջախջախեց Հռոմայեցիները՝ ո – րոնք նաեւ նաւատորմ ունէր :

Սակայն երբ Հռոմ նաւատորմի տիրա – ցու , քարկեդոնացիները վտարեց Սիկի – լիայն : Բայց , չկրցաւ իր նաւատորմը կրկնածել Արեւմտեան Միջերկրականի մէջ :

Եւ այսպէս , Քարկեդոնացիները , ըս – կսած վրայով ներխուժեցին Եւրոպա եւ անոնց սպառնալիքը կրկին յայտնուե – ցաւ Հռոմի մէջ :

Եւրոպայի ամբողջ պատմութիւնը ցոյց կուտայ՝ թէ այն պետութիւնը որ նաւա – տորմ չունի , չի հակակշռեր Միջերկրա – կանը , չի կրնար կայսրութիւն մնալ ու կը քայքայուի :

Հռոմայեցիները կրցան Եւրոպայի մէջ տիրապետել ոչ միայն անոր համար որ զօրաւոր բանակ ունէին , այլ նաեւ անոր համար , որ ամենազօրաւոր նաւատորմը ունէին ու կրցան Ափրիկէի մէկ մասը կը – րաւել :

Հռոմէական կայսրութեան հակակշռին համար մեծ մենամարտ ունէին Անտո – նիոս եւ կղէոպատրա եւ Եգիպտոսը կոր – ծնցուցին , Ակթիոյի մէջ , յունական ա – ֆերան վրայ , ծովային բախումի ընթաց – քին : Այդ բախումէն ետք , Եգիպտոս փակ եկաւ :

Հռոմայեցիները տէր – տիրական էին Միջերկրականի մէջ :

Ձանցան յաղթանակներ ու պարտու – թիւններ : Նաւատորմը կը պահէր կայս – րութիւնը : Սակայն երբ անկարող դուրս կուգար , Հռոմ կը խորտակուէր : Ասիկա ապացուցեցաւ Աննիբալի եւ վան – տալներու պարագային :

Միջին Դարուն , Ծովակիները կրցան երկարօրէն հասնիլ , որովհետեւ ապահո – ված էին Ափրիկանի նաւահանգիստները եւ պետութիւնը , Վենետիկը , բայց նմա – նապէս նաեւ Մալթան ու Կիպրոսը :

1453ին երբ Կոստանդնուպոլիսը ին – կաւ , Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը սպառնացաւ Արեւմուտք վերադառնալ :

Ամերիկան՝ Արեւելեան Միջերկրականի կորուստին հետեւանքով զտնուեցաւ :

Ձենովա հարուած ստացաւ՝ երբ կոր – ուսկան Սեւ Ծովու առեւտրական ճամ – բարները :

Ձեռագային՝ երբ Օսմանեան կայսրու – թիւնը ծովուն վրայ հակակշիռը կորսըն – ցուց , չկրցաւ մնալ ու քայքայուեցաւ :

19րդ դարուն , Նափոլէոն պրուեց Ե – գիպտոսը , բայց երբ Նելսըն Ֆրանսական նաւատորմը ջախջախեց Նեղոսի նաւա – մարտի ընթացքին , Նափոլէոն պարտուե – ցաւ ու կորսնցուց Միջերկրականի հա – կակշիռը :

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին , Միջերկրական Ծովը կարեւոր դեր կա – տարեց :

Անգլիացի վարչապետ Չըրչիլ , պահան – ջած էր որ Միջերկրականը պահուի ամէն գնով ազատութեան գնով : Ի վերջոյ չահեցաւ ճակատամարտը : Գերմանացիները ու Ի – տալացիները պարտուեցան ու չախաջախ – ուեցան :

Թարգմ . Վ.Ա.ԶՐԻԿ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Օգոստոս ամսուն , ինչպէս ամէն տա – րի , այս տարի եւս Ֆրանսայի Հ . Ց . Դ . Նոր Սերունդը իր բանակավայրը ունէր – ցաւ , այս անգամ Պէզիէի մէջ : Աւելի քան 150 Նոր Սերնդական կամ այլ հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ ամիս մը չարունակ , Միջերկրականի դեղեցիկ ծովափին վրայ եւ կապոյտ երկնքին տակ , զուարթ արձակուրդի մը կողքին ապրե – ցան ընկերական , հաճելի , հայկական կեանք մը : Եղան օգտակար դասախօսու – թիւններ թէ վիճաբանական երեկոյթներ՝ հայ մշակոյթի , պատմութեան թէ քա – ղաքական կեանքի մասին :

Շաբաթ , 17 Օգոստոսին , «Տէվիչ ալ Մխի»ի , «Մխի Մխոր»ի , «Մարսէյլէ – զ»ի , ինչպէս եւ տեղական հեռատեսիլի թղթակիցները հիւրը եղած են Նոր Սե – րունդի բանակումին : Վերոյիշեալ թեր – թերը մասնաւոր յօդուածներով կ'անդ – րադառնան Նոր սերունդին մասին : Սոս – րեւ կուտանք , համառօտ , «Տէվիչ ալ Մխի»ի դրութիւնը . —

«1915ին , Թուրքիոյ պատե – րազմի ընթացքին , ժողովուրդ մը , ակամայ , կը կրէր պատերազ – մին բոլոր հետեւանքները : Հայաստան դոհն էր իրական ցեղասպանութեան մը , երբ իր զաւակներէն աւելի քան մէկու – կէս միլիոն կը սպաննուէին սարսափելի պայմաններու մէջ : Վերապրողները կ'ա – պաստանէին զանազան երկիրներ՝ Ամե – րիկա , Ափրիկէ , եւ մասնաւորապէս՝ Ֆը – րանսա :

53 տարի ետք , աւելի քան 140 հազար Հայեր իրենց բնակավայրը ունէին Փարի – զի , Մարսէյլի կամ կեդրոնական Ֆրան – սայի մէջ : Անոնցմէ չատեր չեն ճանչ – ցած իրենց հայրենիքը , բայց երախտա – պարտ ըլլալով հանդերձ զիրենք որդեդ – րող հայրենիքին , երիտասարդ Հայերը թէ տարբեր Հայերը չեն յուսահատած օր մը վերադարձնելու իրենց հողերը՝ Միաց – եալ , Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մը մէջ , որ ընդդիմէ ներկայիս Թուրքիոյ տիրապետութեան ներքեւ դտնուող հողե – րը թէ Խորհրդային Միութեան կցուած Հայաստանի հանրապետութիւնը :

Ամբարձ բոլոր անկիւններուն մէջ ուր

կակչիր :

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին , Միջերկրական Ծովը կարեւոր դեր կա – տարեց :

Անգլիացի վարչապետ Չըրչիլ , պահան – ջած էր որ Միջերկրականը պահուի ամէն գոհողութեան գնով : Ի վերջոյ չահեցաւ ճակատամարտը : Գերմանացիները ու Ի – տալացիները պարտուեցան ու չախաջախ – ուեցան :

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ ՆՈՐ ԱԶԱՏԱՐԱՐԸ՝ ՏԻՒՊՉԷՔ

Օրուան մարդն է Չեխոսլովաքիոյ Հա – մայնավար կուսակցութեան ընդհ . քար – տուղար Ալեքսանդր Տիւպչէք , որ յայտ – նութիւն մը եղաւ ամիսներ առաջ խօսած իր ճառով : Ժողովուրդը ափ և բերան մնաց , երբ լսեց անոր չրթներէն «ազա – տական չարժումին» մանրամասնութիւն – ները եւ հեռատեսիլի առջեւ զայն դի – տեց զոհունակութեամբ , բայց չուարու – մով : Առաջին անդամն էր որ համայնա – վար դեկավար մը ընկերվարական «բա – րեկարգումը » կը ծանուցանէր ժպտադէմ եւ սրամիտ նախադասութիւններով , եւ քանի մը օր ետք , Փրակայի մեկ հրապա – րակին վրայ նոյն խօսքերը կը կրկնէր ան – հատական պաղարիւնով մը եւ ինքնա – չարժի մը վրայ բարձրացած , մինչ հա – զարաւոր ուսանողներ ջահեր ի ձեռին դինքը մարիկ կ'ընէին : Այսօր թէ Չեխերը եւ թէ Սլովաքները միաձայնութեամբ կ'ընդունին՝ թէ բոլորովին նոր եւ անսո – վոր կուսակցապետ մը ունին իրենց գըլ – խուն վրայ եւ բնազդարար կը վստահին ու կ'ապաւինին Տիւպչէքի :

Անշուշտ , կարելի չէ պնդել՝ թէ Տիւպ – չէք եւ իր գործակիցները Արեւմուտքի ժողովրդավար դէմքերուն չափ ազատու – թիւն ունին : Բայց եթէ դիրքերնէ բաղդա – տեղք Նովոթնիներու հետ , իսկոյն պիտի հաստատենք թէ արդի ժամանակներուն մարդիկն են անոնք , եւ հանրութիւնը ա – ռաւելագոյն չափով կը հաւատայ անոնց դատին , եւ իր ուժերով զօրավիդ կը հանդիսանայ անոնց վարած ազատական պայքարին :

Տիւպչէքի անհատականութիւնը ամ – բողջովին լոյսի եկած չէ տակաւին , եւ լրիւ չենք դիտեր թէ ինչ են իր չափա – նիշերը , Արեւմտեան ժողովրդավարու – թեան տեսակէտով : Յարդ մամուլն ալ տեղեկութիւններ տուած չէ իր մասնա – յատկութիւններուն , ընտանեկան կեան – քին , նախասիրութիւններուն մասին : Ի – բրը օրինակ պէտք է յիշել թէ մինչեւ այ – սօր ոչ էկ թերթ հրատարակած է Տիկին Տիւպչէքի նկարը , եւ ոչ ոք դիտէ թէ Տիւպչէք ինչերէ կ'ախորժի , ինչպիսի հա – տաքքրքրութիւններ ունի , իր պարապոյ ժամերուն ինչեր կը յաղնայ :

Միակ եւ անժխտելի իրողութիւն մը կայ : — Չեխոսլովաք ժողովուրդը յան – կարծ դատ է «երկինքէն լջած» առաջ – նորդ մը , զոր չի ճանչնար ամբողջովին , կ'անդիսանայ անոր երկիրը , անոր առօր – եան , կենցաղը եւ ներաշխարհը , բայց անբացատրելի մղումով մը կ'ապաւինի անոր , իբր վերկարար նաւաբեպտի մը , որ չի վախնար խութերէն , եւ խիզախու – թիւնը կը միացնէ խոհեմութեան : Այս է կարեւորը արդէն , եւ Չեխոսլովաք ժո – ղովուրդը այժմ կազդուրուած է հոդիով , երջանիկ է նոյնիսկ , որովհետեւ երեան ելած է ազատարար դէմք մը , որ երկիրը վրկած է Սթալինեան մենատէրի մը ճիրաններէն եւ վերջ տուած քսան տարիներու ժողովրդային տառապանքին :

«ԹԱՅՄՋ »

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ . ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Եթէ երկու անսահմանութիւններն ի – մացական են , ամէն մէկը կազմող սկըզ – բունք մը ունի . եւ ինչպէս վարի անսահ – մանութիւնը ինքնութիւն մը ունի : Վարինին ինքնութիւն է հոգին . վերի – նին ինքնութիւնն է Աստուած : Վերի անսահմանութեան հետ հաղոր – դակցիլը կ'անուանուի աղօթել : Պէտք չէ բառնալ մարդկային մտքի սե – փականութեանց եւ ոչ մին . ընդհակառակն , պէտք է վերանորոգել եւ կերպա – րանափոխել :

Մարդուս կարողութեանց մէկ քանին , որոնք են մտածում , խոհանքը , աղօթքը , դէպի անծանօթը կը դիմեն :

Անծանօթը Ովկիանոս մըն է :

Ի՞նչ է խիղճը . Անծանօթին ուղեցոյցն է :

Մտածում . խոհանք , աղօթք , ասոնք խորհրդաւոր մեծ չատագոյթներ են , զոր պէտք է յարգել :

Ո՞ւր կ'երթան հոգիին այս վեհաչուք փողփողումները . դէպի մութը , այսինքն դէպի լոյս :

Հանրիչխանութեան մեծութիւնը կը պահանջէ ոչինչ բանալ եւ ոչ ալ մարդ – կութեան վերաբերող իրերէն բան մը մերժել ուրացմամբ : Մարդուս իրաւուն – քին մօտ , դէթ քովը , Հոգիին իրաւունքը կայ :

Կրօնամոլութիւնը խորտակել եւ ան – ահմանութիւնը պաշտել , այս է ահա օ – րէնքը :

Բնական չհամարինք Տիեզերքի առջեւ ծունր դնել եւ իր աստղերով լի անհուն ոսոերը նկատել ակնապիշ :

Պարտք մը ունինք որ է աշխատիլ մարդկային հոգիի համար , խորհուրդը հրաչքին դէմ պաշտպանել , անխմանալին պաշտել եւ անհեթեթը մերժել . անմեղ – նելի , իրարու մասին հարկաւոր եղածը միայն ընդունիլ , հաւատքը մաքրել կրօն – քին վրայէն աւելորդապաշտութիւնները սրբել , թրթռքաքաղել զԱստուած :

Մարդուս կարողութեանց մէկ քանին , որոնք են մտածում , խոհանքը , աղօթքը , դէպի անծանօթը կը դիմեն :

Անծանօթը Ովկիանոս մըն է :

Ի՞նչ է խիղճը . Անծանօթին ուղեցոյցն է :

Մտածում . խոհանք ,աղօթք , ասոնք խորհրդաւոր մեծ չատագոյթներ են , զոր պէտք է յարգել :

Ո՞ւր կ'երթան հոգիին այս վեհաչուք փողփողումները . դէպի մութը , այսինքն դէպի լոյս :

Հանրիչխանութեան մեծութիւնը կը պահանջէ ոչինչ բանալ եւ ոչ ալ մարդ – կութեան վերաբերող իրերէն բան մը մերժել ուրացմամբ : Մարդուս իրաւուն – քին մօտ , դէթ քովը , Հոգիին իրաւունքը կայ :

Կրօնամոլութիւնը խորտակել եւ ան – ահմանութիւնը պաշտել , այս է ահա օ – րէնքը :

Բնական չհամարինք Տիեզերքի առջեւ ծունր դնել եւ իր աստղերով լի անհուն ոսոերը նկատել ակնապիշ :

Պարտք մը ունինք որ է աշխատիլ մարդկային հոգիի համար , խորհուրդը հրաչքին դէմ պաշտպանել , անխմանալին պաշտել եւ անհեթեթը մերժել . անմեղ – նելի , իրարու մասին հարկաւոր եղածը միայն ընդունիլ , հաւատքը մաքրել կրօն – քին վրայէն աւելորդապաշտութիւնները սրբել , թրթռքաքաղել զԱստուած :

ԳԼՈՒԽ ԼԲ .

ԱՂՕԹՔԻՆ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԲԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աղօթելու կերպը լինչ կ'ուղէ թող ըլ – լայ , լաւ է , բաւական է որ անկեղծ ըլլայ աղօթողը : Չակառակ կողմը դարձուր ա – ղօթապիրքդ , եւ թռիր դէպի անսահմա – նութիւն :

Գիտենք թէ փիլիսոփայութիւն մը կայ որ կ'ուրանայ անսահմանութիւնը : Ու – րիչ փիլիսոփայութիւն մըն ալ կայ որ ախտաբանօրէն կը դասաւորուի եւ կ'ու – րանայ արեւը , այս փիլիսոփայութիւնը կուրութիւն կ'անուանուի :

Կոյրերու յատուկ համարձակութիւն մըն է ճշմարտութեան աղբիւր համարիլ ղպայտրանք մը զոր չունի մարդս :

Բայց աւելի Հետաքրքրականը կայ , այս խաբխափուն փիլիսոփայութիւնը հը – պարտութեան , մեծութեան եւ կարելիու – թեան կերպեր ունի այն փիլիսոփայու – թեան առջեւ որ զԱստուած կը տեսնէ : Կարծես խլուրդի մը աղաղակը կը լսենք , որ կ'ըսէ :

— Դուքս կը չարժեն իրենց արեւով :

Գիտենք թէ երեւելի եւ հզօր անաստ – ուածներ կան : Ձիշդը ըսելով այսպիսի – ները՝ նոյնիսկ իրենց հզօրութեամբ դէպի ճշմարտութեան վերադառնալով՝ իրենք ալ ապահովապէս չզիտեն թէ անաստ – ուած են . ասոնց հետ դժուարութիւնը դը – րեթէ որոշ բացատրութիւն մը տալն է . սակայն եթէ Աստուծոյ չհաւատան ալ , իրենց հզօր մտքի տէր ըլլալը կը հաստա – տէ թէ Աստուած կայ :

Այսպիսիները կը բարեւենք , փիլիսո – փայ են , բայց անողոքաբար կը յայտնենք իրենց փիլիսոփայութեան լինչ անուն ու – նենալը :

Շարունակենք :

Զարմանալի բան մըն ալ կայ , որ է բառերով խաբուելու դիւրութիւնը : Հիւ – սիսաբնակ բնազանցներու դաս մը որ փոքր լինչ միտով տոպրուած է : Ուժ բա – ուին տեղ կամք բառը գործածելով մարդ – կային մտքին մէջ յեղաշրջում մը ընել կարծեց :

Փոխանակ տունկը կ'ուճի ըսելու՝ տունկը կը կամի ըսելը իրօք արդիւնաւոր կ'ըլլար , եթէ նաեւ ըսուէր թէ տիեզերքը կը կամի : Ինչո՞ւ համար . — վասնզի հետեւութիւնը սա պիտի ըլլար : Տունկը կը կամի , ուրեմն կամք մը ունի . տիե – զերքը կը կամի , ուրեմն Աստուած մը ու – նի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար .)

Օրեր եւ Ժամակ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Պ· Տիգրան Մկրտիչեան եւ զաւակներ – րը՝ Յակոբ, Սօսէ, Արփինէ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հնոջ եւ մօր՝

ԷԼԻԶ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 24ին, իր բնակարանը, 57 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ-Կիրակի (Օգոստ· 28) ժամը 14·45ին Անկէնի նոր գերեզմանատունը, Բիւ տը լա Քուսէ։

Հաղորդակց· մինոց·— Կառ տիւ Նո – ռէն ժամը 13·30ին եւ 14ին։ Կամ Քառը – փուռ Փէյէլէն առնել թիւ 154 օթոպիւսը։

Մահազդ չատացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իրրեւ այդ նկատել։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէն եւ վիէնի Փ· Կապ· Խաչը ցաւակցութիւն կը յայտնեն մեր վիէնարնակ Պ· Արտաշէս Զաքարեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պ· Լե – ւոն Սրմաքաչեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Զաքարեանի եւ զաւակներուն եւ Պ· Զաքարեանի եւ զաւակներուն (Մարսէյլ) եւ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 100 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի Շաւարշ Նարդունիի մահուան առթիւ եւ 100 ֆր· ժիրայր Միսաէեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի ժիրայր Միսաէեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան իր քրոջ՝ Մատլէն Քարաքուզեանի մահուան առթիւ հարիւր ֆր· կը նուիրէ կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին։ (Ստանալ՝ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Ազգ·Մխիթարեան Ընտրահակաւոր – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Ոմն հաւատացեալ, Տիկին Վերժին Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Պարսամեան, Այրի Տիկին Զաւուշեան, Տիկին Բաղումեան, Պ· Ալեքսանեան, Պ· Զալըքեան, Տիկին Գալաքճեան, Տիկ· Բալեանեան տասնական ֆրանք, Տիկին Պայծառ Գաբրագչեան, Տիկին Գուլումճեան, Յա – կեան ֆրանք։ Տիկին Վօթօեան մէկ դաժօ մատաղ։

Տիկին Տիւմէճեան (Փափազեանի կնունքին առթիւ) հարիւր ֆրանք, Տիկին Կիւլիւմիա Ճինպաշեան (Վալանս) փոխ – ծաղկեպսակի հարիւր, Օր· Գասպարեանի թաղումին փոխ· ծաղկ· ընկերուհիներու կողմէ 80, Սողոմոնեան ընտանիքի կողմէ եկեղեցիին 50, Պ· Պաղայան եկեղեցիին 25, Տէօթճեանեան իւղապին 10, Զըրտճեան իւղապին տասը ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԸ·— Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21–ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամու – էլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ եւքը, ժամը 14էն 18։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն առնոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն·— 927 – 01 – 72։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ազգատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին։

×

«ԻՆԶՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը։

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնտ Օթէլի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՓՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօսրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9։ Մանկապարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ Սէ· Ըը Փէ· եւ Ճրգի մուտք։

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յատկապէս՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ եւքը։

Հեռաձայն՝ 179 կոնէս։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջի բաժանորդագրութեան պայմանները են՝

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր· վեցամսեայ 50 ֆր·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր·, վեցամսեայ 60 ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'բնդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտուհիներ։

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատեհաան։

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան։

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

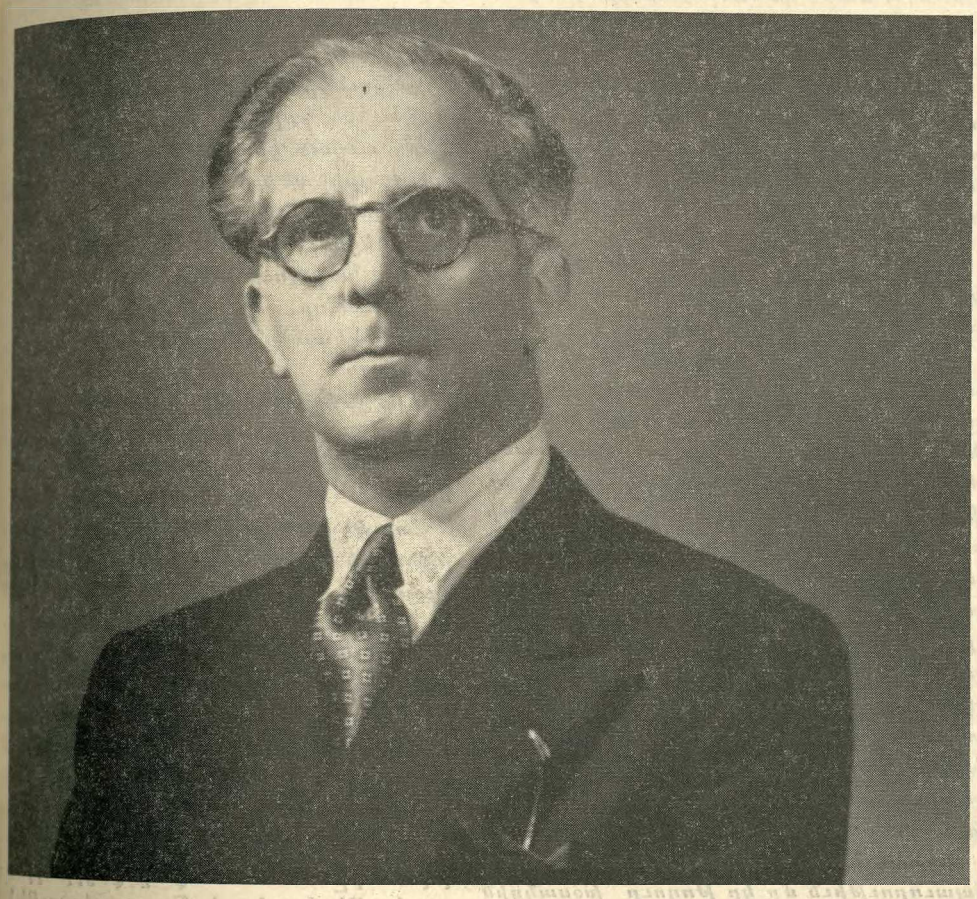
Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
29 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11298 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.298

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1899 1968

ԺԻՐԱՅՐՆԵՐԸ

Ոչ ևս է Ժիրայր Մխսաքեան :

Այսինքն, Պոսթընի աննշան մէկ ան– կիւնին մէջ մեռաւ, այլեւս չկայ Ժիրայր Մխսաքեան :

Չարկ չկայ այս կորուստն ալ աւելցը – նել սեւ ցանկին վրայ եւ լալ անմխի – թար :

Հնոպզի պէտք չկայ այլեւս, դուժելու ձեղի թէ Պոսթընի, Նիւ Եորքի, Փարի– զի, Գահիրէի, աշխարհի բոլոր հսկայ քաղաքներու փոքրիկ անկիւններուն մէջ ան մի, հասած պատուղներու ծանրու – թեամբ երկրին վերադառնալու անյեղլի իրականութեամբ կը թօթափին, կ'իյնան Ժիրայրները :

Ցաւալի է մահը, երկրին վերադառնա – լու իրականութիւնը, որուն հետ կարելի է հաշտուիլ՝ տխրելով :

Բայց կան խեղաթիւրուած, չբջուած ի– րականութիւններ . — իր երկրէն դուրս ըլլալու իրականութիւնը :

Իր երկրէն դուրս Հայուն մահը՝ որ ա– նիկն է քան ցաւը, տխրութիւնը :

Ողբերգութիւն, բարդ ղգացում կամ ցորդ չարտայանուած բառ՝

Մահը Ժիրայրներուն :

Բայց ո՞վ են Ժիրայրները :

Կոչուին Մխսաքեան կամ այլ անուն – ներով, Ժիրայրները որ կը մեկնին իմ հայրս են, քու հայրդ են, իր հայրն են :

Մարդիկ՝ քանի այդպէս կը կոչուին ապրող էակները : Բայց ղգացումով եւ ապրումով սահմանած՝ լաւագոյն է զա – նոնք կոչել յաւտախաբութիւն, դառնու – թիւն, չամառութիւն. կուկատուած բար– բառով՝ Հայեր :

Այսինքն մարդիկ՝ Հայաստանէն եկած : Հայաստանն ալ երկիր մըն է... Գողցը – ած երկիր մը՝ որուն շատ էին կարօտ – ցած : Շա՛տ :

Կենճռոտ եւ իմաստուն ճակատներով՝ ինչպէս ժայռերն են իրենց արեւահանձ լեռներուն, ղլուխները ծանր՝ իրենց երկ– րին տխրութեամբ, եւ աչքերը՝ չհա – տուցուած իրաւունքներու եւ խաչուած արդարութեան հանդէպ երբեք համա – կամ, ցասումնալից սեւեռումով :

Այսպէս չըջեցան Ժիրայրները աշխար– հի ճամբաներուն վրայ, որոնք երբեք չանցան Հայաստանէն :

Հայ լեզուն, հայ մշակոյթը, հայ քա– ղաքական գաղափարը՝ Թափառական մար– դարէ՝ Նեղոսէն Սէն, մինչեւ Ամազոն ու Միսիսիփիի իր զաւակները լալու :

Բայց ահա յղնած են այլեւս· կը մեկ– նին Ժիրայրները· մեր հայրերը կը մեռ – նին :

Կը մնայ Հայութիւնը՝ որբացած : Կը մնանք մենք՝ մեռելաթաղ :

Մեռելաթաղ մեր հայրերո՞ւն, թէ Հայութեան ...

Ցաւէն աւելի այս կսկիծով է որ կու– լան մեր մայրերը, «Ընդ դէմս բարեկաց– ւոյ ...» :

Այս կսկիծով է որ, թոզ ներուի՛ ի – բենց,— կը լսե՞ս, Տէ՛ր,— մեր մայրերը մեզ կ'անիծեն .

— Կոտրուի՛ն ձեր ձեռքերը, եթէ Ժի – րայրներուն փոսին հետ պիտի փորէք ու– ղեղմանը նաեւ անոնց ոգիին :

— Ձաթի՛ն ձեր սրտերը, եթէ Ժիրայր– րու դագաղներուն կ'ընկերանան, անոնց ցաւը մոռնալու աղօթքով :

— Ֆարանա՛ն ձեր չբթները, աչխարհի բոլոր լեզուները ձեր բերաններուն մէջ դառնան խժաճայն կափկափ ու խուլ կապկանճում՝ եթէ Ժիրայրներուն հետ օ– տարի հողին պիտի յանձնէք եւ իրենց լե– զուն ... ձեր Մայրենիքը :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՌՆԻ ՈՒԺԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

ՓՐԱԿԱ ԴԺԳՈՀ ԵՒ ՅՈՒՍԱԽԱՔ

Ուշադրութեամբ քննելով երեքչաբթի կէսօրէ ետք հրապարակուած հասարա – կաց հաղորդագրութիւնը , կարելի է հարց տալ թէ ի՞նչ բանի ծառայեցին կը– բեմլինի չորս օրուան բանակցութիւննե – րը : Հաղորդագրութեան մանրազնին մեկնութիւնն իսկ, քաղաքական դէմե – րուն համաձայն, ոչ մէկ լոյս կը սփռէ Փրկան Մոսկուայէն բաժնող էական տարակարծութիւններուն վրայ : Համա – ձայնութեան բոլոր կէտերը կը մնան անո– րոշ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ Խոր– հրդային իշխանութիւնները կը միտին սահիլ իրենց «Զեխ հիւրերը», բոլոր ո– րոշումները զործադրելու : Այս դիտակ – ցութիւնը ունին նաեւ չեխ դեկավարնե – րը, զոր, նախագահ Զվոպոտա, սրտի ճմլումով կը կոչէր «քաղաքական իրակա– նութիւն» : Այս կսկածով է նաեւ որ չեխ Երեսփոխանական ժողովը կը զոչէր մի – արերան իրենց նախագահին՝ Սմիրկովս– կիի· «կը պահանջենք իրականութիւնը» :

Ի՞նչ կարելի է հետեւցնել այս պղտոր հաղորդագրութենէն :

1·— Գրաւման բանակներուն կողմէ ձերբակալուած չեխ բոլոր դեկավարները կը վերադառնան իրենց պաշտօնին : Հա – ղորդագրութիւնը «հակացղութեամբ կը մօտենայ եւ նեցուկ կը կանգնի» նաեւ չեխ համայնավար կուսակցութեան ազա– տական դիծին : Ասիկա կը կազմէ հաւա– նաբար Խորհրդ· Մեծագոյն դիմումը : Նախագահ Զվոպոտա բանակցութիւննե – րու նախապատման դրած էր արդէն Տիւպ– չէքի եւ իր ընկերներուն ազատ արձա – կումն ու կառավարութեան դլուխ վերա– դարձը : Ընդհակառակն, հասարակաց հաղորդագրութիւնը ընդունելով հանդերձ չեխ համայնավար կուսակցութեան Ցուն– ուարի լիակատար նիստի որոշումները, լռելեայն կ'անցնի անցեալ Հինգչաբթի օրուան բացառիկ համագումարին մասին, որ դեկավար մարմիններէն կը հեռացնէր բոլոր «պահպանողականները» :

2·— Զեխ դեկավարները խոստացան ազդու միջոցներ ձեռք առնել, վերահաս– տատելու համար ընկերվարական իշխա – նութիւնն ու համայնավար կուսակցու – թեան դեկավարող դերը՝ Խորհրդ· Մի – ութեան հետ բարեկամական յարաբերու– թիւնները բարելաւելու համար : Ցայտնի է թէ այս կէտը կը հակասէ առաջինին , սանձելով Տիւպչէքի ազատական ծրա – դիրը : Կ'ենթադրէ նաեւ մամլոյ դրա – քննութիւն, կեդրոնացում, եւ այլն :

3·— Խորհրդ· բանակներու հետ քաչ – ուիլը, որոնք, ըստ հաղորդագրութեան « չատ կարճ ժամանակի մը համար Զե – խոսլովաքիա կը մնան », իբր թէ պայ – մանաւորուած չէ : Աւելին, հաղորդա – գրութիւնը կը նչէ թէ « միջամուխ պիտի չըլլան Զեխոսլովաքիոյ ներքին գործե – րուն» : Այս վստահացումը, դժբախտա – բար, բաղմիցս կրկնուած , չարդիլեց երկրին գրաւումն ու Զեխ դեկավարնե – րուն ձերբակալումը· կը մնայ ուրեմն պղատոնական խօսք մը : Մինչ ընդհակա– ռակն, եթ քաչուելու առընչութեամբ հաղորդագրութիւնը կը հաստատէ, թէ «գործքերը պիտի քաչուին , երբ հետզհե– տէ Զեխոսլովաքիա բնականոն կացու – թեան վերադառնայ ». այսինքն՝ իրենց փափաքած «կացութեան» : Որով, գրաւ – ման բանակները պիտի քաչուին կամաց, կամաց, հանդրուան առ հանդրուան : Նախ պիտի քաչուին քաղաքներէն միայն : Իսկ ինչ կը վերաբերի վերջնական պար – պումին, յայտնի է որ Խորհրդ· Միու – թիւն կ'ուզէ իրեն վերապահել յարմար վայրկեանը գատելու իրաւունքը : Ճիշդ է որ նախագահ Զվոպոտա, խօսելով չեխ ժողովուրդին, յայտնեց թէ «ձեռք բե – րած էր գրաւման բանակներու ամբողջա– կան պարպումը», բայց թէ ե՞րբ , այդ մասին ոչինչ բաւ :

Հաղորդագրութեան յայտարարութե – նէն եաք, Փրակայի մէջ, իր դեկավար – ներուն վերադարձը ողջունող չեխ ժողո– վուրդի խանդավառ ցոյցերուն յաջորդեց ընդհ· յուսախաբութիւն մը :

Այս յուսախաբութեամբ, այս կասկա – ծով է որ ամբողջ ժողովուրդը յուզուած, իր դժգոհութիւնը կը յայտնէր : Ի դուր նախագահ Զվոպոտա փորձեց հանդար – տեցնել ժողովուրդը , չծածկելով սակայն իրականութիւնը· « չեմ ուզեր իրակա – նութիւնը ծածկել · ցաւալի հետքերը դեռ երկար պիտի տեւեն » : Աւելի յուզիչ էր Տիւպչէքի ճառը , զոր հարկադրուեցաւ քանիցս ընդհատել, այնքա՛ն յուզուած էր եւ ընկճուած : Ընդհատումներէն մին տեւեց հինգ վայրկեան· չեխ խիզախ ա – զատականը կուլար : Տիւպչէք իր բառերը չծամծմեց· յայտնեց պարտութիւն մը, հաստատում մը՝ թէ կառավարութիւնը , բոնի ուժին դիմաց, ուրիշ լուծում չու – նէր· «կացութեան մը մէջ էինք, որ մի– այն մեր կամքէն կախում չունէր»· յետոյ աւելցուց· «բոլոն խօսքերը դիւրին է ար– ձակել , բայց ես մարդոց կեանքերուն պատասխանատուութիւնը ունիմ » :

Ժողովուրդը, անշուշտ, դիտակից է թէ իր դեկավարները չդաւաճանեցին , այլ ստիպուած ստորագրեցին համաձայնու – թիւնը՝ իբրեւ չարեանց փոքրագոյն : Բայց կը մնայ համոզել ոչ թէ ժողո – վուրդը, այլ չեխ համայնավար կուսակ – ցութեան Կ· Կոմիտէն, որ տակաւին, վերջին ժամուն, կը հրատարակէր հե – տեւեալ հաղորդագրութիւնը· «դառնու – թեամբ եւ յուսախաբութեամբ կ'ընդու – նինք Մոսկուայի բանակցութիւններու հաղորդագրութիւնը : Բայց խնդրոյ ա – ռարկայ չենք կրնար դարձնել ո՛չ մեր դերիչխանութիւնը, ո՛չ մեր ազատութիւ– նը » :

Արեւմտեան երկիրներու առաջին արձա– գանգները չատ յոռետես են :

ԼՈՆՏՈՆի յատուկեղեակ չըլնանակներուն համաձայն, Ցունուարէն ի վեր մի առ մի ազատութեան առչեւ բացուած պատու – հանները գոցուեցան :

ԱՏԼԱՆՏեԱՆ ՈՒԽՏի համաձայն, Զե – խոսլովաքիոյ եւ Արեւմտ· Գերմանիոյ սահմանին վրայ Խորհ· բանակներու ներ– կայութիւնը մտահոգիչ պարագայ մըն է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ճամբարէն վերադարձող Փարիզի խումբը, կը հասնի Շաբաթ իրիկուն ժա – մը 20·30ին, 17 Րիւ Պլէօ, ժամադրավայր Նոր Սերունդի ակումբը :

×

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը կը վերադառնայ այս Շաբաթ , 31 Օգոստոսին :

ԼիՈՆի խումբը կը հասնի Փեռաշի կա– յարանը, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·53ին :

ՄԱՐՍԷՅԼի խումբը Սէն Շարլ կայա – րանը, Շաբաթ ժամը 14·28ին :

ՓԱՐԻԶի խումբը, Շաբաթ իրիկուն ժա– մը 19ին , Սէուտա Մոնթրոն :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակ– ները պիտաւորել :

ՈՍՏԻԿԻ ՀՈՒՏԱՆ

Եր

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԿՆՈՋ ՆԱՀԱՊԵՏՈՎ ՄԱՍ

— Ֆրանսիական ծովակալ Ռոդնեյը ասում էր, թե ինչ էլ որ լինի, ես կանգնելու եմ իմ տեղում,

ՓՈՇԻՆ

Ա. ՍԱՍՆ

—*—

ԵՐԿՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ընտանեկան հանգամանքները ստիպեցին զինվորական ծառայության անցնել «ուժի միջոցով»։ Ուզում էր «ուժի միջոցով» ազատվել զինվորական ծառայությունից, բայց չհաջողվեց։ Ուզում էր ինքնասպան լինել, բայց չհամարձակվեց։ Ուզում էր փախչել, բայց չհասցրեց։ Ուզում էր ինքնակամ գնալ, բայց չկարողացավ

Օրեր եւ Շաբաթ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէյ Մօրիսէն Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Կոստանեան եւ զաւակները, իրենց քոյր եւ հօրաքրոջ՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԷԼԻՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կոստանեան)

մահուան քառասունքին տաթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի (Սեպտ. 1), Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ (295 Բիւ Պուալօ) :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Շաւարշ Նարդունիի մահուան տաթիւ Յ. Պետրոսոֆ յիսուն ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Նարդունիի գործերու հրատարակութեան ֆոնտին եւ 25ական «Յառաջ»ի եւ Կապ. Խաչի : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ասպիկ Այվազեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Այվազեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարօ Գարապաշ, Տէր եւ Տիկին Ալէն Սալմնար, Այրի Տիկին Գեղանուշ Գրիգորեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Համբարձում Տէրտէրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Բարուհի Փափազեան եւ զաւակը Սուրէն, Տէր եւ Տիկին Տադէոս Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արսէն Պուպիքեան եւ զաւակները (Ամերիկա), սրտանց չնորհակալութիւններ կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց նեղ կացութեամբ, ծաղկեպատկերով կամ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց յոյժ սիրեցեալ եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգական

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահուան առթիւ :

Մասնաւոր չնորհակալութիւն Մարսէյլի Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան եւ Մարսէյլի բոլոր ընկերներուն, որոնք ոչ մէկ բան խնայեցին տարաբախտ Նարդունիի հիւանդութեան եւ մահուան առեն :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյլ, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21–ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու զոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), դրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 – 01 – 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին . Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՄՕՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ը.ը Փէ. եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

Հեռաձայն՝ 179 Կոնէս :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'բնդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներ եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 90 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	50 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 105 Ֆ·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
30 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԱՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ — ԹԻՒ 11299 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.299

ՕՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ

ՅԻՐՈՒՅԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ ՊՈԼԻՍ Կ'ԱՊԱՍՏԱՆԻՆ

Վերջին թղթատարով ստացուած Պոլ – սահայ թերթերուն մէջ մեծ յուզումով կարդացինք եղբայրական կոչ մը՝ ուղ – ղուած տեղւոյն համայնքի զաւակներուն : « Կոչ»ին հեղինակն է Գաւառացի կա – թողիկներու Օժանդակութեան Յանձնա – խումբը , որ կազմուած է Գում – Գափուի Մայր եկեղեցիի Թաղ· Խորհուրդին կող – մէ :

Յանձնախումբը կը յայտնէ թէ գաւա – ռին եկած կաթոլիկներու թիւը օրէ օր կը բազմանայ Պոլսոյ մէջ : Ու կը չեշտէ որ անոնց օգնելը ոչ միայն կրօնական , այլեւ քաղաքակիտական ու մարդասի – րական անյետաձգելի պարտականութիւն մըն է :

Թնդանի պայմաններու մէջ կը դժնուին Յոյսի եան այս բեկորները, որոնք չէի պատուիր Ի՞նչ գերազոյն զոհողութիւն – ներով , մեծ եղեռնէն աւելի քան կէս դար առ, Անատոլուի խուլ անկիւններուն մէջ կրցեր են պահել իրենց դաւանութիւնը, ջերմութեան, հեռու՝ հայկական համայնք – ներէ եւ զուրկ՝ գալրոցէ ու եկեղեցիէ :

Բախտն հալածական, նաւաբեկեալ գաւառացի» մեր հայրենակիցներուն համար փրկութեան նաւահանգիստ մըն է կազմած միշտ օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը :

Ժամանակին ապրուստ հոգալու համար Պոլիս գաղթէք Կ'ներթային գաւառի երի – ասարդները եւ չարաչար Կ'աշխատէին դաժան պայմաններու տակ : Կ'ապրէին խաներու աղտոտ ու խիտ միջավայրին մէջ եւ սեւ բեռնակրի աննախանձելի վի – ճակին կը համակերպէին՝ պատրաստ մը նոյ ուտելու եւ հայրենիք մնացած իրենց ծնողներին քանի մը դրուշ կարենալ դըր – կելու համար :

Այսօրուան Պոլսահայ համայնքը մեծ մասամբ բաղկացած է գաւառացիներէ : Տարիներու ընթացքին մաս առ մաս գա – ղութներ դէպի Պոլիս գաղթած եւ տուն – ներ եղած են բազմաթիւ Հայեր եւ իրենց համար տնտեսութիւն ստեղծած :

Սակայն առակաւին կարեւոր թիւ մը կը պարունակեն անոնք, որ խախտ բերումով ստիպուած են Թուրքիոյ զանազան անկիւն – ները, դադարեցնել ընդ միշտ կոր – ծելու :

Այդոլն խոկ կորսուած են անթիւ, ան – համար հայորդիներ 1915ի ցեղասպանու – թեան օրերէն ի վեր : Ո՞վ կրցաւ հաշուել ամբողջը այն կոյս աղջիկներուն եւ դե – ռահասներուն , որոնք բռնի տարուեր – ցան Քրքական հարէմները, բազմացնելու համար Թուրք ցեղը : Կամ՝ Թիւը այն այ – րերուն , որոնք բռնի իսլամացուեցան :

Այդային պատրիարքարանը երկար ա – տեն չկրցաւ զբաղիլ գաւառի ցիրուցան հայերու վիճակով : Պատրիարքը Պոլսոյ գոյ փափագի առաւճանին էր լքած :

Գարեդին պատրիարք կրցաւ այցելել հեռաւորականները ղրկել գաւառը, կրօնա – կան մխիթարութիւն տալու համար եկե – ղեցի ու քահանայի զրկուած հաւատաց – եալներուն : Կնունք եւ պսակ կատարելու եւ պերեզմաններ օրհնելու :

Սկիւտարի մէջ հիմնեց Ս· Խաչ Դպրե – վանքը, որուն համար աշակերտներ բերել տալու գաւառէն : Կորսուած փրկեց բազ – մաթիւ երիտասարդներ, որոնք երկրոր – դական ուսում ստացան եւ վստահու – թեամբ զիմպատրաւեցին ապագան :

Սակայն այսօր նոր աշա – գութիւնը կը յայտարարէ մամուլի մի – ջոցաւ թէ « Այս տարի Դպրեվանքի բոլոր դասարաններուն համար Իսթանպուլէն ևս գիշերօթիկ աշակերտներ պիտի ընդուն – ուին », (Մարմարա, 14 Օգոստոս) :

Պատրիարքարանը ինչո՞ւ նոր հովիւներ չի ղրկեր գաւառ՝ Դպրեվանքին աշա – կերտներ ճարելու, համրանք մը աւելի փրկելու համար :

Երբ օրէ օր «կաթոլիկներ» կը հաս – նին Պոլիս , կը նշանակէ ,որ տակաւին բե – կորներ կան հոս ու հոն : Սպիտակ ջար – դէն զատ կարմիր ջարդի վտանգն ալ բո – լորովին չէ անհետացած այդ անբախտ – ներու վրայէն :

Կը յիշուի թէ ի՛նչպէս , քանի մը տա – րի առաջ, երկրաշարժի նախօրեակին, Վարդոյի չրջանի Հայերէն չատեր ջարդէն խուսափելով Պոլիս ապաստաններ եւ Ազգ· Պատրիարքարանի դուռը ափ էին առեր :

Այդ օրերուն Պոլսոյ մեր հայրենակից – ները նիւթապէս ու բարոյապէս աջակցե – ցան այդ դժբախտներուն : Թուրք մա – մուլն ալ զանազան մեկնութիւններ տը – ւաւ անոնց փախուստին, երկրաշարժին վերագրելով զայն :

Հիմակուան նոր զաղթականները ո՛չ բնակարան ունին եւ ո՛չ՝ գործ : Գաւա – ռացի Կաթոլեալներու Օժանդակութեան Յանձնախումբը պիտի աշխատի գործ եւ բնակարան հայթայթել այդ չքաւորնե – րուն, որոնք մչջաեղ են մնացած եւ ան – կ'առնեն եկեղեցիներու դռները, յատկա – պէս Մայր եկեղեցւոյ դուռը :

Պատրիարքը հրահանգեր է, որ «եկեղե – ցիներու չրջափակին մէջ պնակ դրուի « հաւատացեալներու սրտապուխ լումաները ընդունելու համար : Այս կիսամիջոցը դարման չէ գաւին :

Գալուստ Կիւլպենկեան Հիմնարկու – թեան եւ Բարեգործականի համար ի՛նչ գեղեցիկ առիթ՝ լիառատ օգնութիւն ըն – ձեռնելու եւ կորսուած փրկելու Հայու – թեան այս գժբախտ բեկորները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ ՄԻՇՏ ԴԺԳՈՒՀ

Երէկ կ'անդրադառնայինք հասարակաց հաղորդակցութեան յաջորդող ժոդո – վուրդի զառնութեան եւ յուսախաբու – թեան : Զորեքշաբթի օրը Չեխերուն մը – տահոգութիւնը փարատող նորութիւններ չբերաւ :

Երեսփոխանական ժողովը վերջնական որոշումը յետաձգելով , միւսանգամ – թեմբ քուէարկեց սակայն բանաձեւ մը՝ որ ժխտական բնոյթ ունի : Երկրին դրա – ւումը , կը նչէ բանաձեւը, ապօրինի է : Կը պահանջէ որ կառավարութիւնը յըս – տակ թռուական մը ճչղէ , որպէսզի օտար բանակները ետ քաչուին ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ : Կը չեշտէ նաեւ որ ազատական ծրագիրը առաջ տարուի առանց ընդմիջումի :

Կեդրոնական Կոմիտէին առընչութեամբ կը տիրէ անորոչութիւն մը : Կարգ մը սը – լողաք անձնաւորութիւններ կը փորձեն չեղեալ համարիլ երկրի դրաւման չրջա – նին զազանի ժողովի մը մէջ կատարուած նոր ընտրութիւնը , որու կազմէն դուրս դրուած են բոլոր պահպանողական տար – րերը :

Ցամենայն դէպս , ներկայ կացութեան մէջ մէկ բան յստակ է· այն, թէ բոլոր ղեկավարները ալ կը ջանան խուսափիլ ծայրայեղութիւններէ , փրկել ապա – գան : Ղեկավարները իրապէս նեղ կացութեան մատնուած են : Եթէ երբեք անդիսանան ժողովուրդին զգացումները , կրնան կորսնցնել Մոսկուայի համաձայնութիւնները դոր – ծադրելու համար անհրաժեչտ հեղինա – կութիւնը : Իսկ եթէ ժողովուրդին հետե – ւին եւ ըմբոստանան՝ պատճառ կ'ըլլան որ Ռուսիոյ· Միութիւն դիմուորական կա – ռավարութիւն մը հաստատէ : Երկասլրի այս ընտրութիւնն է որ յստակօրէն կը բացատրէր Զվոպոտայի , Տիւպչէքի , Զերնիքի եւ Սմրկովսկիի հասարակաց յայտարարութիւնը· « կամ դրական լու – ծում մը գտնել ներկայ կացութեան , եւ կամ ալ թողուլ որ անպատասխանատու տարրեր օտար բանակներու միջամտու – թիւնը հրաւիրեն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Շիքագոյի մէջ դեմոկրատներու հա – մագումարը նախագահական ընտրու – թեանց թեկնածու ընտրեց այժմու փո – խանագահ Հըմֆրին : Հըմֆրի թեկնածու ընտրուեցաւ առաջին ընտրութեամբ : Հա – մագումարին առիթով Վիէթնամի պատե – րազմին դէմ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան եւ երեք հարիւր հոգի վիրաւորուեցան :

ՊԻԱՖՐԱՁԻՆ կը հաղորդուի թէ վեց օրէ ի վեր բուռն կռիւներ կը մղուին Նիժե – րական բանակին եւ պիաֆրական դուն – դերու միջեւ : Երկու կողմէն ալ կորուստ – ները չատ ծանր են ,յատկապէս Ապայի չրջանին մէջ : Հակառակ իրենց գերակչիռ ուժերուն , յատկապէս օդուժին, Նիժերա – կան բանակները չեն կրցած յառաջանալ : Բացատրելու համար այս ձախողութիւ – նը, Լակոս յայտարարեց , թէ «Պիաֆրա – յինները օդային որոչ ուժի մը տէրն են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԸ

ԼՈՒՏՎԻԿ ԶՎՈՊՈՏԱ

Ոչ Չեխ է , ոչ ալ Սլովաք , բայց Չեխո – սլովաքիոյ կազմութեան համար իր մաս – նակցութիւնը բերած է : Ծնած է Աւստր – եւհուգարացի , հանդիսացած է սակայն չեխ ազգային անկախութեան զինուորա – կան հերոսը : Տը Կոլլին չափ բարձրահա – սակ է· Ֆրանսայի նախագահը կը յիչէ – ցընէ նաեւ իր ազգած կեանքով : Մար – գիկի մարմնով , ուղիղ կեցուածքով , չատ լայն ուսերով , ինքզինք պարտադրող ներկայութիւն մըն է : Թէեւ մօտ 75 տա – րեկան , բայց կը պահէ տակաւին երիտա – սարդ սպայի մը քալուածքը : Իր անունը, Զվոպոտա , կը նչանակէ «Ազատութիւն» :

Իր երկար կեանքի ընթացքին ճանչցած է բաւական ձախողութիւններ : Ըմբոս – տութիւն , պատերազմ , աքսոր : Համայ – նավար՝ բայց պայքարի պատրաստուած Ամերիկացիներուն կողմէ :

Այնքան հակասութիւններով , այնքա՛ն հակադրութիւններով այս մարդը ինքնին կը խտացնէ Չեխոսլովաքիոյ ամբողջ պատմութիւնը, պատակուած այս ազ – գին՝ որուն ցաւը իր հոգիին խորը կ'ապ – րի ճգնաժամային այս օրերուն :

Ծնած 1893ին Մորաւիոյ մէջ՝ տակա – ւին նահանգ աւստրեւհունգարական կայսրութեան , չուտով համակուեցաւ ազ – գային անկախութեան ոգիով , անկա – խութիւն մը՝ որ մէկ պետութեան տակ միացնէր Պոհեմիան , Մորաւիան , Սլո – վաքիան եւ Ռութենիան , Վիէննացի կայսրերուն լուծին տակ հեծող այս բո – լոր նահանգները :

1914ին կը յաջողի խոյս տալ եւ անցնիլ Ամերիկա : Հոն, Միացեալ Նահանգնե – րուն մէջ է որ պիտի հանդիպի Թոմաս Մազարիքի՝ Չեխոսլովաքիոյ հանրապե – տութեան հօրը : Լուտվիկ Զվոպոտա քա – ղաքագէտ մը չէ սակայն : Կամաւոր կ'ար – ձանագրուի չեխ· զունդին մէջ, որ կը կռուի միաժամանակ արեւմտեան դաչ – նակիցներուն եւ ցարական Ռուսիոյ կող – քին : Ստացած ամերիկեան զինուորական դաստիարակութիւն (անդլերէն լեզուն կը խօսի Ամերիկացիներուն նման) , կը ղրկուի Ֆրանսա՝ միանալու պատերազ – մող զունդին : Այս չրջանին Զվոպոտա նը – կատուած է ձախակողմեան հակումնե – րով անձ մը : Այս պատճառով է, որ եր – կու պատերազմներուն միջեւ, երբ վէր – սայլի դաշնագրէն ծնած անկախ Չեխո – սլովաքիա պիտի վերադառնայ , զինուո – րական իր յառաջացումը պիտի ըլլայ դանդաղ :

Սերտ բարեկամութեամբ կապուած է սակայն վարչապետ Պէնէչի , ինչպէս եւ հայր եւ որդի Մազարիքներուն հետ :

Եւ սակայն 1919ին, ուրիչ չեխ զինուո – րականներու հետ , միացած էր Վրանգէ – լի բանակին, ապա , կռուելով բոլչեւիկ – ներուն դէմ՝ մասնակցած էր Սիպերիոյ երկարատեւ նահանջին : Հակառակ ասոր , ոմանք կը կասկածէին որ համակրանք ունի համայնավարութեան հանդէպ :

1938ին, երբ նացիները կը զբաւեն Չե – խոսլովաքիան, Զվոպոտա կ'ապաստանի Լեհաստան : Երբ Հիթլէրի բանակները կը յարձակին Լեհաստանի վրայ, Զվոպոտա կը ներկայանայ մարէչալ Փէլսուտսկիի եւ կը խնդրէ ծառայել լեհական բանակին մէջ : Կրկին կը կռուի Գերմանացիներուն դէմ, ապա, որոչ ժամանակ մը, «Լե – հաստանի կռնակէն տրուած Սթալինի դաչինքի հարուածէն»ետք, կը կռուի նա – եւ Ռուսերուն դէմ : Երբ Լեհաստան կը պարտուի , Զվոպոտա կը տարուի Խորհ· Միութիւն եւ հոն կ'արդելափակուի :

Հակառակ ասոր իր ձայնը լսելի կը դարձնէ սակայն, եւ զնդապետ Զվոպոտա ինքն է որ պիտի կազմէ Կարմիր բանակի կողքին կռուող չեխական նոր զունդ մը : Շուտով կը դառնայ զօրավար : Իր գուն – դով մաս կը կազմէ Ժուքով բանակին՝ որ պիտի ազատագրէ Փրական : Այս չրջանին առանձին մտերմութեամբ կը կապուի Ռուս մարէչալին հետ : Միեւնոյն ժամա – նակ կը ծանօթանայ նաեւ Խրուչչեւի , ինչ որ ապագային պիտի ծառայէ իրեն :

Ազատագրումէն ետք կը դառնայ պաշտպանութեան նախարար : Փրակայի հարուածին ընթացքին , 1948ին, Պէնէչի կը հաւկունի թէ իր կողքին է եւ թէ պիտի հետեւի իր հրահանգներուն : Բայց խո – հեմութեամբ կ'աւելցնէ՝ «պայմանաւ որ դրաւոր ըլլան » : Դրաւոր հրահանգները չեն դար : Աչք կը գոցէ :

Միեւնոյն տարին, այս մարդը որ միշտ մերժած է քաղաքականութիւն ընել , կ'արձանագրուի համայնավար կուսակ – ցեան : Արդեօ՞ք իրապէս անկեղծ է :

Այդպէս չի մտածեր Սթալին : 1950ին, մինչ փոխ – վարչապետ կը նչանակուի , « ժողովուրդներու հայրը» կոտուալտի կը հաւկունի թէ Զվոպոտայի վրայ վըս – տահութիւն չունի : Շուտով պաշտօնանկ կ'ըլլայ եւ կը յանձնուի իրեն երկրագոր – ծական համագործակցութեան մը հաչ – ուապահի աննչան մէկ պաշտօնը :

Եւ ահա , օր մը, Խրուչչեւ, Չեխոսլո – վաքիա այցելութեան մը ընթացքին, կը փափաքի տեսնել «իր սիրելի եւ անկեղծ բարեկամ Զվոպոտան » : Կը փնտռեն զայն : Կը գտնեն : Խրուչչեւ զայն չերմօ – րէն կը յանձնարարէ Նովոթնիի : Զվոպո – տա լոյս աչխարհ եկած է կրկին : Կը դառնայ զինուորական կաճառի պետը : 1959ին կ'ընտրուի երեսփոխան : Անցեալ Մարտ ամսուն Տիւպչէքի խմբակը զայն կ'ընտրէ Հանրապետութեան նախագահ :

Թ. Ա. Թ.

ԱՅՍՔԱՆ ԱԼ ԶԸՍԷԻՆՔ...

Ճիշդ չենք նկատեր, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը իւրացնէ անհարազատ եւ խորթ այն տարազները, զորս Համայնավարութիւնը կը զործածէ 1946 թուականէն ի վեր, Դաշնակցութիւնը հարուածելու իր մոլուցքին մէջ — « Հակահա – յասականե՞ս», «հականերքա՞ղթ», « հակէմիածնակա՞ն»...

Ներքաղթի սկզբնական օրերուն, երբ, հայրենադարձի նման նուիրական նպատակ մը կը չահադործուէր սթալինեան իշխանութիւններու կողմէ՝ Սիփւռքը պատակտելու , կազմակերպ զաղութները փեռեկտելու կամ եղբայր եղբօր թշնամի դարձնելու նպատակով, մենք դիտել կուտայինք՝ թէ յետին միտք եւ ապազդային նկատումները դեր կը խաղային կազմակերպուած «ներքաղթ»ներու մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ ... « հականերքա՞ղթ» զար – ձանք :

Ժամանակը եկաւ հաստատելու, սա – կայն, որ ծիծաղելի եւ անհեթեթ է մեր հասցէին նետուած այդ վերագրումը : Այսօր, մարդիկ քմծիծաղ միայն կ'ունե – նան, երբ հականերքաղթ կեցուածք փընտրուի Դաշնակցութեան « հայրենա – զործ»ի ըմբռնումին եւ ակնկալութեանց մէջ :

Ձենք խօսիր « հակահայասականեան »ի մասին : — Ցետին Հայն իսկ դիտակ է , թէ մեր վերապահութիւնները, Համայ – նավարութեան եւ խորհրդային վարչակարգի հանդէպ, կը բխին մեր ընկերային, աղգային եւ զաղափարական ըմբռնումներէն: Իսկ Հայասականը, իր բոլոր դոյներով եւ բոլոր տեսակի բռնակալական իշխանութեանց տակ, միայն պաշտամունքի՛ առարկայ կրնայ ըլլալ :

« Հակէմիածնականն»ը չա՞տ աւելի հին պիտակում է, անշուշտ, — Էմմիածնայ եւ Սսոյ կաթողիկոսութեանց չափ հին: Արդարեւ, միշտ ձեւ ու տարողութիւն փոխելով հանդերձ, կաթողիկոսականութիւնը ունեցած է առհասարակ ցարական եւ բոլշեւիկեան Ռուսիոյ իշխանութեանց մեք – նայութիւններով կամ օրուան բարձրաս – տիճան եկեղեցականութեան մարդկօրէն ըմբռնելի քէներով եւ փոխադարձ ան – հանդուրժողութեամբ: « Հակաթոռ»ութիւնը կամ « Հակէմիածնական»ութիւնը սնամէ՛ջ բառեր եւ պարապուքի ա – ժան դէնքեր միայն կը դառնան, երբ պատմական իրականութենէ կը մերկացուին ու կը վերածուին ամբոխավարական վերագրումներու : — Վաղդէն Ա., իր կոչումով եւ հանդամանքով իսկ, դիտէ— եւ պարտաւոր է միշտ յիշելու — թէ ին– չո՞ւ, ի՞նչպէս, ի՞նչ պայմաններու հետեւանքով Մայր Աթոռը կեդրոն ու աղբիւր է զարձած միջմիտրանական կամ միջե – կեղեցական ցաւալի պայքարներու. հե – տեւաբար՝ պէտք է խուսափի «հակէջ – միածնական» պիտակումը զործածելէ տեղի – անտեղի :

«Հակէջմիածնական»ութի՛ւն եւ «բա– ժանարար զործելակե՛րպ » տեսնել Մե – ծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մօտ, — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը դնէ դիրքի մը վրայ եւ կեցուածքի մը մէջ, ուր մենք պիտի չուղէինք տեսնել դինք՝ երբեք : Վաղդէն Ա. բաւական եր– կար ապրած է Արտասահմանի մէջ, տեղեակ է 1940 – 1950ական թուականներու խորհրդային սադրանքներուն, սթալին – եան վարչակարգի եւ օրուան եղերաբախտ կամ զժբախտ կաթողիկոսներու կացու – թեան, ու մանաւանդ ի վիճակի է ըմբռ– նելու՝ թէ իրողութեան մէջ ի՞նչ եղած է Կիլիկեան Թեմերու ժողովական մարմին– ներու, եկեղեցականութեան եւ ժողո – վուրդի նպատակը , երբ անոնք մերժած են «միակ զլուխ»եան հոդեբանութիւնը : Առաջին ընդվզողն ալ եղած է — յիշեցը – նե՛նք իրեն — իր «ալ բաղուկը», հոդե – լոյս Գարեգին Խաչատուրեան պատ – րիարք: Բարիք միայն ապահովեց , ու չահ միայն կ'ապահովէ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻՆ, Կիլիկեան Կաթողիկո – սութեան նուիրապետական իրաւունքնե – րու անխախտ պահպանումը: Եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը թիւրիմացութեան մէջ է, երբ կ'ենթադրէ թէ «բոլոր հա – սարակական հոսանքները »... «հակէջ– միածնականութի՛ւն» կը դանեն Կիլիկեան Աթոռի անկախութեան սկզբունքին մէջ եւ ... « անհարապատ՛տ »կը նկատեն անոր այդ կեցուածքը: Լաւ կ'ընէ վեհ. վազ – դէն Ա., եթէ իրեն այցելողներու ժամն եւ անպատասխանատու արտայայտու – թեանց առջեւ ականջ խցէ, ու, իրմէ ա– կընկալելի վեհափառական անանձնակա – նութեամբ մը, նկատումներով եւ հաչիւ– ներով առաջնորդուող մարդոց ցոյց տայ ... ելքի դուռը :

Այս կարգի պարբերութիւններ, իր զա– րդոններուն ու ճառերուն մէջ, եւրոպա – կան թէ ամերիկեան երկիրներու տակ , սրբազան տաճարներու բեմերէն, խոտոր կը համեմատին ո՛չ միայն ճշմարտու – թեան , այլեւ իր հանդամանքին հետ, ո– րուն հանդէպ մենք յարդանք միայն ու – նինք :

Հայց. եկեղեցին մէկ է, իր վարդա – պետութեամբ եւ դաւանանքով: Սակայն թեմական իր կառոյցին մէջ՝ կը մերժէ վարչական զերագահութեան ամէն յա – ւակնութիւն , որովհետեւ մեր բարձրաս– տիճան եկեղեցականութիւնը —առաջնոր– դական , պատրիարքական թէ կաթողի – կոսական իր հանդամանքները կը ստա – նայ ժողովուրդէն , ու այդ ժողովուր – դի՛ն միայն անկ է թեմական սահմանա – զործութիւնը կատարել, ըստ մեր ժողո – վուրդի աշխարհաքաղաքական պայման –

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Պարբերաթերթ մը հետեւեալ թելադրա– կան խորագիրները կը դնէ աշխարհի ա– ռողջութեան նուիրուած իր երկու գլուխ– ներուն : Ա.— Թշուառութեան հիւանդու – թիւնները , եւ Բ.— Յառաջդիմութեան թշուառութիւնները : Առաջին դասակար– դին մաս կը կազմեն վարակիչ հիւանդու– թիւնները, որոնք երբեմն իսկական ա – դէներ էին, բայց որոնց առաջքն առ – նուած է այսօր եւ հետզհետէ կը չքանան : Թէեւ անոնք զոյութիւն պիտի չունենան երկու հազար թուականին, սակայն, պէտք է զանոնք յիշատակենք: Քաղաքա– կիրթ մարդիկ, որոնք հակամէտ են կը – լախտի եւ դիւրին ջնասման՝ պէտք է յա– ճախ կարդան պատմութիւնը եւ տեսնեն , թէ ինչ է իսկական տառապանքը: Անց – եալ դարուն Եւրոպայի մէջ դեռ կը ճա– րահէք քոլերան եւ մարդիկ կը մեռնէին առաջին ախտանչաններու երեւոյթէն ոչ իսկ կէս ժամետք : Աչխարհի մէջ դեռ կան տասը միլիոն բորոտներ, որոնց մէկ հինգերորդը միայն խնամքի տակ է : Գի – տենք, թէ այսօր հինգ հարիւր միլիոն մարդիկ կը տառապին թրախտախտէ, հի– ւանդութիւն մը՝ որ տեսողութեան կո – րուստի կ'առաջնորդէ : Սակայն դասա – կան հիւանդութիւնները նահանջելու վրայ են: Բժշկական հետազօտութեանց եւ մա– նաւանդ քիմիադիտութեան չնորհիւ բը– ծախտը, որ աւելի անողոք է քան պատե– րազմները, դեղնախտը, ճահճառենդը , թոքախտը, ծաղկախտը զաղրած են դե – րադոյն վտանգ մը հանդիսանալէ : Կեանքի միջին տարիքը կրկնապատկուե – ցաւ կարդ մը երկիրներու մէջ, պատմա – կանօրէն կարճ ժամանակի մը մէջ :

Զարդացման ընթացքին մէջ դանուող աչխարհին համար այժմէական կը մնան թերի աննդառութեան հիւանդութիւննե – րը : Ճարտարարուեստականացած երկիր– ներու համար վտանգը կը կայանայ քաղցկեղին (խլիրդ), սրտանօթային եւ յառաջացած տարիքի հիւանդութեանց մէջ :

ներուն : Մայր Աթոռի եւ Ս. Էմմիածնայ « նախամեծար »ութիւնը՝ տակաւին տըւ– եալ մը չէ թեմական կամ վարչական « միագլուխ»ութեան մը, ու Մայր Աթո – ռը պէտք է խուսափի կալուածատիրական հոդեբանութիւն մը զատադրելու դարա– վերջիկ սովորութենէն : Ամէն Հայու հա– մար սրբութիւն մըն է Էմմիածինը. սա – կայն այս զգացումը մեկնակէտ մը չէ , չի՛ կրնար ըլլալ « անհարապատ » նկա – տելու նոյնքան նուիրական այլ իմացում– ներ ... :

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

Մարդկութեան թիւ մէկ թշնամին, մինչեւ դարուս վերջը, սրտի հարուածն է : Միացեալ – Նահանգներուն մէջ այսօր սրտի հիւանդութենէ տարեկան կէս մի – լիոն մարդ կը մեռնի : Հետազոտութեանց մեծ արշաւ մը պիտի սկսի սրտանօթային հիւանդութեանց բուժման համար :

Քաղցկեղի դարմանումին վերաբերեալ նոյն զգայացունց դէպքը պիտի ըլլայ բը– ժշկութեան մէջ, յառաջիկայ տասնամ – եակներուն : Ներկայիս, Եւրոպայի բը – նակութեան մէկ չորրորդը քաղցկեղի ապառնալիքին տակ է: Իր ազդեցութիւնը պիտի նուազի, հիւանդութեան արագ յայտնաբերումովը : Դարմանման մէկ– ները արտակարգ կերպով կը բարմանան, եթէ ախտաճանաչումը ժամանակին ըլ – լայ : Այդ պարագային 85 առ հարիւր է մեծ ազիքի քաղցկեղին դարմանումի հը– նարաւորութիւնը, մինչ 14 առ հարիւր է, միայն, եթէ ախտաճանաչումը յապաղի: Իրական յաղթանակ մը պիտի ըլլայ, եթէ մարմնի առողջ կազմին մէջ ուռային բը– ջիջներու դանդաղ թափանցումի չարժա – ռիթները լուսաբանուին : Հետազոտողնե– րը վիրուսի մը հետքերուն վրայ են ար – դէն: Ճշդուած վեց հարիւր վիրուսներէն չորս հարիւրը հիւանդութիւն կը յառա – ջացնեն: Ասոնցմէ չատերուն համար պատուաստներ դտնուեցան: Վիրուսնե – րու դիտութիւնը ոչ մէկ առեն այսքան յառաջդիմած է:

Քաղցկեղի մասին դիտական վերջին վէճը դիտուններու ուշադրութիւնը կը մղէ դէպի անոր հոդեբանասոսական երե – ւոյթները: Այն կարծիքը կայ, թէ յու – զական որոշ վիճակներ, ուր ենթական տխրութիւն, անհանդստութիւն եւ ինք – նալքում կ'արտայայտէ, բնախօսօրէն քաղցկեղի յառաջացման դեմին կը պատրաստեն : Այս պարագան կարելի է բացատրել անով, որ նման յուզումներ՝ եթէ ուժգնափ եղած չեն, կը վնասեն ջղային զրութեան եւ անոր պատճառով կը խանդարեն հորմոններու հաւասարա – կշռութիւնը, որ երաչխիք մըն է զէմ մնալու համար քաղցկեղին: Այն տեսու – թեան համեմատ, թէ մեր մարմնին մէջ ամէն օր տասնեակ հազարներով քաղց – կեղային բջիջներ կը մահնն, որոնց զոր– ծունէութեան արդիւք կ'ըլլան հակա – մարմնիկները, այնքան տարօրինակ չէ յուզական վարկածը :

Բժշկութեան մէջ, մինչեւ երկու հազար տակաւին, պիտի կատարուին անկա – կած բազմաթիւ դիւտեր : Բժշկութեան յառաջդիմութիւնը վարկած կամ չհա – դիտութիւն չէ : Ասիկա կարելի է բա – ցատրել անով, որ բժշկութիւնը կը նը – պաստաւորուի հետազոտութեանց ուրիշ ճիւղերուն ձեռք ձգած արդիւնքներէն, ո– րոնք հետզհետէ կը մեծնային :

Օ՛հ, եթէ իրաւունք փախստականները ըլլային անոնք, եթէ յայդպէր ձեռք ձգել այդ չորս աքսորեալները եւ իրենց ըն – կերները, եթէ ամէնքը մէկէն կարենար Պոլիս տանիլ ու յանձնել Ազգային Ժամի – ին, ինչ մեծ փառքի եւ պատիւի պիտի արժանանար , ինչ փայլուն դիրք մը պի – տի դրաւէր Եըլտըզի պալատին մէջ, եւ բոլոր անոնք որ դինքը չէին սիրեր կամ նոյնիսկ կ'ատէին, որքան ակնածանքով պիտի խոնարհէին իր զօրութեանը առ – ջեւ : Սամի պէյ այդ հեռապատկերը ա– քին առջեւ բերելով, նոր ուժ ու կորով կը ստանար ու բոլորովին կը մոռնար իր ոսկորներուն չախչախումը յարչարանքի ուղտին տատանումներէն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(204 Շար.)

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Շէյխ Սալէհ եւ իր ընկերները միշտ կը քշէին իրենց ուղտերը եւ յաճախ կը ըս– տիպուէին եռեւին դառնալ , իրենց մի– ացնելու համար Սամի պէյը որ միշտ հեռու կը մնար :

Ալ դիշերը բոլորովին պատած էր ամէն կողմ, բայց երկինքը այնքան պայծառ էր որ յստակօրէն կը տեսնուէր անապատը :

Զորս ժամէ ի վեր այսպէս կ'երթային եւ տակաւին ոեւէ հեռք չէին դտած : Սա– մի պէյ որ Շէյխ Սալէհի խօսքերէն այն– քան յոյս առած էր , կը սկսէր անհամ – բերութեան նշաններ ցոյց տալ, մանա – ւանդ որ կը զդար թէ այդ արչաւը երկար տեւն պիտի չկրնար չարունակել եւ թէ իր ուժերը, հակառակ իր կամքին, դինքը կը լքէին :

Այս կէս մը յուսահատական կացու – թեան մէջ էր երբ Շէյխ Սալէհի ձայնը դինքը կանչեց : Իսկոյն փութաց իր ուղ– ղը անորինին մօտեցաւ :

— Կարծեմ մեր նպատակին հասանք , ըսաւ Պէէվին :

— Ի՞նչպէս, դոչեց Սամի պէյ :

— Հեռուն, հորիզոնին վրայ սեւ կէ – տերու չարժիքը չէ՞ս նչմարեր :

Սամի պէյ աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ եւ դէպի ցոյց տրուած տեղ մը ուղղեց :

Բայց ինք անապատի զաւակներուն վարժ ու հեռատես աչքերը չունէր. ի զուր իր նայուածքը յառեց դէպի անսահ– ման հորիզոնը :

— Չէ, բան մըն ալ չեմ նչմարեր :

— Զարմանալի բան, դոչեց Շէյխ Սա– լէհ, ես ընդհակառակն յստակօրէն կը տեսնեմ ամբողջ խումբ մը որ կը յառա – ջանայ եւ որուն քանի հոդիէ բաղկացած ըլլալը քիչ մը եռքը պիտի հաչուեմ: Հի– մա վազցնենք մեր հեծանիլները :

Սանձի պարզ չարժում մը բաւական ե– ղաւ որպէսզի Պէէվիներու մեծաւորին ուղտը իր ընթացքը արագէ : Միւս ուղ– տերը ինքնաբերաբար հետեւեցան իրենց առաջնորդին օրինակին :

Աւազուտ անապատին մէջ այս արչա – ւանքը կէս ժամու չափ տեւեց :

— Այո, ապահովաբար մեր փնտռած փախստականներն են, ըսաւ Շէյխ Սալէհ, եաին դառնալով ու խօսքը Սամի պէյին ուղղելով , ալ հիմա որոշ կերպով կը տեսնեմ կոր դիրքնք, մէկ, երկու ,երեք, չորս, հինդ, վեց, եօթը, ութը ինը տա– սը հոդի են ...:

Այո, այո, ըսին միւս Պէէվիները ալ որոնք իրենց պետին խօսքերը լսած էին , տասը հոդիի չափ կան եւ իրենց ուղտերն ալ յոդնած կ'երեւան , որովհետեւ դան – դաղօրէն առաջ կ'երթան :

Սամի պէյ կրկին դննեց հորիզոնը եւ ե– րեւցող տուէրները :

— Ճիշդ է· ըսաւ, ես ալ այժմ կը տես– նեմ ...:

— Շիտակը չէի յուսար որ այսչափ չուտ պիտի հասնինք եռեւնուն, չարու – նակեց Շէյխ Սալէհ· կ'երեւայ որ ճամ – բան արդելք մը ունեցած են եւ տեղ մը կանդ առած ... բախտը մեղի յաջող կ'ե – րեւայ եւ Աստուած մեզի հետ է:

— Միայն թէ ի՞նչ ապահովութիւն ու – նինք թէ այդ խումբը մեր փնտռած փա – խստականներէն կազմուած է, առարկեց Սամի պէյ:

— Ներքին ձայն մը ինծի կ'ըսէ որ ա – սոնք են, պատասխանեց Շէյխը, արդէն կէս ժամէն յայտնի կ'ըլլայ, որովհետեւ կը յուսամ որ այս ընթացքով չուտով պիտի հասնինք իրենց :

Յօսակցութիւնը հոս կանդ առաւ եւ ու– րիչ ձայն չէր լսուեր եթէ ոչ ուղտերու ռունգաձայնը աւազին վրայ :

Սամի պէյ, հակառակ իր անտանելի յոդնութեան եւ ֆիզիքական տառապան – քին, անհուն հրճուանք մը կը զդար ժամ: Աչքը չէր կրնար զատել հորիզոնին վրայ որոշապէս տեսնուած սեւ կէտերէն, որոնք հետզհետէ կը մեծնային :

Օ՛հ, եթէ իրաւունք փախստականները ըլլային անոնք, եթէ յայդպէր ձեռք ձգել այդ չորս աքսորեալները եւ իրենց ըն – կերները, եթէ ամէնքը մէկէն կարենար Պոլիս տանիլ ու յանձնել Ազգային Ժամի – ին, ինչ մեծ փառքի եւ պատիւի պիտի արժանանար , ինչ փայլուն դիրք մը պի – տի դրաւէր Եըլտըզի պալատին մէջ, եւ բոլոր անոնք որ դինքը չէին սիրեր կամ նոյնիսկ կ'ատէին, որքան ակնածանքով պիտի խոնարհէին իր զօրութեանը առ – ջեւ : Սամի պէյ այդ հեռապատկերը ա– քին առջեւ բերելով, նոր ուժ ու կորով կը ստանար ու բոլորովին կը մոռնար իր ոսկորներուն չախչախումը յարչարանքի ուղտին տատանումներէն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(204 Շար.)

ՖՈՏՈՎԱՉԱՓ

Ա. ՄԱՍ

ՓՈՂՈՑ

—*—

ԲՆԱԿՈՒԹՅԱՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը Ե Ր Ո Ր

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՍԵՐ Ի ՀՑՆԱՉՈՒԼ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը Ե Ր Ո Ր

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՍԵՐ Ի ՀՑՆԱՉՈՒԼ

Գլուխ Լ Գ.

ՀԱՅՏՆԱՓՈՐՁ ՀԱՆՁԱՐԸ

Ամանորի գիշերն էր։ Ամբողջ օրը ձյուն էր տեղացել, ու հիմա, երբ ժամը տասներկուն էր մոտենում, ձյունը դադարել էր։ Լուսինը ծածկված էր մի մեծ ամպով, որի ծայրերը ոսկեգույն էին երևում։ Ամպի տակ ձյունը փայլում էր ինչպես ադամանդ։ Ամեն տեղ լռություն էր տիրում։ Միայն ամանորյա գիշերվա հանդիսավորությունն էր զգացվում։ Ամեն տեղ ուրախություն էր տիրում։ Ամեն տեղ ուրախ երեսներ էին երևում։ Ամեն տեղ ուրախ ձայներ էին լսվում։ Ամեն տեղ ուրախ խոսակցություններ էին լսվում։ Ամեն տեղ ուրախ ծիծաղներ էին լսվում։ Ամեն տեղ ուրախ ժպիտներ էին տեսնվում։ Ամեն տեղ ուրախ աչքեր էին փայլում։ Ամեն տեղ ուրախ սրտեր էին բաբախում։ Ամեն տեղ ուրախ հոգիներ էին թռչկոտում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ման գալիս։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախացնում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախացնում ուրիշներին։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում ուրիշների հետ միասին ուրախանում։ Ամեն տեղ ուրախ մարդիկ էին ուրախանում ուրիշների հետ միաս

Արեւ եւ Շահեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէյ Մօրիսէն Տէբ եւ Տիկին Ալեքսան Կոստանեան եւ զաւակները, իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԷԼԻՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կոստանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի (Սեպտ. 1), Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ (295 Րիւ Պուալօ) :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Տէրտէրեան, զաւակներն ու թոռները իրենց խոր չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրա-տուութեամբ բաժնեցին իրենց սուգը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Տէր-տէրեան Սեպեոէրիմի դառնաղէտ մահ-ուան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Սամսոն Գասպարի Վա-նէսեանը, կը փնտռէ իր եղբայրը, Յով-հաննէսեան Գասպարի Յովհաննէսը, ծը-նած 1920 թուին Կրասնասելսկի շրջանի Ն. Ձամբարաս գիւղին մէջ :

×

Երեւանէն Մնացականեան Ծերօն վահրիճի եւ եղբայրները կը փնտռեն իրենց հայրը, Վահրիճ Մնացականեան Ծերօնի, ծնած 1906 թուին Երեւանի կոտայքի շրջան Բաղդեազ գիւղ, կը կարծուի թէ Մարսէյլ կամ Հիէռ կը գտնուի :

×

Պոլսէն Շապին Գարահիսարցի Հայկազուն Էվրէնեան, որուն հօր անունն է Կիրաոնոպլ Համբարձում Էֆէնտի Էվրէնեան, մօր անունը Աստղիկ Էվրէնեան, կը փնտռէ իր հօրեղբօր զաւակները Երուանդ եւ Կարապետ Էվրէնեանները :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել Մարսէյլի մայր եկեղեցին, Էկլիզ Արմենիէն, 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13 Մարսէյլ, 8րդ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ձամբարէն վերադարձող փարիզի խումբը, կը հանի Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, 17 Րիւ Պէօ, ժամադրավայր Նոր Սերունդի ակումբը :

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը կը վերադառնայ այս Շաբաթ, 31 Օգոստոսին :

Լիոնի խումբը կը հանի Փեռաշի կայարանը, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·53ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը Սէն Շարլ կայարանը, Շաբաթ ժամը 14·28ին :

ՓԱՐԻԶԻ խումբը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, Սֆուաո Մոնթոլոն :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները ղրկաւորել :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ· Յ· Դ· ԵօԹնեղբայրեան էնԹակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21-ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց զբաւսենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Զորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն :— 927 - 01 - 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 27ին :

×

«ԻՆԶՈՒԻ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը :

×

Ֆ· կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, կառնտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք :

LUCIE TUTUDJIAN

Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՏՐԱՆՍԱ
Տարեկան 90 Ֆր· վեցամսեայ 50 Ֆր·
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 105 Ֆր·, վեցամսեայ 60 Ֆր·

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը դանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒՄԸ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղբօսանքը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկապարտէզ — — Նախակրթարան մինչեւ Սէ· Ը փէ· եւ Ճրագի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

Հեռաձայն՝ 179 կոնէս :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻԼԻՈՒՇԻՆ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒՍ· ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ, ՄՈՍԿՈՒԱ, ԹԻՓԼԻՋ

ԵՐԵՒԱՆ

Կազմակերպուած
երեւանի՝ հիմնարկութեան 2750րդ տարեդարձին տօնակատարութիւններու առթիւ
OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE (Գործակալութեան կողմէ)

18, Rue Bleue - Paris 9 Tél 770. 19-93
Սեպտեմբեր 30էն մինչեւ Հոկտեմբեր 26

27 ՕՐ, ԳԻՆ 2750 ՖՐ.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) *Հինգ գրի տոմսեր ռուսական եւ վրացական օփերայի եւ պալէներու ներկայացման :*

2) *Պառոյտներ Լենինկրատի ռազմաճակատին, աշխարհահռչակ Էրմիթաժի թանգարանին, Պալթեան ծովափին, Կրէմլինի եւ այլ հանրածանօթ պալատներու եւ արդիական հաստատութիւններուն :*

3) *Պառոյտներ Հայաստանի բազմամարդ եւ զլխաւոր քաղաքները տեսարժան վայրերը, այցելութիւն գեղարուեստական ու պատմական թանգարանները :*

4) *Ամբողջական մասնակցութիւն տեղի ունենալիք հայրենասիրական խրախճանքներուն, տօնակատարութիւններուն (փառատօն), գեղարուեստական եւ մարզական հանդէսներուն :*

Հանդիպումներ եւ ընդունելութիւններ պետական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ :

ՏԵՍԷՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՇՐՋԱՆԸ

Արձանագրութեան պայմաններուն համար դիմել
OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE Paris — Tél : 770. 19-93
Հայկ Աղապէկեանի՝ 8, Rue A. Bruneau Paris — 527. 19-93

Մեկնում Պուրժէի օդակայանէն Սեպտ· 30ին, ժամը 12·15, ժամանում Մոսկուա ժամը 17·40ին

Սեպտ· 30 — Հոկտ· 1 Մոսկուա, Հոկտ· 2 — Հոկտ· 25 Երեւան (ժամը 4·20)
Հոկտ· 22 — Հոկտ· 24 Թիֆլիզ, Հոկտ· 24 — Հոկտեմբեր 26 Լենինկրատ
Վերադարձ Փարիզ Պուրժէի օդակայանը Հոկտեմբեր 26ին,
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով աճապարեցէք արձանագրուիլ

Classe Touriste

Ճամբորդութիւնը կը կատարուի Ինքնուրիսքի ծրագրին համաձայն :
Նաեւ Էնեան անցագրով կարելի է ճամբորդել :

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 90 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 Ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
31 AOUT
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11300 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.300

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ Է ԱՊԱԳԱՆ

Կրմլինի իմաստունները սխալ հաշիւով համոզուած էին ու վարկաբեկուեցան հա – մայն աշխարհի հանրային կարծիքին առ – ջեւ, առանց զաղափարականի ու զաւա – նաքի խորութեան :

Չեխոսլովաքիոյ զրաւումը Վարշաւայի Ուխտի պինեալ ուժերուն կողմէ ո՛չ մէկ արդարացում ունէր : Ու մարդիկ ցարդ զարմացած են թէ Մոսկուա ինչո՞ւ առաւ այդ քայլը :

Վարշաւայի Ուխտը ո՛չ մէկ իրաւունք կուտայ կողմերուն միջամտելու անդամ երկրի մը ներքին գործերուն :

Չեխոսլովաքիոյ պարագային ո՛չ մէկ անվտանգ կը սպառնար Խորհ. Միութեան ապահովութեան :

Խորհրդային սահմանադրութիւնն ու միջազգային սկզբունքները հակառակ են մարդկային տարբերական ազատու – թեանց : Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը չահագրգռէ մարդոց եւ ազգերու ազատութիւնը : Հակառակ է աչխարհա – կալութեան եւ զաղթատիրութեան, որոնց դէմ բուռն պայքար կը մղէ :

Կայսրինք չրջանի մը մէջ, ուր Ափրի – կէ ու Ասիոյ զոյնզոյն ազգերն ու ցե – զերը անկախութեան եւ ազատութեան ոգեցած՝ իրենց ազգային դրօչակները անկած են ՄԱԿի պալատին առջեւ :

Խորհրդ. Միութիւնը կը քայլերէ բո – լոր այն ազգերը, որոնք իրենց անկախու – թեան համար կը կռուին աչխարհակալնե – րուն դէմ :

Իր քարոզած եւ կիրարկած սկզբունք – ներուն հակառակ էր միջամտիլ ըլլալ Չե – խոսլովաքիոյ ներքին գործերուն :

Հիմա զարկ է վեր ազատ են Չեխերն ու Սլովաքները, մշակոյթով բարձր եւ ճար – տարապետութով հարուստ այս երկու ցե – զակիցները, որոնք օտարի հակակչռին դէմ քանի չունին՝ կառավարելու համար ի – րենց երկիրը :

Ազատութեան չունչն էր, որ ամիսներէ ի վեր կ'ալեկոծէր Չեխոսլովաքիոյ հա – մայնավար նոր վարիչներու հոգիները : Տուչէք, Չէրնիք, Սվոպոտա եւ ընկեր – ները չէին դաւաճանած համայնավարա – կան զաղափարականին : Կը չարունակէ – ին երթուընել Մարքսի ու Լենինի անու – նով : Քանիցս հաւատացած էին տուած ժողովուրդին Մոսկուայի, Չերնիայի եւ Պրաթիսլաւայի խորհրդաժողովներուն մէջ :

Ու մինչ կը կարծուէր թէ ամէն ինչ կարգադրուած էր եւ ռազմավարքի մաս – նակցող խորհրդային պինուորները կը հե – ռանային երկրէն, անակնկալի եկաւ աչ – խարհ, երբ կարմիր բանակը լեհ, մաճառ, արեւլեան գերմանական պինուորական ուժե – րով զրաւեց Չեխոսլովաքիան : Մոսկուա կը յուսար իրեն հետ կառավարել տասը տարիներ զանել զրաւեալ երկրին մէջ :

Ի պատիւ Չեխոսլովաքներուն, պէտք է ըսել, որ ո՛չ մէկ դաւաճան ելաւ հրապա – րակ : Ամբողջ երկիրը, մէկ սիրտ, մէկ հոգի կանգնեցաւ իր ազատատենչ զեկա – վարներու կողքին :

Զինադադարի ուժեր կարմակերպուե – ցան անմիջապէս, հրամայլեր այրուեցան զարքաղաքին մէջ, ձայնասփիւռի կայաններ հաստատուեցան, զը – տանի բանակի պինուորներուն հետ եղ – բայրացան, անոնց կառքերուն վրայ կեռ խաչեր գծեցին՝ Հիթլէրի նմանցնելով ընդվզեցան աչխարհի համայնավար

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽԵՐԸ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ԻՐԵՆՑ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

— * —

Փրակայի մէջ զրեթէ բոլոր զեկավար տարրերը, Զվոպոտայի նախագահու – թեամբ, կը քննեն կէտ առ կէտ Խորհրդ. Միութեան պարտադրած պայմանները : Ժողովուրդին մէջ չրջող լուրերուն հա – մաձայն տարակարծութիւններ կան զե – կավարութեան միջեւ, բայց անկարելի է երեւակայել զրաման բանակներուն դէմ ըմբոստութեան որեւէ փորձ :

Աւելին՝ զեկավարները կը փորձեն թէ ի՛նչ ձեւով կրնան ժողովուրդը հանդար – տեցնել՝ առանց մատնելու յուսախաբու – թեան : Պէտք է հանրային կարծիքը հա – մոզել՝ ընդունելու մամլոյ զրաքննու – թիւնը, երկրին մէջ Խորհրդ. եւ զրաման միւս բանակներուն երկարատեւ ներկա – յութիւնը, արեւմտեան սահմանապլուխին վրայ կարմիր բանակի տեւական ներկա – յութիւնը, եւայլն : Զեխ զեկավարները կը քննեն նաեւ միջոցները՝ որպէսզի Մոս – կուա իր պնդումներուն եւ ամէն տեսակի միջամտութիւններուն մէջ խիստ չըլլայ : Զեխերուն համար զաղտնիք չէ թէ քանի մը օրէ ի վեր, աւելի քան երկու հազար խորհրդային զաղտնի սպասարկութեան անդամներ ցրուած են Չեխոսլովաքիոյ բոլոր անկիւնները, ինչ որ կը հակասէ վարչապետ Չերնիքի հաստատումին, թէ «Խորհրդ. Միութիւնը պիտի չմիջամտէ մեր ներքին գործերուն » :

Չեխ զեկավարները կը փորձեն, միւս կողմէն, լուծում մը զտնել փրկելու հա – մար երկիրը տնտեսական կործանումէն : Չեխոսլովաքիոյ արդիւնքի իսկ խախուտ տն – տեսութիւնը չատ մեծ հարուած մը ստա – յաւ մէկ չաբթուան զրաման չրջանին :

Անորոշութիւն կը տիրէ երկրի զեկա – վարութեան մէջ կատարուելիք փոփո – խութիւններուն առընչութեամբ : Ար – տաքին նախարար Ժիրի Հաժէքի հրա – ժարումի լուրը թէեւ չէ հաստատուած , բայց հաւանական կը թուի : Աւելի յատ – կանչական էր սակայն փոխ – վարչապետ Հուզաքի հրաժարումը՝ կ. կոմիտէէն թէ պետական կազմէն : Հուզաք կը հրաժա – րի՝ մերժելով ճանչնալ չեխ համայնավար կուսակցութեան 14րդ համագումարին օ – րինաւորութիւնը : Շատ հաւանաբար քա – ղաքական վարպետ խաղ մըն է ասիկա : Իրապէս, Խորհրդ. Միութիւնը կը մեր – ժէր ճանչնալ 14րդ համագումարին օրի – նաւորութիւնը, նոր համագումարով մը պահպանողական տարրեր ապահովելու համար յառաջիկայ կ. կոմիտէի կազմին մէջ : Հուզաքի հրաժարումէն եաք կրկին ժողովի նստան չեխ եւ սլովաք կ. կոմի – տէները եւ միաձայնութեամբ իրենց վըս – տահութիւնը յայտնեցին Տիւպչէքի, Չեր – նիքի եւ Զվոպոտայի : Աւելին, Սլովա – քիոյ կ. կոմիտէն իր պրեզիտիումի առա – ջին քարտուղարի պաշտօնէն հեռացուց Պիլաժը՝ որ ծանօթ պահպանողական է եւ թշնամի՝ Տիւպչէքի :

կուսակցութիւնները, որոնց մէջ չեչոը – ւեցան կեդրոնախոյս ձգտումները :

Մոսկուայի իրաւախոհութիւնը ժամա – նակաւորապէս փարատեց սեւ – մութ ամպերը, որոնք կուսակուած էին քաղա – քական հորիզոնին վրայ :

Անատոյդ է սակայն ապագան եւ ամէն վտանգ չէ անհետացած զեռ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՐ ԺԱՄԸ ԵԻՍ ՊԻՏԻ ՀՆՉԷՐ

Ճրագ մըն ալ ինք, իր տեսակին մէջ, անշուշտ, որ պիտի մարէր, ափսո՛ս, զը – րելէ մէկ քանի օր եաքը, հաւանաբար, Նարզունիի կորուստին ողբասացութիւ – նը, զուցէ եւ իր հուսկ բանը , — «Ճրագ մըն ալ մարեցաւ» :

Նախատեսե՞ց, նախազգա՞ց, այն ա – տեն, որ պիտի հնչէր, ընդհուպ, իր մեկ – նումի ժամը նաե՛ւ : Վստահաբար, ոչ եր – բեք : Վասնզի, ան, ինչպէս ամէն նուիր – եալ, պիտի ուզէր մինչեւ վերջին չուն – չը, որպէսզի լեցուէր, լիանար, յորդէր իր կեանքը :

Որովհետեւ, ընտրեալին համար, գործը չատ է, գործը մեծ է, գործը անվերջ է , իսկ կեանքը՝ կարճ, չատ կարճ, չափա – զանց կարճ :

Մահուան մտածումը կ'այցելէ անոնց՝ որոնք անգործ, անզբաղ են : Մահուան երկիւղը կը մրճահարէ զանոնք՝ որոնք անհոգ են եւ պատասխանատուութեան զգացումէ զուրկ : Մահուան մղձաւանջով կը տուայտին անոնք՝ որոնք կը յօրանջեն օրն ի բուն եւ կը մոխրանան ձանձրոյթին բոցով : Մահուան կը սպասեն անոնք՝ ո – րոնք յոլնած են իրենց աննպատակ կեան – քէն :

Ժիրայրը ճանչցանք «Ցառաջ»ի առաջին թիւերէն սկսեալ, երկրորդ էջի առաջին սիւնակէն, Լոնտոնեան նամականիով, Լոնտոնի ուշագրաւ եւ չահեկան թղթակ – ցութիւններովը :

Ցետոյ, ծանօթացանք իրեն ալ ան – ձամբ : Տպաւորիչ անհատականութիւն մը : Աւելին՝ անձնաւորութիւն մը : Վա – յելուչ հասակ մը՝ չիտակ կեցուածքով եւ կոճկուած : Ու այդ հասակին վայել՝ աղ – նուական չուքի մը եւ վեհ հովի մը ըն – կերակցութիւնը : Ապակիներուն ներքեւ , բարի նայուածք մը՝ հաղիւ նշմարելի ա – նուշ ժպիտով մը օծուն : Իմաստուն ճա – կատ մը : Ոչ արհամարհալից վերապա – հութիւն մը : Ցաճախ լուռ, այլ սակայն, ուշադիր եւ ունկնդիր :

Իսկական անզլիացի տիպար մը՝ բա – րեկրթութեամբը, վարուելակերպովը , կենցաղավարութեամբը, դաստիարա – կութեամբը : Վերջապէս , վաւերական ճէնթըլմէն մը : Եւրոպացի մը՝ պատրաս – տութեամբը, աչխարհահայեացքովը եւ քաղաքական մտածողութեամբը : Բայց հայ, եւ մանաւանդ հայ՝ բովանդակ է – ութեամբը, հոգիովը ու ոգիովը :

Եւ, օ՛ զարմանալի անակնկալ, տարի – ներ եաք, ու տարիներ առաջ, բարի օրին մէկը, այս ծանրախոհ մարդը, բարձուն – քըն ի վար, իջաւ ղէպի ժողովուրդ : Գե – ղեցիկն ու վսեմը պերճանք նկատեց ըս – փիւռքին համար : Ու վարեցաւ օգտակա – րին եւ կառչեցաւ ճչմարիտին :

Փիրայր Մխաքեան փոխեց անունը , դրիչը, բեմը, սիւնակը եւ նիւթը : Երկնեց տոմսեր՝ զառնութեամբ, բարկութեամբ, բարութեամբ, համբերութեամբ եւ հիւ – մուրով : Դիտեց բարքեր, ձաղկեց սայ – թաքմաններ ու պախարակեց զայթակղու – թիւններ : Մատնանչեց բազմազան ազ – գային թերութիւններ : Եւ նեխածութիւն – ներու հանդէպ, իբր զարման, նողկանք արթնցուց մեր երակներուն մէջ :

Սփիւռքի երիտասարդ, չափահաս եւ ե – րէց սերունդները կ'ողբան, յանձին «Ես – րոպացի»ին , հանրային արթուն պահակ մը, ողջամիտ բարոյախօս մը եւ ճչմարիտ դաստիարակ մը :

Քառեակ դրիչ, օրհնեա՛լ զերդաստան, — Շաւարչ Մխաքեան , Փիրայր Մի – սաքեան, Տիրուհի Մխաքեան եւ . . Ար – փիկ Մխաքեան :

Ի՞նչպէս մեռնին «Ցառաջ»ները : « Ցա – ռաջ»ները չեն մեռնիր : «Ցառաջ»ները կը տոկան, կը զիմադրեն ժամանակին, ո – րովհետեւ , Շաւարչ Մխաքեանի, Փի – րայր Մխաքեանի եւ Շաւարչ Նարդունիի ոգեկան ներկայութիւնը յարատեւ է :

Ի՞նչպէս մեռնի Հայութիւնը :

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԵՒ ԴԵՌ ԲԱՐԵԿԱՄԱԲԱՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ...

Այն հաղորդագրութիւնը, թէ Ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմը 29 Օգոստո – սէն Սեպտեմբեր 8 իմիր պիտի այցե – լէ, այնքան ալ ախորժելի չթուեցաւ կարգ մը չրջանակներու : Իսկապէս , Թուրքերուն համար Օգոստոս 30 Ազգա – յին տօն մըն է, որ կ'ոգեկոչէ 1922ի Ա – թաթիւրքի յաղթանակը Ցոյներուն դէմ, որոնք մինչ այդ տէրն էին արեւմտեան Ա – նատոլուի : Վճռական այդ յաղթանակէն վեց օր եաք, Թրքական բանակները Իզ – միր կը հասնէին եւ զայն «կ'ազատա – գրէին » :

Հանրային կարծիքի կարգ մը չրջանակ – ներ ամերիկեան նաւերու այցելութիւնը անարգանք կը նկատեն Թուրք ազգի ան – կախութեան եւ արժանապատուութեան դէմ : Իրապէս, Թուրք մամուլին մէջ լոյս տեսած յօդուածներն կը յիչեցնեն , թէ 1919ին Իզմիրը զրաւող յունական ու – ժերուն կը մասնակցէին հինգ ամերիկեան մարտանաւեր :

Անցեալ չաբաթ կարգ մը լուրեր ար – ձագանգ կը հանդիսանային , թէ Թուր – քիոյ արտաքին նախարարութիւնն ու ծո – վային հրամանատարութիւնը մասնաւոր զիրով մը խնդրած են որ այս այցելու – թիւնը յետաձգուի : Հակառակ որ Թուրք կառավրութիւնը հերքեց այս լուրերը , կը թուի սակայն թէ ան աւելի սոսկ – ուեցաւ տեղի տալ Միացեալ Նահանգնե – րու պնդումին, եւ Թուրք արտաքին նա – խարարութիւնը անցեալ Ուրբաթ յայտա – րարեց թէ ամերիկեան նաւատորմիղը Իզ – միր կուգայ «Թուրք կառավարութեան բացառիկ արտօնութեամբ » :

Այս այցելութեան յայտարարութիւնը կը թուի թէ հաճելի չէ ժողովուրդի մեծ մասին , քանի որ նոյնիսկ Տէմիրելի Ա – տալէթ կուսակցութեան տեղական մաս – նաճիւղը կը յայտարարէ, թէ «Թուրք քաղաքացիները համաձայն չեն այս այ – ցելութեան » : Զախակողմեան զանազան կազմակերպութիւններ յայտնած ըլլալով թէ ցոյցեր պիտի կատարեն, Թուրք իշ – խանութիւնները ապահովութեան բացա – ռիկ միջոցներ ձեռք առած են : Մինչ նա – ւահանգիստի պատերը ծածկող հակամե – րիկեան յայտարարութիւնները կը վեր – ցուէին, կը բազմապատկուէին նաեւ ա – պահովութեան ուժերը :

Անցեալ ամսու Պոլսոյ հակամերիկեան ցոյցերէն եաք, չենք զիտեր թէ ի՛նչ կը սպասէ Թուրքիոյ բարեկամներուն՝ Իմմի – րի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑ . ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Կուաթեմալա – յի դեսպանը, Ճօն Կորան Մէյն սպան – նուեցաւ առջի օր : Կ'ըսուի թէ ահաբե – կիչները քասթրխութներ են : Քաղաքական այս սպանութենէն եաք Կուաթեմալայի կառավարութիւնը երկրին մէջ մէկ ամիս պաչարման վիճակ յայտարարեց :

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ , Զորեքչաբթի, հեծե – լարչաւի փիստի արագութեան համաչ – խարհային ախոյեանութիւնը չահեցաւ Խորհ. Միութենէն Հայուհի մը՝ Աննա Բալենեանց :

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ

Ա.

Հայ ժողովուրդի մշակութային դան – ձերէն են մեզի հասած միջնադարեան նը – կարազարդ ձեռագիրները : Յաւօք , մենք չատ քիչ բան դիտենք գիրենք ստեղծող – ներուն մասին : Համեստ գրիչներն ու ծաղկողները չաճախ կը յիշատակեն մի – այն իրենց անունները , աւելցնելով սո – վորաբար «անարժան» , «անարհեստ» , « մեղապարտ», «փոյն» եւ այլ մակդիր – ներ : Յիշատակութեան այս ձեւը սովո – րութիւն մըն է , որ կը վկայէ միջնադար – եան հայ վարպետներու պարկեշտութեան եւ կրօնական ըմբռնումի մասին : Ուրբե – մըն , զարմանալի չէ որ յիշատակարան – ներուն մէջ հաղուագէպօրէն կը հանդի – պինք գրիչներու եւ ծաղկողներու մասին կենսագրական տեղեկութիւններու : Իսկ արժէքաւոր ձեռագիրներէն չատերը յա – ճախ չունին կամ կորսնցուցած են իրենց յիշատակարանները :

Այս իմաստով մեծ արժէք կը ներկայա – ցընեն Արիմի հայկական չարք մը ձեռա – գիրները , որոնց յիշատակարանները հնա – բաւորութիւն կուտան հետեւելու գրիչնե – րու երեք սերունդներու կեանքին ու ըս – տեղծագործութեան . ասիկա՝ հռչակաւոր գրիչ Նաատերն է , իր որդիները՝ Յովհան – նէսը , Աւետիսը , Ստեփանոսն ու Գրի – գորը եւ թոռները՝ Ստեփանոսի որդի Յովհաննէսը եւ Աւետիսի որդի Յովհան – նէսը : Իրենց ընդօրինակած ու զարդա – րած ձեռագիրներէն չատերը հասած են մեզի , որոնց մեծ մասը կը պահուին այ – սօր Հայաստանի Մատենադարանին մէջ : Նաատեր յայտնի է որպէս գրիչ : Իր որ – դիներէն Յովհաննէսի մասին հասած է աւանդութիւն մը միայն , որ զայն կը ներկայացնէ իբրեւ տաղանդաւոր երա – ժիշտ ու գրիչ : Միւսներու մասին կը տեղեկանանք պահուած ձեռագիրներէն :

Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէկ ծանր ժամանակաշրջանին մէջ , երբ եր – կիրը կ'ենթարկուի նոր նուաճումներու՝ Թաթարներու եւ Մոնկոլներու ասպատա – կութեամբ , հարիւրաւոր հայ ընտանիք – ներ կրկին ստիպուած եղան փրկութիւն փնտռել օտարութեան մէջ , թափառելով պանդխտութեան ճամբաներուն վրայ :

Այդ ճամբաներէն մէկը կը տանի Ար – բիմ , ուր եւ Բաբերդէն 1330ին գաղթեց գրիչ Նաատերը իր ընտանիքով :

1341 թուականին Նաատերի գրած ձե – ռագրի մը յիշատակարանէն կը տեղեկա – նանք . « Եւ էաք եկք յանտուիկ դղեկն Բաբերդոյ գաւառն , բնակեալ ի գեղն , որ կոչի կան , սկսաք անդ ի գրել մատն ինչ » :

Սակայն կան գիւղը (կարինի մօտ) եր – կար չէն մնար : Մանր գրկանքները , դու – ժէ եւ նոր գրաւիչներու ներխուժումները պատճառ կը հանդիսանան մեծ գաղթե – րու , ինչպէս կարին քաղաքէն՝ նոյնպէս եւ չրջակայ գիւղերէն , որու մասին կը կարդանք նոյն յիշատակարանին մէջ , « Եւ եղեւ փախուստ ամենայն գաւառն , նա եւս քաղաքին միահամուռ՝ քրիստո – նէից եւ իսմայելացոց եւ ամենայն բնակ – չացն ի ձեռաց Բ . իշխանաց , բայց ոչ է պարտ գրել զանուն նոցա» : Դժուար է ը – սել , թէ որոնք եղած են այս երկու իշ – խանները : Հաւանաբար այն բազմաթիւ յաղթահարիչներէն էին , որոնք , այդ խառն ժամանակներուն գիրար վոխարի – նելով , մահարեր մրրիկի նման կ'անցնէին խաղաղ քաղաքներու եւ գիւղերու վրա – յէն , ամէն ինչ մատնելով՝ հուրի եւ սու – րի :

Սովը եւ զրկանքները մշտական ուղե – կիցներն էին փախստականներուն , « եւ ա – մենայն ոք փախաւ եւ չուեցին յերկիր աւտար , եւ եղեւ ի լերինն վաճախ հոդմ ձիւնաբեր , եւ հեղձան անդ սակաւ մարդ եւ անասուն յոյժ , եւ յայլ լերին , որ կո – չի Տեռեւանց՝ բաղում մարդ եւ անա – սուն յոլով , զոր աղէտ խղճոյ ո՛ կարէ գրել » :

Այդ գժուարին ճամբու զոհերէն մէկը եղաւ Նաատերի որդին՝ Յովհաննէսը , որ արդէն հմուտ գրիչ էր եւ միաժամանակ երաժիշտ : Այդ մասին կը վկայէ որդւոյն յիշատակին գրուած Նաատերի ողբը .

Այս Յովհաննէսն էր իմ որդի
Յաւուրս հասեալ էսաւ ամի ,
Էր ամենայն շնորհիւ ի լի
Զարդ եւ պարծանք մերոյ սեռի ...
Ունէր ճաշակ եղանակի
Ղորդ ի յարհեստ երաժիշտի ,
Արդ զգրչին գովասանի
Յուցմանն ի գիրս գտանի ...
Քանի գովեմ բան չհասնի ...

Դժբախտաբար մեզի չէ հասած Յով – հաննէսին ընդօրինակած ձեռագիրներէն ոչ մէկը : Նաատերի երկրորդ որդւոյն՝ Ա – ւետիսի ձեռագիրներէն եօթը հատը կը պահուին Մատենադարանին մէջ : Վեց ձեռագիրները նկարազարդուած են : Աւե – տիսի լաւագոյն ձեռագիրը , ուր կը յայտ – նուի իրրեւ հասուն վարպետ , 1344 թուա – կանէն է : Ասկէ կը հետեւի , որ Աւետիսը ծաղկող էր արդէն 1341էն առաջ , նախքան կան գիւղէն գաղթելը : Դժուար է երե – ւակայել թէ կարինէն դէպի Տայք եւ ան – կէ Արիմ երկարող դժուարին ճամբուն վրայ նկարիչը կարենար սորվիլ գրչու – թեան եւ մանրանկարչութեան արուես – տը : Այս ենթադրութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով , որ իր մանրանկարներուն ո – ճը , գունաւորումն ու պատկերագրու – թիւնը սերտօրէն կապուած են Կարինի չրջանի մանրանկարչական դպրոցին հետ :

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ՝ ՈՐ ԵՐԲԵՔ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Ա.

Կէսօրին , կոմունիստ զինուորները մա – գըցեցան դէպի բլուրին հանդիպակաց լանջերը եւ թաքնուեցան մացառներուն մէջ : Անոնք դիտէին որ վարը գտնուող բանակատեղիին մէջ , Ամերիկացիները ու Հարաւային Քորէացիները չատով պիտի չարուէին խոհանոց – վրանին առջեւ , ըս – տանալու համար իրենց երեկոյեան ու – տելիքը : Ժամը 16·45ին , անոնք իրենց խորհրդային պիտակ կրող հրացաններով կրակ բացին բանակատեղիին վրայ եւ ապա խոյս տուին : Երեք զինուորները ըս – պանուեցան եւ վիրաւորուեցան 25 ու – րիշներ :

Այս յարձակումը տեղի ունեցաւ 28 Օ – գոստոս 1967ին , Հարաւային Քորէայի մէջ . երկիր մը՝ որուն մասին աշխարհի մեծագոյն մասը չատ քիչ գրագիտացաւ վեր – ջին տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին : Սկզբունքով , թշնամութիւնները վերջ գը – տան 1953էն ի վեր , բայց , իրականին մէջ , անոնք երբեք ալ չեն վերջացած : Հիւսիսային Քորէացիները հետզհետէ յա –

Աւետիսը ծաղկող մըն է , որ դիւրու – թեամբ կ'ընդօրինակէ իր օգտագործած բնագիրները , կը փոխէ ոչ միայն մանրա – նկարները , այլեւ դրչութեան կերպը : Իր մէջ կը զգացուի Սարգիս Պիծակի , կի – լիկեան հռչակաւոր ծաղկողին ազդեցու – թիւնը : Պիծակ կը սիրէր պարզացնել ձե – ւերը , դարձնելով զանոնք առաւելագոյն չափով արտայայտիչ եւ սեղմ , որ որոշ չորութիւն մը կուտայ իր գործերուն : Սակայն , օգտուելով Պիծակի աչխա – տանքներէն , Աւետիսը կը խուսափի այդ չորութենէն , դիծերը կը դարձնէ աւելի սեղմ եւ ճկուն , երանգաւորումը՝ աւելի նուրբ :

1365 թուին աւարտած իր մեծ ձաչո – ցին մանրանկարներուն մէջ արդէն կը զգացուի իր լրումին հասած վարպետի ինքնավստահութիւնը : Հոս խտացած են Արիմի մանրանկարչական դպրոցի ա – ռանձնայատկութիւնները : Այդ առանձ – նայատկութիւնները նաեւ կ'արտայայտուին Արիմի մանրանկարներուն իւրայատուկ երանգաւորումով , այսինքն՝ յագեցած եւ միաժամանակ մեղմ գոյներու համադրու – մով , ուր կը գերակչռեն մուգ կապոյտի եւ մանիչակագոյնի զուգորդումները : Սակայն այդ մուգ , խոր երանգը երբեք մոայլ չէ եւ նկարներուն կուտայ աւելի խորհրդաւոր ու ոգեչունչ տեսք մը : Արի – մի մանրանկարները կը տարբերին միա – ժամանակ գծանկարի կանոնաւորու – թեամբ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ճախակի արչաւանքները կը կատարէն : Ներկայիս , 55 հազար ամերիկացի եւ 640 հազար Քորէայի հանրապետութեան զին – ուժերը մուքին մէջ կը պայքարին անա – պարմ թշնամիի մը դէմ : Անոնք միչտ կը ծառային Միացեալ Ազգերու կազմյոդ – բոչին տակ , որ իրենց ժառանգ մնացած է ներխուժող Հիւսիսային Քորէացիներու դէմ 1950 – 1953ին մղուած պատերազմէն որուն մասնակցեցան տասնեւվեց երկիր – ներու զօրաբաժինները , բայց այսօր , Ամկի զրօչակը քիչ մը թառամած է , բա – լոր դաչնակիցները առաջին դիծերէն եա – քչած են իրենց բանակները , Ամերիկա – ցիներն ու Հարաւային Քորէացիները մի – այնակ ձգելով միչտ ալ յարձակողական դիրքի վրայ գտնուող թշնամիի մը դէմ :

Քիչ հաւանականութիւն կայ որ նոր ու ակնյայտնի կռիւ մը ծագի , բայց ոչ ոք կը ժխտէ նաեւ անոր պատահականութիւ – նը : Հիւսիսային Քորէան միչտ կռուի պատրաստ է : Իր բնակչութիւնը , որ կը հասնի 13 միլիոնի , ամբողջապէս զինուո – րագրուած է : Զինուորական եւ ռազմա – րարուեստական , ինչպէս նաեւ ուսանող – ղէններն ու ամէն տեսակի կենսական նա – խանիքները տեղաւորած են գետնին տակ : Գործարանները գրուած են եւ բնակչութեան մէկ մասը , տեղափոխուած է խնդուած բնակչութեամբ վայրերէ հե – ռու չրջաններու մէջ : Մենաւորը՝ Քիմ Իլ Սունկ վերջերս յայտարարած է՝ «Պա – տերազմը ամէն վայրկեան կրնայ ծա – գիլ ... » :

ԱՆՈՂՈՔ ՍԹԱԼԻՆԱԿԱՆ ՄԸ

Քիմ Իլ Սունկ սթալինական չրջանէն մնացած եւ տակաւին իչխանութեան գը – լուխ գտնուող երեք համոյնաւոր դեկա – վարներէն մին է (միւս երկուքն են՝ Մաո Ցէ Թունկ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէկ Վալթեր Ուլպրիխթ) : Իր իսկական անու – նըն է Քիմ Սունկ Շու : Երբ ծնաւ , 1912 – ին , Քորէան կը գտնուէր ճափոնական տիրապետութեան տակ : Տակաւին երի – տասարդ , կը զաղթէ Մանչուրիա եւ հոն կը պայքարի ճափոնացիներու դէմ , փարթիզաններու խումբի մը հետ : 1940 – ին խոյս կուտայ դէպի խորհրդային Սի – պերիա , բայց 1945ին , ռուսական դրա – պերիա , բայց 1945ին , ռուսական դրա – ման բանակին հետ կը վերադառնայ , ձեռք առնելու համար փլոնկեանկի խոր – հրդարանական կառավարութեան գլխի : Բոլորո – վին անծանօթ իր ժողովուրդին , ճափո – նացիներու դէմ գլխամղական ճակատի պանծալի գեկավար Քիմ Իլ Սունկի անու – նը կ'որդեգրէ :

Իչխանութեան գլուխ գալով , իր առա – ջին հոգը կ'ըլլայ սթալինեան մենաիրու – թիւն մը հաստատել ժողովուրդին եւ կու – սակցութեան վրայ : Գործարանները ու հաստատութիւնները կ'ազգայնականաց – ուին , հողերը՝ կը հաւաքականացուին : Քաղաքացիները այլեւս իրաւունք չեն ու – նենար ազատօրէն ընտրել իրենց զբա – ղումները : Բոլոր անոնք որ նոր իրաւա – կան արչաւով մը , միեւնոյն ատեն չը – պատճառեցին իրենց նախկին գործատէրերուն , ենթարկուեցան ինքնագատման : Ամէն տարի , 55 հազար ամերիկացի եւ 640 հազար Քորէայի հանրապետութեան զին – ուժերը մուքին մէջ կը պայքարին անա – պարմ թշնամիի մը դէմ : Անոնք միչտ կը ծառային Միացեալ Ազգերու կազմյոդ – բոչին տակ , որ իրենց ժառանգ մնացած է ներխուժող Հիւսիսային Քորէացիներու դէմ 1950 – 1953ին մղուած պատերազմէն որուն մասնակցեցան տասնեւվեց երկիր – ներու զօրաբաժինները , բայց այսօր , Ամկի զրօչակը քիչ մը թառամած է , բա – լոր դաչնակիցները առաջին դիծերէն եա – քչած են իրենց բանակները , Ամերիկա – ցիներն ու Հարաւային Քորէացիները մի – այնակ ձգելով միչտ ալ յարձակողական դիրքի վրայ գտնուող թշնամիի մը դէմ :

Քիչ հաւանականութիւն կայ որ նոր ու ակնյայտնի կռիւ մը ծագի , բայց ոչ ոք կը ժխտէ նաեւ անոր պատահականութիւ – նը : Հիւսիսային Քորէան միչտ կուռի պատրաստ է : Իր բնակչութիւնը , որ կը հասնի 13 միլիոնի , ամբողջապէս զինուո – րագրուած է : Զինուորական եւ ռազմա – րարուեստական , ինչպէս նաեւ ուսանող – ղէններն ու ամէն տեսակի կենսական նա – խանիքները տեղաւորած են գետնին տակ : Գործարանները գրուած են եւ բնակչութեան մէկ մասը , տեղափոխուած է խնդուած բնակչութեամբ վայրերէ հե – ռու չրջաններու մէջ : Մենաւորը՝ Քիմ Իլ Սունկ վերջերս յայտարարած է՝ «Պա – տերազմը ամէն վայրկեան կրնայ ծա – գիլ ... » :

ԱՆՈՂՈՔ ՍԹԱԼԻՆԱԿԱՆ ՄԸ

Քիմ Իլ Սունկ սթալինական չրջանէն մնացած եւ տակաւին իչխանութեան գը – լուխ գտնուող երեք համոյնաւոր դեկա – վարներէն մին է (միւս երկուքն են՝ Մաո Ցէ Թունկ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէկ Վալթեր Ուլպրիխթ) : Իր իսկական անու – նըն է Քիմ Սունկ Շու : Երբ ծնաւ , 1912 – ին , Քորէան կը գտնուէր ճափոնական տիրապետութեան տակ : Տակաւին երի – տասարդ , կը զաղթէ Մանչուրիա եւ հոն կը պայքարի ճափոնացիներու դէմ , փարթիզաններու խումբի մը հետ : 1940 – ին խոյս կուտայ դէպի խորհրդային Սի – պերիա , բայց 1945ին , ռուսական դրա – ման բանակին հետ կը վերադառնայ , ձեռք առնելու համար փլոնկեանկի խոր – հրդարանական կառավարութեան գլխի : Բոլորո – վին անծանօթ իր ժողովուրդին , ճափո – նացիներու դէմ գլխամղական ճակատի պանծալի գեկավար Քիմ Իլ Սունկի անու – նը կ'որդեգրէ :

Իչխանութեան գլուխ գալով , իր առա – ջին հոգը կ'ըլլայ սթալինեան մենաիրու – թիւն մը հաստատել ժողովուրդին եւ կու – սակցութեան վրայ : Գործարանները ու հաստատութիւնները կ'ազգայնականաց – ուին , հողերը՝ կը հաւաքականացուին : Քաղաքացիները այլեւս իրաւունք չեն ու – նենար ազատօրէն ընտրել իրենց զբա – ղումները : Բոլոր անոնք որ նոր իրաւա –

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Քան վայրկեան եւս այսպէս յառաջա – ցան գրեթէ վազն ի վազ : Հիմա ալ հե – ռուն տեսնուած տուէրները որոշ կեր – պարանքներ առած էին , միայն թէ չէին Սալէհ սխալած էր իր քիչ մը առաջուան հաչիւին մէջ . ոչ թէ տասը , այլ ութը ուղտեր մէայն կ'երեւային : Այս կէտը Սամի պէյ դիտել տուաւ Պէէվլիներու մեծաւորին :

— Այս , սխալ տեսայ , պատասխանեց Շէյխը : Բայց աւելի ապէկ , եթէ մեր թշ – նամիները փոխանակ տասնի՝ մէայն ու – թը հատ են , յաղթանակը աւելի ապա – հով կ'ըլլայ :

— Երբ որ մօտենանք իրենց , ի՞նչպէս պիտի վարուինք , հարցուց Սամի պէյ :

— Նախ պէտք է որ բոլորովին վստահ ըլլանք թէ մեր տեսած մարդիկը բուն իսկ փախստականներն են . յետոյ գիրենք կը հրաւիրենք անձնատուր ըլլալու եւ եթէ դիմադրեն , այն ատեն մեր գէնքերուն կը դիմենք . կարծեմ ասկէ ուրիչ մէյդոց չի կայ իրենց բանակցելու :

— Իրաւունք ունիս , մրմռաց Ապտիւլ Համիտի զործակատարը իր ակռաներուն մէջէն :

Եւ սակայն կ'երեւար որ միւս խումբը վերջապէս նչմարած էր իրենց եաեւէն և – կողները եւ կասկածելով անոնց դիտաւո – րութեան վրայ , արագած էր իր ընթաց – քը :

— Ա՛խ , կը սկսին փախչիլ , ուրեմն ա – նոնք են , գոչեց Շէյխ Սալէհ , իր ուղտին ընթացքը ալ աւելի արագացնելով :

Ցայտնի կ'երեւար որ միւս խումբը նչմարած էր թէ մեր Պէէվլիները իրենց եաեւէն լինկած էին , որովհետեւ յանկարծ սովորական ճամբէն չեղելով՝ դէպի ձախ դարձաւ :

— Օն , ձեղ տեսնեմ , վազցուցէք ձեր ուղտերը , գոչեց Շէյխը իր մարդոց , խումբին գլուխը անցնելով :

Միւսները նոյնքան արագ կարող չէին փախչիլ եւ երկու խումբերուն միջեւ է – գած հեռաւորութիւնը հետզհետէ կը կար – ճըներ : Կէս ժամէ ի վեր այս արչաւը կը չարունակուէր երբ միւս խումբը մէկէն կեցաւ :

Հասկցան որ պիտի չկրնան փախչիլ , ու հիմա դիմադրութեան կը պատրաստուին , ըսաւ Շէյխ Սալէհ :

Պէէվլիներու մեծին խօսքը կարծես հաստատելու համար՝ դիմացի կողմէն մէկ քանի հրացաններ պարպուեցան եւ գնդակները սուրալով անցան իրենց գըլ – խուն վրայէն :

— Դուք ալ կրակ ըրէք , գոչեց Շէյխը , օրինակը ինք տալով եւ հրացանը պար – պելով :

Երկու խումբերուն միջեւ կռիւը սկսած էր : Տասը վայրկեանի չափ տեւեց այս հրացանաձգութիւնը , առանց երկու կող – մին վնաս մը պատճառելու :

— Առաջ , հրամայեց Շէյխ Սալէհ , ջա – նանք աւելի մօտենալու , որպէսզի կարե – նանք մեր գնդակները օգտակարագոյն գործածելու :

Հաղիւ թէ քիչ մը յառաջացած էին , նոր հրացանաձգութիւն մը , չատ աւելի ուժգին , սկսաւ գիմացի կողմէն եւ այս անգամ Պէէվլիներէն մին , վիրաւոր – ուած , վար գլորուեցաւ ուղտին կռնակէն :

— Ապու Հասան , վիրաւորուեցա՞ր , հարցուց Շէյխը , գետին իյնողին դառ – նալով :

— Այո , պատասխանեց միւսը , բայց կարծեմ վէրքս մահացու չէ :

Դիմացի կողմէն արձակուած երկրորդ գնդակ մը այս անգամ անկենդան գետին փռեց Շէյխ Սալէհի քովն ի վեր կռուող Պէէվլի մը :

Այս երկու զոհերը , Պէէվլիները գրգռած էր եւ անոնց վրէժը լուծելու համար սկսան ալ աւելի կատաղօրէն իրենց հրա – ցանները պարպել : Եւ սակայն ուրիչ գո – գակ մը երբորդ Պէէվլի մըն ալ գետին ձգեց , ծանրապէս վիրաւորուած :

Այս ձախողուածքը պահ մը յուսահա – տեցուց Շէյխ Սալէհը որ կատաղօրէն գը – լուխը չարժելով մռնչեց :

— Թչուառականները մենք լաւագոյն կերպով նչան կ'առնեն ... :

Իրաւ ալ մինչ Սամի պէյի խումբը երթ – հուղի կը կորնչնէր , միւսներէն ոեւէ – ուն ոչ ոք վնասուեր էր :

— Պէտք է որ աւելի մօտենանք իրենց , ըսաւ Շէյխ Սալէհ ... թող Ալլահ օգնական ըլլայ :

Եւ ահա խումբը սկսաւ յառաջանալ խո – լական արչաւով մը , միեւնոյն ատեն չը – բացանաձգութիւնը չարունակելով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(205 Շար .)

ՓՇՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. ՊԱՍՈ

—*—

ԺԱՎԱԲ ՎԱՀՐԱՄԵԱՆ

—o—

Շատ կը տանէր մեզ մեր խոհ թափառումը, եթէ ուզէինք մեզի թէ՛ տալ ու թէ՛ առնել։ Ուր որ ալ ըլլայ, ամէն մարդ իր ներքին աշխարհին մէջ կ՚ապրի, ու ամէն մարդ իր ներքին աշխարհին մէջ կ՚ապրի, ու ամէն մարդ իր ներքին աշխարհին մէջ կ՚ապրի։ Ուրիշներ ալ կան, որոնք իրենց ներքին աշխարհին մէջ չեն ապրիր, այլ ուրիշներու ներքին աշխարհներուն մէջ կ՚ապրին։ Ասոնք ալ կան, որոնք ոչ իրենց ներքին աշխարհին մէջ կ՚ապրին, ոչ ալ

Ծաղիկ եւ Տատիկ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէյ Մօրիսէն Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Կոստանեան եւ զաւակները, իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԷԼԻՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կոստանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (Սեպտ. 1), Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ (295 Րիւ Պուալօ) :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Թաղ. Խորհուրդս ի գիտութիւն մեր բարեպաշտ ժողովուրդին կը յանձնարարէ, այս Կիրակի Գլուխ Գօշւոյ Ս. Աստուածածնին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եկեղեցւոյս մէջ ձեռամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն ղպրուհիներու եւ ղպիրներու կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Մաեստրօ Լուսին Քէչիէանի : Առաւօտեան ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 8ին, պատարագ 10ին :

Իսկ այսօր Շաբաթ, ժամը 17ին Ս. Եկեղեցւոյս մէջ տեղի կ'ունենայ Լոյս Զարդարք Կիրակմուտքի ժամերգութիւնը : Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տ. Տարօն վրդ. Ճէրէճեան :

Սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը այս զոյգ առիթներով ներկայ ըլլալու Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները : Վարդավառի տօնին առիթով .— Յ. Պէրպէրեան, Ծ. Աստուրեան 20ական ֆրանք : Ն. Վարդերէսեան 15, Տիկին Ս. Պաժան, Կ. Պարսեան, Հ. Գրիգորեան 10ական ֆրանք : Աղնիւ Յակոբեանի մահուան տարելիցին առիթով .— Տիկ. Արզումանեան եւ Կարապետեան ընտանիք (Ամերիկայէն) 25 տոլար : Զաւթէն Հէլվաճեանի՝ Պոլսոյ բնակ, մահուան քառասունքի հոգեհանդստեան առիթով եղբայրը՝ Յ. Հէլվաճեան 50, քոյրը՝ Գովհէի Տէր Սուքիաս քահն եւ Տիկ. Տէօրթեան յիսուն : Տիկին Ա. Շահումի ուրախ առիթով մը 60 : Վարդան Մանուկեանի ընդ Ժիլտա Ժամկոչեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Ս. Մանուկեան հարիւր, եւ Գ. Ահարոնեան յիսուն, Յակոբ Այվազեանի թաղման առիթով փոխան ծաղկեպսակի Ն. Իյնէճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեաններ յիսուն եկեղեցիին, տասը Աղբաթախմին, Պօյաճեան ընտանիք 30 ֆր : Օր. Շաքէ Էքմէքճեան աշխատանքի Ա. ամսականէն տասը, եկեղեցւոյ, կարպիս Փափազեանի թաղման առիթով (Ս. Էթիէն), Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը՝ Մարսէյլի իր դպրոցին հարիւր ֆրանք, Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղը իր դպրոցին 100, Պ. Ա. Զըրբաչեան Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին 50 : Սէֆէր – եանի հոգեհանդստեան առիթով Մինաս – եան ընտանիք քսան, Կիրակոսեան Ս. 10 : Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով փոխան խաղողի .— Տիկ. Թոռ – նիկեան քսան, Տիկիններ՝ Ահարոնեան, Ս. Պաժան, Պօյաճեան, Ե. Աւետիքեան տասնական, Հաճի Աւետեան, Աճէմեան հնական, իսկ Տիկին Շահանիկ Նազարէթեան եւ Թոռնիկեան մէկական սակառ խաղող : Հայկ Գործունեանի քառասունքի հոգեհանդստեան առիթով՝ զաւակներ – ը Սուրէն եւ Գուրգէն 100 ֆրանք, Մկըրտիչեան եղբայրներ յիսուն եկեղեցւոյ, եւ յիսուն Վասպուրականի Հայր. Միութեան : Տիկ. Սողոմոնեան յիսուն եկեղեցւոյ :Զ. Սարաֆեան իր աղջկան Լօռայի ապաքինման համար յիսուն, իւղագին .— Օր. Անահիտ Արզումանեան տասը, Ժան Ճերմակեանի եւ Էլիան Շահումի ամուսնութեան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ճերմակեաններ եւ Տէր եւ Տիկին Շահումի 100ական ֆրանք եկեղեցւոյ :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օգոստոսի ընթացքին Հրանտ Սամուէլեան գրատունը բաց է միայն կէսօրէ ետք, ժամը 14էն 18 :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը Օգոստոսին բաց է միայն Ուրբաթ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն առնանք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ճամբարէն վերադարձող փարիզի խումբը, կը հասնի Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, 17 Րիւ Պլէօ, ժամադրավայրը Նոր Սերունդի ակումբը :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը կը վերադառնայ այս Շաբաթ, 31 Օգոստոսին :

Լիոնի խումբը կը հասնի Փեռաշի կայարանը, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·53ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խումբը Սէն Շարլ կայարանը, Շաբաթ ժամը 14·28ին :

ՓԱՐԻԶԻ խումբը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 19ին, Սէուան Մոնթրոնի :

Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԸԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէյի, Բրնաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս մէկէն ի վեր «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր. Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը գանձուի հին սակով :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒՄԱՆ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան կ'բնդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնէչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գիմ 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS